

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντί

Περίοδος Β', τεύχος 309, Παρασκευή 31 Ιανουαρίου 1986

Δρχ. 70

Αυτονομία στις δημοτικές αρχές

ΤΟ «ΑΝΤΙ» ΣΥΖΗΤΑ ΜΕ 4 ΔΗΜΑΡΧΟΥΣ:

ΑΓΡΙΝΙΟΥ: Στ. Τσιτσιμελής • ΒΟΛΟΥ: Μιχ. Κουντούρης

ΘΗΒΑΣ: Κ. Κουρκούτης • ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ: Στ. Μπένος

- Η περιώνυμη «ρήξη» αποδεικνύεται «συναίνεση»
- ΑΥΡΙΑΝΗ και ΠΑΣΟΚ: όλοι έχουν προβλήματα
- Ελληνοαμερικανικά: μάχες οπισθοφυλακών
- Πληθωρισμός και ανεργία: το δίδυμο της αποτυχίας
- Η «Νέα Δημοκρατία» πιστός οπαδός του Μητσοτάκη

ΜΙΤΟΣ
ΣΚΟΥΡΑΣ 83

Το δόλωμα της Προεδρίας και οι πολιτικές συμπαιγνίες

και τώρα... 3 μαγικά βιβλία - παιχνίδια που θα γοητέψουν τα παιδιά σας (και εσάς...)

Τι είναι;

...Είναι η **Ιστορία μιας γραμμής!** Ναι! Μια γραμμή που ξεκινάει γοητευτικές, συναρπαστικές περιπέτειες με τα παιδιά! τι κάνει; Και τι δεν κάνει! Αλλάζει μορφές... αλλάζει σχήματα και ρυθμούς... αλλάζει χρώματα... παραστάσεις... γίνεται τετράγωνο... γίνεται τρίγωνο... γίνεται κύκλος... ένας κόσμος ολόκληρος από εικόνες, παραμυθένιος μα και αληθινός!

Η «**Ιστορία μιας γραμμής**», είναι τρία βιβλία για παιδιά σε πανέμορφα σχέδια του **Μίλτου Σκούρα**. Τρία μαγικά βιβλία - παιχνίδια που θα γοητέψουν τα παιδιά, θα κεντρίσουν τη φαντασία τους και θα αναπτύξουν τη δημιουργικότητά τους.

Πραγματικά «μαγική» ιδέα για δώρο!

Η «**Ιστορία μιας γραμμής**» υπάρχει σε όλα τα βιβλιοπωλεία και διατίθεται σε ειδικό σετ, σε χαρούμενη, εορταστική συσκευασία.

μαζί με κάθε σετ προσφορά
μια αφίσα-έκπληξη
για τα παιδιά.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.29.237

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
πολυτυπο

Περίοδος Β'

• Τεύχος 309
Παρασκευή 31 Ιανουαρίου 1986
δρχ. 70

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.32.819

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Π. ΑΠΑΤΗΝΩΡ

Μας δουλεύουν οι δικοί μας _____ 9

ΧΡ. ΚΥΡΙΑΖΗΣ

Ο «Μάγος» ήταν γυμνός _____ 10

ΘΡ. ΑΝΤΙΓΩΝΙΟΣ

Ποιος δεν είναι αιχμάλωτος των συνθη-
μάτων του _____ 12

ΑΚΗΣ ΚΟΣΩΝΑΣ

Το συνέδριο της ΝΔ _____ 14

Γ. ΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ

Η χαμένη οικονομική άνοιξη _____ 16

ΡΕΠΟΡΤΕΡ

ΚΚΕ εσ: Προτάσεις και πρωτοβουλίες _____ 19

ΓΙΑΝΝΗΣ ΦΛΩΡΟΣ

Το συνέδριο του «Ρήγα Φεραίου» _____ 19

ΣΤ. ΛΥΓΕΡΟΣ

Πόσο ήρεμα τα ύδατα; _____ 20

ΒΑΓ. ΓΙΑΧΝΗΣ

Ένα εισιτήριο για το πουθενά... _____ 22

Σ.Κ.

Το μεταστατικό στάδιο _____ 24

ΣΤ. ΚΟΥΛΟΓΛΟΥ

Φοβού Κουρή, και... δώρα φέροντα _____ 25

Θ. ΣΤΑΥΡΟΥ

Να γύφτοι, να και το σχολείο τους _____ 27

ΡΕΠΟΡΤΕΡ

Εδώ και τώρα στο κατηχητικό _____ 28

ΡΑΝΙΑ ΚΛΟΥΤΣΙΝΙΩΤΗ

Τοπική Αυτοδιοίκηση _____ 29

ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗ-
ΣΗ _____ 30

Φ.Α.

Το αναποφάσιστο βασίλειο της Δανίας _____ 39

Χ.Γ.Λ.

Ένας παραμυθός εξολοθρευτής _____ 49

Ν. ΒΑΓΕΝΑΣ

Νεοελληνική λογοτεχνία και ελληνικό _____ 50

Πανεπιστήμιο

ΘΡ. ΓΙΑΤΣΙΟΣ

J.L. GODARD: Βίντεο και τηλεόραση _____ 53

ΑΝΤΕΙΑ ΦΡΑΝΤΖΗ

Από τα έθιμα στο ήθος _____ 55

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

ΑΝΤΗΝΩΡ

Πώς σχετίζεται η 9η Μαρτίου με τον
«σοσιαλιστικό μετασχηματισμό»; _____ 4

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ _____ 6

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ _____ 8

ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΕΣ

ΓΙΑΝΝΗΣ

Το κατηχητικό πολύ το αγαπώ! _____ 36

ΒΑΓ. ΠΑΝΤΑΖΗΣ

Γλώσσα, εθνική ταυτότητα και οικονο-
μία _____ 37

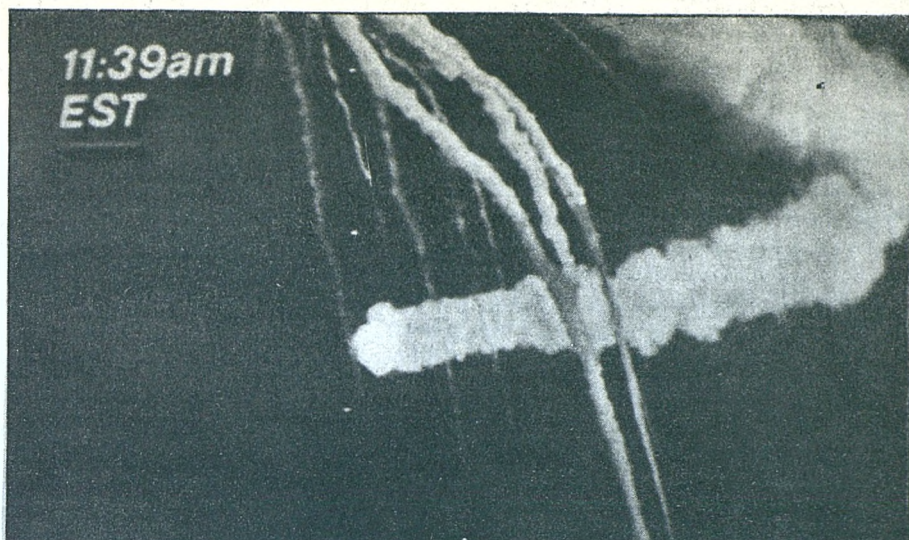
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ _____ 40

ΔΙΑΛΟΓΟΣ _____ 42

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ _____ 47

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ _____ 56

ΕΞΩΦΥΛΛΟ: ΜΙΛΤΟΣ ΣΚΟΥΡΑΣ

ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΟΥΡΑΝΟ

ΤΑ 20.000 ΘΥΜΑΤΑ του κολομβιανού ηφαιστείου που εξερράγη πριν από λίγους μήνες θάφτηκαν κάτω από τόνους λάσπη: πρωτόγονος θάνατος, ανάξιος του 21ου αιώνα που μας έρχεται. Η ανεξέλεγκτη φύση έκανε τότε για μια ακόμη φορά επίδειξη της δύναμής της. Τα 7 θύματα του Τσάλεντζερ εξεαerώθηκαν μέσα στο τελειότερο επίτευγμα της τεχνικής, υπέκυψαν στον αγώνα για την προετοιμασία του διαστημικού μέλλοντος, περιτριγυρισμένοι από χιλιάδες ανθρώπινα τεχνηματα, παρακολουθούμενοι συνεχώς από υπολογιστές και τηλεοράσεις: υπήρξαν θύματα της «υποταγμένης φύσης».

ΑΠΟ ΠΟΣΟΤΙΚΗ ΑΠΟΨΗ (σύνηθες μέτρο των διαστάσεων μιας καταστροφής) οι άτυχοι αστροναύτες δεν άξιζαν τη δημοσιότητα που δόθηκε στο ταξίδι τους στον άλλο κόσμο. Ένα τροχαίο ατύχημα με τόσα θύματα δεν θα κέρδιζε τα πρωτοσέλιδα, ούτε ώρες ολόκληρες παρουσίαση και σχολιασμό στην τηλεόραση. Οι κάμερες όμως ήσαν παρούσες και οι εφημερίδες δεν άντεξαν στον πειρασμό του βαθιού, ελληνικού γαλάζιου της φλώριδας με το λευκό σύννεφο που παρέπεμπε αντιθετικά στο θάνατο. Αν το στρογγυλό εξόγκωμα ενός σχεδόν ευθύγραμμου σύννεφου πήρε τόση δημοσιότητα, αναλογίζεται κανείς τι θα γίνει αν η ΝΑΣΑ έχει καταγράψει σε βίντεο το εσωτερικό του Τσάλεντζερ και τις τελευταίες στιγμές των νεκρών.

ΟΜΩΣ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ μόνο η παρουσία των μέσων που δημιούργησε τη συγκινησιακή έξαρση, τις συζητήσεις, τους μεταφυσικούς διαλογισμούς τους οποίους παρακινεί το γεγονός ότι το «ταξίδι προς τον ουρανό» παρέπεμπε πριν λίγες δεκαετίες, πραγματικά στο θάνατο και σήμερα μόνο μεταφορικά —ενώ για τους αστροναύτες οι δύο χρήσεις ταυτίστηκαν. Η έξαρση είναι ανάλογη προς το μύθο που συνοδεύει το εγχείρημα της κατάκτησης του κατ' εξοχήν αγνώστου, μυστηριώδους και μακρινού: του διαστήματος. Η γη δεν έχει πια τίποτα να κρύψει κι επειδή ο άνθρωπος «φύσει του ειδέναι ορέγεται» στράφηκε προς τους ουρανούς.

ΤΟ ΗΦΑΙΣΤΕΙΟ της Κολομβίας αποδεικνύει το ψεύδος του μύθου: η γη δεν έχει κατακτηθεί. Δεν σπρώχνει «τον άνθρωπο» η φύση του στους ουρανούς, στην πυρηνική βόμβα, στα λήξερ, τα κομπιούτερ. Η τεχνολογική κι επιστημονική πρόοδος δεν είναι αγώνας με τη φύση: είναι όπλο στον αγώνα που κάνουν οι άνθρωποι μεταξύ τους. Οι περίφημες «παραγωγικές δυνάμεις» δεν είναι ουδέτερες, δεν καθορίζουν αυτές την εξέλιξη των κοινωνιών, όπως θέλει ένας απλοϊκός μαρξισμός. Οι σχέσεις εξουσίας και εκμετάλλευσης είναι αυτές που καθορίζουν τις τεχνικές που θα παραχθούν. Αυτοί που άρχουν αποφασίζουν αν θα προηγηθεί το διάστημα ή η πείνα, τα κανόνια ή το βούτυρο, τα λήξερ ή το στάρι, τα κομπιούτερ ή τα σπίτια. Ο θαυμασμός μπροστά στην τεχνική δεν πρέπει να κρύβει τις ανθρώπινες σχέσεις που κρύβονται πίσω της. Η κατάκτηση της φύσης είναι πρώτ' απ' όλα κατάκτηση άλλων ανθρώπων, και όχι ικανοποίηση του ειδέναι.

Η ΑΤΥΧΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ πλήρωσε με τη ζωή της την επιθυμία της: «Θέλω ν' απομυθοποιήσω την ΝΑΣΑ και τις διαστημικές πτήσεις... να εξανθρωπίσω και να εκπολιτίσω την τεχνολογία της διαστημικής εποχής», είχε πει.

ΑΣ ΜΑΣ ΕΠΙΤΡΑΠΕΙ να οικειοποιηθούμε για λογαριασμό μας και μέσα από τη δική μας λογική τη μοιραία αισιοδοξία της.

αντί

Πώς σχετίζεται η 9η Μαρτίου με τον «σοσιαλιστικό μετασχηματισμό»;

Ο ΛΑΟΣ δεν έχει κατανοήσει ακόμα τα άμεσα προβλήματα που αντιμετωπίζει η ελληνική κοινωνία... Γι' αυτό, τα στελέχη του ΠΑΣΟΚ, οι τοπικές οργανώσεις του ΠΑΣΟΚ, οι νομαρχιακές επιτροπές του ΠΑΣΟΚ, θα πρέπει να κινηθούν δραστήρια —από τώρα— εν όψει των δημοτικών εκλογών, ώστε η «κρίσιμη αυτή μάχη» ν' αποβεί νικηφόρα, φυσικά υπέρ της «αυτοδυναμίας του ΠΑΣΟΚ».

ΤΗ ΓΡΑΜΜΗ αυτή «κατέβασαν», την περασμένη Κυριακή, στις οργανώσεις του ΠΑΣΟΚ, επιφανείς άνδρες του υπουργικού συμβουλίου (Α. Τσοχατζόπουλος, Μ. Κουτσόγιωργας, Γ. Γεννηματάς, Α. Δροσογιάννης, κ.ά.), καθώς και επιφανή στελέχη του κινήματος (Π. Αυγερινός, Στ. Τζουμάκας, Κ. Κουλούρης, κτλ.) τονίζοντας ότι υπ. αρ. 1 καθήκον όλων είναι η προάσπιση της πολιτικής και εκλογικής αυτοδυναμίας του ΠΑΣΟΚ, την οποία —φευ!— «πολλοί επιχειρούν να αναιρέσουν». Όσο για τα «άμεσα προβλήματα της ελληνικής κοινωνίας», που δεν έχει κατανοήσει ακόμα ο λαός, δεν είναι, ασφαλώς, ούτε η ΑΤΑ, ούτε η ανεργία, ούτε ο πληθωρισμός, ούτε η μονόπλευρη λιτότητα, αλλά κάποια... «προβλήματα ύφους και ήθους στελεχών» (όπως «βγαίνουν προς τα έξω»), ο κάποιος «αργός ρυθμός στην πραγμάτωση θεσμικών μέτρων», οι «αδυναμίες που, για ένα διάστημα, παρουσίασε η καθοδήγηση» και —δυστυχώς— η «ασάφεια ορισμένων κυβερνητικών μέτρων», παρά το γεγονός, βέβαια, ότι η κατεύθυνση είναι —και παραμένει πάντοτε— ο «σοσιαλιστικός μετασχηματισμός». ('Όλα τα άλλα περί «δεξιάς στροφής», «συναινετικών διαδικασιών», κτλ., είναι επινοήματα της «ανιστόρητης και τυφλής παραδοσιακής Αριστεράς»!).

ΣΥΝΕΠΩΣ: Στο επίκεντρο της προσοχής όλων των στελεχών του ΠΑΣΟΚ (που δεν πρέπει να κατατρίβονται με «λεπτομέρειες»), πρέπει να βρίσκονται η «προάσπιση της ιδεολογικής αυτονομίας του ΠΑΣΟΚ» και κρίσιμα θέματα όπως είναι η ανεξαρτησία, η δημοκρατία, η ανάπτυξη και η κατοχύρωση της πορείας προς το «σοσιαλισμό».

Τι είδους «ρήξη»;

ΩΣΤΟΣΟ, ΤΗΝ ποιότητα της πορείας αυτής του ΠΑΣΟΚ προς τον «σοσιαλισμό», ήλθαν να καταδείξουν (μεταξύ άλλων...) και οι συνταρακτικές λεπτομέρειες που έρχονται, τις μέρες αυτές, στο φως, με αφορμή το παρασκήνιο της εκλογής του σημερινού προέδρου της Δημοκρατίας, κ. Χρ. Σαρτζετάκη. Και οι πολιτικά αφελείς —όσοι, προς στιγμή, πίστεψαν ότι η «9η Μαρτίου» ήταν μία τολμηρή «ρήξη» που άνοιγε το ΠΑΣΟΚ, κατά του Κ. Καραμανλή, κατά της δεξιάς, κατά του κατεστημένου... —έγιναν, ξαφνικά, σοφοί, καθώς είδαν μια ολόκληρη μυθολογία να καταρρέει, μέσα στην προεκλογική συλλαγή και την εξαπάτηση του λαού!

ΤΟ ΠΑΣΟΚ στήριξε —υποτίθεται— τη μεγάλη επιλογή του

(όχι στον Κ. Καραμανλή, ναι στο «διακεκριμένο δικαστή» Σαρτζετάκη) στην ανάγκη αναθεώρησης ορισμένων διατάξεων του Συντάγματος του 1975. Ο πρωθυπουργός Α. Παπανδρέου, μιλώντας το πρωί της 9ης Μαρτίου, στα μέλη της Κεντρικής Επιτροπής του ΠΑΣΟΚ, δεν παρέλειψε να εγκωμιάσει και πάλι τη θητεία του —μέχρι εκείνη τη στιγμή— προέδρου της Δημοκρατίας. Η θητεία του Κ. Καραμανλή, είπε, υπήρξε άψογη. «Στην τετραετία 1981-85, δοκιμάστηκε μια διαλεκτική σχέση και μια ανοικτή ισορροπία ανάμεσα στον πολιτειακό θεσμό (πρόεδρος) και στον πολιτικό θεσμό (αυτοδύναμη κυβέρνηση) σε πλήρη εναρμόνιση με το σεβασμό προς τη λαϊκή θέληση»... Όμως, όμως —αναρωτήθηκε ο πρωθυπουργός— τι θα γίνει αν ο όποιος πρόεδρος της Δημοκρατίας (και όχι ειδικά ο Κ. Καραμανλής) αποφασίσει ν' αντιπαραταχθεί στην κυβέρνηση, κάνοντας χρήση των μεγάλων προνομίων που του δίδει το Σύνταγμα του 1975;

ΓΙ' ΑΥΤΟ —συνέχισε ο πρωθυπουργός— κρίναμε πως, τελικά, «η μόνη εγγύηση για τον πραγματικό σεβασμό της λαϊκής κυριαρχίας είναι η αναθεώρηση ορισμένων διατάξεων του Συντάγματος του 1975». Την αναθεώρηση αυτή, δεν ήταν δυνατό να εισηγηθούμε στον πρόεδρο Κ. Καραμανλή. Πρώτο, γιατί «το Σύνταγμα του 1975 είναι το πνευματικό του τέκνο» και, δεύτερο, γιατί «θα ήταν πράγματι παράδοξο αν ζητούσαμε από τον κ. Καραμανλή να θητεύσει ως Πρόεδρος στα πλαίσια ενός αναθεωρημένου Συντάγματος που επεκτείνει την εξουσία του κοινοβουλίου, μειώνοντας, αντίστοιχα, τις εξουσίες του Προέδρου».

ΑΥΤΑ ΕΙΠΕ ο πρωθυπουργός στα στελέχη της Κεντρικής Επιτροπής του ΠΑΣΟΚ, το πρωί εκείνο της 9ης Μαρτίου... Όμως δυο μόλις εβδομάδες πριν, όταν ο (τότε) υπουργός Δημοσίων Έργων Α. Τσοχατζόπουλος επισκεπτόταν τον πρώην πρωθυπουργό κ. Π. Κανελλόπουλο, για να του πει ότι το Εκτελεστικό Γραφείο του ΠΑΣΟΚ αποφάσισε να τον προτείνει ως υποψήφιο πρόεδρο της Δημοκρατίας (αντί του κ. Κ. Καραμανλή), κανείς, από την ηγεσία του ΠΑΣΟΚ, δεν είχε αναφερθεί μέχρι εκείνη τη στιγμή, στην ανάγκη αναθεώρησης του Συντάγματος! Γι' αυτό στην πρόταση Τσοχατζόπουλου προς Κανελλόπουλο, δεν υπήρχε κανένας όρος (χρονικός ή άλλος) και, φυσικά, δεν γινόταν καμιά αναφορά στην ανάγκη «εγγυήσεων» για τον «πραγματικό σεβασμό της λαϊκής κυριαρχίας». Η επιλογή Κανελλόπουλου είχε τελείως άλλο σκεπτικό. Τα μέλη του Εκτελεστικού Γραφείου του ΠΑΣΟΚ —έξηγει ο Μ. Δημητρίου στο «Βήμα της Κυριακής»— πιστεύουν ότι η υποψηφιότητα Κανελλόπουλου «θα δημιουργούσε ρήγματα τόσο στην Κοινοβουλευτική ομάδα, όσο και στα στελέχη και την κοινωνική βάση της Δεξιάς»... Τα μέλη του Εκτελεστικού Γραφείου του ΠΑΣΟΚ πιστεύουν ακόμα, ότι «η προεδροποίηση του κ. Π. Κανελλόπουλου θα λειτουργούσε περισσότερο υπέρ του ΠΑΣΟΚ στις βουλευτικές εκλογές από εκείνη του κ. Κ. Καραμανλή»... Και όταν ο κ. Κανελλόπουλος —που δεν αποδέχεται την υποψηφιότητα— παρατηρεί στον Α. Τσοχατζόπουλο ότι οι δύο άνδρες (ο Καραμανλής και ο Παπανδρέου) θα μπορούσαν να

συνεργασθούν «άνετα, για το καλό της χώρας» και ότι, όπως και αν έχει το πράγμα, «η υποστήριξη της υποψηφιότητας του κ. Καραμανλή, από το ΠΑΣΟΚ, θα του έδινε εκλογικά ένα ποσοστό 2-3%, ο Α. Τσοχατζόπουλος έχει έτοιμη την απάντηση: Μπορεί να κερδίσουμε το ποσοστό αυτό, αλλά «θα χάσουμε πολύ περισσότερο από τους δικούς μας».

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ ΠΡΩΤΟ: Τα κριτήρια που τελικά κατίσχυσαν στη μη στήριξη της υποψηφιότητας Καραμανλή, ήταν κριτήρια καθαρά εκλογικά, άσχετα με την... πορεία του «σοσιαλισμού» ή με οποιεσδήποτε εγγυήσεις «για τον σεβασμό της λαϊκής κυριαρχίας».

Ένα «ναι» εν κρυπτώ και παραβύττω

ΜΕΤΑ ΤΗΝ άρνηση του Π. Κανελλόπουλου, η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ προβληματίζεται —προς στιγμή— αν πρέπει να υποστηρίξει την επανεκλογή Καραμανλή! Τελικά, αποφασίζεται να «διερευνηθούν» και άλλες λύσεις, όπως λ.χ. η περίπτωση του προέδρου του Συμβουλίου Επικρατείας κ. Θ. Κουρουσόπουλου, ο οποίος, όμως, επίσης αρνείται! Τις «διερευνήσεις» αυτές, ο κυβερνητικός εκπρόσωπος Μ. Παπαϊωάννου χαρακτήρισε, το βράδυ της περασμένης Τρίτης, σαν «άκρως υπεύθυνη πράξη για το έθνος και τη λειτουργία των δημοκρατικών θεσμών». Το μόνο που δεν είπε ο κυβερνητικός εκπρόσωπος είναι ότι οι «υπεύθυνες πράξεις» και η «λειτουργία των δημοκρατικών θεσμών» απαιτούν πρωτίστως διαφάνεια. Όσο για την τελική επιλογή του ΠΑΣΟΚ, που συγκεκριμενοποιήθηκε στο πρόσωπο του κ. Σαρτζετάκη, «ο οποίος τιμά και το αξίωμα και την Ελλάδα» (αυτό είπε ο κ. Παπαϊωάννου), το ερώτημα που τέθηκε —και παραμένει πάντοτε αναπάντητο— είναι πόσο προάγεται η δημοκρατία, όταν ο πρώτος πολίτης της χώρας δέχεται να πει το «μεγάλο ναι» εν κρυπτώ και παραβύττω, 24 μόλις ώρες πριν από τη συνεδρίαση της Κεντρικής Επιτροπής του ΠΑΣΟΚ, χωρίς να ξέρουν τίποτε, ούτε ο λαός, ούτε η Βουλή, ούτε τα πολιτικά κόμματα!

(Ορισμένοι πολιτικοί αναλυτές, υπέμνησαν ήδη στον κ. Σαρτζετάκη, την περίπτωση του Ιταλού ομόλογού του Φραντσέσκο Κοσιόγκα, που εκλέχτηκε απ' όλα τα κόμματα του ιταλικού «συνταγματικού τόξου», πλην «Λακεδαιμονίων» —των νεοφασιστών, δηλαδή. Μόνο που η σύμπτωση αυτή —όπως ανέφερε ο γενικός γραμματέας του Ιταλικού ΚΚ, Α. Νάτα— «επιτεύχθηκε όχι στα παρασκήνια, αλλά στο φως της ημέρας», με αποτέλεσμα το πλαίσιο της πολιτικής πάλης να γίνει πιο καθαρό, πιο στέρεο, πιο δημοκρατικό. Όπως και αν έχει το πράγμα, η υποψηφιότητα Κοσιόγκα ήταν γνωστή στους 1011 εκλέκτορες του ιταλικού κοινοβουλίου —άρα και στο λαό— αρκετές βδομάδες πριν!)

ΚΑΤΑ ΤΑ ΑΛΛΑ, το ΠΑΣΟΚ ανακάλυψε την ανάγκη αναθεώρησης του Συντάγματος, μόνο μετά την απόφαση του Καστρί να προχωρήσει σε «ριζικά αντιδεξιά επιλογή» —όπως αποκλήθηκε η υποψηφιότητα Σαρτζετάκη. Και για να «κατοχυρώσει» την επιλογή αυτή το Καστρί, έστειλε *εμισάριο*, τη νύχτα της Παρασκευής 8 Μαρτίου 1985, στο προεδρικό Μέγαρο, για να «διαβεβαιώσει» τον Κ. Καραμανλή ότι «όλα είναι εντάξει» και ότι την άλλη μέρα (το πρωί του Σαββάτου), ο πρωθυπουργός θα πρότεινε την υποψηφιότητα Καραμανλή! Ο *εμισάριος* του ΠΑΣΟΚ, ήταν ο σημερινός υπουργός Εσωτερικών, Μ. Κουτσόγιωργας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟ: Για την ηγεσία του ΠΑΣΟΚ, όλα είναι επιτρεπτά: από τον αιφνιδιασμό, μέχρι την πολιτική της τρικλοποδιάς. «Η αιφνιδιαστική αλλαγή της στάσης του ΠΑΣΟΚ— επισημάνει το ΚΚΕ Εσωτερικού, τρεις μόλις μέρες

μετά την 9η Μαρτίου 1985— δεν αποτελεί μια συνολική στροφή στις πολιτικές του επιλογές, αλλά αποβλέπει, κύρια, στην εξασφάλιση της αυτοδυναμίας του στις προσεχείς εκλογές». Και αμέσως παρακάτω: Η στάση αυτή του ΠΑΣΟΚ «δημιούργησε ερωτήματα που θα λειτουργήσουν και στο μέλλον, σε ό,τι αφορά την αξιοπιστία διαβεβαιώσεων και επαγγελιών του».

Η ΑΞΙΟΠΙΣΤΙΑ αυτή έχει ήδη τραυματισθεί ανεπανόρθωτα, ιδιαίτερα μετά τις εκλογές της 2ας Ιουνίου. Ποιος δημοκρατικός πολίτης —αλλά και ποιος οπαδός της Αλλαγής— πιστεύει πλέον την ηγεσία του ΠΑΣΟΚ, ό,τι και να υπόσχεται, ό,τι και να λέει για την οικονομία, τους θεσμούς, την... αυτοτέλεια του συνδικαλισμού, τις βάσεις ή τον «σοσιαλιστικό μετασχηματισμό»;

ΣΕ ΑΛΛΕΣ σελίδες του τεύχους αυτού, το ΑΝΤΙ δίνει και άλλα στοιχεία (πληροφορίες και σχολιασμό) από το παρασκήνιο της 9ης Μαρτίου, ελάχιστες πτυχές του οποίου, μόλις τώρα, άρχισαν να έρχονται στο φως —δέκα μήνες μετά την εκλογή Σαρτζετάκη, αυτού του τραγικά «μοναχικού Πρώτου Πολίτη της χώρας», που παραγγέλνει, συνεχώς, σε αντίπαλους και φίλους (προπαντός σε φίλους...) ότι δεν πρόκειται να παραιτηθεί προτού εκπνεύσει και η τελευταία μέρα της πενταετούς θητείας του.

Από το Ν. Δελχί στον Σουλτς

ΠΕΡΑ ΑΠΟ το προεδρικό παρασκήνιο, το τρέχον δεκαπενθήμερο σφράγισε, ασφαλώς, το ταξίδι του πρωθυπουργού στην Ινδία —«ήταν», είπε, «ένα καλό ταξίδι, που έχει αποδώσει και θα αποδώσει πολύ περισσότερα στο μέλλον» —και η έλευση στην Αθήνα του πτέραρχου Γκαστ, για να συζητήσει τον τρόπο αγοράς των 40 αεροσκαφών F-16.

Ο Γκαστ ήταν ο τέταρτος, κατά σειρά (από τον περασμένο Νοέμβριο) Αμερικανός που αισθάνθηκε την ανάγκη να μας επισκεφθεί, μετά τους υφυπουργούς Άρμακοστ, Γουίλκινσον και Γουάιτχεντ. Κάποια προβλήματα δημιούργησε, βέβαια η ακριτομύθια του Γουάιτχεντ, ο οποίος, σε αντίθεση με τις σώφρονες «συστάσεις» που του έκανε η εδώ αμερικανική πρεσβεία, έβγαλε στη φόρα όλα (ή σχεδόν όλα) όσα συζητήσε με τον πρωθυπουργό Α. Παπανδρέου ή με τον υπουργό Εξωτερικών Κ. Παπούλια ή με τον υπουργό Δημόσιας Τάξης Μ. Κουτσόγιωργα, αναφορικά με τη «στενή συνεργασία» που θα έχουν η Ελλάδα και οι ΗΠΑ —τόσο σε κυβερνητικό όσο και σε επίπεδο μυστικών υπηρεσιών— για την πάταξη της «διεθνούς τρομοκρατίας» (Όπως είναι γνωστό, εκτός από την ατομική, υπάρχει και η κρατική τρομοκρατία). Η ακριτομύθια του Γουάιτχεντ, δεν διατάραξε, ωστόσο, τις καλές ελληνοαμερικανικές σχέσεις και τα πολύ «ήρεμα νερά».

ΤΟ ΜΕΓΑ θέμα, παρά ταύτα, παραμένει η επίσκεψη Σουλτς στην Αθήνα, που θα συμπέσει με την επέτειο της 25ης Μαρτίου. Για την προετοιμασία της επίσκεψης αυτής, φθάνει στις 3 Φεβρουαρίου η υφυπουργός (αρμοδία για τις ευρωπαϊκές υποθέσεις) Ρίτζουαη, με κύρια αποστολή να περιλάβει το θέμα των βάσεων στην ατζέντα των συνομιλιών Σουλτς. Και το ερώτημα που απασχολεί τη στιγμή αυτή, το Καστρί είναι ένα: θα συνειδητοποιήσουν οι Αμερικανοί ότι το 1986 είναι έτος (δημοτικών) εκλογών και ότι είναι δύσκολο, για την ελληνική πλευρά, να δείξει —«μια και ο αγώνας τώρα δικαιώνεται...»— ότι ενδίδει ή ότι, έστω, συζητεί το θέμα; Και θα ήταν, άραγε, τόσο αδιανόητο να συζητηθεί το θέμα μετά τις δημοτικές εκλογές, τον Δεκέμβριο του 1986, ας πούμε, ή, το αργότερο, τον Ιανουάριο του 1987;

Απάντηση θα μπορεί να δώσει μόνον ο Τζωρτζ Σουλτς.

ΑΝΤΗΝΩΡ

ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ

ΓΣΕΕ: οι πλημμελείς ταχυδρομικοί

Κάτι σαν εξύβριση, κάτι σαν δυσφήμιση της Δικαιοσύνης (κάτι τέτοιο, τέλος πάντων), κάπου στον Πταισματοδίκη κάπου σε άλλο δικαστήριο, (κάπου εκεί, τέλος πάντων) κάπου πήγα, κάτι μου 'παν, κάτι άκουσα (κάπως έτσι, τέλος πάντων) και ο «ένοχος» δικάζεται δι' ον σκοπόν ετάχθη». Θυμόσαστε εκείνα τα «μυστικά» κονδύλια στον προϋπολογισμό χρήσεως παρελθόντος έτους με τίτλο: διετέθησαν δι' ον σκοπόν ετάχθησαν» όταν όλος ο κόσμος το 'χει βουκίνο ότι προορίζονται για τους λογής - λογής χαφιέδες των υπηρεσιών Ασφαλείας;

Περί τίνος πρόκειται; Και για ποιο λόγο ο παραλληλισμός.

Πρόκειται για την κατηγορία που αντιμετωπίζουν 3 από τους 26 της πλειοψηφίας της εκλεγμένης διοίκησης της ΓΣΕΕ (Παπαμιχαήλ, Κωστόπουλος, Παναγιωταρόπουλος). Η κατηγορία, όμως, είναι ακόμα άγνωστη στους υπό κατηγορίαν — ψάχνουν να τη βρουν απ' τον Πταισματοδίκη στην τακτική δικαιοσύνη, αλλά κάπου στο μεταξύ, θες οι προθεσμίες, θες η «άδολη» γραφειοκρατία, εξαφανίστηκε, προς το παρόν.

Και ενώ χίλιοι δύο νόμοι ορίζουν ότι ο κατηγορούμενος έχει δικαίωμα να γνωρίζει και την κατηγορία και την τεκμηρίωσή της, ουδείς γνωρίζει που στηρίχθηκε η «εξύβριση» (ή δυσφήμιση, ή κάτι τέτοιο...) που διέπραξαν οι «κατηγορούμενοι», και λέγεται ότι (!) η «πηγή τεκμηρίωσής» της είναι η εφημερίδα «Βραδυνή» της 5ης Δεκεμβρίου 1985 που έγραφε «κατάπτυση η απόφαση... (για το διορισμό διοίκησης στη ΓΣΕΕ)... λέει ο...».

Και ενώ οι κατηγορούμενοι δεν χρειάζεται, πλην της κατηγορίας τους, να έχουν και τον πονοκέφαλο για το ποιος θα τους δικάσει, πού θα απολογηθούν, και τα τοιαύτα, τώρα τρέχουν από γραφείο σε γραφείο και από δικαστήριο σε δικαστήριο για να βρουν τον κριτή τους.

Ας αντιστρέψουμε λίγο τους όρους: κάποιοι σκέφτηκαν «καλά, μόνον εμείς θα δικάζόμαστε που 'μαστε και με την κυβέρνηση;» κάποιοι στενοί συγγενείς συμφώνησαν μαζί τους κι είπαν «καλά, δεν ξεκαθαρίζουμε και με καμιά φυλακή μ' αυτούς που μας πάνε κόντρα στην "εξυγίανση" του συνδικαλισμού;» Κι ίσως απ' αυτή τη συνάντηση κάποιοι τυλίχθηκαν, κάπως σε μια κόλλα χαρτί δυσδιακρίτου χρώματος και αγνώστου τόπου παραλαβής, αλλά σίγουρα «αποστελλόμενοι δι' ον σκοπόν ετάχθησαν».

Είναι να μην κάνουμε παραλληλισμούς με τη σκοτεινή νοοτροπία των σκοτεινών «μυστικών κονδυλίων» που κανείς δεν ξέρει γιατί, πώς και ποιους υπηρετούν;

Βέβαια εμείς μια υπόθεση κάνουμε για τους «αθώους» αδελφούς της κυβέρνησης που σύρονται στα δικαστήρια και τους στενούς συγγενείς τους που μ' ένα σμπάρο χτυπάνε δυο τρυγόνια: τους «κακούς» που δικάζουν αθώους και τους «κακούς» που υπηρετούν «κακούς σκοπούς».

Μόνο που οι «αδελφοί» και οι συγγενείς τους είναι υπέρ το δέον κουτοπόνηροι και άτσαλοι. Δεν κάνουν σωστά τη δουλειά τους και ίσως «κοπούν» από το πόστο τους του διευθυντή ταχυδρομείου, λόγω πλημμελημάτων που διαπράττουν στη συσκευασία, τον έλεγχο περιεχομένου και την αποστολή δεμάτων.

ΠΑΣΟΚ: Το επικίνδυνο «σύνδρομο ΚΚΕ εσωτερικού»

«Δεν δικαιούσθε δια να ομιλείτε» είπε κάποτε το γνήσιο πολιτικό τέκνο της Πελοποννήσου και αριστερός χωροφύλακας της περιόδου 1946-1951 Μένιος Κουτσόγιωργας.

Και ήταν πρωτοπόρος μέσα στο ΠΑΣΟΚ με αυτή του τη φράση, αφού τα στελέχη και οι ακολουθίες τους σε τούτο το κόμμα συγκλίνουν και ομαδοποιούνται κάτω από την ιδιότυπη αυταρχία που χαρακτηρίζει τη μικροκοινωνία τους στη σχέση της με τους «εκτός αυτής».

Όμως αυτή η πολιτική στάση που μιμείται άτοπα και άστοχα τις χειρότερες σελίδες του ελληνικού κομμουνισμού, εξειδικεύεται. Όπως π.χ. απέναντι στο ΚΚΕ εσωτερικού: αρχής γενομένης από τον Α. Παπανδρέου που έχοντας την εντύπωση ότι ηγείται ενός «κόμματος μαζών» ταύτισε, τον Απρίλιο του '85, το ΚΚΕ εσ. με εκατό άτομα που υπογράφουν και φτιάχνουν κόμμα — και σωστά, άλλωστε, αφού είναι άμοιρος της ιστορίας της ελληνικής αριστεράς· πρόσφατα πάλι, ο ίδιος, μίλησε για τα «σαλόνια» του ΚΚΕ εσωτερικού, έχοντας και πάλι την εντύπωση ότι αυτός επικοινωνεί με το λαό και ότι αυτού του λαού τις ανάγκες και προσδοκίες μεθερμηνεύει — και σωστά άλλωστε, αν κρίνουμε από τη γνήσια λαϊκή στάση του — με τις πράξεις νομοθετικού περιεχομένου, την ταύτιση απεργών - «σταγονιδίων», τη νέα φιλεργατική διοίκηση που διόρισε το δικαστήριο στη ΓΣΕΕ, τους Αλεξάκηδες, την αντιμετώπιση της ραδιοτηλεόρασης ως παραρτήματος του Καστριού, κ.ο.κ.

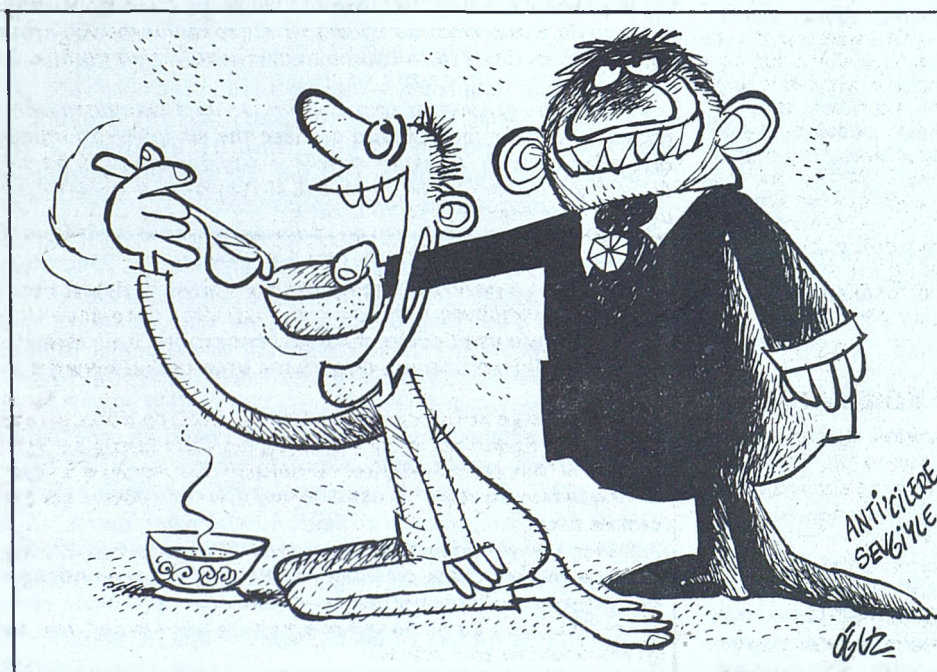
Πρόσφατα, ο κ. Γιαννόπουλος, «τοίς κείνου ρήμασι πειθόμενος», βγήκε στη Βουλή και έκανε γνωστό στον κ. Κύρκο ότι αν δεν φτάσει το κόμμα του στο 10% «γιοκ τηλεόραση» για το ΚΚΕ εσωτερικού. Είτε ακόμα ότι το ΚΚΕ εσ. το ψηφίζουν οι «ευτραφείς Έλληνες», ότι το «1,8% το ξέρω, και τους 117.000 ψήφους σε όλη την Ελλάδα επίσης τους γνωρίζω».

Όχι, δεν είναι το ΚΚΕ που μιλάει. Το ΠΑΣΟΚ, από το '74 ήδη, είχε ένα περίεργο σύνδρομο απέναντι στο ΚΚΕ εσ. Τώρα που είναι εξουσία, όμως, το περίεργο σύνδρομο καθίσταται και επικίνδυνο, μια και μετατρέπεται σε αντισυνταγματική πρακτική πολι-

ΑΝΤΙ-ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ ΑΠΟ ΤΟΝ ΟΓΟΥΖ

Σκίτσο - δωράκι από τον εκδότη του σατιρικού εβδομαδιαίου τουρκικού περιοδικού Gir-Gir Ογούζ Αράλ για το ΑΝΤΙ, με αφιέρωση: «Στους φίλους του ΑΝΤΙ, με αγάπη Ογούζ». Τις 450.000 φύλλα τη βδομάδα φθάνει το Gir-Gir κι όπως έγραψε η Αμαλία Βαν Χεντ στο τχ. 303 του ΑΝΤΙ, το 70% των αναγνωστών του είναι φοιτητές. Ο Ογούζ Αράλ κι οι συνεργάτες του έχουν το δύσκολο έργο της καταγραφής της σημερινής κατάστασης στην Τουρκία, αποφεύγοντας τη σπάθη του εισαγγελέα για παράβαση κάποιου χουντικού νόμου περί Τύπου...

Καλή δύναμη και πολλά ευχαριστώ.

τικών διακρίσεων, ανάλογα με την εκτίμησή που έχει ο όποιος Γιαννόπουλος για τη βαρύτητα της ψήφου των οπαδών του ΚΚΕ εσ.

Έχουμε κάποιο, σχετικό ίσως, μέλλον ακόμα, μέχρι την έμ-
πρακτη φήμωση του αντίπαλου. Προς το παρόν, είμαστε στο στά-
διο της υβρίζουσας εξουσίας, και μάλιστα αυτής που δεν στηρί-
ζεται δυστυχώς στους «ευτραφείς» Έλληνες, αλλά στους ημι-
τραφείς —και γι' αυτό άπληστους— μικρομεσαίους της πάλαι
ποτέ «αλύτρωτης αντιδεξιάς» και νυν, τριτοκοσμικής, «Εθνικής
Λαϊκής Ενότητας»...

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΕΥΡΥΓΕΝΗΣ

Ευρωβουλευτής της «Ν. Δημοκρατίας»

Αντίξοο τουτο το παιχνίδι με
την ειρωνεία του κενού γύρω
μας. Δεν θα ταίριαζε όμως άλ-
λη αναφορά στη μνήμη του Δη-
μήτρη Ευρυγένη εκτός από ε-
κείνη που θα κατόρθωνε να συ-
νοψίσει την αφιέρωσή του στις
λειτουργίες του σύγχρονου
πολιτικού ανθρώπου, εμπλου-
τισμένη από μια σαρωτική ψυ-
χική ορμή, ένα συναισθηματικό
πλούτο και μια χωρίς όρια δια-
νοητική ακτινοβολία· στοιχεία
που όλα μαζί τον αναδεικνύ-
ουν σε αξεπέραστο υπόδειγμα
ιχνηλάτη μιας βασανιστικής
πορείας η οποία οδηγεί στη μέ-
θεξη ενός πολύμορφου γίγνε-
σθαι.

Τελευταία προσφορά του
στον κόσμο μας η τόλη του να
αναζητήσει και να μορφοποιή-
σει σε ένα κείμενο 300 σελί-
δων, με παραγμό ψυχής αλλά
και με μοναδική ψυχική ευαι-
σθησία και πολιτική δεξιоте-
χνία, την ευθύνη της «πολιτι-
σμένης» και «δημοκρατικής»
Ευρώπης απέναντι στις μάζες
του Τρίτου Κόσμου που στήρι-
ξαν την ανάπτυξη της με την ε-
ξαθλίωσή τους. Ο λόγος είναι
για την έκθεσή του στο Ευρω-
κοινοβούλιο σχετικά με την ά-
νοδο του φασισμού και του ρα-
τσισμού στην ΕΟΚ. Όμως, εν
αρχή ην η ανάδειξη του Ευρυ-

γένη μεταξύ εκείνων των τόσο
λίγων ακαδημαϊκών δασκάλων
που στη διάρκεια της δικτατο-
ρίας της 21ης Απριλίου έμπρα-
κτα κατέλυσαν την αιχμαλωσία
της νεοελληνικής κοινωνίας α-
πό τη μέγγενη των ελλήνων
στρατοκρατών: ο Ευρυγένης
βασανίσθηκε σαν μέλος της
«Δημοκρατικής Άμυνας», φυ-
λακίσθηκε, εξορίσθηκε, απολύ-
θηκε από το Πανεπιστήμιο· και
δεν ξαναγύρισε στο τελευταίο
παρά μόνο όταν σύσσωμη η
κοινότητα των νομικών της
Δυτ. Ευρώπης και των ΗΠΑ,
στη δίωξη του Ευρυγένη ανα-
γνώρισε το απεχθές πρόσωπο
του δικτατορικού καθεστώτος.
Κι όλα αυτά τα δεδομένα του
Ευρυγένη, εμπλουτίζονται με
την ολόψυχη αφιέρωσή του
στην υπόθεση της διεθνούς
προστασίας των δικαιωμάτων
του ανθρώπου· με το σύντομο
πέρασμά του από το ελληνικό
κοινοβούλιο και το Υπουργείο
Παιδείας, όπου κατέδειξε με
την πολιτική του το σθένος
μιας άλλης φωνής που γονιμο-
ποιούσε αντιθέσεις απέναντι
στην κρατική εξουσία.

Πάνω απ' όλα, αυτά τα δεδο-
μένα εμπλουτίζονται με την υ-
περτριαντάχρονη θητεία του
Ευρυγένη στη Νομική Σχολή
Θεσσαλονίκης· όπου, με το
πρότυπο που ενσάρκωνε παι-
δεύσε τους συναδέλφους του
καθηγητές και κάποιους από
τους τότε φοιτητές του. Μα
την αλήθεια, αυτοί οι τελευ-
ταίοι ιδίως βιώνουν πια από το
περασμένο Σάββατο αφάντα-
στα σκοτεινές ημέρες και δια-
βεβαιώνουν, σε όλους όσους
δεν τον γνώρισαν, ότι η απώ-
λειά του κοστίζει στην Ελλάδα
και ίσως σ' ολόκληρη την Ευ-
ρώπη πάρα πολύ.

Π.Ν.Σ

Η ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ ΤΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ

Μετά την «παραπαιούσα οικονομική ολιγαρχία», ο «επί χρόνια
πράκτορας» του εχθρού στις γραμμές του κόμματος. Στην προ-
χθεσινή συνέντευξη Τύπου, ο κ. Μητσοτάκης κατάφερε για μια α-
κόμη φορά να «εντυπωσιαστεί» τους παρευρισκομένους, κατακε-
ραυνώνοντας έναν αντίπαλο μέσα στη συντηρητική παράταξη
τον κ. Λιβανό, ως επί χρόνια «πράκτορα του εχθρού».

Δεν θα σχολιάσουμε εδώ τις πολιτικές επιπτώσεις της «καταγ-
γελίας», όσο το «ιδεολογικό» ή καλύτερα το πολιτιστικό της μή-
νυμα. Η δεξιά, μετά τη μεταπολίτευση, μπροστά στην κυριαρχία
των ιδεών της αριστεράς, αναγκάζεται να μιμηθεί τις μεθόδους

της: έτσι, ένας αντίπαλος δεν κατηγορείται πια, όπως παλιά συ-
νέβαινε στην συντηρητική παράταξη, για τις θέσεις του ή τα
«προσωπικά» του, αλλά για την πάντα ύποπτη συμπεριφορά του
(την οποία η ηγεσία ισχυρίζεται ότι έχει «μυριστεί» από παλιά) η
οποία κάποτε εκδηλώνεται ανοιχτά.

Λείπουν βέβαια οι αναφορές στα «μικροαστικά κατάλοιπα»
του κρινόμενου, αλλά σιγά σιγά μπορεί να το δούμε κι αυτό, αν
θυμηθούμε την περίφημη εκείνη δήλωση, τη μέρα της πανελλα-
δικής απεργίας, «για την παραπαιούσα οικονομική ολιγαρχία».
Τα πράγματα έχουν φτάσει στο σημείο ώστε, όπως πριν από τη
δικτατορία, μπορούσε να ακούσει κανείς το «είναι κομμουνιστής,
αλλά καλό παιδί», έτσι και τώρα ανάγεται το «δεξιό παιδί, αλλά
καλό».

Το ατύχημα είναι ότι η αριστερά, μέρος της τουλάχιστον, ήρθε
στην εξουσία, με αποτέλεσμα οι ιδέες της να κρίνονται σήμερα
από άλλη σκοπιά. Άραγε θ' αντέξουν στη δοκιμασία, ή θα απο-
δειχθεί για μία ακόμη φορά ότι ο κ. Μητσοτάκης είναι εκτός κλί-
ματος και ξεπερασμένος;

ΕΡΜΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

Ένας ακόμη αγωνιστής της Αριστεράς έφυγε. Ο Ερμής Ευαγ-
γελίδης, γεννημένος στα Γιάννενα, σκοτώθηκε στο αεροπορι-
κό δυστύχημα στη Γουατεμάλα, ενώ επέστρεφε στην πρωτεύ-
ουσα του Μεξικού, όπου υπηρετούσε στην εκεί ελληνική πρε-
σβεία.

Ο Ερμής είχε καταδικασθεί σε θάνατο από στρατοδικείο στα
χρόνια του Εμφυλίου, στην περίφημη δίκη της Ευτυχίας Πρίν-
τζου, του Άγγελου Χατζή και των άλλων αγωνιστών που έμει-
νε στη μνήμη σα «δίκη των 48». Ήταν, τότε, 17 χρόνων και δεν
εκτελέστηκε.

Μέλος του ενιαίου ΚΚΕ και μετά το 1968, μέλος του ΚΚΕ εσ.
Συνεργάτης και καλός φίλος του περιοδικού ο Ερμής πρόσφε-
ρε πάντοτε πρόθυμα την πολύτιμη βοήθειά του.

Σε όλους μας θα μένει πάντα τρυφερή η ανάμνησή του και
το καλосυνάτο του γέλοιο.

Μας δουλεύουν οι δικοί μας...

Το πολιτικό μας πρόβλημα έγκειται στο ότι τα όρια του επικίνδυνου και του γελοίου έχουν αζεδιάλυτα συμπλεχθεί. Την Τετάρτη 22 Ιανουαρίου συζητείται ο θεμελιώδης κανόνας του κράτους στη Βουλή κι αγοράζει ο ηγήτορας της αξιωματικής αντιπολίτευσης (= 41% του ελληνικού λαού) ενώπιον του κατ' εξαίρεση παρισταμένου πρωθυπουργού (= 46% του ελληνικού λαού). Υποστηρίζει, για μια ακόμη φορά, ο κατά τα άλλα συναινετικότατος Κ. Μητσοτάκης ότι η αναθεώρηση του κανόνα είναι ευκαιριακή κι ότι αποτελεί το «άλλοθι για τις τραγικές ανακολουθίες του ΠΑΣΟΚ» —κυρίως απέναντι στον προηγούμενο Πρόεδρο της Δημοκρατίας Κ. Καραμανλή ο οποίος «αφινιδίως» απεπέμφθη χάριν του κ. Σαρτζετάκη. Σ' αυτό το σημείο παρεμβαίνει νυν ανεξάρτητος βουλευτής (ο κ. Λιβανός, εκλεγμένος όμως υπό την σκέπη και προστασία του κ. Μητσοτάκη, που τον έβαλε σε εκλόγιμη θέση στις λίστες) για να καταγγείλει ότι ο πρώην αρχηγός του, τουλάχιστον, δεν αφινιδιάστηκε διότι ο ίδιος τον είχε ενημερώσει ότι ο κ. Παπανδρέου είχε προσφέρει την Προεδρία 15 ολόκληρες μέρες πριν από την «τομή» της 9ης Μαρτίου στον κ. Π. Κανελλόπουλο. Ο Πρόεδρος της Βουλής προστάζει να μην γραφούν τα όσα είπε ο κ. Λιβανός στα πρακτικά, ο Κ. Μητσοτάκης συνεχίζει απερίσπαστος την αγόρευσή του «κάνοντας πως δεν ακούει». Το ίδιο πράττει κι ο πρωθυπουργός στη δευτερολογία του —ίσως για να μην στενοχωρήσει το φίλο του Πρόεδρο της Βουλής που έκρινε πως δεν άξιζε να μείνει στην ιστορία η καταγγελία του κ. Λιβανού —ανηψιού του παρ' ολίγον Προέδρου της Δημοκρατίας Π. Κανελλόπουλου.

Την Πέμπτη πλην της «Ελευθεροτυπίας» όλες οι υπόλοιπες εφημερίδες αγνόησαν ή πέρασαν «στα ψιλά» το θέμα. Τα πολύχρωμα ταμπλόιντ προτίμησαν να πιστέψουν και ν' αναδείξουν πρωτοσέλιδα τη δήλωση του Α. Παπανδρέου ότι «δεν πάει για Πρόεδρος», οι γκριζες πρωινές περί άλλων ετύρβαζαν. Η αμηχανία στα κομματικά επιτελεία (δεδομένου ότι ο κ. Παπανδρέου έλειπε στις Ινδίες και ο κ. Μητσοτάκης στη Γερμανία) εκδηλώθηκε τις επόμενες μέρες και στις εφημερίδες που άλλοτε αναδείκνυαν και άλλοτε έπνιγαν την υπόθεση. Ευτυχώς για τον ιστορικό του μέλλοντος, η ΕΡΤ-2 στη σαββατιάτικη εκπομπή της την αφιερωμένη στη Βουλή παρουσίασε όλη τη σκηνή που ο κ. Αλευράς διέταξε ν' απαλειφθεί από τα πρακτικά: ο ανηψιός του Π. Κανελλόπουλου χάρη στους αμερόληπτους δημοσιογράφους του κρατικού καναλιού έπαιρνε τη ρεβάνς από το λογοκριτή του.

Πρέπει να σημειώσουμε πως κι άλλα θέματα κυριάρχησαν την περασμένη εβδομάδα: οι αλληλοδιαψεύσεις Αμερικανών και Ελλήνων επισήμων ως προς το τι είπαν μεταξύ τους αναφορικά με την ανάμιξη του Καντάφι σε τρομοκρατικές ενέργειες, η συγγενής εκστρατεία της *Αυριανής* για την αναβάθμιση της ελληνικής δικαιοσύνης, η νέα δικαστική εκστρατεία εναντίον των «26» για την αναβάθμιση του ελληνικού συνδικαλισμού, το πρόβλημα εάν η «αγορά του αιώνα» θα είναι εμπορική ή διακρατική.

Οι μονίμως αναζητούντες τα φώτα προς την Εσπερίαν θα ισχυρίζονταν πως το καθένα από τα παραπάνω θα ακρούσε από μόνο του ίσως για να προκαλέσει μείζονα πολιτική κρίση σ' οποιαδήποτε από τις Κοινοβουλευτικές Δημοκρατίες της γη-

ραιάς Ηπείρου. Τούτο δεν είναι αλήθεια γιατί τετοια και χειρότερα συμβαίνουν και εις Παρισίους και αλλού· όμως όλα μαζί μαζεμένα μέσα σε μια εβδομάδα αποτελούν ιδιότυπο ελληνικό ρεκόρ που, αν μη τι άλλο, αποδεικνύουν την ανοσία μας απέναντι σε υποβαθμιστικούς του πολιτικού βίου ιούς και την παχυδερμία μας απέναντι σε προσβολές της, μικρής έστω, νοημοσύνης και της ρηχής μνήμης μας.

Φαίνεται όμως πως το παχύ του δέρματος και η ανοσία αποτελούν πλέον στοιχειώδεις αμυντικούς μηχανισμούς, απαραίτητους για την επιβίωσή μας σε μια πραγματικότητα που διαρκώς φέρνει τ' απάνω, κάτω. Αποδείχθηκε την περασμένη εβδομάδα πως ο αφινιδιασμός της 9ης Μαρτίου 1985 δεν βρήκε εντελώς απροετοίμαστο τον κ. Μητσοτάκη· πως ο κ. Σαρτζετάκης δεν αποτελούσε παρά την 4η επιλογή του κ. Παπανδρέου για την Προεδρία· πως οι προεκλογικοί κόσμοι του φωτός και του σκότους μπορούν να συνυπάρχουν συναινούντες στη Βουλή δημιουργώντας μοιραία μια ανίσθηση δειλινού· πως Αμερικανοί και Έλληνες υπουργοί και πρέσβεις μπορούν ν' αλληλοδιαψεύδονται χωρίς να ταραζονται τα ήρεμα νερά ή να διαρρηγνύονται οι ιδεολογικοί δεσμοί με τη Λιβύη· πως η καταδίκη της «Αυριανής» για συκοφαντική δυσφήμιση είναι δυνατό να προκαλεί λύπη στην κυβέρνηση και εκδηλώσεις επώδυνης συμπαραστάσης από όλα τα χρώματα του πολιτικού φάσματος· πως τα περήφανα αντισταθμιστικά οφέλη που είχαμε «για πρώτη φορά» κερδίζει με την αγορά των F-16 ίσως να μην ήταν και τόσο σπουδαία· πως η ΕΡΤ-2 είναι αντικειμενικότερη του θεσμοποιημένου εκπροσώπου της αμεροληψίας, του Προέδρου της Βουλής των Ελλήνων.

Είναι φανερό πως όλα τα παραπάνω έχουν ως κοινό χαρακτηριστικό τη σύγχυση των ορίων μεταξύ αλήθειας και ψέματος· που βρίσκεται η αλήθεια ανάμεσα σ' αυτά που υποστηρίζει ο κ. Μητσοτάκης, ο κ. Λιβανός και η κυβέρνηση; Ανάμεσα σ' αυτά που ισχυρίζεται ο κ. Παπούλιας, ο κ. Γουάιτχεντ, ο κ. Κήλυ; Πού βρίσκονται τα όρια ανάμεσα στην «ελευθεροτυπία» που επικαλούνται οι επώνυμοι υποστηρικτές του αυριανισμού και τη φασιστοειδή ασυδοσία που χαρακτηρίζει τους προστατευόμενους τους; Βέβαια, ο διαχωρισμός ψεύδους / αλήθεια είναι απόλυτος μόνο στα πλαίσια της τυπικής λογικής —ξεπερνά όμως κάθε υποτιθέμενη διαλεκτική προσέγγιση η πλήρης αβεβαιότητα για τα όριά τους. Είναι αδύνατο να μιλά κανείς πλέον για τακτικές, κινήσεις, χειρισμούς: η αυριανή φρασολογία (απατεώνες, κλέφτες, πουλημένοι, κτλ.) δικαιώνεται και η απήχησή της γίνεται κατανοητή.

Αργά ή γρήγορα θα μάθουμε γιατί ο κ. Λιβανός θυμήθηκε τώρα να καταγγείλει την «πλεκτάνη κατά Καραμανλή», γιατί οι διάφορες πηγές άφησαν να διαρρεύσουν τόσες λεπτομέρειες, γιατί η τηλεόραση υπερέβη τον κ. Αλευρά. Λίγο απίθανο να προέκυψαν όλα αυτά από την αυθόρμητη αντίδραση του κ. Λιβανού. Θα καταλάβουμε ποιον στόχο εξυπηρετούσαν όλα αυτά; Θα καταλάβουμε άραγε έγκαιρα αν έλεγε αλήθεια ο κ. Γουάιτχεντ ή ο κ. Παπούλιας, αν παραμένει πάντα συμφέρουσα και εθνικά περήφανη η αγορά των F-16 είτε εμπορικά είτε διακρατικώς;

Η απάντηση είναι πως όχι· η αποκάλυψη της αλήθειας και των σκοπιμοτήτων της σημερινής πολιτικής ηγεσίας είναι έργο των ιστορικών που θα έρθουν. Οι νεοέλληνες γίνονται καθημερινά όλο και περισσότερο αγνωστικιστές, όλο και περισσότερο επιφυλακτικοί προς όσα λέγονται από επίσημα χείλη. Δεν πρόκειται για την απόρριψη των προεκλογικών υποσχέσεων για επίγειους παραδείσους: πρόκειται πλέον για την ενστικτώδη αντίδραση απέναντι σ' οποιαδήποτε δήλωση, πράξη, χειρονομία: «Μας δουλεύει ο δικός μας». Παχυδερμοί λοιπόν και ανοσοποιημένοι ετοιμαζόμαστε να διαβούμε το κατώφλι του 21ου αιώνα. Κι έτσι το γελοίο γίνεται επικίνδυνο.

Πολιεύς Απατήνωρ

Ο «μάγος» ήταν γυμνός

«Την Κυριακή 24 Φεβρουαρίου 1985, το απόγευμα, ο κ. Τσοχατζόπουλος ανέβηκε στο διαμέρισμα του κ. Κανελλόπουλου κρατώντας μια ανθοδέσμη για την κ. Νίτσα Κανελλοπούλου που ήταν ελαφρά ασθενής.

Να θυμηθούμε και τις γερμανικές μας συνήθειες
είπε... ο κ. Τσοχατζόπουλος που πρόσφερε ως μπουκέτο τα τριαντάφυλλα...».
(ΒΗΜΑ Κυριακής, 26 Ιανουαρίου 1986, Μιχ. Δημητρίου «Προεδρικά Παρασκήνια»)

του Χρ. Κυριαζή

Σε σαράντα ημέρες θα έχουμε την πρώτη «επέτειο της ρήξης» του ΠΑΣΟΚ με τον μέχρι 9 Μαρτίου 1985 Πρόεδρο της Δημοκρατίας Κ. Καραμανλή. Το σκηνικό της επετείου θα μπορούσε να έχει την εξής διάταξη: κάποιοι θα την γιορτάσουν και θα τη συνδέσουν «διαλεκτικά με το παρόν»: άλλοι, πιο ανήσυχοι αλλά «βασικά δημοκρατικοί», θα αποδυθούν σε συγγραφές ημερολογίου με κριτικούς απολογισμούς της ενιαύσιας προεδρίας Σαρτζετάκη· αυτοί που συντάσσονται, «βασικά» και πάλι, με τη δεξιά πτέρυγα του κοινοβουλίου θα αναπολήσουν τα πάσης φύσεως απώλεσθέντα, υβρίζοντας το παρόν· και οι οριακοί, οι της αριστεράς της πολιτικής σκηνής, θα αναρωτιούνται —για πολλοστή φορά— για το πώς είναι δυνατόν να εμφανίζονται (και να τελεσφορούν κοινωνικά) ως δημοκρατικές, κάποιες διαδικασίες που αποτελούν αδαή, πτωχή και κακέκτυπη μίμηση ανακτοβουλίου, ενώ στο μόνο που του μοιάζουν είναι ο καμποτινισμός. Ας μην λησμονά κανείς βέβαια, ότι είναι αυτές ακριβώς οι διαδικασίες που, στον κρίσιμο περσινό Μάρτιο των

ρήσει κάποια αυτονομία και να αποπειραθεί μία πρακτική ηγεμονικής προσέγγισης των πολιτών, ήταν ακριβώς το πεδίο της διαδικασίας της 9ης Μαρτίου —και των συμπαρομαρτούντων της εντός της Βουλής· έγινε δε βίωμα επίσης ότι οι πρωτοβάθμιες εξισώσεις προσώπου / ιδεολογίας ήταν πολύ λίγες, μικρές και αδύναμες για να αντιμετωπισθεί το «σοκ» από τα, έναντι της αριστεράς, δείγματα πρακτικής του νέου Προέδρου, για να μην αναφερθούμε και στα άλλα δείγματα...

«Ο πρωθυπουργός ξεγέλασε τον κ. Καραμανλή αφού 48 ώρες πρωτότερα (από την 9η Μαρτίου) διαβεβαίωσε ότι θα τον επανεκλέξει».
(Ομιλία Μητσοτάκη στη Βουλή, Τετάρτη 22 Ιανουαρίου 1986)

«Όταν ενημέρωσα τον κ. Μητσοτάκη για την πρόταση Παπανδρέου προς τον Κανελλόπουλο έκανε πως δεν άκουσε...»
(Δήλωση του Δ. Λιβανού στην «Ελευθεροτυπία», 24 Ιανουαρίου 1986).

«Προτείνουμε ως υποψήφιο Πρόεδρο τον... Χρήστο Σαρτζετάκη... η πρότασή μας γίνεται εν αγνοία του...».

(Εισήγηση Α. Παπανδρέου και ΕΓ προς την ΚΕ του ΠΑΣΟΚ, Σάββατο 9 Μαρτίου 1985).

«Ο Πρόεδρος της Κυβερνήσεώς μου έκανε την εξαιρετική τιμή να μου ανακοινώσει την υπόδειξή μου στο ύπατο αξίωμα της Πολιτείας... Η ανακοίνωση, όπως αντιλαμβάνεσθε, ήταν τελείως απρόσμενη».

(Δήλωση αποδοχής υποψηφιότητας από τον νυν Πρόεδρο της Δημοκρατίας, 9 Μαρτίου 1985).

«Ο κ. Χρ. Σαρτζετάκης επικοινωνησε αργά το βράδυ της Παρασκευής 8 Μαρτίου με τον πρωθυπουργό Α. Παπανδρέου και έδωσε λίγο αργότερα καταφατική απάντηση στην πρόταση υποψηφιότητάς του, αφού συζητήσε το θέμα αυτό με τη σύζυγό του κ. Σαρτζετάκη...».
(ΒΗΜΑ Κυριακής, οπ. παρ.).

«ΕΡ. Διαψεύδεται το δημοσίευμα αυτό; (ισ. εννοεί το προηγούμενο απόσπασμα του ΒΗΜΑΤΟΣ)

ΑΠ. Δεν διαψεύδω κανένα δημοσίευμα.»
(Διάλογος κυβερνητικού εκπροσώπου - δημοσιογράφου, Τρίτη 28 Ιανουαρίου 1986)

προεδρικών ψηφοφοριών, συσκοτίστηκαν, υποβαθμίστηκαν, στολίστηκαν, με το αριστερό σύνδρομο του πολιτικού οικονομισμού, ως «τυπολατρικές» επειδή, τάχα, ενδιέφερε η «ουσία», το περιεχόμενο της επιλογής του ΠΑΣΟΚ, ήτοι το πρόσωπο Σαρτζετάκη και η πρωτοβάθμια εξίσωσή του με τη «δημοκρατία» κατ' αντιδιαστολή προς το πρόσωπο Καραμανλή και την ιδίου τύπου εξίσωση με τη μη-δημοκρατία.

Μετά τον περσινό Μάρτιο, όμως, και ιδιαίτερα μετά την περσινή 2α Ιουνίου, άρχισε να γίνεται επώδυνο βίωμα τούτης της αριστεράς, ότι στο μόνο πεδίο που θα μπορούσε ίσως να διατη-

Παραφράζοντας, λοιπόν, μία πρόσφατη ρήση του κ. Φλωράκη θα λέγαμε ότι, τότε, το «πρόσωπο Σαρτζετάκη ήταν γκαστρωμένο και δεν ήξερες τι θα σου βγάλει την άλλη μέρα το πρωί», καθότι είχε μεν ψύγματα *πολιτικής ιστορίας*, αλλά όχι εδραία εικόνα επί του *πολιτικού παρόντος*· ενώ, αντίθετα, η διαδικασία όλων των φάσεων του Μαρτίου ήταν *πολιτικό παρόν*· εφ' όλης της ύλης της, άρα ήταν αυτή το μόνο πεδίο άσκησης πολιτικής και αντιπαράθεσης. Όμως η αριστερά έκρινε το παρόν με το παρελθόν και εκκένωσε την πολιτική χάριν της ιστορίας και κάποιων δυσεξηγήτων ιστορικών πλεγμάτων έναντι του τότε Προέδρου της Δημοκρατίας, αφού στην ουσία επί πέντε έτη σπανίως του απέσυρε την πολιτική της ασυλία, βοηθώντας και του ιδίου, άλλωστε.

Δέκα μήνες μετά, η διαδικασία φαίνεται να αντέχει στο χρόνο, να θυμίζει ότι, ως ανακτοβουλική παράσταση που παίχθηκε εν κρυπτώ, έχει πολλά ακόμα ανεξιχνίαστα —και όλα τους εξόχως πολιτικά και ευθέως συνδεδόμενα με τον ιστορικό ιστό που έχει πλέον υφάνει το κυβερνών κόμμα ως δομή και ιδεολογία άσκησης εξουσίας. Και ενώ το πρόσωπο της «αντιδεξιάς επιλογής» έχει πραγματοποιήσει ήδη μία πορεία χωρίς πολλές εκπλήξεις και με εξαιρετική συνέπεια προς την εν γένει ιδεολογία του, η διαδικασία αποκαλύπτεται, σταδιακά, ως επιφοβή για τους ίδιους τους δράστες της, έως και υπονομευτική σε ότι αφορά την ικανότητα της από μέρους τους άσκησης της πολιτικής τέχνης.

Ο λόγος για τις τελευταίες εξελίξεις στο ζήτημα εκλογής Σαρτζετάκη, όπως αυτές προέκυψαν από την «αιφνίδια» πα-

ρέμβαση του κ. Λιβανού στη Βουλή κατά την αναθεωρητική του Συντάγματος συνεδρίασή της (Τετάρτη 22-1-1986), και από σχετικό δημοσίευμα του «Βήματος» της Κυριακής 26-1-1986.

Επί της διαδικασίας, λοιπόν, της επιλογής της 9ης Μαρτίου, για την οποία ο κ. Παπανδρέου είχε ανταπαντήσει τότε στον κ. Καραμανλή ότι «δεν κρίνει σκόπιμο το χρόνο» για να αναφερθεί στο πως και στο γιατί της επιλογής (ενώ τώρα έρχεται ένας από τους «άλλους» για να αναφερθεί σ' αυτά και μάλιστα την ίδια μέρα που ο κ. Παπανδρέου λέει πολλά και διάφορα περί του κ. Καραμανλή, αλλά τίποτα για την ταμπакιέρα του κ. Λιβανού...), προέκυψαν δύο σημαντικά, νέα στοιχεία:

Πρώτον ότι η ευρύτερη ιδεολογική και πολιτική αναφορά που εμφάνισε το ΠΑΣΟΚ προκειμένου να νομιμοποιήσει την αντικαραμανλική στροφή του, δηλαδή η μείζων πολιτειακή παρέμβαση που συμπυκνώνεται στην *αναθεώρηση του Συντάγματος*, ήταν απόφαση που δεν μπορεί επ' ουδενί λόγω να εγγραφεί στις σταθερές της «συνέπειας» του ΠΑΣΟΚ, αλλά υπακούει σε συγκυριακούς χειρισμούς σκοπιμότητας ενός στενού, τυπικού και άτυπου, κύκλου λήψης αποφάσεων. Βεβαίως ο κ. Παπανδρέου την ίδια μέρα που ο κ. Λιβανός ανέφερε όσα ανέφερε στη Βουλή έκανε πάλι ένα άλμα ιδεολογίας (με την έννοιά της ως ψευδούς συνείδησης προς ανάλωσιν) λέγοντας ότι «το θέμα της αναθεώρησης του Συντάγματος μπήκε μπροστά μας σαν πρώτο θέμα όταν ήρθε η ώρα της επιλογής Προέδρου»: στον κ. Κανελλόπουλο όμως, στις 24 Φεβρουαρίου 1985 δεν τέθηκε κανένας όρος αναθεώρησης του Συντάγματος. Θεωρούμενος ως «αντικαραμανλικός» και «ήπιος», ήταν αρκετό για τους επινοητές της υποψηφιότητάς του να αποδεχθεί την πρόταση, με μοναδικό όρο να κρατήσει μυστική αυτήν την πρόταση.

Αυτή η μυστικότητα μας οδηγεί και στο δεύτερο νέο στοιχείο που έφερε στο φως η παρέμβαση του ανηψιού του κ. Κανελλόπουλου. Όλοι θυμούνται τους υπουργούς, τους βουλευτές και τα στελέχη του ΠΑΣΟΚ να υπεραμύνονται ή να επικρίνουν το κόμμα τους, με μοναδική αναφορά τους την επιλογή Καραμανλή. Αιφνιδίως, όμως, στις 9 Μαρτίου το πρωί ο «μάγος» Παπανδρέου έβγαλε από το καπέλο του το μεγάλο χαρτί: τον μεγάλο «βιρτουόζο της πολιτικής», που με υπερφυσικές και διαισθητικές δυνάμεις θρησκευτικού αρχηγού, πολέμαρχου, παίκτη του πόκερ, και δεν συμμαζεύεται, αφήνει γυμνούς σύμπαντες τους πολιτικούς και πολίτες της χώρας, μέσα σ' ένα πόλεμο που αυτός εμφανίζεται ως μοναδικός μαχητής και κριτής του.

Και όμως, τώρα αποκαλύπτεται ότι «ο αιφνιδιασμός ήταν γυμνός», αφού επρόκειτο για ένα κοινό πολιτικό παιχνίδι, όπου ο κ. Παπανδρέου δεν ήταν μόνος του αλλά με όλο τον αποφασιστικό πυρήνα του μηχανισμού, όπου υπήρχαν οι παλιοί γνωστοί κανόνες της διαπραγμάτευσης και της στρατηγικής του επιτελείου μιας πολιτικής μηχανής, όπου εισπράττεται και

«... ο κ. Τσοχατζόπουλος εξήγησε στον κ. Κανελλόπουλο ότι το ΕΓ του ΠΑΣΟΚ αποφάσισε να τον προτείνει ως υποψήφιο Πρόεδρο... χωρίς να κάνει αναφορά σε θέμα αναθεώρησης του Συντάγματος». (ΒΗΜΑ Κυριακής, 26 Ιανουαρίου 1986)

«... όταν ήρθε η ώρα της επιλογής Προέδρου, τότε σαφώς το θέμα αναθεώρησης του Συντάγματος μπήκε μπροστά μας σαν ένα πρώτο θέμα». (Α. Παπανδρέου, ομιλία στη Βουλή — Τετάρτη 22 Ιανουαρίου 1986)

«ΕΡ. ... όπως δήλωσε ο ίδιος ο κ. Κανελλόπουλος δεν του θέσατε όρους και ειδικότερα δεν συνδυάσατε την υπόδειξή του ως Προέδρου με αναθεώρηση του Συντάγματος. Λέτε ότι η διαδικασία επιλογής Προέδρου ήταν υπεύθυνη πράξη για το Έθνος και ενώ τηρείτε αυτή τη στάση απέναντι στον κ. Κανελλόπουλο, την επιλογή του κ. Σαρτζετάκη την έχετε συνδυάσει με την αναθεώρηση του Συντάγματος. Πώς συμβιβάζονται αυτά;

ΑΠ. Δεν μπορώ να διαψεύσω τον κ. Κανελλόπουλο...» (Διάλογος κυβερνητικού εκπροσώπου - δημοσιογράφων, Τρίτη 28 Ιανουαρίου 1986)

ήττα (άρνηση Κανελλόπουλου) και όπου ο μόνος κανόνας είναι η διαδικασία να είναι κρυφή προκειμένου το όποιο αποτέλεσμα της διότι έγιναν και άλλου προτάσεις) να εμφανισθεί ακριβώς ως αιφνιδιασμός, αφού προηγουμένως έχει εξασφαλισθεί με την κρυπτικότητα η δημιουργία κενού προς εκμετάλλευση από τον αντίπαλο: στην ουσία, δηλαδή, η παραπλάνηση του αντίπαλου ότι κερδίζει με το φαινομενικό κενό (επιλογή Καραμανλή = κενό για το ΠΑΣΟΚ και κέρδος για την αριστερά καθώς και για τη δεξιά).

Σ' αυτό τον κίβδηλο αιφνιδιασμό μετείχαν και βοήθησαν περισσότεροι παίκτες, ημέτεροι και άλλοι. Όμως είναι φτωχικά κοντόθωρος και αναποτελεσματικός αν αποπειραθούν οι δράστες του να τον εφαρμόσουν σε άλλα πεδία, όπου οι κανόνες είναι άκαμπτοι. Και ίσως επειδή αποτελεί τη μόνη «πολιτική τέχνη» των ιθυνόντων του ΠΑΣΟΚ, γι' αυτό και υπάρχει επικίνδυνο κενό πολιτικής και κοινωνικής παρουσίας τους στα δύσβατα έτη 1986, 1987 κ.ο.κ., άσχετα αν είναι κυβέρνηση ή αντιπολίτευση.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΣΕΙΡΑ: ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ

ΠΙΕΤΡΟ ΙΝΓΚΡΑΟ
Η ΚΡΙΣΗ
ΚΑΙ Ο ΤΡΙΤΟΣ ΔΡΟΜΟΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΑΘΗΝΑ: «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»,
Δεινοκράτους 131, τηλ. 72.29.237
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Μ. Κοτζιά και Σία,
Τσιμισκή 78

ΚΑΛΕΝΤΗΣ

**Η ιστορία
της Λιλής
που είχε
ίσκιο
αγοριού**

Σε όλα τα βιβλιοπωλεία.

Ποιος δεν είναι αιχμάλωτος των συνθημάτων του

του Θράσου Αντιγώνιου

Οι πρόσφατες αποκαλύψεις γύρω από τα παρασκήνια της περσινής προεδρικής εκλογής θα δώσουν ασφαλώς την ευκαιρία σε πολλούς τιμητές, να επισημάνουν για μια ακόμη φορά πόσην έλλειψη διαφάνειας έχουν, εν τέλει, οι πρωτοβουλίες και ενέργειες της κυβερνήσεως, αλλά κυρίως του Πρωθυπουργού. Οι προσκείμενοι στην Αριστερά θα δουν με άλλο μάτι τα πρακτικά από εκείνη τη συνεδρίαση της Βουλής (Τετάρτη 22 Ιανουαρίου 1986) κατά την οποία ο κ. Ανδρέας Παπανδρέου έδωσε τη δική του εκδοχή για την απόφαση σχετικά με την αναθεώρηση του Συντάγματος και δήλωσε ακόμη, ότι, προς το παρόν, δεν προτίθεται να επιδιώξει την ανάρρησή του στην Προεδρία της Δημοκρατίας.

Θ' άξιζε ωστόσο να γίνει και μια απόπειρα για ν' αναλυθεί πολιτικά ο περιβόητος πια ελιγμός της 9ης Μαρτίου, που τώρα μοιάζει περισσότερο με μικροπολιτική τακτική κίνηση παρά με βασική στρατηγική επιλογή του κινήματος «και άλλα ηχηρά παρόμοια». Προϋπόθεση, βέβαια είναι μια νοερή μεταφορά στο πολιτικό κλίμα, τις προσδοκίες και τις προοπτικές που επικρατούσαν και ίσχυαν πριν από έναν περίπου χρόνο.

Ήταν λίγο μετά την ψήφιση του νέου εκλογικού νόμου με την ενεργό συμπάρταση και του τότε Προέδρου της Δημοκρατίας αλλά και του ακόμη, σήμερα, προέδρου της Νέας Δημοκρατίας. Η κομμουνιστική Αριστερά είχε φρυάξει για την δήθεν απλή, αλλά ουσιαστικά υπερενισχυμένη αναλογική, που κατάφωρα δεν είχε άλλη επιδίωξη από το να την βάλει, την κομμουνιστική Αριστερά, στη γωνία. Οι προσδοκίες από την πλευρά εκείνη ήταν ωστόσο ανάμικτες και βασιζόνταν σε μια σειρά από δικαιολογημένους συλλογισμούς:

- Από τη στιγμή που το ΠΑΣΟΚ μαζί με τη ΝΔ θα αναδεικνυαν τον κ. Κ. Καραμανλή Πρόεδρο για μια δεύτερη θητεία, με έντονη την αντίθεση της κομμουνιστικής Αριστεράς, θα υποχρεώνονταν κάποια στιγμή να πληρώσουν το τίμημα. Η στιγμή θα ήταν οι εκλογές.

Οι αριστεροί ψηφοφόροι του ΠΑΣΟΚ αλλά και πολλοί παλαίοκεντρώοι με έντονη αντικαραμανλική νοοτροπία θα ήταν υποχρεωμένοι να υπογραμμίσουν την αντίθεσή τους, ψηφίζοντας αριστερότερα. Έτσι ένα εκλογικό αποτέλεσμα που θα πλησίαζε το αποτέλεσμα των Ευρωεκλογών του 1984 θα ήταν εφικτό. Η αυτοδυναμία του ΠΑΣΟΚ θα χανόταν η, στην καλύτερη περίπτωση, θα ήταν οριακή —151 με 152 έδρες. Η κομμουνιστική Αριστερά θα δικαιωνόταν και θα μπορούσε πια να προσβλέπει με βεβαιότητα στην αύξηση της επιρροής της. Θα έμενε η μόνη αριστερή εναλλακτική λύση απέναντι στην απορρόφηση του ΠΑΣΟΚ από το σύστημα, υπό την πατρικήν καθοδήγηση του κ. Κ. Καραμανλή.

Η προσδοκία των συντηρητικών ήταν ακριβώς η αντίθετη. Αν, όπως είχαν την ελπίδα, έχανε το ΠΑΣΟΚ την αυτοδυναμία, τότε θα βρισκόταν στο τραγικό δίλημμα: ανάμεσα στο Λαϊκό Μέτωπο και την όποιας μορφής στήριξη επί της Δεξιάς, με όρους βαρύτατους, τους οποίους δεν θα μπορούσε να παραβεί, όταν εγγυητής τους θα ήταν ο κ. Κ. Καραμανλής, που θα είχε εκλεγεί και από τα δύο κόμματα.

Μέσα σ' ένα τέτοιο κλίμα άρχισαν να καλλιεργούνται οι πρώτες καχυποψίες ανάμεσα στους δύο συγκατοικούντες στην κορυφή της πολιτικής πυραμίδας. Συχνά - πυκνά διαδίδονταν τότε πληροφορίες για πρωτόκολλα συνεργασίας ή για επιστολές με τις οποίες οι δύο θα αναλάμβαναν αμοιβαίες δεσμεύσεις σχετικά με τη δεύτερη προεδρική θητεία του ενός και την πιθανή δεύτερη πρωθυπουργική θητεία του άλλου.

Όλα αυτά, εν τέλει αποδείχθηκαν φήμες χωρίς καμιάν υπόσταση. Υπήρχε όμως κάτι σημαντικό: από την πλευρά του πρωθυπουργού είχε προβληθεί η επιτακτική ανάγκη να γίνει μια συζήτηση των δύο ανδρών εφ' όλης της ύλης, για να ξεκαθαριστεί έγκαιρα το ύφος που θα είχε η δεύτερη προεδρική θητεία του κ. Κ. Καραμανλή. Από την πλευρά του τότε Προέδρου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΤΟΥ
ΤΩΤΟ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΑΘΗΝΑ: «ΠΟΛΥΤΥΠΟ».
Δεινοκράτους 131. τηλ. 72.29.237
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: «Μ. ΚΟΤΖΙΑ ΚΑΙ ΣΙΑ».
Τσιμισκή 78. τηλ. 279.720

διαφάνηκε καθαρά μια διάθεση να αναβληθεί κάθε τέτοια συζήτηση. Σύμφωνα με τα όσα κατά καιρούς ακούστηκαν από τη μεριά του Καστρίου, ο κ. Κ. Καραμανλής ήθελε να γίνει αυτή η συζήτηση μετά την προεδρική εκλογή. Οι εχθρικά διατεθειμένοι προς τον τ. πρόεδρο της Δημοκρατίας, ασφαλώς θ' αποδώσουν δολιότητα σ' αυτήν την αναβλητικότητα, όπως άλλωστε και τότε έπραξαν. Μόνο που τούτο είναι και άδικο και αναληθές.

Αν ο κ. Καραμανλής πράγματι δεν ήθελε να κάμει καμία συζήτηση πριν από την αναμενόμενη επανεκλογή του, τούτο δεν είχε σαν στόχο να παγιδεύσει, εκ των υστέρων τον Πρωθυπουργό. Ήταν μια στάση ειλικρινής, την οποίαν υπαγόρευε ο χαρακτήρας του ανδρός αλλά και κάποιο αίσθημα δικαιοσύνης προς την παράταξη, που τόσες φορές του είχε δώσει την εξουσία. Ήταν φανερό, τότε, πόσο τον ενοχλούσαν οι κατηγορίες των αντικαραμανλικών της Δεξιάς, ότι δήθεν είχε θυσιάσει το κόμμα του για να κερδίσει τις ψήφους των αντιπάλων. Έπειτα αν επρόκειτο να επανεκλεγεί με τις ψήφους και εκείνων — η μάλλον κυρίως εκείνων που επί τριάντα χρόνια τον καθύβριζαν και είχαν φθάσει ακόμη — στα 1965 — να συζητούν στη Βουλή την παραπομπή του σε δίκη για σκάνδαλα, αν επρόκειτο, λοιπόν, να επανεκλεγεί, θα έπρεπε να το επιτύχει κυριολεκτικά άνευ όρων. Αν ήταν να το παζαρέψει δεν θα είχε νόημα να επιδιώξει την επανεκλογή του. Η δεύτερη θητεία θ' άξιζε για τον ίδιο, μόνον αν είχε τα χέρια του εντελώς ελεύθερα και κατά τρόπον που να φαίνεται ολοκάθαρα, χωρίς σκιές ή αμφιβολίες, από οπουδήποτε, και από οποιονδήποτε.

Από εκεί στράβωσαν τα πράγματα. Η συγκατοίκηση — αναγκαστική αλλά αρμονική — του πρωθυπουργού του 48% και του αρχηγού του κράτους, τον εκλεγμένο από το αντίπαλο κόμμα, κινδύνευε να μεταπέσει από την κατάσταση της ισορροπίας σ' εκείνην της ηγεμονίας του ενός.

Όχι τόσο επειδή *εδώ δεν είναι παιξε γέλασε εδώ είναι Μπαλκάνια*, αλλά επειδή αυτά συμβαίνουν και στις πιο προηγμένες πολιτικά και οικονομικά χώρες του Δυτικού Κόσμου αλλά και εκείνες του Τρίτου (κάποτε ρωτήθηκε ο Νάσερ από φίλο του ακαδημαϊκό δάσκαλο σε αγγλοσαξωνικό Πανεπιστήμιο, γιατί είχε φάει αιφνιδιαστικά έναν από τους πιο στενούς του συνεργάτες στην επιτροπή των ελεύθερων αξιωματικών. Ο Νάσερ χαμογέλασε κάπως ειρωνικά, κάπως κυνικά και είπε: «ταν έφαγα για μεσημεριανό για να μη με φάει εκείνος για βραδινό. Συνεννοηθήκαμε;») Επειδή λοιπόν το ζήτημα ήταν ποιος θα έμενε μόνος ηγεμόνας, η επιχείρηση για την οριστική κατάκτηση της ηγεμονίας έπρεπε να γίνει με όλους τους κανόνες που θα εξασφάλιζαν την επιτυχία της. Με παραπλάνηση, αιφνιδιασμό, συγκέντρωση υπερτέρων δυνάμεων και όλα εν γένει όσα επιτάσσει η τακτική προπαρασκευή μιας τέτοιας επιχειρήσεως. Σημασία είχε ένα και μόνο. Να επιτύχει ο αιφνιδιασμός, να συρθούν αναγκαστικά σαν σύμμαχοι, εκείνοι που περίμεναν να καρπωθούν οφέλη από την υποτιθέμενη δεξιά στροφή που θα εμφανιζόταν η ανάδειξη του κ. Καραμανλή, να συμπορευθούν όλοι αυτοί ως την ώρα των εκλογών, για να φθάσουν σ' αυτές χωρίς να μπορούν ν' αντιτάξουν ουσιαστικά επιχειρήματα στις εκκλήσεις για αντιδεξιά συσπείρωση.

Τώρα βέβαια, εκ των υστέρων, όλοι κατανοούν ότι αν ο κ. Καραμανλής είχε αναδειχθεί πρόεδρος για δεύτερη θητεία, η αντιδεξιά συσπείρωση δεν θα ήταν εφικτή πολιτική τακτική για τον Ανδρέα Παπανδρέου και το ΠΑΣΟΚ.

Μόνο που τα πράγματα θα ήταν ακόμη πιο δύσκολα για την κομμουνιστική Αριστερά, αν είχε αποτολμήσει, τότε να εκφράσει έστω και απλήν ανοχή στην επανεκλογή του κ. Καραμανλή.

Όλοι μοιάζουμε να είμαστε αιχμάλωτοι των συνθημάτων μας. Όλοι εκτός από τον κ. Ανδρέα Παπανδρέου. Ίσως αυτή να είναι και η κύρια αιτία της μομφής. □

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΑΛΜΠΟΥΜ ΤΟΥ ΧΑΡΡΥ ΚΛΥΝΝ
ΑΛΛΑΟΥΜ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα

ΚΑΡΚΙΝΟΣ ασθένεια τής ψυχής

Η πρώτη ολοκληρωμένη ψυχοσωματική θεώρηση της καρκινογένεσης αλλά και της θεραπείας του καρκίνου. Ένας γιατρός, παθολόγος, φτάνει στο κλειδί του καρκίνου μετά από προσεκτική παρατήρηση του ψυχικού κόσμου των ασθενών του πριν την καρκινογένεση. Ανακαλύπτει έτσι μια βιοπαθητική αλληλουχία ψυχής-εγκεφάλου-σώματος που είναι και η υπεύθυνη του συμπτώματος — πλέον του καρκίνου. Εκδιώκεται από μια σειρά κλινικές και αντικαρκινικές μονάδες γιατί αρνείται να εφαρμόσει κλασσικές μεθόδους «αργού θανάτου» όπως τα κυτταροστατικά και τις ακτινοβολίες. Τελικά δημοσιεύει αυτό το βιβλίο το οποίο και μπουκότάρεται στην Δ. Γερμανία. Εκτός από την διάγνωση και θεραπεία της ασθένειας, στο βιβλίο σκιαγραφείται και η αδιεξοδική πορεία της σύγχρονης ιατρικής που υποστηρίζει δίκην «ιερής αγελάδας» την τοπική εκδοχή και αιτιολογία κάθε ασθένειας.

Κυκλοφόρησε:
Μεθεόρτια αλλά όχι αργά

ΔΙΑΘΕΣΗ: τηλ. 64 63 738

— παρασκηνιο —

ΠΡΟΣΥΝΕΔΡΙΑΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΠΡΟΕΔΡΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ

ή πρόσφατες απόπειρες ανατροπής του Κ. Μητσοτάκη

του Άκη Κοσώνα

Το γεγονός ότι ο πρόεδρος της Νέας Δημοκρατίας **Κων. Μητσοτάκης** βάλλεται από φίλα προσκείμενες στην παράταξη του εφημερίδες, δεν μπορεί παρά να εντάσσεται στη συνολική κριτική που δέχεται εσωκομματικά σε επίπεδο κορυφής.

Αν το κύριο άρθρο της Κυριακάτικης «Καθημερινής» (26-1-86) ήταν «υπονομευτικό» για τον αρχηγό της ΝΔ, τότε η συχνή αρθρογραφία βουλευτών του κόμματός του γύρω από ζητήματα αρχών (απλή αναλογική, επιστροφή στον Καραμανλισμό και στο συνέδριο της Χαλκιδικής) είναι πολλαπλασιάζως ανατρεπτικότερη για τα σχέδια του —πάντως ισχυρού σήμερα— Κ. Μητσοτάκη.

Φαίνεται όμως ότι δεκατέσσερις μόλις μέρες πριν το 2ο Συνέδριο της ΝΔ οι κριτικές κι οι επιθέσεις λειτουργούν αντιστρόφως ανάλογα προς το σκοπό τους: ο κ. Μητσοτάκης έφθασε στο Συνέδριο (υπάρχουν βέβαια πάντα κάποιοι που δεν μπορούν να το πιστέψουν ή να το εξηγήσουν, άρα διατυπώνουν ακόμα την απορία «μα θα γίνει τελικά το Συνέδριο;») περνώντας δύο φορές από τη δοκιμασία της ετυμηγορίας της κοινοβουλευτικής ομάδας του κόμματός του. Ίσως η δεύτερη φορά να μην έκρυβε τόσοι κινδύνους για τον Κρήτα αρχηγό της ΝΔ, μια και ο εσωκομματικός του αντίπαλος **Κωστής Στεφανόπουλος** είχε ήδη αποφασίσει ν' απομακρυνθεί «από τη ΝΔ του Μητσοτάκη» χαράζοντας μια δική του σκληρή και αβέβαιη πορεία. Παρά το στοιχείο τούτο, μετράει πάντα το γεγονός, το αποτέλεσμα: και το αποτέλεσμα ήταν ότι ο Κων. Μητσοτάκης βγήκε αναβαπτισμένος για δεύτερη φορά. «*Μα υπήρχαν αντιθέσεις που πρέπει να ληφθούν υπόψη*» επισημαίνουν οι παρτηρητές. Αυτές ακριβώς οι αντιθέσεις ισχυροποίησαν τον σημερινό αρχηγό της ΝΔ, στο βαθμό που η ανασφάλεια των οπαδών δεν ήταν το καλύτερο συστατικό ανάπτυξης του εσωκομματικού διαλόγου. Οι οπαδοί ζητούσαν «*ενότητα πάσει θυσία*» και σ' εκείνη τη φάση, την ενότητα εξέφραζε εύλογα αυτός που ήταν αρχηγός του κόμματος. Κάθε άλλη προβληματική δεν είχε (και δεν έχει) θέση κι οι εκφραστές των διαφόρων τάσεων κινδύνευαν με το στίγμα του προδότη. Έχει γραφεί και άλλη φορά στο ΑΝΤΙ ότι η ανθεκτικότητα του κ. Μητσοτάκη είναι αξιοσημείωτη, κι η ιστορία έδειξε πως ούτε οι αποχωρήσεις βουλευτών και ηγετικών στελεχών στάθηκαν ικανές να τον ανατρέψουν, ούτε οι «*μυστικές δυνάμεις της Πολιτείας*». Τα δεδομένα αυτά δεν αμφισβητούνται από κανέναν, όπως και ότι στις 14 Φεβρουαρίου αρχίζει το δεύτερο Συνέδριο της ΝΔ στη Θεσσαλονίκη.

«ΚΑΙ ΚΕΝΤΡΩΟΙ, ΚΑΙ Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΙΣ...»

«*Η Νέα Δημοκρατία έμαθε να ζει με τον Μητσοτάκη*» λένε περίπου έκπληκτα άλλοτε νεαρά στελέχη του κόμματος που επίσης άλλοτε εξέφραζαν γενικές αντιηγετικές τάσεις. Όχι μόνον έμαθε η ΝΔ, «*να ζει με τον Μητσοτάκη*», αλλά υπέστη συνολική μεταμόρφωση (παραμόρφωση την λένε οι εσωκομματικοί του αντίπαλοι) σε τέτοιο καθοριστικό βαθμό, που σήμερα τα περισσότερα στελέχη της είναι έτοιμα ν' αποκηρύξουν την ιστορική ηγεσία με την ίδια άνεση που θ' αποκήρυτταν κάποιον άσημο νεοεκλεγμένο βουλευτή που θα έφευγε από το κόμμα. Άλλωστε αυτό δεν συνέβη στις περιπτώσεις **Γιάννη Μπούτου**, **Κωστή Στεφανόπουλου**, **Διονύση Λιβανού** και των εννέα άλλων βουλευτών που έφυγαν από τη ΝΔ; Οι οπαδοί και τα στελέχη του κόμματος απέκτησαν την ελαστική συνείδηση (πολιτική ευλυγισία την ονομάζουν οι «άνθρωποι του προέδρου») που χρειάζεται για να δέχονται με την ίδια ανησυχητική ευκολία τόσο την αποχώρηση του Γ. Μπούτου, όσο και την προσχώρηση του Δ. Χονδροκούκη. Η μεταλλαγή αυτή —που έγινε φυσικά αναγκαστικά μετά την ήττα της ΝΔ στις εκλογές της 2 Ιουνίου '85, κι όχι λόγω «εγγενούς διαφθοράς των συγκεκριμένων οπαδών» όπως θα ήθελαν αρκετοί να πιστεύουν, βοήθησε τον κ. Μητσοτάκη στην οικοδόμηση της συγκεκριμένης πολιτικής του. «*Και κεντρώοι να γίνουμε ρε παιδί μου αρκεί να χάσει το ΠΑΣΟΚ*» λένε πολλοί από τους φίλους της ΝΔ, επιτρέποντας έτσι στον αρχηγό του κόμματος να ελίσσεται ανάμεσα στις έννοιες του φιλελευθερισμού και ν' ακροβατεί στις σχέσεις του

με τα «*επιφανή στελέχη*» και με τον ιδρυτή του κόμματος. Αν ο κ. Μητσοτάκης αποφάσισε στις 14/2 να διακηρύξει ότι ιδεολογία του κόμματος είναι ο ιστορικός υλισμός κι ότι η ταξική πάλη (Κ. Λάσκαρης, κτλ.) συνεχίζεται ενάντια στα μονοπώλια και στην ολιγαρχία (κάτι σχετικό είχε αναφέρει σε δήλωσή του μια μέρα πριν το πρώτο προσυνέδριο της Θεσσαλονίκης) είναι σχεδόν σίγουρο ότι παρά τις εύλογες αντιδράσεις της ιστορικής ηγεσίας της ΝΔ, οι οπαδοί δεν θα είχαν κανένα πρόβλημα.

Στόχος των οπαδών είναι η ανατροπή του κυβερνώντος κόμματος με κάθε μέσο —αν το μέσο αυτό εκφράζεται από την υιοθέτηση θέσεων κραυγαλέα άσχετων με την ιδεολογία της ΝΔ δεν έχει καμία σημασία.

Αυτήν ακριβώς την ανάγκη των οπαδών τη γνωρίζει ο Κ. Μητσοτάκης καλύτερα από κάθε άλλον, ξέρει ότι «*η βάση*» είναι έτοιμη να στραφεί εναντίον όσων αποπειρώνται να θέσουν ζητήματα αρχών και ιδεολογίας: «*Ποια ιδεολογία και αηδίες; Πέφτει το ΠΑΣΟΚ όταν γράφει ο ένας ή ο άλλος βουλευτής άρθρα στην "Καθημερινή" και στη "Μεσημβρινή"*»; Πρόκειται για φράση χαρακτηριστική που ακούστηκε πριν λίγες μέρες σε συγκέντρωση στελεχών της ΝΔ σε πόλη της κεντρικής Πελοποννήσου. Πράγματι, το ΠΑΣΟΚ δεν πέφτει με τη μέθοδο αυτή, αλλά δεν πέφτει ούτε ο Κ. Μητσοτάκης. Έτσι, είναι κι οι δυο ευχαριστημένοι, αν φυσικά υποθέταμε ότι οι κ. Παπανδρέου και Μητσοτάκης κινδύνευαν με ανατροπή μέσω άρθρων. Ενοχλείται όμως ο αρχηγός της ΝΔ από δημοσιεύματα βουλευτών του που κριτικάρουν την πολιτική του, ή υπονομεύουν τη στρατηγική του; «*Είναι έκφραση ελευθερίας ότι οι βουλευτές μας διατυπώνουν τις σκέψεις τους, πολλές φορές μάλιστα ασκούν εποικοδομητική κριτική, άλλοτε όχι, αλλά δεν πειράζει...*».

Έτσι εκτιμά το στενό περιβάλλον του προέδρου της ΝΔ την αντιπαράθεση βουλευτών με την κυρίαρχη γραμμή ή τουλάχιστον αυτό ισχυρίζεται.

ΠΡΟΕΔΡΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΠΛΟΚΗΣ

Έναν περίπου μήνα πριν το Συνέδριο της ΝΔ και με ευκαιρία τη δέσμευση του πρωθυπουργού ότι δεν έχει βλέςεις για την Προεδρία της Δημοκρατίας, ο ανεξάρτητος σήμερα βουλευτής Αιτωλοακαρνανίας Διονύσης Λιβανός αποφάσισε να προβεί σε μια σειρά αποκαλύψεις για το προεδρικό ζήτημα.

«*Πώς φθάσαμε στον Σαρτζετάκη*». «*Έτσι έπεσε ο Καραμανλής*», «*Συνωμοσία κατά Καραμανλή*», ήταν μερικοί από τους τίτλους των εφημερίδων. Πρόκειται για την επιλογή Λιβανού να φέρει στο φως της δημοσιότητας την πρόταση του ΠΑΣΟΚ στον θείο του και πρώην πρωθυπουργό **Παναγιώτη Κανελλόπουλο** ν' αναδειχθεί στο ύπατο αξίωμα. Αν όμως η αποκάλυψη αυτή είναι ούτως ή άλλως φθοροποιά για το ΠΑΣΟΚ (ασυνέπεια, μικροκομματικά παιχνίδια, κ.ά.) για τη ΝΔ και πιο συγκεκριμένα για τον κ. Μητσοτάκη μπορεί ν' αποβεί πολύ πιο επικίνδυνη από την αμφισβήτηση των βουλευτών του, στο μέτρο που ο Δ. Λιβανός επιβεβαιώνεται από τον Π. Κανελλόπουλο: ο κ. Λιβανός τονίζει ότι είχε ενημερώσει τον κ. Μητσοτάκη για την πρόθεση του ΠΑΣΟΚ να μην υποδείξει Καραμανλή αφού έκανε κρούση στον κ. Κανελλόπουλο. Ο κ. Μητσοτάκης βεβαιώνει ότι ναι μεν είδε τον Δ. Λιβανό, αλλά ο τελευταίος δεν του ανέφερε τίποτε σχετικό.

Δεν ανήκει στις αρμοδιότητες του ΑΝΤΙ η ενασχόληση με αστυνομικές υποθέσεις, έτσι σε επίπεδο πολιτικής πρόβλεψης ή και συμπερασματολογίας πρέπει να επισημάνουμε ότι όσο περισσότεροι ενέχονταν στο «*στόρυ*» που λέγεται «*Προεδρία της Δημοκρατίας*» τόσο περισσότερο η πολιτική αξιοπιστία των ενεχομένων αντικαθίσταται από τον σκεπτικισμό των πολιτών και τις επιφυλάξεις τους για την καθαρότητα προθέσεων και σκέψεων των εκφραστών της εξουσίας. Το πρόβλημα που ανέκυψε μετά τις αποκάλυψεις Λιβανού φαίνεται πιο οξυμένο για τον κ. Μητσοτάκη για δύο βασικούς λόγους: πρώτα γιατί ο αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης φέρεται με τον ένα ή τον άλλο τρόπο «*συνέ-*

νοχος» του πρωθυπουργού στην ανατροπή του Κ. Καραμανλή και δεύτερο γιατί το ζήτημα εμφανίζεται λίγο πριν το δεύτερο Συνέδριο της ΝΔ «Προβοκάτσια του ΠΑΣΟΚ» εκτιμά την κατάσταση το περιβάλλον του κ. Μητσοτάκη, «που σκοπό έχει να διαταράξει την ηρεμία των συνεδριών σπείροντας εικονικές διχόνοιες μεταξύ του προέδρου και του ιδρυτού του κόμματος». Με δεδομένες τις εκτιμήσεις των παρατηρητών που συμφωνούν ότι τα πρόσφατα γεγονότα «δεν μπορεί να λειτουργήσουν υπέρ του Κ. Μητσοτάκη», οι τελευταίες μέρες πριν τη 14 Φεβρουαρίου αναμένονται με αγωνία «αφού όλα μπορεί να συμβούν».

«Η ΝΔ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΦΥΓΕΙ ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΗΤΣΟΤΑΚΗ, Ο ΜΗΤΣΟΤΑΚΗΣ ΔΕΝ ΦΕΥΓΕΙ ΑΠ' ΑΥΤΗΝ»

Αν όμως ο κ. Μητσοτάκης στηριζόμενος και πάλι «στη λαϊκή βάση ή στο 41% των Ελλήνων που μας ψήφισαν» ξεπεράσει και αυτό το πρόβλημα θα φθάσει στο Συνέδριο της Θεσσαλονίκης πιο ισχυρός από πριν. Βέβαια τα ερωτήματα που υπάρχουν για την ποιότητα και την αναγκαιότητα του Συνεδρίου θα παραμείνουν. Διερωτάται ο Χ. Νικολάου (πρόκειται για τον πολιτικό συντάκτη της Μεσημβρινής Νίκο Χατζηνικολάου) στην Κυριακάτικη «Ακρόπολη» αν πρόκειται για «Συνέδριο ουσίας ή επιδοκιμασίας;» για ν' απαντήσει ότι «Η ΝΔ δεν γνωρίζει ούτε γιατί έχασε τις εκλογές, ούτε γιατί διασπάστηκε». Άρα το πρόβλημα της αξιωματικής αντιπολίτευσης δεν λύνεται με το Συνέδριο, αλλά «με εμπειριστάτωση διερεύνηση και ανάλυση των αιτιών της εκλογικής της ήττας και διάσπασης», σύμφωνα με τον αρθρογράφο. Παράλληλα στην «Καθημερινή» της Κυριακής 26/1, ο Στάμος Ζούλας επισημαίνει ότι «είναι η δυσεξήγητη αντιπολιτευτική υποτομία που επιτρέπει στον κ. Α. Παπανδρέου να κερδίζει εύκολες νίκες στη Βουλή και κυρίως να διατηρεί την πρωτοβουλία των πολιτικών κινήσεων, ελέγχοντας και το περιεχόμενο και την ένταση της πολιτικής διαμάχης». Η προηγούμενη παρατήρηση πέρα απ' το στοιχείο της υπογράμμισης του ρόλου που σήμερα επιλέγει ο κ. Μητσοτάκης (ήπιος, νόμιμος ηγέτης, που όμως αγγίζει τα όρια του υποτονικού) θέλει ακριβώς να καταδείξει ότι ο αρχηγός της ΝΔ λίγο ενδιαφέρεται για τη δυναμική παρουσία του κόμματός του στη Βουλή, αφού πρώτο μέλημά του είναι το προχώρημα των συγκεκριμένων διαδικασιών του Συνεδρίου που θα τον αναδείξουν εξ ορισμού αδιαμφισβήτητο ηγέτη. Στην παρατήρηση του Στ. Ζούλα φαίνεται να συμφωνεί και ο πολιτικός συντάκτης

της Κυριακάτικης «Ελευθεροτυπίας» Πάνος Λουκάκος που σημειώνει: «Για μια ακόμη φορά ο κ. Παπανδρέου απέδειξε πόσο άδικο είχαν οι βουλευτές της ΝΔ, που ψήφισαν τον Κ. Μητσοτάκη, πιστεύοντας ότι στο πρόσωπό του είχαν βρει τον ηγέτη που θα έσυρε τον Ανδρέα στη Βουλή και θα τον διέλυε».

Παρ' όλα αυτά, οι βουλευτές της Νέας Δημοκρατίας και «τα επιφανή στελέχη» του κόμματος δεν μπορούν να κάνουν τίποτα για ν' ανατρέψουν την επιλογή τους στο πρόσωπο του Κ. Μητσοτάκη. Είναι υποχρεωμένοι να παρακολουθούν την πορεία του, τους ελιγμούς του (όταν αυτοί είναι ορατοί) και τις ισορροπίες του. Όσοι από την αρχή πίστευαν (και ήταν λίγοι) ότι «ο Μητσοτάκης δεν είναι Ράλλης, ούτε Αβέρωφ για να φύγει μόνος του» δικαιώνονται.

Οι περισσότεροι είναι θεατές της επιλογής του αρχηγού τους «για μια πορεία προς το λαό, πέρα κι έξω από τα προσωπικά συμφέροντα βουλευτών και στελεχών». Το τίμημα της εκλογής του «Αντι - Ανδρέα» στην ηγεσία του κόμματος είναι τεράστιο και δεν μοιάζει να έχει εκπληρωθεί με την απομάκρυνση από τη ΝΔ 13 βουλευτών, ανάμεσα στους οποίους και οι «φυσικοί διάδοχοι» των Γ. Ράλλη και Ευ. Αβέρωφ, κ. Γιάννης Μπούτος και Κωστής Στεφανόπουλος. Ο Κων. Μητσοτάκης κατόρθωσε να περιθωριοποιήσει τις τάσεις που υπήρχαν στη ΝΔ και τις κατέταξε σε επίπεδο μικρών ομάδων «με ιδιοτελή συμφέροντα» που αποδύονται σε μια φραξιονιστική πάλη χωρίς αρχές, όπως θα λέγαμε και στην αριστερά. Η μεταλλαγή - μεταμόρφωση της παράταξης που ίδρυσε ο Κωνσταντίνος Καραμανλής από κόμμα συντηρητικό / διαχειριστικό της εξουσίας σε μαζικό σωματείο αγανακτισμένων οπαδών που μάχονται για την ανάκτηση της εξουσίας οφείλεται αποκλειστικά στον κ. Μητσοτάκη και στην «απευθείας μέθοδο επικοινωνίας με το λαό», που ακολούθησε. Ο αποχρωματισμός του Καραμανλικού (Ραλλικού και Αβερωφικού φσι συνέχεια) κόμματος και η απόρριψη της δεξιάς παραδοσιακής συστηγνομίας της ΝΔ χρεώνεται στο σημερινό αρχηγό της που κατανόησε εξ αρχής ότι «το ΠΑΣΟΚ δεν συρρικνώνεται με αντίπαλο τον Καραμανλή».

Όλα τα προηγούμενα, αλλά και άλλα σημεία που δεν είναι δυνατόν να προβλεφθούν θ' αναγνωριστούν επίσημα και θα καταγραφούν ως αρχές πλέον στο δεύτερο συνέδριο της ΝΔ στη συμπτωτεύουσα. Ένα Συνέδριο που πολλοί εμίσησαν αλλά κανείς —μέχρι στιγμής τουλάχιστον— δεν κατόρθωσε να ματαιώσει. Ένα Συνέδριο που θα σφραγίσει το πέρασμα του κόμματος από ΝΔ του Κ. Καραμανλή σε ΝΔ του Κ. Μητσοτάκη.

Μουσική Κινηματογράφος **Βιβλίο Φωτογραφία Σπορ Μοτοσυκλέτα Μόδα Διακόσμηση**

Και η εφημερίδα του μαθητή Κινηματογράφος Θέατρο

ΕΚΤΟΣ

**αν επιλέξεις
ό,τι διαβάζεις**

**ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ
1η ΦΛΕΒΑΡΗ**

**ΣΤΟ ΠΡΩΤΟ ΤΕΥΧΟΣ
ΣΥΖΗΤΟΥΝ ΜΑΖΙ ΣΑΣ.
ΠΕΜΗ ΖΟΥΝΗ
ΛΕΝΑ ΠΛΑΤΩΝΟΣ
ΣΑΒΒΑΣ ΑΞΙΩΤΗΣ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΑΡΑΒΑΚΟΣ**

**ΤΟ
Περιοδικό
για νέους**

Μοτοσυκλέτα Κόμικ Κομπιούτερ Οικολογία

Έκδόσεις Στιγμή

ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ 91-93, ΑΘΗΝΑ 114 73
τηλ. 36.44.064

Κυκλοφορούν

Δ. Π. Παπαδίτσας
ΠΟΙΗΣΗ, 1
Τὸ φρέαρ μὲ τὶς φόρμιγγες - Ἐντὸς παρενθέσεως
Ἡ περιπέτεια - Τὸ παρόνυμο - Νυχτερινά - Ὀδίες
(τρίτη ἔκδοση)
Θανάσης Βαλτινός
ΜΠΛΕ ΒΑΘΥ ΣΧΕΔΟΝ ΜΑΥΡΟ
Στυλιανὸς Ἀλεξίου
**Η ΚΡΗΤΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ**
Μελέτη φιλολογικὴ καὶ ιστορικὴ
Βάλτερ Ποῦχγκερ
**ΟΙ ΒΑΛΚΑΝΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ
ΤΟΥ ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗ**

Ο βυζαντινός σοσιαλισμός και η χαμένη οικονομική άνοιξη

του Γιώργου Στεφανάκη

Με θρησκευτική κατάνυξη παρακολουθούμε την παρέλαση των Αραβουσίων μάγων με τις θαυμαστές τους συνταγές που αισιοδοξούν και πρεσβεύουν τη σωτηρία της θαμνογυάλινης οικονομίας μας. Οι εξουσιαστές έχουν προ πολλού παύσει ν' ανησυχούν. Γνωρίζουν, αλλά το αποκρύπτουν απ' όλους εντέχνως, πως καλά οικονομικά δεν υπάρχουν χωρίς καλή πολιτική. Όλοι αναζητούν τον ταλαντούχο ράφτη, που θα πάρει τα σωστά μέτρα και θα καλύψει ταυτόχρονα και αποτελεσματικά τη γύμνια του κρατικού ταμείου και τη λαθεμένη οικονομική πολιτική της Αλλαγής. Ωστόσο, το θαύμα αργεί και ο θρήνος έχει ήδη αρχίσει. Τα λόγια πια δεν αρκούν. Τα παράδοξα μυθεύματα, οι ψευδαισθήσεις και η παρφουμαρισμένη αισιοδοξία υποχωρούν μπροστά στη σκληρή γλώσσα των αριθμών.

Δεν θα σταθώ στο τι έλεγαν, τι έταζαν, οι εξουσιαστές στους εργαζόμενους. Βροχή οι παροχές. Ανέγγιχτη η ΑΤΑ. Ξορκισμένος και στ' αγύριστο ο πληθωρισμός. Όλα ήσαν μαγικά και ωραία. *Το κράτος πέταγε σιγά - σιγά τα φράγκικα ρούχα του, έβαζε τον ανατολίτικο φερετζέ και ο ρωμιός σαν οδάλισκη ξαπλωμένη στο χαρέμι απολάμβανε χανουμάκια και λουκούμια ώσπου ήρθε η ώρα της αλήθειας.* Του δανεισμού, της υποτίμησης και της λιτότητας. «Άλλο ελλείψεις, λάθη και πλάνες στην εφαρμογή πολιτικής, έγραφε ο Λένιν και άλλο λαθεμένη πολιτική στο σύνολό της ή ανυπαρξία πολιτικής».

Φτάσαμε στον πάτο του βαρελιού και πορευόμεθα «από βυθό σε βυθό». Ο προϋπολογισμός του '86 που συζητήθηκε στη Βουλή αποτελεί αμάχητο τεκμήριο.

Ολόκληρη η αύξηση των εσόδων που προβλέπεται στον προϋπολογισμό του 1986 δεν καλύπτει τις πληρωμές του Δημοσίου, για την εξυπηρέτηση του δημοσίου χρέους. Η ποθητή ανάκαμψη δεν είναι εύκολο να επιτευχθεί μόνο με τη μονομερή λιτότητα και το δάνειο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας που ανέρχεται σε 1560 εκατομμύρια δολάρια και θα χρησιμοποιηθεί για τη στήριξη του ελληνικού ισοζυγίου πληρωμών. Η εικόνα παραμένει θλιβερή και τα σπασμωδικά μέτρα δεν εξουδετερώνουν την αβεβαιότητα που καταδυναστεύει αυτή τη στιγμή την οικονομική μας ζωή. Αρκεί ν' αναφερθεί κανείς στις υποχρεώσεις του Δημοσίου που καλείται να πληρώσει 397 δισεκατομμύρια δρχ. για την εξόφληση του δημοσίου χρέους, ενώ τα επιπλέον έσοδα που προγραμματίζει να εισπράξει από φόρους τακτικούς και έκτακτους είναι περίπου 365 δις δρχ. Συνολικά το χρέος του Δημοσίου υπολογίζεται ότι το 1985 ξεπέρασε τα 2.255 δις δρχ.

Για την αποτίμηση της εφαρμογής των νέων μέτρων είναι άλλοι αρμοδιότεροι να ομιλήσουν. Ωστόσο, δεν μπορούμε να παραγνωρίσουμε το γεγονός πως, έστω και την ύστατη ώρα η κυβέρνηση κατανόησε, ότι χωρίς σταθερή ανάπτυξη, νομισματική ισορροπία, εργατικότητα και ξεμούδιασμα της ιδιωτικής πρωτοβουλίας δεν θα μπορούσαμε να πετύχουμε μονιμότερη βελτίωση του επιπέδου μας, δικαιότερη διανομή του εισοδήματος και πληρέστερη απασχόληση. Χάθηκε πολύτιμος χρόνος κι έτσι η Άνοιξη δεν επισκέφθηκε την οικονομική μας ζωή. Την αιτία την είχε διαγνώσει από τον περασμένο αιώνα ο Ροϊδης τονίζοντας «πως έκαστος τόπος έχει την πηγήν του, η Αγγλία την ομίχλην, η Βλαχία την ακρίδα, η Αίγυπτος τας οφθαλμίας και η Ελλάς τους Έλληνες».

Η αρρώστια βρίσκεται αλλού και όχι στις ψυχές των Ελλή-

νων, ως υπαινίσσεται το σκώμμα του Ροϊδη. Το μοιραίο λάθος όλων των κυβερνήσεων είναι πως ξεκινούν από τα συστήματα και παραγνωρίζουν και παραμελούν τις πραγματικές καταστάσεις.

Στην Ελλάδα ο καπιταλισμός δεν μπόρεσε να ριζώσει. Η απρόσωπη ανάγκη του κεφαλαίου προσκρούει στην προσωπική ανάγκη του ανθρώπου να προκόψει. Καμιά οικονομική πολιτική δεν θα 'πρεπε να ξεκινήσει χωρίς να λάβει υπ' όψιν της αυτό το δεδομένο. Καμιά ευρωπαϊκή χώρα δεν διαθέτει τόσο υψηλό ποσοστό αφεντικών και τόσο χαμηλό εργαζομένων όσο η Ελλάς. Μας λείπουν τα εργατικά χέρια γιατί όλοι είμαστε αφεντικά. Ας μη ξεχνάμε πως ο Έλληνας έχει ανάγκη από προσωπική αναγνώριση.

Το ΠΑΣΟΚ περιορίστηκε στην απλουστευμένη θεώρηση του εξαρτημένου κράτους και τοποθέτησε το ελληνικό κράτος στα γνώριμα πλαίσια «της σύγχρονης μορφής της εξάρτησης της περιθωριακής χώρας από τα μητροπολιτικά κέντρα του σύγχρονου καπιταλισμού». Το εξηρημένο κράτος ελέγχεται από τη μητρόπολη βασικά με δύο μέθοδες «τη διάβρωση» και «τη σύναψη διμερών συμφωνιών» δηλαδή με την ένταξη της χώρας σε στρατιωτικές ή οικονομικές συμμαχίες. «Το καθήκον που απορρέει από μια τέτοια τοποθέτηση ήταν απλούστατα η αντικατάσταση των διαβρωμένων προσώπων με μη διαβρωμένα» προερχόμενα τις περισσότερες φορές από τον κομματικό μηχανισμό και ο εκσυγχρονισμός του κράτους ώστε να γίνει ισότιμο και ανταξίο της μητρόπολης» (Βλ. Ν. Κοτζιά, ο Τρίτος Δρόμος του ΠΑΣΟΚ, σελ. 256 επ.).

Στην ουσία τίποτα δεν άλλαξε. Μόνο τα χέρια άλλαξαν και τα πρόσωπα. Ο εκσυγχρονισμός του κράτους δεν προχώρησε. Ο ιδιωτικός τομέας βάλτωσε. Η ανάκαμψη της οικονομίας εξελίχθηκε σε ανάφλεξη και η περιπόθητη εθνική ανεξαρτησία αποδείχθηκε εύκαμπτη και με τράχηλο υπομονετική.

Το ελληνικό κράτος παρέμεινε παρείσακτο, εξηρημένο, ανασφαλές, γραφειοκρατικό και αντιπαραγωγικό, ως τσουκνίδα μέσα σ' ένα σωρό φυτά κι άνθη της ελληνικής γης. Το εμφυσμένο αρχικά γαλλοβουαρικό κράτος μετασηματίστηκε σε οθωμανικό, όπου πρυτανεύει η φιλοσοφία της ήσσονος προσπάθειας και της κωλυσιεργοκρατίας. Η οθωμανοποίηση της δημόσιας ζωής είναι το πιο ανησυχητικό φαινόμενο. Η δραστηριότητα του Δημοσίου τομέα έχει ξεπεράσει το 50% της συνολικής δικονομικής δραστηριότητας με τάσεις συνεχούς επέκτασής.

Η οικονομική πολιτική της κυβέρνησης θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως *βυζαντινός σοσιαλισμός*, διότι μόνο η βυζαντινή διοικητική μηχανή περιφρονούσε την παραγωγή και καταστρατηγούσε τους νόμους της αγοράς και στήριζε, όπως και οι σημερινές γραφειοκρατίες —την οικονομική της πολιτική, μόνο σε μία λέξη: τη φορολογία. Η βαθμιαία θανάτωση της οικονομίας δεν την ενδιέφερε όπως και σήμερα, έτσι και τότε, για όλα τα κακά και τα λάθη έφταιγαν οι άπληστοι έμποροι, μα ποτέ οι ηλίθιοι γραφειοκράτες. Και το γιατρικό ήταν το γνωστό μας, ο περιορισμός των κερδών. Η πάταξη των αισχροκερδών (Βλ. Π. Δρακόπουλος Μεσαιώνας, Ελληνικός και Δυτικός 1985 σελ. 231).

Ο Δημόσιος Τομέας νοσεί επικίνδυνα. Οι διαπιστώσεις και τα ευχολόγια δεν οδηγούν πουθενά. Τα αίτια είναι παλιά και

γνωστά. Αν δεν ληφθούν ριζικά μέτρα η διόγκωση της υπαλληλίας θα συνεχισθεί και η στάθμη της παραγωγικότητας του Δημοσίου θα κατεβαίνει ολοένα και περισσότερο. Η βδελοφαίμαξη της κρατικής μηχανής μπορεί να αναχαιτισθεί με την υποχρεωτική συνταξιοδότηση 400.000 υπαλλήλων. Μια τέτοια σκέψη κρίνεται τολμηρή και δαπανηρή, παραμένει όμως στο βάθος της ρεαλιστική και η μόνη που θα συντελούσε ουσιαστικά στην ανόρθωση του κράτους.

Τόσες και τόσες έκτακτες εισφορές έχει καταθέσει ο Έλληνας φορολογούμενος στο δημόσιο ταμείο. Ευχαρίστως θα κατέβαλε ακόμα μια γνωρίζοντας εκ προοιμίου ότι τα ποσά θα διεισθύνοντο για την εξυγίανση του Δημοσίου, τον εκσυγχρονισμό και τη βελτίωση των υπηρεσιών του. Είναι ντροπή ο μεγαλύτερος ασφαλιστικός οργανισμός της χώρας να ζει συνεχώς με δανεικά και να εξανεμίζει τα τελευταία εναπομένοντα αποθεματικά, εν ονόματι της λογικής των ανευθύνων παροχών. Η αλόγιστη σπατάλη και κακοδιαχείριση πολλαπλασίασε τα προβλήματα των Δημοσίων Επιχειρήσεων. Η ΕΡΤ εμφανίζει συνεχώς αυξανόμενο έλλειμμα ενώ το 1981 είχε πλεόνασμα 685 εκατ. Η Olympic Catering κατέληξε ελλειμματική από την υπεργολκή και ασύνητη μισθοδοσία, (2 δισεκ. για 2718 εργαζόμενους). Τα παραδείγματα αφθονούν. Η προστασία της μικτής οικονομίας που αναγνωρίζει η κυβέρνηση περιλαμβάνει και τον ιδιωτικό τομέα που τα τελευταία χρόνια έχει δεχθεί απηνή διωγμό. Τα αποτελέσματα είναι γνωστά. Το επιχειρηματικό κλίμα χειροτέρευσε και οι παραγωγικές επενδύσεις σημείωσαν κάθετη πτώση.

Δεν φτάνει ο αναπτυξιακός νόμος 1262/1982 για την αναθέρμανση των ιδιωτικών επενδύσεων. Καμιά οικονομική πολιτική δεν μπορεί να στηριχθεί στον πατριωτισμό των Ελλήνων και όπως εύστοχα είχε παρατηρήσει ο Γ. Μαρίνος «ο άνθρωπος συμπεριφέρεται σαν οικονομικό ον, δηλαδή με το κριτήριο του συμφέροντος που προσδιορίζεται στην ελεύθερη οικονομία με κίνητρο αποκλειστικό και μόνο το οικονομικό του συμφέρον και στο χώρο των επιχειρήσεων με το κέρδος».

Πρέπει να καταλάβουμε πως «οι λαοί μεγαλουργούν μόνο με την έξαρση των προτερημάτων τους, ως είχε επισημάνει ο θεμελιωτής του νεοελληνικού κράτους Ελευθέριος Βενιζέλος, και επιτελούν θαύματα μόνον με την εργατικότητα και την υπευθυνότητα των λαών τους».

Ένας δαίμονας ανθελληνικός σκοτεινιάζει το νου της εκατοστής κυβερνήσεως και αφήνει αναξιοποίητες προτάσεις και ιδέες που θα βελτιώναν ουσιαστικά την οικονομία του τόπου. Η ευρηματική σύλληψη του αρχιτέκτονα μηχανικού Δημήτρη Παπανικολάου για πλήρη καθαρισμό των λυμάτων του Σαρωνικού με συγκροτήματα τάνκερς θαυμάστηκε και απόσπασε πολλούς επαίνους από τους κυβερνώντες προτιμήθηκε όμως η χρονοβόρα και δαπανηρή λύση της Ψυττάλειας. Η χρησιμοποίηση τάνκερς για βιολογικούς καθαρισμούς είναι σήμερα αντικείμενο μελέτης σ' όλο τον κόσμο. (Βλ. Οικονομικός Ταχυδρόμος 10-10-1985).

Η πρόταση Γιώργου Νέζη («Βήμα» 1-1-1986) για την ίδρυση ανώνυμων ιδιωτικών εταιριών σε κάθε νομό με συμμετοχή Τραπεζών που διαθέτουν υποκαταστήματα στην έδρα του Νομού δεν θα εξυπηρετεί μόνο τοπικά μια διοικητική περιφέρεια, αλλά αν τελικά εφαρμοσθεί θα συμβάλλει πολλαπλάσια στην αναθέρμανση του ιδιωτικού τομέα.

Ας ανοίξουν τα μάτια τους οι υπεύθυνοι. Η τακτική του ναουρίσματος με τεχνητούς παραδείσους και η αποσιώπηση της αλήθειας για την πορεία της οικονομίας δεν ωφελεί κανένα. Η θεραπεία της οικονομίας απαιτεί πρωτίστως φιλαλήθεια και α-νιδιοτέλεια.

Στο επόμενο τεύχος: Η ζωή εν τάφω : Το παρόν και το μέλλον της ελληνικής παιδείας.

— ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ —

Δύο ποιητικά διβλία

του ΑΝΤΩΝΗ ΦΩΣΤΙΕΡΗ

ΣΚΟΤΕΙΝΟΣ ΕΡΩΤΑΣ

Ο ΔΙΑΒΟΛΟΣ
ΤΡΑΓΟΥΔΗΣΕ ΣΩΣΤΑ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα

Προτάσεις και πρωτοβουλίες

του Ρεπόρτερ

Με τη δημοσίευση των 4 προτάσεων που διατυπώθηκαν στην ΚΕ του ΚΚΕ εσ. για τη φυσιογνωμία, το χαρακτήρα και το μέλλον του αρχίζει και τυπικά ο διάλογος στις οργανώσεις του για τα θέματα αυτά που βέβαια θα αποτελέσουν το ουσιαστικό μέρος του συνεδρίου του. Είναι γνωστό ότι αμέσως μετά τις εκλογές από την πλευρά ανεξάρτητων αριστερών (που υποστήριξαν στην αναμέτρηση το ΚΚΕ εσ.) διατυπώθηκαν στην ΚΕ του κόμματος δύο προτάσεις. Η πρώτη πρότεινε τη δημιουργία νέου κόμματος της Αριστεράς και η δεύτερη, που κατατέθηκε λίγο αργότερα, τη διατήρηση του κομμουνιστικού χαρακτήρα του ΚΚΕ εσ. και τη μετονομασία του σε Ελληνικό Κομμουνιστικό Κόμμα.

Οι υποστηρικτές της πρώτης πρότασης, πιο γνωστοί ως «κίνηση των 18» — ξεκίνησαν προ καιρού τη συγκέντρωση υπογραφών σε κείμενο πρότασης για νέο κόμμα της Αριστεράς (δημοσιεύθηκε στο ΑΝΤΙ. ΤΧ. 306).

Το κείμενο της διακήρυξης που δημοσιεύουμε παρακάτω προέρχεται από τους υποστηρικτές της δεύτερης πρότασης οι οποίοι άρχισαν αυτή την εβδομάδα συγκέντρωση υπογραφών και κατατέθηκε ήδη στην ΚΕ του ΚΚΕ εσ. Μεταξύ των 44 που υπογράφουν ως τώρα, είναι οι Β. Ζουνλής, Αγ. Ελεφάντης, Β. Κωτούλας, Στ. Λειβαδάς, Χρύσα Προκοπάκη, Γ. Καράς, Ηλ. Κούβελας κτλ.

Η προοπτική της Ανανεωτικής Αριστεράς και η συζήτηση για το μέλλον του ΚΚΕ εσ. αποτελούν κύρια προβλήματα που συγκεντρώνουν, για πρώτη φορά μετά τη μεταπολίτευση με τέτοιο τρόπο, το ενδιαφέρον ευρύτερων δυνάμεων του χώρου που είναι γνωστός ως ανεξάρτητοι ή ανέντακτοι αριστεροί. Μένει στους επόμενους μήνες να δούμε πόσο ουσιαστικός πρόκειται να είναι ο διάλογος και αν κατορθώσουν οι ενδιαφερόμενες δυνάμεις να διαμορφώσουν μια νέα κατάσταση και δυναμική στο χώρο της Ελληνικής Αριστεράς.

ΘΕΣΕΙΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΩΝ ΑΡΙΣΤΕΡΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ

Στους μήνες που έρχονται, οι Έλληνες αριστεροί, οι οργανωμένοι στο ΚΚΕ εσ. και οι ανυπότακτοι, καλούνται να αποφασίσουν για την ταυτότητά τους. Να αποφασίσουν αν ο αγώνας για την ανανέωση και την προοπτική του κομμουνιστικού κινήματος στον τόπο μας έχει νόημα ή πρέπει να εγκαταλειφθεί. Κι ενώ πριν από λίγους μήνες ακόμη ένα τέτοιο δίλημμα έμοιαζε εξωπραγματικό σήμερα η πρόταση για τη δημιουργία «νέου φορέα της αριστεράς», μη κομμουνιστικού, υποστηρίζεται από τη σχετική πλειοψηφία των μελών της ΚΕ του ΚΚΕ εσ. και συναντά μια γενικότερα διαδεδομένη αντίληψη για το ιστορικό ξεπέρασμα και την οριστική χρεωκοπία του κομμουνισμού.

Όλοι βέβαια γνωρίζουμε ότι την τελευταία δεκαετία εντάθηκαν τα φαινόμενα εκφυλισμού, οπισθοδρόμησης ή στασιμότητας των κομμουνιστικών κομμάτων, ακόμη και εκεί όπου ήταν η κύρια συνιστώσα της Αριστεράς (Γαλλία, Πορτογαλία, Ισπανία, Ιταλία). Τα φαινόμενα αυτά ήρθαν να προστεθούν σε άλλα ανάλογα των βορειότερων ευρωπαϊκών χωρών, όπου, δεκαετίες πριν, η σοσιαλδημοκρατία είχε αναδειχθεί σε κύρια συνιστώσα της Αριστεράς. Αλλά η διαπίστωση αυτή θα ήταν χωρίς σημασία αν δεν συνοδευόταν από μία δεύτερη: ότι δηλαδή και η σοσιαλδημοκρατία, και ο νεόκοπος σοσιαλισμός του ευρωπαϊκού Νότου, όσο εύκολα έφτασαν στην εξουσία άλλο τόσο απέτυχαν να αλλάξουν τη ροή των πραγμάτων στις κοινωνίες τις οποίες διαχειρίστηκαν και να προωθήσουν το σοσιαλιστικό μετασχηματισμό. Η εμπειρία μας από το ΠΑΣΟΚ είναι χαρακτηριστική. Ενώ λοιπόν κανείς δεν αρνείται την κρίση του κομμουνιστικού κινήματος σε διεθνές επίπεδο, δεν πρέπει να παραγνωρίζουμε ότι απέτυχε κάθε προσπάθεια μετασχηματισμού της κοινωνίας, με βάση την πολιτική διαχείριση της σοσιαλδημοκρατίας.

Αυτή, ακριβώς, η γενικότερη κρίση των δυνάμεων του σοσιαλισμού, των σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων, των σοσιαλιστικών, των κομμουνιστικών, αλλά και όλων των ρευμάτων της Νέας Αριστεράς ή των εναλλακτικών κινήματων υποχρεώνει όλους τους αριστερούς να αναρωτηθούν βαθύτερα για τις αιτίες της κρίσης και την ακολούθητη στρατηγική. Γιατί η λύση δεν βρίσκεται ούτε στην εγκατάλειψη των προβλημάτων, ούτε στην υποθέτηση κενοφανών αλλά δοκιμασμένων και αδιέξοδων προτάσεων.

Έτσι, τα προβλήματα που αντιμετωπίζουμε οι Έλληνες αριστεροί πρέπει να τα λύσουμε, όχι να τα εγκαταλείψουμε. Είναι ανάγκη επείγουσα να εμπλουτίσουμε τα πολιτικοϊδεολογικά μας εφόδια που έχουν αμβλυνθεί από τις επιλογές του ύστερου τριτοδεντισμού, το στίγμα του σταλινισμού, τον ανεπικαιρο σήμερα λαϊκομετωπισμό και αντιφασισμό, που επί δεκαετίες αποτέλεσε την αποκλειστική ιδεολογία μιας ολόκληρης γενιάς αριστερών. Κι αυτά τα καθήκοντα γίνονται ολοένα και πιο δύσκολα καθώς οι αλληπάλληλες αποτυχίες, η διάψευση των ελπίδων, το δεσποτικό - ταξικό καθεστώς που οικοδομήθηκε στην ΕΣΣΔ από τη μια μεριά και η απόλυτη πολιτικοϊδεολογική κυριαρχία του αστισμού από την άλλη συντελούν ώστε οι αντιδράσεις των αριστερών να παίρνουν περισσότερο το χαρακτήρα μιας άτακτης φυγής, παρά μιας ψύχραιμης και εναργούς αναζήτησης των αιτίων της κρίσης και των διεξόδων απ' αυτήν.

Εκδήλωση άτακτης φυγής θεωρούμε οι υπογράφοντες τα σχέδια για την ίδρυση νέου, ευρύτερου, μη κομμουνιστικού φορέα. Η στρόφη προς τη σοσιαλδημοκρατική προοπτική, δοκιμασμένη ήδη, δεν είναι λύση στα προβλήματα που μας απασχολούν. Η δήθεν προσαρμογή στα νέα πολιτικά και κοινωνικά δεδομένα, το κυνήγι του εθνικού ακροατηρίου είναι ο δρόμος, χωρίς επιστροφή, που ενσωματώνει στην αστική πολιτική. Το πρόβλημα όμως είναι η πάλη εναντίον αυτής της πολιτικής. Γιατί ο καπιταλισμός γεννάει αντιθέσεις ταξικές, αντιθέσεις κοινωνικές, αντιθέσεις εθνικές, αντιθέσεις που οφείλονται στην αναντιστοιχία του, τη σύγκρουσή του, προς τις πιο βασικές και φυσικές ανάγκες των ανθρώπων. Είναι αυτές οι αντιθέσεις που μπορεί να τους φέρουν στις γραμμές της Αριστεράς, να ανακαλύψουν και να ενστερνιστούν τον πολιτικό της λόγο κι αυτή να εμπλουτιστεί από την προβολή τους στο πολιτικό προσκήνιο.

Κι εδώ δεν μπορούμε να μην επισημάνουμε ότι ένα από τα βασικότερα αίτια της καθίζησης της Αριστεράς στον τόπο μας είναι ότι το ΚΚΕ εσ. δεν πολιτεύθηκε ως αντίπαλο δέος του ελληνικού αστισμού, δεν φρόντισε να συσπειρώσει τις αντικαπιταλιστικές δυνάμεις της κοινωνίας μας ούτε καν να αντισταθεί στη δημαγωγία της πασοκικής «αλλαγής», παρόλο που η ύπαρξή του και οι δυνάμεις που στρατεύονταν σ' αυτό υπόσχονταν και υπόσχονται την ανανέωση του κομμουνι-

στικού κινήματος, την ουσιαστική κριτική των ιστορικών παρεκκλίσεων και τον επαναστατικό εκσυγχρονισμό του. Αυτή η αντιφατικότητα του κόμματος της κομμουνιστικής ανανέωσης καθήλωνε ως τώρα την ελληνική αριστερά σε, σχεδόν, περιθωριακούς πολιτικούς ρόλους.

Η αντίφαση αυτή πρέπει να αρθεί. Όχι όμως προς την κατεύθυνση της μεγαλύτερης προσαρμογής στο αστικό κράτος, όπως επιδιώκουν οι υπέρμαχοι του νέου φορέα. Ίσως η εξάλειψη των ιστορικών συμβόλων του κομμουνισμού από τον τίτλο του κόμματος η υιοθέτηση νέων αλλά τραγικά γνωστών μεθόδων άσκησης της πολιτικής, ένας πιο απαλός πολιτικός λόγος και μία περισσότερη σύμφωνη προς την κρατούσα ιδεολογία συμπεριφορά να δημιουργεί την εντύπωση ότι ο νέος φορέας θα γίνει πιο αρεστός στον κόσμο, ιδιαίτερα εκείνον που απογοητεύεται από την χρεωκοπία του ΠΑΣΟΚ. Στην πραγματικότητα όμως δεν θα είναι παρά ένας εκλογικός μηχανισμός, ένα κόμμα συγκυριακό, που αναγκαστικά θα κινείται είτε στην τροχιά του ΚΚΕ είτε στην τροχιά του ΠΑΣΟΚ.

Οι υπογράφοντες είμαστε πεπεισμένοι ότι η λύση δεν βρίσκεται προς την κατεύθυνση της διάλυσης του μόνου υφιστάμενου οργανωμένου σχήματος της αριστεράς, του ΚΚΕ εσ., που κοντά στα άλλα θα έχει ως αποτέλεσμα τη μονοπώληση του αριστερού χώρου από την αδρανή πολιτικά και την ολέθρια ιδεολογικά σταλινική εκδοχή, που προσφέρει το ΚΚΕ. Η διατήρηση του ΚΚΕ εσ. είναι προϋπόθεση να παραμείνει ανοιχτή η υπόθεση της αριστεράς είναι προϋπόθεση και πλαίσιο για την πολιτική συσπείρωση όλων των αριστερών της ανανέωσης, είναι προϋπόθεση να συνεχισθεί ο αγώνας για την κομμουνιστική ανανέωση και την ανασυγκρότηση των δυνάμεων του σοσιαλισμού στον τόπο μας. Ο κόσμος της αριστεράς πρέπει να αποक्रούσει τις γλυκιές σειρήνες της «μετεξέλιξης». Είμαστε σίγουροι ότι η επιτυχία στον αγώνα αυτό θα αποτελέσει την ιστορική δικαίωση της διάσπασης του ΚΚΕ και συνάμα αφετηρία για μία νέα πορεία, που θα αναδείξει την πολιτική επικαιρότητα του σοσιαλισμού στον τόπο μας. Στον αγώνα αυτό οι υπογράφοντες συνεχίζουμε να είμαστε στρατευμένοι.

Όταν το κόμμα καθορίζει και η ηθική αντικαθιστά την πολιτική παρέμβαση...

Στο 4ο συνέδριο της ΕΚΟΝ Ρήγας Φεραίος ήταν φυσιολογικό να κυριαρχήσει η συζήτηση που γίνεται και στο ΚΚΕ εσ: οι προτάσεις, δηλαδή, για τη μετέπειτα πορεία και φυσιογνωμία του. Εκεί άλλωστε επικεντρώθηκε και το ενδιαφέρον των δημοσιογράφων και των παρατηρητών. Και καθείς έφθασε στα συμπεράσματά του από το κατά πώς αντιλαμβάνονταν ή έβλεπε το πρωτεύον θέμα. Και μέσα απ' αυτό το πρίσμα βγήκαν οι τίτλοι, δόθηκαν ιδιαίτερες σημασίες σε ψηφοφορίες, καταγγελίες —γνωστές από τον Τύπο— προεξοφλήθηκαν οι «πόντοι» στις μάχες και τους τίτλους και με τον ίδιο τρόπο έγιναν οι εισηγήσεις, τοποθετήσεις, τροποποιήσεις και όλα όσα συνθέτουν το τυπικό ενός συνεδρίου.

Η κωδικοποίηση των συμπερασμάτων, των υπέρ και κατά της επιτυχίας ή αποτυχίας, της σύνθεσης ή όχι, του «χαρακτήρα της κρίσης» που περνάει η οργάνωση κτλ. ανήκει μάλλον στις αρμοδιότητες της νέας ηγεσίας του ΡΦ και του γραμματέα του. Η «άλλη κωδικοποίηση» και κατάταξη σε «Κυρκικούς», «Μπανικούς», «λευκούς» ή σε «δεξιούς», «κεντρώους», «αριστερούς» ή σε υπέρ «της μετεξέλιξης», «της αποκομμουνιστικοποίησης», υπέρ «του νέου κόμματος», έχει «καταγραφεί», όπως λέμε, με ψήφους, συσχετισμούς και όλα τα συναφή. Κοντολογίες οι μεν —έμμεσα πάντα— αποφάνθηκαν ότι «έχασαν ο Βούτσης και ο Μπανιάς», οι δε —πάλι έμμεσα— ότι «η μετεξέλιξη δεν συγκεντρώνει την πλειοψηφία», συνεπώς ο ΡΦ θα έχει μία «λεπτή και κρίσιμη» θέση στο συνέδριο του ΚΚΕ εσ. Μια τέτοιου είδους «πολιτική γεωγραφία» δεν μπορεί να ισχυρισθεί κανείς ότι αντικατοπτρίζει και το σύνολο των απόψεων που υποστηρίχθηκαν στο συνέδριο του ΡΦ. Πρόκειται περισσότερο για μια «συνδικαλιστική» καταγραφή, που βέβαια στηρίζεται σε ψηφοφορίες για τις «θέσεις» (π.χ. οι υποστηρικτές της «μετεξέλιξης» συγκέντρωσαν στις τροπολογίες που έκαναν στις θέσεις 31 ψήφους, ενώ όσοι εκφράστηκαν με την κριτική από αριστερά (πρόταση μειωμένης Τσουρινάκη) 28. Και οι δύο απόψεις ψήφισαν βέβαια κατά των θέσεων), ή σε ψηφοφορίες για τον απολογισμό, ο οποίος, αν και για πρώτη φορά τέθηκε προς έγκριση σε συνέδριο, δεν συγκέντρωσε την πλειοψηφία (93 υπέρ, 93 κατά και λευκά).

Με διαφορετικές οπτικές υπερψηφίστηκαν οι «θέσεις» του απερχόμενου ΚΣ, διαφορετικά διαμορφώθηκε η ισοψηφία στον απολογισμό. Έτσι θα πρέπει να επισημανθεί τόσο η τρίτη άποψη, όσο και τα λευκά που υπήρξαν στη διάρ-

του Γιάννη Φλώρου

κεια του προσυνεδριακού διαλόγου. Η πλειοψηφία όσων ακολουθούν την τρίτη («αριστερή») άποψη και των «λευκών» ως προς το μέλλον του κόμματος υποστηρίζει την πρόταση των 4 (Κ. Φιλίνης, Μπ. Θεοδωρίδης κτλ.) για ιδρυτικό συνέδριο.

Αν λοιπόν μονοπώλησαν τη συζήτηση στο συνέδριο του ΡΦ —και δικαιολογημένα— οι απόψεις που διατυπώθηκαν στην ΚΕ του ΚΚΕ εσ., ο διάλογος ως ένδειξη των προβληματισμών που αναπτύσσονται δεν πρέπει να ικανοποιήσει. Όχι επειδή δεν υπήρξαν απόψεις, όσο κυρίως επειδή οι βασικές, ανεξάρτητα από το με ποια πρόταση που διατυπώθηκε στην ΚΕ του ΚΚΕ εσ. αντιστοιχούσαν, δεν προσέφεραν μια ιδιαίτερη συμβολή από την πλευρά μιας αριστερής νεολαίας —και μάλιστα νεολαίας που διεκδικεί να είναι και νεολαία του ανανεωτικού τμήματος του κομμουνιστικού κινήματος— στα προβλήματα που τέθηκαν για το μέλλον της ανανεωτικής αριστεράς. Σε κάθε πρόταση η οποία διατυπώθηκε στην ΚΕ, που σηματοδότησαν τελικά και τις τάσεις που διαμορφώθηκαν, αντιστοιχούσε και η ανάλογη για τη νεολαία. Σ' αυτή τη βάση έγιναν και οι αναλύσεις για τη νεολαία οι οποίες φυσικά αντιμετωπίστηκαν ως στήριξη των κομματικών προτάσεων.

Το επόμενο στοιχείο ήταν η αδυναμία του ΡΦ να διαμορφώσει ένα πλαίσιο κριτικής παρέμβασης στη νεολαία. Το ζητούμενο σήμερα δεν μπορεί να είναι μία «ανακάλυψη» ή «εφεύρεση» γραμμής, γιατί δεν μπορεί κάτι τέτοιο να απαντήσει στα σύγχρονα νεολαιίστικα προβλήματα, ούτε να ανταποκριθεί στις νέες αντιθέσεις που δημιουργούνται στους χώρους δραστηριότητας των νέων.

Από αυτή την άποψη είναι ηθική επι-

κληση η «γραμμή», «η λύση είναι στα αριστερά» στο βαθμό που δεν απαντά και δεν προσδιορίζει ποιος είναι σήμερα ο αριστερός. Τι σημαίνει να είσαι αριστερός. Στο βαθμό, δηλαδή, που δεν αναδεικνύει την κοινωνική αμφισβήτηση, την κριτική στάση όπως εκφράζεται σήμερα, δεν συνδέει την πολιτική παρέμβαση με τα προβλήματα και τις αντιθέσεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα μιας «συνεπούς» τοποθέτησης σ' αυτή τη «γραμμή» ήταν η στάση του ΡΦ στα γεγονότα του Πολυτεχνείου το '85. Ήταν περισσότερο μια ηθική στάση παρά μια πολιτική πρωτοβουλία η οποία θα έφερνε στην επιφάνεια και κοινωνικά προβλήματα της νεολαίας και θα τροποποιούσε συσχετισμούς.

Στο ερώτημα ποια είναι τα προβλήματα του σημερινού νέου, πώς σκέφτεται πως αντιμετωπίζει το κράτος, το σχολείο, το πανεπιστήμιο, το δάσκαλο, την οικογένεια, την πολιτική, την αριστερά και τα κόμματα ο ΡΦ ή δεν απάντησε ή απλά διαπίστωσε χωρίς να διαμορφώσει μια κατ' αρχήν εικόνα για το πώς από τη δική του πλευρά τα αντιμετωπίζει.

Έτσι δεν ήταν τυχαίο ότι επιστρατεύθηκαν ακόμη και απόψεις που αποτελέσαν «κρίσιμα σημεία αναμέτρησης» στο παρελθόν (1974-1976) για να στηριχθούν οι «αναγκαίες» διαφοροποιήσεις. Και επιπλέον εξηγείται γιατί διαφορετικές εκτιμήσεις για τη συντηρητική ή όχι στροφή της νεολαίας (που θα μπορούσαν να είναι και «αμφιλεγόμενο ζήτημα» και με τα πρώτα εκλογικά αποτελέσματα στους φοιτητικούς συλλόγους πριν μερικά χρόνια, που έδειχναν τάσεις εκλογικής μείωσης των «δημοκρατικών δυνάμεων») έγιναν κυρίαρχα. Ένα βασικό ρεύμα κριτικής στο χώρο της νεολαίας που εκφράζεται κυρίως με την υιοθέτηση προσωπικών λύσεων έμεινε εκτός, όπως και το τι συμβαίνει σήμερα στη νεολαία, ενώ βέβαια «τυπικά» εξαντλήθηκαν όλα τα θέματα που μπορούν να αποτελέσουν το πρόγραμμα ακόμη και ενός «κόμματος» της νεολαίας. Μάλλον όμως η κριτική στάση στη νεολαία δεν εκφράζεται πια τώρα από το πρόγραμμα ενός τέτοιου «κόμματος» και τη «γραμμή». Παρόμοια προβλήματα όπως οι υπαρκτές αντιστάσεις στη νεολαία και οι αντιθέσεις στους κοινωνικούς χώρους που ζει στο βαθμό που αποτελέσουν επί της ουσίας ζητήματα, πιθανά να μην εξαντλήσουν την παρέμβαση της ΕΚΟΝ ΡΦ σε μια νέα διατύπωση «Καταστατικού Χάρτη των Δικαιωμάτων της Νεολαίας». Μέχρι τότε ας ελπίζουμε ότι ο «Ρήγας» δεν θα αντιμετωπίσει τις κοινωνικές συγκρούσεις ως ο ηθικός κριτής τους.

Πόσο ήρεμα θέλει τα ύδατα, η Ουάσιγκτον;

του Σταύρου Λυγερού

Όπου η κυβέρνηση Παπανδρέου δίνει τώρα πια μάχες οπισθοφυλακών και αποφεύγει τις αψιμαχίες...

Τελικά, αποδεικνύεται ότι η πολιτική των «ήρεμων υδάτων» δεν είναι και τόσο εύκολη υπόθεση. Μπορεί η Αθήνα να επαναλαμβάνει σ' όλους τους τόνους πως επιθυμεί τη βελτίωση των ελληνοαμερικανικών σχέσεων, αλλά στην Ουάσιγκτον δεν φαίνεται να συγκινούνται. Τα τελευταία γεγονότα έρχονται να επιβεβαιώσουν ότι η αμερικανική πλευρά δεν επιδιώκει τόσο τη βελτίωση των διμερών σχέσεων και την επίλυση ορισμένων προβλημάτων που εκκρεμούν, όσο τον εγκλωβισμό της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής με στόχο τον έλεγχο και την ευθυγράμμιση με τις επιλογές των ΗΠΑ και του ΝΑΤΟ.

Το «επεισόδιο Ουάιτχεντ» ήρθε να προστεθεί σε μια ήδη αρκετά μακριά αλυσίδα αμερικανικών ενεργειών κοινής σκόπευσης. Η πλήρης κάλυψη που έδωσε η πρεσβεία στις δηλώσεις του Νο 2 της αμερικανικής διπλωματίας, δεν αφήνει περιθώρια για ερμηνείες, οι οποίες παραπέμπουν στην ιδιοσυγκρασία του υπουργού αναπληρωτή των ΗΠΑ.

Πριν λίγο καιρό είχαμε το «επεισόδιο Σουλτς». Τότε, και παρά τη «συμφωνία κυρίων» του πρωθυπουργού με τον Άρμακοστ, ο αμερικανός υπουργός Ξανάθεσε το θέμα των βάσεων. Και το έκανε λίγες ώρες μετά από μια εποικοδομητική, όπως ο ίδιος είχε δηλώσει, συνάντησή του με τον ελληνά ομόλογό του.

Αιτούντες έγκριση

Αν γυρίσουμε λίγο πιο πίσω, θα δούμε ότι στην εξαγγελία της πολιτικής των «ήρεμων υδάτων» η Ουάσιγκτον απάντησε με την «ταξιδιωτική οδηγία». Άσκησε πολύπλευρες και πολυποικίλες πιέσεις για να προτιμήσουμε αμερικανικά μαχητικά αεροσκάφη. Κι όταν έγινε η οριστική επιλογή των F-16 πως την υποδέχθηκε; Το χαρτί γύρισε. Αυτό που ήταν πριν πλεονέκτημα της ελληνικής πλευράς, μετατράπηκε

σε αίτημα. Εκεί που οι αμερικανοί έτρεχαν όχι μόνο για να πουλήσουν τα προϊόντα τους, αλλά και για να διαιωνίσουν την εξάρτηση της Ελλάδας στον κρίσιμο τομέα των οπλικών συστημάτων, τώρα τρέχουμε εμείς για να εξασφαλίσουμε εγκρίσεις, να υπερπηδήσουμε εμπόδια, να πείσουμε ότι είμαστε αξιόπιστοι σύμμαχοι κι ότι στα χέρια μας δεν κινδυνεύουν τα τεχνολογικά μυστικά.

Τα γεγονότα είναι γνωστά. Στήσανε την «υπόθεση Μποχάν» και αρχίσαμε να ψαχνόμαστε για την ανακάλυψη των σοβιετικών πρακτόρων. Η κυβέρνηση περιήλθε στη θέση του κατηγορουμένου που απολογείται για την αθωότητά του και προσπαθεί να πείσει για την καλή του πρόθεση. Τα ίδια και με τις ευθύνες που επέρριψαν στην Αθήνα για ανοχή απέναντι στη διεθνή τρομοκρατία.

Η ελληνική κυβέρνηση υπέγραψε τη συμφωνία G-Somia αποδεχόμενη απaráδεκτους αμερικανικούς ελέγχους, αλλά η υπόθεση των F-16 δεν τελειώνει. Η Ουάσιγκτον προσπαθεί τώρα να πείσει ότι κακώς η Αθήνα διάλεξε να αγοράσει τα αεροσκάφη μέσω εμπορικής συμφωνίας του ελληνικού δημοσίου με την κατασκευάστρια εταιρεία «General Dynamics». Στέλνουν τον πτέραρχο Γκαστ να εξηγήσει γιατί πρέπει να τα αγοράσουμε μέσω διακρατικής συμφωνίας.

Διακρατική ή εμπορική

Είναι δύσκολο να βγάλει κανείς άκρη και να αποφανθεί με βεβαιότητα για το ποια από τις δύο μορφές συμφωνίας είναι οικονομικά πιο συμφέρουσα. Σύμφωνα με τις υπάρχουσες πληροφορίες η διακρατική συμφωνία εξασφαλίζει καλύτερες τιμές, αλλά υστερεί σημαντικά σε αντισταθμιστικά οφέλη. Οι πιστώσεις F.M.S. (η «βοήθεια» στα πλαίσια του 7:10) που θα χρησιμοποιηθούν για την πληρωμή ενός

τμήματος της αγοράς των F-16, αποκλείουν, σύμφωνα με τον αμερικανικό νόμο, τα αντισταθμιστικά οφέλη. Αν σ' αυτό προσθέσουμε και την ανελαστικότητα του αμερικανικού δημοσίου σ' αυτό το θέμα, είναι πια πολύ δύσκολο, (σε περίπτωση διακρατικής συμφωνίας) να συμμεριστούμε την αισιοδοξία περί αντισταθμιστικών οφελών. Δεν έχει περάσει πολύς καιρός από τότε που ακούγαμε ότι τα οφέλη αυτά, ούτε λίγο ούτε πολύ, θα έσωζαν την ελληνική οικονομία.

Η προτίμηση της Ουάσιγκτον στη διακρατική συμφωνία δεν πηγάει, βέβαια, από το ενδιαφέρον της να προασπίσει τα ελληνικά οικονομικά συμφέροντα. Πέρα από την οικονομική πτυχή, υπάρχει και η πολιτική. Το συμβόλαιο των 40 F-16 είναι πολύ μεγάλο, ακόμα και για μια εταιρεία του μεγέθους της «General Dynamics». Η απευθείας σχέση του ελληνικού δημοσίου με την εταιρεία εξασφαλίζει μια ελαστικότητα και ανοίγει πολλά περιθώρια. Η κυβέρνηση θα μπορούσε με μοχλό αυτό το συμβόλαιο να χρησιμοποιήσει την εταιρεία ως παράγοντα πίεσης υπέρ των ελληνικών συμφερόντων σε μια σειρά ζητημάτων. Πρόκειται για πρακτική που συνηθίζεται στις ΗΠΑ και μάλιστα με, σχετικά, καλά αποτελέσματα.

Η διακρατική συμφωνία, παρεμβάλλοντας το αμερικανικό δημόσιο ανάμεσα στην Ελλάδα και την εταιρεία, εξαφανίζει την όποια ανεξαρτησία κινήσεων παρέχει η εμπορική συμφωνία. Κι αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για την πολιτική της Ουάσιγκτον απέναντι στην Αθήνα. Τόσο οι αδιάλλακτοι όσο και οι μετριοπαθείς (σ' ό,τι αφορά τη στάση τους απέναντι στην κυβέρνηση Παπανδρέου) συμφωνούν απολύτως στην αναγκαιότητα για ενίσχυση όλων των παραγόντων, που συνιστούν πρόσδεση και εξάρτηση της ελληνικής πλευράς από την αμερικανική.

**Κυκλοφορεί ο 21ος τόμος του ΑΝΤΙ
που περιλαμβάνει τα τεύχη του Β' εξαμήνου 1984 (265-277)**

'Ενα εισιτήριο για το πουθενά...

του Βαγγέλη Γιαχνή

ΑΠΡΕΣ

Είναι πλέον ελάχιστοι εκείνοι που ευελπιστούν σε κάποια αποτελέσματα από τη νέα οικονομική πολιτική. Ακόμα και αυτοί που υποστήριζαν θερμά την οικονομική στροφή της κυβέρνησης αναζητούν αγωνιωδώς το «άλλοθι» για να αιτιολογήσουν την επερχόμενη αποτυχία των μέτρων. Είναι χαρακτηριστικό ότι επώνυμοι οικονομικοί σχολιαστές (εισηγητές της νεοφιλελεύθερης πρότασης) επιδίδονται σε εκτενείς αναλύσεις για το εύρος της παραοικονομίας (τώρα την ανακάλυψαν;) για τη στεία στάση της αξιωματικής αντιπολίτευσης (τι ανέμεναν;) και για την αναποφασιστικότητα του κυβερνώντος κόμματος. Να υποθέσουμε ότι δεν γνώριζαν τα δεδομένα και ως —άλλου τύπου— αιθεροβάμονες προσδοκούσαν το θαύμα, ή ότι παίζοντας κάποιο θέατρο, αρκούνται στην πολιτική σημασία της οικονομικής στροφής;

Η δεύτερη εκδοχή είναι και η επικρατέστερη καθότι προσεγγίζει αρκετά τον ιδιάζοντα ρεαλισμό των —εν λόγω— σχολιαστών. Άλλωστε κατά τη μόνιμη επωδό της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, «το κλίμα είναι αυτό που έχει σημασία και όχι το λογιστικό περιεχόμενο των, οποιωνδήποτε, μέτρων». Πράγματι η εθισμένη στην ασυδοσία, ιδιωτική πρωτοβουλία, απεχθάνεται τα μέτρα, οποιαδήποτε κι αν είναι αυτά, γιατί για να είναι «μέτρα» θα πρέπει να εμπεριέχουν και κάποιους περιορισμούς.

Συνεπώς η «αποκατάσταση του κλίματος» που σημαίνει, αναγόρευση του ιδιωτικού κεφαλαίου σε υπέρτατο ρυθμιστή των οικονομικών και, κατά προέκταση, των κοινωνικοπολιτικών σχέσεων είναι το βασικότερο αίτημα των εκπροσώπων της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, το οποίο και ικανοποίησε με εντυπωσιακό τρόπο στο τέλος του περασμένου χρόνου, η σημερινή κυβέρνηση. Σ' αυτό το σημείο εντοπίζεται το πολιτικό ενδιαφέρον της εγχώριας ολιγαρχίας και όχι στην αποτελεσματικότητα ή μη των συγκεκριμένων μέτρων. Άλλωστε οι διακυμάνσεις των συντελεστών, μπορεί να προκαλούν πολιτικά προβλήματα στην, εκάστοτε, κυβέρνηση, αλλά είναι και μια χρυσή —στην κυριολεξία— ευκαιρία για κερδοσκοπικές δραστηριότητες των μεταπρατών. Έτσι, τα περιβόητα μέτρα, αντί ν' απομακρύνουν τον πληθωρισμό συντέλεσαν στην έκρηξη του.

Μείωση του εργατικού εισοδήματος

Αναγνωρίζοντας αυτή την πραγματικότητα ο κ. Σημίτης σε πρόσφατες δηλώσεις του, επιχειρεί την ανασκευή του αντιπληθωριστικού χαρακτήρα των μέτρων και

αρκείται στη δυνατότητα αντιμετώπισης των ελλειμμάτων. Αλλά πώς είναι δυνατό ν' αντιμετωπισθούν τα ελλείμματα όταν ο πληθωρισμός θα είναι το 1986 σχεδόν εξαπλάσιος, από αυτόν, του μέσου όρου της ΕΟΚ; Εξοικονομώντας ποσά από τις περικοπές που η πραγματική τους αξία (αποπληθωρισμένη) θα είναι το 1/6 των απαιτούμενων για την τρέχουσα εκπλήρωση των υποχρεώσεων του δημοσίου τόσο προς το εξωτερικό, όσο και προς το εσωτερικό, ή από την εξαγωγή των εγχώριων προϊόντων που η ανατίμησή τους έχει ήδη ξεπεράσει το ποσοστό της δραχμικής υποτίμησης; Σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις τα ελλείμματα δεν αντιμετωπίζονται πλέον, παρά μόνο με εξωτερικό δανεισμό διευρύνοντας σε απίθανο βαθμό το εξωτερικό χρέος. Ενώ ο πληθωρισμός όπως πιστεύουν όλοι —όλων των ιδεολογιών— οι οικονομολόγοι θα κυμανθεί μέσα στο 1986 γύρω στα 25-26%. Δηλαδή θα είναι κατά 8% μεγαλύτερος απ' αυτόν του 1985. Αν σ' αυτό το ποσοστό προσθέσουμε και την, κατά 10% απώλεια των εισοδημάτων από την περικοπή της ΑΤΑ, τότε η πραγματική μείωση του εργατικού εισοδήματος θα φθάσει το 18% περίπου, μέσα σ' ένα χρόνο. Αλλά το κακό δεν θα σταματήσει εδώ. Πρέπει να θεωρηθεί σχεδόν βέβαιο, ότι στο άμεσο μέλλον, ίσως όταν θ' αναγγελθούν (;) κάποια αναπτυξιακά μέτρα, θ' απελευθερωθούν πλήρως και ό-

ΕΛΛΑΔΑ: ΜΟΡΦΕΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

Είναι αναμφισβήτητο ότι η ανεργία υπάρχει σ' όλες τις χώρες του αναπτυσσόμενου καπιταλισμού και πολύ περισσότερη στις αναπτυσσόμενες χώρες. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (ΔΟΕ) το 1983, η απόλυτη ανεργία στις χώρες του αναπτυσσόμενου καπιταλισμού έφτανε τα 35 εκατομμύρια και η μερική τα 16 εκατομμύρια. Ενώ στις αναπτυσσόμενες χώρες η απόλυτη ανεργία έφτανε τα 45 εκατομμύρια και η μερική τα 410 εκατ. άνεργους.

Το ίδιο χρονικό διάστημα οι άνεργοι στην ΕΟΚ ξεπερνούσαν τα 10 εκατομμύρια. Σ' αυτό το σημείο πρέπει να παρατηρήσουμε ότι η απόλυτη ανεργία είναι μεγαλύτερη στις αναπτυσσόμενες καπιταλιστικές χώρες από την μερική ανεργία, ενώ ακριβώς το αντίθετο συμβαίνει στις αναπτυσσόμενες χώρες. Αυτό οφείλεται στις διαφορετικές αιτίες που προκαλούν την ανεργία από χώρα σε χώρα. Οι αιτίες καθορίζουν το χαρακτήρα και τη μορφή της ανεργίας. Οι μαρξιστές και οι αριστεροί αναλυτές διακρίνουν τρεις μορφές ανεργίας. Την

περιοδική, τη λανθάνουσα και τη στάσιμη.

● Στην πρώτη μορφή υπάγονται εκείνοι οι άνεργοι που έχουν προκύψει από τις δομικές και διαρθρωτικές αλλαγές της παραγωγικής διαδικασίας. Στην περίπτωση αυτή παρατηρείται το φαινόμενο των μαζικών απολύσεων, με μια παράλληλη συρρίκνωση του εύρους των νέων θέσεων εργασίας. Γι' αυτό και μετά την παρέλευση των κρίσεων μένουν, πάντα, κάποια υπόλοιπα που προστίθενται στα καλύτερα αυξανόμενα διαρκώς τον όγκο των ανέργων.

Η μορφή της περιοδικής ανεργίας παρατηρείται κυρίως στις ανεπτυγμένες χώρες που διαθέτουν την ικανότητα να μετασχηματίζουν τεχνολογικά την παραγωγική διαδικασία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι μια μελέτη της «ΖΗΜΕΝΣ» που αναφέρει ότι αν εισαχθεί το σύστημα αυτοματοποίησης στον τομέα της παροχής υπηρεσιών στη Δ. Γερμανία, θα πρέπει ν' αντικατασταθούν, περίπου, 3 εκατομμύρια υπάλληλοι. Βέβαια, στις συγκεκριμένες χώρες αυτή η μορφή ανεργίας, τουλάχιστον μέχρι τώρα, ελέγχεται και αντιμετωπίζε-

ται, γιατί έχουν πετύχει τη διεύρυνση του κοινωνικού χαρακτήρα του κράτους και συνεπώς μπορούν να θέσουν σε κίνηση τους αμυντικούς μηχανισμούς των επιδομάτων, των κοινωνικών παροχών και των προγραμμάτων μετεκπαίδευσης. Ωστόσο, η ανεργία παραμένει ανεργία, και προκαλεί την κοινωνική σήψη σε ευρύτατα στρώματα των εργαζομένων.

Τα επιδόματα δεν είναι τίποτα άλλο από «ένα εισιτήριο για το πουθενά».

● Οι άνεργοι της δεύτερης μορφής προέρχονται από την επέκταση του καπιταλισμού στη γεωργία και τον εκσυγχρονισμό της, καθώς και από τη συγκεντροποίηση της μικρής βιομηχανίας σε μεγάλες μονάδες παραγωγής. Αν και η διαδικασία αυτή στις αναπτυσσόμενες χώρες έχει συντελεσθεί προ πενήντα ετών, στις αναπτυσσόμενες χώρες αλλά και στην Ελλάδα, βρίσκεται υπό εξέλιξη. Η μορφή αυτή έχει λανθάνοντα χαρακτήρα, γιατί για ένα μεγάλο διάστημα οι άνθρωποι που πλήττονται από τις προαναφερόμενες αιτίες προσπαθούν να διατηρήσουν τυπικά την ανεξαρτησία

Λες οι τιμές στην αγορά. Η απελευθέρωση των τιμών αποτελεί την πεμπτούσια της φιλοσοφίας της μονεταριστικής πολιτικής, χωρίς αυτήν το ιδιωτικό κεφάλαιο δεν πρόκειται να κουνήσει ούτε το μικρό του δαχτυλάκι. Αυτό το μήνυμα έχει αποσταλεί αρκετές φορές και με πολλούς τρόπους, στα υπουργεία που βρίσκονται πλησίον της πλατείας Συντάγματος, τόσο από τους εκπροσώπους της ιδιωτικής πρωτοβουλίας όσο και από τα κοινοτικά γραφεία των Βρυξελλών. Οι υποτιθέμενοι, εγχώριοι ιδιώτες, επενδυτές είναι αυτοί που έχουν ταυτόχρονα και τη βιομηχανία και το εμπόριο (εισαγωγικό και εξαγωγικό) στα χέρια τους, π.χ. οι μεγάλες ελληνικές οινοποιίες (Αχαΐα-Κλάους, Μπουτάρης κτλ.) είναι ταυτόχρονα και εισαγωγείς του ουίσκι, της σαμπάνιας, αλλά ακόμα και των γαλλικών κρασιών. Είναι εύλογο λοιπόν το ενδιαφέρον τους για την απελευθέρωση των τιμών.

Παράλληλα οι Βρυξέλλες μετά την, σχεδόν, ομόφωνη απόφαση της Συνδιάσκεψης του Λουξεμβούργου για την πραγματοποίηση μέχρι το 1992 της «ενιαίας αγοράς χωρίς εσωτερικά σύνορα», ωθούν στην απελευθέρωση των τιμών προκειμένου να εξομοιωθούν με τις αντίστοιχες ευρωπαϊκές. Δηλαδή οι Έλληνες πολίτες θα είναι υποχρεωμένοι ν' αγοράζουν στις ίδιες τιμές, με τους ευρωπαίους, τα προϊόντα, ενώ η διαφορά των εισοδημάτων είναι ένα προς τρία (!) και όπως βεβαιώνει μια πρόσφατη έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής («Κέρδος» 9.1.86) δεν προβλέπεται καμία βελτίωση στη σύγκλιση των βιοτικών επιπέδων των χωρών - μελών της Κοινότητας. Πρόκειται για

πραγματική σφαγή. Η εφαρμογή του μονεταρισμού θα προκαλέσει απίθανες επιπτώσεις στη χώρα μας ενώ είναι αμφίβολη η νεκρανάσταση των ιδιωτικών επενδύσεων. Όσο για κείνους που ισχυρίζονται ότι «η Ελλάδα ποτέ δεν πεθαίνει, εφόσον υπάρχει η παραοικονομία» είναι σκόπιμο να τους υπενθυμίσουμε ότι ανθεί η παραοικονομία εφόσον υπάρχει κάποια επίσημη οικονομική δραστηριότητα, διαφορετικά παρακαμάζει και η ίδια και σε ορισμένες περιπτώσεις θα εκφραστεί με άλλους τρόπους που προσεγγίζουν περισσότερο στο κοινό έγκλημα. Η αναμφισβήτητη σημερινή της ύπαρξη (στην έκταση που αποκαλύπτεται τελευταία) δεν σημαίνει ότι θα εξακολουθήσει να υπάρχει και στο μέλλον.

Η ανεργία: κορυφαίο πρόβλημα

Ωστόσο, το κορυφαίο πρόβλημα που θα αξυνθεί στο έπακρο είναι αυτό της ανεργίας. Σ' αυτό συμφωνούν όλοι. Οι λόγοι είναι γνωστοί και δεν χρειάζεται άλλη ανάλυση. Εκείνο που είναι άγνωστο είναι το πραγματικό μέγεθος του αριθμού των ανέργων. Αυτό οφείλεται και στην πολιτική σκοπιμότητα που επιβάλλει την απόκρυψη των πραγματικών στοιχείων, αλλά και στη διαβόητη γραφειοκρατική ανικανότητα των αρμόδιων υπηρεσιών. Είναι χαρακτηριστικό ότι ούτε έναν απλό συντονι-

σμό δεν μπορούν να πετύχουν. Άλλα στοιχεία δίνει ο ΟΑΕΔ, άλλα η ΕΣΥΕ και άλλα η Τράπεζα της Ελλάδος και βέβαια άλλα ο ΟΟΣΑ και άλλα η ΕΟΚ. Ανεπίσημοι (και περισσότερο έγκυροι) πάντως υπολογισμοί, δίνουν τον αριθμό των 400.000 ανέργων. Σ' αυτό το νούμερο είναι σίγουρο ότι δεν συμπεριλαμβάνονται, οι εξής κατηγορίες ανέργων:

- Οι νέοι που υπηρετούν τη στρατιωτική τους θητεία και δυνητικά ανήκουν στον ενεργό πληθυσμό της χώρας.
- Ο μεγάλος αριθμός των αγροτών που υποαπασχολείται.
- Οι «νομάδες της περιστασιακής εργασίας» (οικοδόμοι, ξενοδοχοπάλληλοι κτλ.).
- Το γυναικείο δυναμικό που υποχρεώνεται σε μόνιμη αργία.
- Οι λαθροβιούντες σε παρασιτικά επαγγέλματα και στα κυκλώματα της παραοικονομίας.

Αν λοιπόν συνυπολογισθούν και αυτές οι κατηγορίες των ανέργων το πρόβλημα της ανεργίας παίρνει δραματικές διαστάσεις και μετατίθεται στην κορυφή της πυραμίδας των κοινωνικών προβλημάτων. Αλλά η κατάσταση γίνεται περισσότερο εκρηκτική αν ληφθεί υπόψη ότι η κατά 18% μείωση του εισοδήματος των εργαζομένων (όπως αναφέρουμε παραπάνω) θα επηρεάσει σημαντικά και τις δυνατότητες βιοπορισμού των ανέργων, ότι τα ταμεία ανεργίας δεν καλύπτουν παρά ελάχιστες ανάγκες των ανέργων, ότι τα προγράμματα αντιμετώπισης της ανεργίας δια μέσου της τοπικής αυτοδιοίκησης εγκαταλείπονται, ότι τα συστήματα άλλων κοινωνικών παροχών (που ισχύουν στην Ευρώπη) είναι ανύπαρκτα και τέλος ότι δεν υπάρχει καμία προοπτική επενδύσεων ή έστω σε έργα υποδομής.

τους, ενώ επί της ουσίας δεν μπορούν να συντηρηθούν. Έτσι στη χώρα μας αν εξερέσουμε την απόλυτη ανεργία των 400.000 νέων ανθρώπων που για πρώτη φορά επιζητούν εργασία, λόγω των ιδιαιτεριών προβλημάτων της ελληνικής οικονομίας (άναρχη και μεταπρατική), υπάρχει και ένα μεγάλο μέρος του ενεργού πληθυσμού που υποαπασχολείται είτε στον αγροτικό τομέα, είτε στη μικρή παραγωγή και στην αυτοαπασχόληση.

Στον αγροτικό τομέα, αυτή τη στιγμή, απασχολείται και βιοπορίζεται το 25% περίπου του ενεργού πληθυσμού. Ενώ αντίθετα, στην Ευρώπη το ποσοστό των απασχολούμενων στον τομέα αυτόν δεν υπερβαίνει το 7% του ενεργού πληθυσμού. Αυτό σημαίνει ότι υπάρχει μια κατάσταση δυνητικής εξέλιξης της λανθάνουσας ανεργίας σε ποσοστό 18% περίπου. Σ' αυτό το ποσοστό πρέπει να προστεθεί και το αργούν δυναμικό που θα προκύψει από τη δεδομένη πλέον, χρεωκοπία (μετά και από τις εξελίξεις στην ΕΟΚ «ενιαιοποίηση της εσωτερικής αγοράς» κτλ.) των μικρεμπόρων

και βιοτεχνών.

Αν ληφθεί υπόψη ότι οι κρατικοί μηχανισμοί αντιμετώπισης της ανεργίας είναι ανύπαρκτοι καθώς και η απορρόφηση από την παραοικονομία αδύνατη, θα πρέπει να υποθέσουμε ότι στο άμεσο μέλλον η λανθάνουσα ανεργία θα μετεξελιχθεί σε απόλυτη, προκαλώντας απρόβλεπτες συνέπειες σ' όλο το φάσμα του κοινωνικοπολιτικού στάτους. Για περιεργούς λόγους (και πάντως όχι ανεξήγητους) ενώ γίνεται τεράστια συζήτηση για την περικοπή της ΑΤΑ κτλ. (και καλώς γίνεται) το φαινόμενο της ανεργίας που θα επισκιάσει όλες τις εξελίξεις, ωθείται τόσο από τα συνδικάτα, όσο και από την ευρύτερη αριστερά στο περιθώριο του προβληματισμού τους.

● Τέλος, στην τρίτη και σκληρότερη μορφή ανεργίας ανήκουν, εκείνοι οι άνεργοι που οι επαγγελματικές τους ιδιότητες, αχρηστεύθηκαν από τον τεχνολογικό εκσυγχρονισμό και έχασαν κάθε ελπίδα επαγγελματικής και αναπροσαρμογής, κυρίως λόγω της ηλικίας. Η στάσιμη ανεργία στη χώρα μας, δεν είχε μεγάλη έκταση,

γιατί οι άνεργοι αυτής της κατηγορίας απορροφήθηκαν από τις δραστηριότητες της παραοικονομίας. Αλλά αυτό δεν αποκλείει τη μετάπτωση των εντελώς ανέργων, στο αναφερόμενο τέλμα.

Κλείνοντας θα μπορούσαμε να ισχυρισθούμε ότι η ανεργία στη χώρα μας δεν αντιμετωπίζεται ούτε με κάποια οικονομικά μέτρα, ούτε με κάποιες αμφιλεγόμενες επενδύσεις. Εκείνες οι αντιλήψεις που εδράζονται στον οικονομισμό και εξαγγέλλουν κάθε τόσο από την τηλεόραση, μερικές χιλιάδες θέσεων εργασίας, όχι μόνο δεν λύνουν το πρόβλημα, αλλά συντελούν ιδιαίτερα στον αποπροσανατολισμό του. Η εγχώρια ανεργία έχει ευρύτατες οικονομικές κοινωνικές και πολιτικές διαστάσεις και ανάλογες θα είναι και οι λύσεις.

Πάντως, ο μαζικός εξευτελισμός της αξιοπρέπειας εκατοντάδων ανθρώπων, θ' αναδειχθεί στο μεγαλύτερο μούμεραγκ των τελευταίων δεκαετιών σε βάρος των διαχειριστών της κρίσης και του συστήματος.

«ΑΥΡΙΑΝΗ»:

Το μεταστατικό στάδιο ενός χρόνιου καρκίνου

Οι πολιτικοί συντάκτες που συνόδευαν, λίγο μετά τις εκλογές του 1981 τον κ. Α. Παπανδρέου στο παρθενικό του ταξίδι στο εξωτερικό βρέθηκαν, σε μία στάση στο αεροδρόμιο του Ορλύ, μπροστά στη μεγάλη έκπληξη: στο πρωθυπουργικό αεροπλάνο, που είχε σαν τελικό προορισμό το Λονδίνο, ήταν έτοιμος να ανέβει και ο φυγόδικος τότε Γ. Κουρή, παρτιδων στη Δ. Ευρώπη μετά την καταδίκη του για τη γνωστή υπόθεση των «Λακόστ».

Μπροστά στις αντιδράσεις αρκετών δημοσιογράφων, η Γεν. Γραμματεία Τύπου, η οποία είχε μυστικά σχεδιάσει την επιβίβαση, και ο προϊστάμενός της κ. Μαρούδας θα υποχωρήσουν. Η έμμεση αμνήστευση που δεν περνάει, θα ακολουθηθεί όμως από μία άλλη, επίσημη αυτή τη φορά. Ο εκδότης της «Αυριανής» θα γυρίσει θριαμβευτικά στην Ελλάδα, αναγράφοντας στην προμετωπίδα της εφημερίδας του ότι ήταν αυτός που γκρέμισε «ένα σάπιο καθεστώς». Απολαμβάνοντας στη συνέχεια μίας περιέργης ασυλίας, που θα καλύψει τις απροκάλυπτες παραβιάσεις της εργατικής νομοθεσίας ή της φορολογίας (το ΑΝΤΙ έχει επανειλημμένα αποκαλύψει παρόμοιες υποθέσεις) και εξασφαλίζοντας προνομιακές σχέσεις με ορισμένους κυβερνητικούς κύκλους, η Αυριανή θα κερδίσει αναγνώστες και θα βρει αποκλειστικές πηγές ειδήσεων. Θα μετατραπεί σταδιακά, με αποκορύφωμα την εποχή που αρχίζει από τις 9 Μαρτίου και φτάνει στις εκλογές, στο «επίσημο όργανο» μίας μερίδας του κυβερνώντος κόμματος, και ίσως το κυριότερο, σε όργανο έκφρασης μίας τάσης του εκλογικού σώματος, και της κοινωνίας, που δεν εκφράζεται αποκλειστικά από το ΠΑΣΟΚ.

Αυτό το τελευταίο είναι ίσως και το σημαντικότερο στην ανάλυση του φαινομένου «Αυριανή», και στον καταλογισμό των ευθυνών, και εδώ λαθεύουν όσοι πιστεύουν ότι «οι Κουρήδες θα σβήσουν», αν τους επιβληθούν διάφορα πειθαρχικά και δικαστικά μέτρα, έστω και εξουθενωτικά: στην πραγματικότητα η εφημερίδα του Ταύρου αποτελεί ένα πολιτιστικό φαινόμενο, που ξεπερνάει τους

παραδοσιακούς πολιτικούς διαχωρισμούς ή και το διαχωρισμό του Τύπου σε «καλό» και «κακό». Η μεγαλύτερη απόδειξη γι' αυτό δεν είναι τόσο οι σχέσεις συνεταιρών που διατηρούσαν παλιότερα οι Κουρή - Μητσotάκης αλλά απλώς ο κατάλογος των πολιτικών που έτρεξαν να συμπαρασταθούν στην καλή εφημερίδα μετά τη φυλάκιση του «εξ επαγγέλματος» εκδότη της. Και εδώ έχουμε ένα είδος αυριο - εθνικής ενότητας, με βουλευτές που ξεκινούν από το ΠΑΣΟΚ, για να περάσουν διαμέσου της ΕΔΑ και της «Χριστιανικής Δημοκρατίας» (αντισημιτισμού της «Αυριανής» βοηθώντας) στην ΔΗΑΝΑ και τη «Νέα Δημοκρατία». Με την τιμητική βέβαια εξαίρεση των δύο ΚΚ, εκ των οποίων όμως το ΚΚΕ δεν έχει διαψεύσει ακόμη τον Γ. Κουρή, που δήλωνε πρόσφατα ότι «διαπραγματεύονταν με τον Ανδρουλάκη και τον Λαφαζάνη, να τον δώσουν τους ψήφους του ΠΑΣΟΚ», όταν ακόμη το τελευταίο προσανατολιζόταν στην υπερψήφιση Καραμανλή.

Παρόμοια προσέγγιση ισχύει και για την αντιμετώπιση του φαινομένου «Αυριανή», συμπτώματος του Τύπου. Όλα αυτά που καταγγέλλει η «Αυριανή» από τους δημοσιογράφους της ΚΥΠ, τα μυστικά κονδύλια, τον άκρατο συντεχνιασμό μίας ΕΣΗΕΑ που δεν ενδιαφέρεται παρά για μεροκάματο ή την εξάρτηση των εφημερίδων από τα κόμματα και την εξουσία, είναι αυτά που έχουν οδηγήσει στην κρίση του Τύπου και στη στρόφι μίας μερίδας αναγνωστών προς τη λύση του φθηνού φύλου, που τα «λέει έξω από τα δόντια». Έχουμε —τηρουμένων των αναλογιών— την περίπτωση του φασισμού που κατηγορεί το κοινοβουλευτικό καθεστώς για να επιβάλει ένα πολύ χειρότερο, ξεκινώντας όμως από τις πραγματικές αδυναμίες. Και φασιστικά κινήματα πάντα υπάρχουν. Δεν επιβάλλονται όμως παρά εκεί και τότε, που οι αδυναμίες και η κρίση έχουν ξεπεράσει το «όριο κινδύνου».

Απ' αυτήν την άποψη, η «Αυριανή» δεν είναι τίποτα περισσότερο και τίποτα λιγότερο από τη μετάσταση στον εγκέφαλο ενός μακροχρόνιου καρκίνου, που θα έκανε αναπόφευκτα τη μετάστασή

του. Και στο σημείο αυτό εντοπίζονται κατά τη γνώμη μας οι ευθύνες του γαιτρού, που στην περίπτωση μας ονομάζεται ΠΑΣΟΚ.

Η μεγάλη ιστορική ευκαιρία που χάθηκε το 1981, χάθηκε επίσης και για τον Τύπο. Έχοντας τότε την απόλυτη πρωτοβουλία των κινήσεων, η κυβέρνηση θα έπρεπε να «ξαναμοιράσει τα χαρτιά» στο χώρο του Τύπου, επιβάλλοντας μία προοδευτική μεταρρύθμιση που θα έτεινε στην αποδέσμευση του Τύπου από την εξουσία, και της τελευταίας από τον Τύπο. Βοηθώντας στη δημιουργία νέων εφημερίδων, που δεν θα ήσαν «φιλοκυβερνητικές» με την έννοια που δίνει κάποιος που δεν μπορεί να δει μακρύτερα από τη μύτη του, αλλά θα συντελούσαν στην καθιέρωση ενός νέου ήθους και ύφους, πιο δημοκρατικού και εκσυγχρονιστικού που ευνοεί έτσι ή αλλιώς τον σοσιαλισμό ή απλα τον εκδημοκρατισμό, ενώ σίγουρα δεν συμφέρει τη δεξιά.

Τέτοιες ευκαιρίες, όπως αυτή της «Εγνατίας» της οποίας οι συντάκτες ζήτησαν βοήθεια από τον κ. Μαρούδα για να την αυτοδιαχειρισθούν, υπήρξαν, από την πρώτη στιγμή, άφθονες. Αλλά οι αρμόδιοι του ΠΑΣΟΚ προτίμησαν να «μην τα χαλάσουν» με τους παραδοσιακούς εκδότες, παίζοντας ακριβώς το ίδιο παιχνίδι με τη Δεξιά. Η συνέχεια είναι γνωστή: οι φίλοι στο χώρο του Τύπου μειώθηκαν απελπιστικά, και οι εχθροί, εκδότες και δημοσιογράφοι πλήθυναν το ίδιο απελπιστικά. Και το κυριότερο, μία ολόκληρη κυβέρνηση άγεται και φέρεται από έναν Τύπο που ανακοινώνει αδιάκοπα ανασχηματισμούς, σεισμούς ή κρίσεις και διαμέσου του οποίου, ιδίως του φιλοκυβερνητικού, παίζονται τα παιχνίδια εξουσίας μέσα στο κυβερνών κόμμα. Με αποτέλεσμα, κυβερνητικά στελέχη να εκμυστηρεύονται ότι η κυβέρνησή δεν διαθέτει πλέον φιλικό Τύπο, και άλλοι να σκέπτονται σοβαρά την πρόταση Κουρή για την έκδοση πρωινής φιλοκυβερνητικής εφημερίδας, από έναν εκδότη κατ' εξοχήν αναξιόπιστο και έτοιμο να αποσύρει, με την πρώτη ευκαιρία, την πολιτική του υποστήριξη.

Ήταν οι κύκλοι του ΠΑΣΟΚ, που φοβούνται ακριβώς αυτό το ενδεχόμενο, οι οποίοι άφησαν την «Αυριανή» να καταδικαστεί και την κρίση να ξεσπάσει, ώστε να αποτραπεί ο μετασχηματισμός του αρραβώνα ΠΑΣΟΚ - Κουρή σε γάμο; Για όσους ενδιαφέρονται για τον Τύπο, το σίγουρο είναι ότι οι καταδίκες έχουν την ίδια αξία με τις ακτινοβολίες στον καρκίνο: είναι αναγκαίες, αλλά πολύ απέχουν από τη θεραπεία της ασθένειας...

Σ.Κ.

Φοβού Κουρή, και... δώρα φέροντα

ΤΟ ΚΛΕΙΔΙ ΤΟΥ ΜΥΣΤΗΡΙΟΥ: ΠΡΟΤΑΣΗ ΚΟΥΡΗ ΣΤΟ ΠΑΣΟΚ ΓΙΑ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

του Στέλιου Κούλογλου

Το Εκτελεστικό Γραφείο του ΠΑΣΟΚ, έχει δεχθεί πρόταση του εκδότη της «Αυριανής» Γ. Κουρή, για την από κοινού συνεργασία με στόχο την έκδοση πρωινής, φιλοκυβερνητικής εφημερίδας: αυτό ίσως είναι το «κλειδί του μυστηρίου» της ιστορίας, που ξεκίνησε με την καταδίκη και τη φυλάκιση του «εκδότη» της εφημερίδας. Ο τελευταίος, έχει ειδικά προσληφθεί, για να αντιμετωπίζει τις μηνύσεις που πέφτουν «σαν το χαλάζι» στην περιοχή του Ταύρου, αλλά μετά την αναγγελία της διχρονης καταδίκης και κυρίως της φυλάκισης του κ. Γαβριελάτου, τα ερωτήματα για τους παροικούντες την οδό Ξανταρόζα, είχαν πληθύνει: πώς την πάτησε ο Γ. Κουρή; τη στιγμή που ακριβώς διακρίνεται για την ικανότητά του να «στήνει» ευνοϊκές —για τον ίδιο— συνθέσεις δικαστηρίων; Και τα ερωτήματα πολλαπλασιάστηκαν, όταν έγινε γνωστό, ότι από πολιτικής πλευράς η σύνθεση του συγκεκριμένου δικαστηρίου, κάθε άλλο παρά εχθρική ήταν για την «Αυριανή»! Αλλά ας δούμε τα πράγματα από την αρχή.

«Εγώ τα έξοδα, εσείς τη γραμμή»

Η πρόταση του Γ. Κουρή προς το ΕΓ του ΠΑΣΟΚ, ήταν πράγματι δελεαστική: ο ίδιος θα αναλάμβανε τα οικονομικά και την τεχνική κάλυψη της νέας, πρωινής που λείπει από το ΠΑΣΟΚ, και το τελευταίο θα διαχειριζόταν «εν λευκώ», την πολιτική και τη φυσιογνωμία της εφημερίδας, όπως και τη στελέχωσή της. «Έχω αρκετά κέρδη από την Αυριανή και τον Φίλαθλο», φέρεται να είπε ο κ. Κουρή, «και προκειμένου να τα δίνω στην εφορία (αυτό είναι ειδήση —ΣΣ), ας βοηθήσω την Αλλαγή».

Το ΕΓ του ΠΑΣΟΚ, που αυτό τον καιρό επανεξετάζει την —καταστροφική μέχρι τώρα— πολιτική του Κινήματος απέναντι στον Τύπο, συζητά ακόμη... δύομιας προτάσεις: την έκδοση αμιγώς Πασοκικής καθημερινής εφημερίδας με «παράλλαξη» την μετατροπή της «Εξόρμησης» από εβδομαδιαία σε καθημερινή, ή την ποιοτική αναβάθμιση της τελευταίας, που κατά γενική ομολογία καρκινοβατεί.

Απέναντι στην πρόταση Κουρή, τονίζεται ότι η επισημοποίηση «του αρραβώνα» θα είχε «δυσανάλογα μεγάλο πολιτικό κόστος» και ότι πρέπει να αποφευχθούν «και οι δεσμεύσεις αλλά και οι καταδίκες» της πρωτοβουλίας Κουρή. Αντίθετα, διαμορφώνεται μία συμφωνία για τη «σοβαρή ανασυγκρότηση» της «Εξόρμησης». Πριν υπάρξει οριστική απόφαση ο πρωθυπουργός φεύγει για την Ινδία, ενώ μία τελευταία συνεδρίαση του ΕΓ δεν φαίνεται να παίρνει αποφάσεις για το πρόβλημα.

«Εσύ στο Δελχί.

Κι εγώ στη φυλακή;»

Εν τω μεταξύ, ο Γ. Κουρή, είτε για να πιέσει με στόχο την υιοθέτηση της πρότασής του, είτε για να προλάβει τα πάντα κυοφορούμενα σχέδια για πρωινό φύλλο του εκδότη του «Έθνους» κ. Μπόμπολα, αρχίζει, μόνος να υλοποιεί το σχέδιο μιας

πρωινής υπογραμμίζοντας παντα, «*οτι μοις αποφασίσετε το ξαναβλέπουμε*». Όπως ήδη γράφτηκε στο «Ποντίκι» της περασμένης εβδομάδας, ο αρθρογράφος της «Ελευθεροτυπίας» και διευθυντής δημοσιών και διεθνών σχέσεων της ΕΡΤ-1, Θ. Καρζής, αναλαμβάνει «να στήσει» μία «φθηνότερη από τις άλλες, όχι πολυσέλιδη, φιλοκυβερνητική κατά βάση και σοβαρή εφημερίδα». Μέσα στην εβδομάδα, πραγματοποιεί επαφές με ανθρώπους που είχαν πλαισιώσει παλιότερες φιλοπασοκικές εκδόσεις τονίζοντας μάλιστα «οτι το πράγμα επείγει».

Και τότε ήρθε... η φυλακή: παρά τη συμφωνία των δύο αντιδίκων για αναβολή της δίκης, το δικαστήριο αποφασίζει να πραγματοποιηθεί, καταδικάζει τον κ. Γαβριελάτο σε δύο χρόνια και αποδέχεται την πρόταση του εισαγγελέα να μην έχει η έφεση ανασταλτικό αποτέλεσμα. Ακόμη πιο σημαντικό: ο εισαγγελέας της έδρας κ. Γ. Κολιοκόστας, θεωρείται από παλιά όχι από τους εχθρούς της «Αυριανής», αν και τελευταία είχε κατηγορηθεί από την εφημερίδα, μαζί με άλλους επτά Εισαγγελείς για «ατολμία». Η δε Πρόεδρος του δικαστηρίου κ. Ε. Μπρίλη, όσο και οι δύο δικαστές (Π. Ζαχάρωφ, Δ. Πιπιλίγκας) κάθε άλλο παρά ανήκουν στο 80% των δικαστών, που σύμφωνα με την Αυριανή της περασμένης Κυριακής, «είναι δεξιοί».

Το τι ακριβώς συνέβη, δεν πρόκειται να ειπωθεί εδώ, αφού όπως είναι γνωστό απαγορεύεται η κριτική και πολύ περισσότερο τα παρασκήνια των δικαστικών αποφάσεων. Το σίγουρο πάντως είναι, ότι η καταδίκη δεν ευνοεί φυσικά τον κ. Κουτσογιώργα «κάντε κάτι, χτυπάνε τον ήρωά μου», φώναζε ο Κουρής μέσα στα γραφεία τις μέρες που ο υπουργός δεχόταν τις κριτικές για το ταξίδι στην Καράϊβικη ενώ δεν είναι ακόμη σαφές ο ρόλος άλλων κυβερνητικών παραγόντων, όπως για παράδειγμα του κ. Κατσανέβα, ο οποίος διατηρεί πολύ καλές σχέσεις με την «Αυριανή», και ασχολείται τελευταία ιδιαίτερα με τα θέματα του Τύπου. Αντίθετα, από την απόφαση ευνοούνται τουλάχιστον «αντικειμενικά», όσοι πιστεύουν ότι η «παράπερα πρόσδεση στον Κουρή» έχει και μεγάλο πολιτικό κόστος, «και ότι ο άνθρωπος αυτός μπορεί να αλλάξει από τη μία μέρα στην άλλη, και η ζημιά θα είναι διπλή». Όλο το κυβερνητικό στρατόπεδο ευνοείται, με την έννοια ότι τώρα «ανοίγει ο δρόμος» για τις διώξεις και άλλων αντι-

παθητικών αυτή τη φορά εφημερίδων (Ελευθέρος Τύπος, Βραδυνή). Οι δε αντιδράσεις του πρωθυπουργού, που φέρεται ενοχλημένος από τις πρόσφατες δηλώσεις Κουρή «*εγώ γύρισα τον Ανδρέα για τον Καραμανλή*», ενώ όπως αποδεικνύεται ο ρόλος του Κουρή στην ιστορία ήταν περισσότερο... επικουρικός, δεν είναι ακόμη γνωστές, αλλά το συμπέρασμα είναι σαφές: η συνεργασία ΠΑΣΟΚ - Αυριανής για το καθημερινό πρωινό φύλλο, γίνεται ακόμα πιο δύσκολη.

«Φυλακείστε με κι ας... κλαίω»

Ευτυχώς ή δυστυχώς, ο μόνος που δεν υποψιάστηκε όλες αυτές τις συνέπειες, είναι ο ίδιος ο κ. Κουρή. Διατελών «εν βρασμώ» μετά από μία απόφαση που την περίμενε εντελώς διαφορετική, επιτίθεται, την επομένη μέρα, εναντίον των «*φαύλων και τραμπούκων δικαστών*», συνασπίζοντας εναντίον του όλο το Σώμα των Δικαστών, αλλά και της ΕΣΗΕΑ, η οποία βεβαίως διέπεται από την αντίληψη ότι όλα στον Τύπο πάνε καλά, πλην του προβλήματος που λέγεται Αυριανή. Η κυβέρνηση, αρχικά εκφράζει τη λύπη της «*επειδή εκδότης οδηγείται στη φυλακή*», αλλά μετά τις ύβρεις αποφεύγει —και ορθώς— να συγκρουσθεί με όλους τους δικαστές και τους δημοσιογράφους.

Στην ποινική δίωξη που ασκείται και κατά των «πραγματικά υπεύθυνων» (διάβαζε Κουρή) της εφημερίδας, η τελευταία απαντάει το Σάββατο με τον υπέροχο τίτλο «*ΒΟΗΘΕΙΑ, ΠΑΝΕ ΝΑ ΜΑΣ ΚΛΕΙΣΟΥΝ ΟΛΟΥΣ ΜΕΣΑ*», ενώ τη Δευτέρα ανακοινώνει ότι ο «εκδότης» (που βρίσκεται στο νοσοκομείο) θα κάνει απεργία πείνας.

Οργή προς τα έξω, χαράς ευαγγέλια προς τα μέσα: γεμάτος χαρά ο πραγματικός και ελεύθερος εκδότης της «Αυριανής» δεν κρύβει την ικανοποίησή του για τις εξελίξεις οι οποίες όμως, παρά τις προσδοκίες, δεν φέρνουν παρά ελάχιστα φύλλα. Μία καμπάνια υποστήριξης ξεκινάει, με δηλώσεις ανωνύμων πολιτών και επωνύμων πολιτικών, μεταξύ των οποίων βρίσκονται βουλευτές αλλά και μέλη της διοίκησης της ΓΣΕΕ, που θεωρούν «*προσβολή και πρόκληση*» (Ραπτόπουλος) τη δίωξη «*της φωνής του λαού*» (Καραθανάσης).

Κάτι φαίνεται ξέρουν οι τελευταίοι, για τη φαυλότητα της Δικαιοσύνης. Για όσους πάντως έκφρασαν τη συμπαραστάσή τους, και κυρίως για όσους παρά την προφανή πίεση αρνήθηκαν, το τελευταίο επεισόδιο στην Αυριανή, είναι χαρακτηριστικό: ο κ. Κουρής καλεί την Πέμπτη τους αναγνώστες να του τηλεφωνήσουν στοιχεία για το παρελθόν των δικαστών. Την ίδια μέρα, κάποιος τηλεφωνεί και λέει ότι ο πατέρας ενός από τους δικαστές, ήταν «δοσίλογος και μαυραγορίτης», «πληροφορία» η οποία γίνεται κύριο θέμα την Παρασκευή. Το μεσημέρι της ίδιας μέρας, ο κ. Κουρής καλεί τους συντάκτες: «*πρέπει να βρούμε στοιχεία ότι ήταν μαυραγορίτης, γιατί θα μας κλείσουν μέσα*». Αυτό θα πει «φωνή λαού»...

81 + 1 διαφορετικές υποχρεώσεις

Στην περίπτωση της «Αυριανής» το πρόβλημα που τίθεται δεν είναι πρόβλημα ελευθεροτυπίας. Αυτό που διακυβεύεται είναι το «κατακτημένο δικαίωμα» αυτού του εντύπου να λειτουργεί ασύδοτα. Όπως έλεγε και ο πραγματικός της εκδότης Γ. Κουρής στην συνέντευξη που έδωσε στο περιοδικό «Γυναίκα»: «... δεν υπάρχει δικαστής που να τολμάει να τα βάλει με τον Κουρή». Αυτό λοιπόν το «κατακτημένο δικαίωμα» υπερασπίζει σήμερα η «Α» και στη μάχη καλεί ως συμπαράστατες διάφορους καλλιτέχνες, συνδικαλιστές, επιστήμονες και πολιτικούς.

Όσοι έσπευσαν λοιπόν να την υποστηρίξουν —παρότι επικαλούνται το αίτημα της ελευθεροτυπίας ως τελευταίο χαράκι των επιχειρημάτων τους— στην πραγματικότητα γνωρίζουν καλά ότι η προσπάθεια της «Α» είναι να νομιμοποιηθεί υπέρ αυτής της εφημερίδας ο πιο κραυγαλέος ολοκληρωτισμός, μέσα από την κατάργηση κάθε θεσμοποιημένης εξουσίας και την επιβολή της γυμνής δύναμης. Να μην μπορεί δηλαδή κανείς να τα βάλει με τον Κουρή που ασύδοτος θα συνεχίσει να βρίζει, να συκοφαντεί, να διαδίδει ψευδείς αλλά επικερδείς πληροφορίες κι εν τέλει να καλλιεργεί απρόσκοπτα αυτό το κλίμα έρποντος κοινωνικού εκφασισμού που του επιτρέπει να αναπτύσσεται και να στερεώνει τη δύναμή του.

Ότι στην περίπτωση της «Α» δεν συντρέχει το αίτημα της ελευθεροτυπίας, είναι εντελώς προφανές. Διότι σε κάθε ρύθμιση της λειτουργίας του Τύπου η μία μόνο όψη είναι η προσπάθεια να επιβληθεί μέσω των νόμων και της εφαρμογής τους κάποια ήπια ή φανερή μορφή λογοκρισίας. Η άλλη όψη είναι η περιφρούρηση των πολιτών και των θεσμών από τις παράνομες προσβολές και επιθέσεις μέσω του Τύπου και η διορθωτική παρέμβαση ώστε το επίπεδο και το ήθος του δημοσίου διαλόγου να είναι υψηλό. Και η «Α»

—όπως κατ' επανάληψη έχει αποδείξει το «ΑΝΤΙ»— λειτουργεί συστηματικά εκτός των ορίων αυτής της νομιμότητας.

Όταν λοιπόν σήμερα η «Α» επιχειρεί να υπερασπίσει τη λειτουργία της επικαλούμενη παραπειστικά είτε την ιδιότητα του μηνυτή της, είτε το ρόλο που έπαιξε σε άλλες περιόδους η δικαιοσύνη, απλώς επιδιώκει να συγκαλύψει τη δική της λειτουργία και να ορίσει τον ίδιο της τον εαυτό ως κριτήριο νομιμότητας. Με άλλα λόγια ο Γ. Κουρής θέλει να πείσει ότι «λυδία λίθος για την πίστη στον Ανδρέα είναι η συστηματική ανάγνωση της Αυριανής» κι ότι κάθε κριτική ή επίθεση στην «Αυριανή» ισοδυναμεί με υπονόμευση του Ανδρέα.

Αν όμως αυτή η αντίληψη κυριαρχήσει, τότε οι συμπαράστεκοι στην αναξιοπαθούσα «Αυριανή» θα όφειλαν για να είναι συνεπείς με τον εαυτό τους, να δώσουν παράλληλα και τη μάχη για την κατοχύρωση του δικαιώματος αυτοδικίας. Όταν λοιπόν βρίζει ή συκοφαντεί ο Κουρής, αντί να καταφεύγουμε στα δικαστήρια, να οργανώνουμε ενέδρες στα στενά του Ταύρου. Κι όποιον πάρει ο χάρος...

Επειδή όμως στην Ελλάδα δεν ανθεί μόνον η φαιδρά πορτοκαλέα, επειδή πίσω από το πρόσχημα της ελευθεροτυπίας άλλοι πληρώνουν πολιτικά γραμμάτια στον ανδρεοπαπανδρεϊσμό ή στον αντιμνηστοτακισμό, άλλοι εγγράφουν υποθήκες για το καλλιτεχνικό ή πολιτικό τους μέλλον κι άλλοι απλώς θέλουν να έχουν το κεφάλι τους ήσυχο από τον Κουρή, εμείς καταρτίσαμε έναν κατάλογο: έτσι για να θυμόμαστε αυτούς που την «κρίσιμη ώρα» συμπαράσταναν στην «Αυριανή» και θυσίασαν σε μικροπολιτικές ή μικροκαλλιτεχνικές επιδιώξεις την υπόθεση του δημοσίου διαλόγου και της λειτουργίας του Τύπου.

Αναφέρουμε λοιπόν με τη σειρά που εμφανίστηκε στις στήλες της όλο το θιάσο χωρίς καμία εξαίρεση, χωρισμένο σε δύο

κατηγορίες, στους οπαδούς της ελευθεροτυπίας και τους οπαδούς της «Αυριανής». Και τους αναφέρουμε για έναν ακόμη λόγο: συνήθως οι κύκλοι τους δεν διαβάζουν «Αυριανή», μόνον οι πελάτες τους. Η σχετική ανωνυμία τους λοιπόν non pas-sat.

Α. Οπαδοί της ελευθεροτυπίας:

Κ. Στεφανόπουλος • Γ. Παπαδημητρίου • Ν. Αθανασόπουλος • Ν. Ψαρουδάκης • Ν. Ακριτίδης • Σ. Παναγιώτης • Γ. Βαρβιτσιώτης • Α. Ανδριανόπουλος • Ν. Αναστόπουλος • Σ. Ακριτά • Δ. Μπέης • Δ. Βρεττάκος • Σπονδυλίδης • Γ. Τρύλλης • Θ. Τσακαλώτος • Β. Κουλουμπής • Μ. Πρωτοπαπιάς • Μ. Γλέζος • Γ. Ζίγδης • Ν. Ριζόγιαννης • Σ. Τσαπάρης • Δ. Νιάνις • Α. Καραράς • Ν. Βενιζέλος • Δ. Λιβανός • Β. Πεντάρης • Ηλ. Μαλεβίτης • Γ. Μουτζουρίδης • Γ. Πέτσος • Σ. Στρατήγης • Θ. Χούτας • Χ. Αλεξίου • Κ. Ιμπροχώρη • Μ. Φωτόπουλος • Γ. Βόγλης • Τ. Χρυσικάκος • Μ. Μητσιάς • Μ. Ιγγλέση • Μ. Ντενίση • Γ. Νεγρεπόντης • Χ. Κλυνν • Ελ. Ανουσάκη • Κ. Βουτσάς • Κ. Αναλυτή • Δ. Γεωργακόπουλος • Β. Ιντζές • Γ. Χαλαλάμπους.

Β. Οπαδοί της «Αυριανής»

Β. Κεδικόγλου • Ηλ. Χατζοπλάκης • Γ. Σολωμός • Δ. Κολλάτος • Β. Αγοράστης • Θ. Δημητράκοπουλος • Α. Ντεντιδάκης • Β. Λεβέντης • Π. Κατσαρός • Σ. Αναστασάκος • Κ. Καναβάκης • Ν. Λεβονιάννης • Γ. Πάντζας • Τ. Καραθανάσης • Γ. Μαρκόπουλος • Β. Μπουγιουκλάκης • Γ. Μόρτζος • Γ. Γαβαλά • Ν. Καρύδης • Κ. Καραγιάννης • Λ. Κομνηνός • Γ. Ραυτόπουλος • Λαζάρου • Σ. Μητσιάκος • Ν. Τσαγκορνής • Γ. Χριστόπουλος • Α. Γεράνιος • Χριστοδούλου • Σ. Ανθόπουλος • Αθ. Μπάτσος • Γ. Μουστάκης • Γ. Χριστοφιλάκης • Ηλ. Κακλαμάνης • Εφ. Πικούλα.

Στους οπαδούς της «Αυριανής» πρέπει να προσθέσουμε και τον πρωθυπουργό **Αν. Παπανδρέου** που δήλωσε στη Βουλή ότι «η Αυριανή αποτελεί υπόδειγμα ανεξάρτητης δημοσιογραφίας». Ενώ οφείλουμε να υπογραμμίσουμε ότι η τελική συγκομιδή είναι ισχνή αν αληθεύει η πληροφορία ότι η «Α» δεν άφησε άνθρωπο σε χλωρό κλαρί

ΛΟΥΤ ΑΛΤΟΥΣΕΡ

Στοιχεία αυτοκριτικής

ΣΕΙΡΑ: ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ • ΑΘΗΝΑ 1987

ΡΑΛΦ ΜΙΛΛΙΜΠΑΝΤ

Το Κράτος στην καπιταλιστική κοινωνία

ΣΕΙΡΑ: ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ • ΑΘΗΝΑ 1986

ΝΙΚΟΣ ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ

Για τον Γκράμσι

Μεταξύ Σαρτρ και Αλτουσέρ

ΣΕΙΡΑ: ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ • ΑΘΗΝΑ 1986

ΣΕΙΡΑ: «ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ»

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Να γύφτοι, να και το σχολείο τους...

του Θ. Σταύρου

Όταν το πρωί της Πέμπτης 8 Ιανουαρίου 1986, 23 τσιγγανόπουλα περνούσαν την πόρτα του δημοτικού σχολείου Εξαμιλιών τίποτα δεν φανέρωνε την... έξοδο που θα επακολουθούσε.

Σε δύο μόλις μέρες, την είσοδο των 23 τσιγγανόπουλων στο σχολείο διαδέχτηκε... η έξοδος από τις αίθουσες διδασκαλίας των 180 συμμαθητών τους.

«Τα παιδιά δεν θα ξαναγυρίσουν στο σχολείο τους αν δεν φύγουν οι γύφτοι» αυτό αποφάσισαν οι γονείς και κηδεμόνες των 180 μαθητών και μαζί τους ένα ολόκληρο χωριό χιλίων τριακοσίων είκοσι κατοίκων «δια στόματος προέδρου» διακήρυττε «δεν τους θέλουμε τους γύφτους τους έχουμε αποδιοπομπαίους... να φύγουν».

Απ' την άλλη πλευρά οι 340 τσιγγάνοι της περιοχής θα απαντήσουν «είμαστε εδώ από το '63, τους δώσαμε λεφτά, μας δώσανε χωράφια, τώρα μας πολεμάνε δεν μας γράφουν στην κοινότητα ενώ τους έχουν διατάξει τα υπουργεία από το '76, δεν μας δίνουν νερό, δεν έχουμε αποχέτευση, δεν μας έφτιαξαν το δρόμο, δεν μας μαζεύουν τα σκουπίδια».

Οι προσπάθειες «των λευκών Εξαμιλιωτών» για να φύγουν οι γύφτοι είναι παλιές. Για πρώτη φορά απέκτησαν και δημοσιότητα. Μια δημοσιότητα που τους έχει τρομάξει. Είναι φανερό· αλλιώς τα περιμένανε. «Δεν είμαστε ρατσιστές» θα μας εμπιστευθεί ένας Εξαμιλιώτης αφού μας ξεμοναχιάσει και θα συνεχίσει «Δεν θέλουμε να τους γράψουμε στην κοινότητα. Υπάρχουν χιλιάδες απολιτογράφητοι τσιγγάνοι, φοβόμαστε ότι αν κάνουμε την αρχή θα μαζεψτούνε όλοι εδώ. Η περιοχή θα υποβαθμιστεί, τα χωράφια μας, τα σπίτια μας, οι περιουσίες μας θα χάσουν την αξία τους. Είναι όλοι τους πάμπωχοι, τι έχουν να μας προσφέρουν;».

Στον αγώνα τους να απομακρύνουν από κοντά τους τους τσιγγάνους, οι Εξαμιλιώτες όλα αυτά τα χρόνια είναι ενωμένοι.

«Δεξιό χωριό» έγραφε το «Ποντίκι» στις 24/1/86, «οι λίγες δημοκρατικές φωνές πνίγονται» συμπλήρωσε ο «ΡΙζος της Δευτέρας» στις 27/1/86 (τώρα εξηγούνται όλα θα είπαν οι αναγνώστες τους) τα πράγματα όμως δεν είναι έτσι.

Ο σημερινός πρόεδρος της κοινότητας κ. Σ. Πιπίνης ήταν ο επικεφαλής του συνδυασμού των «προοδευτικών δυνάμεων» στις κοινοτικές εκλογές το '82 που με 8 ψήφους διαφορά νίκησε το συνδυασμό των «συντηρητικών δυνάμεων». Έτσι τα 5 από τα 7 μέλη του σημερινού κοινοτικού συμβουλίου— που με τις αποφάσεις του δίνεται και η τωρινή μάχη για να φύγουν οι γύφτοι— είναι του συνδυασμού των «προοδευτικών δυνάμεων».

«Όλοι μας έχουμε μέσα λίγο ή πολύ τον ρατσισμό» θα τολμήσει να υποστηρίξει μία ομάδα Κορινθίων και θα συνεχίσει: «θεωρούμε την αντιδραστική στάση των κατοίκων των Εξαμιλιών απέναντι στους τσιγγάνους, σαν μία επιβεβαίωση του έρποντος ρατσισμού της ελληνικής κοινωνίας... κρίνουμε τη στάση της νομαρχίας Κορίνθου και των αρμοδίων υπουργείων υποκριτική, ρατσιστική και μικροπολιτική τη στιγμή που δεν προχωρούν στη άμεση λύση των προβλημάτων (των τσιγγάνων)... Καλούμε όσους από τους κατοίκους των Εξαμιλιών διαχωρίζουν τη θέση τους από την κοινότητα, να δημιουργήσουν ειλικρινείς σχέσεις φιλίας με τους τσιγγάνους και να αναπτύξουν μια δραστηριότητα που θα αμβλύνει τις αντιθέσεις και θα οδηγήσει σε μια ισότιμη συνύ-

«Όσα συμβαίνουν στην Κορινθία είναι ένα χαστούκι για όλους» σχολίασε στις 24.1. απογευματινή εφημερίδα.

«Ουκ έστιν έλλην ή αθίγγανος» υποστήριζε το σχόλιο και μες δεν αντέξαμε στον πειρασμό, γυρίσαμε 11 μέρες πριν και βρήκαμε στην ίδια εφημερίδα ένα δημοσίευμα με τίτλο «Για 50.000 έπνιξαν 80χρονη 4 τσιγγάνοι».

Αναρωτιόμαστε λοιπόν γιατί η φυλετική καταγωγή «4 εγκληματιών» γίνεται τίτλος στην εφημερίδα.

Αν οι «4 που έπνιξαν» δεν ήταν τσιγγάνοι αλλά... ηπειρώτες η εφημερίδα θα έγραφε:

«Για 50.000 έπνιξαν 80 χρονη 4 ηπειρώτες»;

Ας κοιτάξουμε λοιπόν και προς τα «μέσα» και ίσως ο «έρπων ρατσισμός της ελληνικής κοινωνίας» να μην γεννήθηκε από μόνος του...

παρή. Ας μην μεινουμε παθητικοί δέκτες...».

Εργάτες γης οι 340 τσιγγάνοι των Εξαμιλιών έχουν όλοι τους κατά καιρούς απασχοληθεί στα χωράφια των «λευκών». «Ο πρόεδρος που φωνάζει να φύγουμε έχει δύο δικούς μας στο λιοτριβείο του» θα μας πουν οι τσιγγάνοι. Η δημοσιότητα αυτούς δεν τους έχει τρομάξει, είναι ενθουσιασμένοι και μας επαναλαμβάνουν ακατάπαυστα τα δημοσιευμένα στον ημερήσιο Τύπο προβλήματά τους. Όχι όμως μόνο αυτά.

«Το '81 δώσαμε 70 χιλιάδες να 'ρθει ο δρόμος μέχρι εδώ πάνω, σταμάτησε όμως 20 μέτρα από τις πόρτες μας...».

«Το '85 χτυπήσαμε γεώτρηση 80 μέτρα βάθος, νερό δεν βγήκε... χτύπησαν αυτοί στην περιοχή μας, βρήκαν νερό, ούτε από αυτό μας έδωσαν...».

«Το '84 λείπαμε στα αμπέλια, 4 σπίτια δικά μας κήκαν, αυτά εκεί που είναι κοντά στα δικά τους. Η αιτία είναι άγνωστη... βοήθεια όμως από πουθενά».

Στην απόφασή τους να παρακολουθήσουν τα παιδιά τους «το κανονικό σχολείο», για πρώτη φορά οι Εξαμιλιώτες τσιγγάνοι είναι κατηγορηματικοί. «Αν καταφέρουν να μας έχουν ξεχωριστό σχολείο, θα λένε, να οι γύφτοι, να και το γύφτικο σχολείο τους, ξεχωριστός δηλαδή». Στην εμμονή τους αυτή να μην υπάρξει τσιγγάνικο σχολείο, δεν είναι δύσκολο να διακρίνει κανείς μια διάθεση τους να «απογκετοποιηθούν». Λαμβάνοντας κανείς υπόψιν του ότι:

- Η μετάδοση των γνώσεων στην τσιγγάνικη φυλή είναι προφορική (γλώσσα γραπτή δεν έχουν).

- Οι διαδικασίες εκμάθησης σε σχολείο είναι κάτι εντελώς «ξένο» στους τσιγγάνους, καταλαβαίνει πόσο σημαντικό είναι το βήμα τους.

Οι αρχές και οι κάτοικοι των Εξαμιλιών που αντιδρούν σε αυτή τη διάθεση «απογκεποίησης» έχουν μεγάλες ευθύνες.

Οι προκαταλήψεις οι διακριτικές μεταχειρήσεις, η άρνηση, η απόρριψη και τελικά ο ρατσισμός της πλειοψηφίας ή των αντιπροσώπων της (απέναντι σε μια εθνότητα) δεν είναι μια μικρή υπόθεση που μπορεί να παραμείνει στη ημίφως.

Εδώ και τώρα στο κατηχητικό...

Μια «περιεργη» αντίληψη για το σύνταγμα και τους νόμους

του Ρεπόρτερ

Το έγγραφο που δημοσιεύεται εδώ, κοινοποιήθηκε σε ελληνίδα νηπιαγωγό που είχε υποβάλλει τα δικαιολογητικά της για διορισμό στο Δημόσιο. Παρά το βαρύγδουπο και απόλυτο ύφος του, το έγγραφο αυτό είναι και αόριστο και ψευδές και παράνομο και αντισυνταγματικό. Αόριστο, γιατί όπως προκύπτει δεν αναφέρεται σε κανένα νόμο, άρθρο, παράγραφο ή διάταξη. Ψευδές, γιατί πουθενά στον Υπαλληλικό Κώδικα (ΥΚ) του 1977, το θρησκευμα δεν αναφέρεται σαν κώλυμα διορισμού. Απεναντίας, ο ΥΚ απαριθμεί συγκεκριμένα τα κωλύματα διορισμού και δεν επιδέχεται άλλη ερμηνεία. Παράνομο και αντισυνταγματικό γιατί έρχεται ευθέως σε αντίθεση με το άρθρο 13 του Συντάγματος (η ελευθερία της θρησκευτικής συνειδήσεως είναι απαραβίαστος. Η απόλαυσις των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων δεν εξαρτάται εκ των θρησκευτικών εκάστου πεποιθήσεων), με το άρθρο 22 (η εργασία αποτελεί δικαίωμα...) και βέβαια με το άρθρο 2 που αναφέρεται στο σεβασμό και την προστασία της αξίας του ανθρώπου και το άρθρο 4 παρ. 2 (Έλληνες και Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις).

Ζητήσαμε να μάθουμε την άποψη του Υπουργείου πάνω στο συγκεκριμένο θέμα. Εκεί διαπιστώσαμε το εξωφρενικό, ότι το Υπουργείο δεν γνώριζε βάσει ποιων διατάξεων εκδόθηκε το έγγραφο αυτό. Τελικά επικαλέσθηκαν την υπ. αριθμ. Δ / 2433 / 1-2-1982 γνωμοδότηση του νομικού συμβούλου του Υπουργείου, η οποία αποτελεί αντιγραφή γνωμοδότησης του Νομικού Συμβούλου του κράτους που είχε εκδοθεί το 1974, βασισμένη στο χουντικό «Σύνταγμα» του 1968. Έτσι, όπου η μια αναφέρει το «ισχύον Σύνταγμα του 1968», η άλλη αντιγράφει «συνταγματικό κείμενο του 1968», χωρίς να εναρμονίζεται με το Σύνταγμα του 1975, που ισχύει σήμερα. Σύμφωνα μ' αυτήν, νόμιμα «απαγορεύεται ο διορισμός καθηγητού θρησκευτικών και δημοδιδασκαλού ετερόδοξου ή ετερόθρησκου» με το σκεπτικό ότι εφόσον «ο διδάσκων δεν πρεσβεύει την θρησκείαν την οποίαν καλείται να διδάξει, δεν είναι δυνατόν να έχει τον ζήλον, την θέρμην και τη μεταδοτικότητα, οι οποίαι απαιτούνται δια την διδασκαλίαν μιας θρησκείας, όταν μάλιστα ληφθεί υπόψιν ότι άπασαι αι θρησκείαι και ιδιαιτέρως αι μονοθεϊστικαί διεκδικούν υπέρ αυτών την μοναδικήν αλήθειαν, γεγονός όπερ παρακινεί τους οπαδούς των εις την άσκησιν προσηλυτισμού». Δηλαδή θέματα που ανάγονται στην ποιότητα της εργασίας του δασκάλου και υποθέσεις πιθανού προσηλυτισμού —για τον οποίο υπάρχει και ποινική και πειθαρχική δίωξη— αναγορεύονται εξ αρχής σε κωλύματα διορισμού. Αυθαίρετα βέβαια το Υπ. Παιδείας θεωρεί ότι ο διορισμός σε θέση νηπιαγωγού υπόκειται στους περιορισμούς που ισχυρίζεται ότι διέπουν τον διορισμό των «δημοδιδασκάλων».

Η διατύπωση του εγγράφου αυτού θυμίζει απόηχους του Ελλάς Ελλήνων Χριστιανών, εισάγει ρατσιστικές διακρίσεις ανάμεσα στους πολίτες και μας κάνει να διερωτώμαστε πως ξεχάσθηκε το δικαίωμα για ανεξιθρησκεία που καθιερώθηκε με το διάταγμα του Μεδολάνου. Έτσι ενώ η θρησκευτική πίστη είναι προσωπική του καθένα υπόθεση, καταλήγει να γίνεται σε κάποιες περιπτώσεις ρυθμιστής των δυνατοτήτων αναζήτησης εργασίας, παρόλο που σύμφωνα με το Σύνταγμα οι Έλληνες πολίτες είναι ίσοι απέναντι στο νόμο και έχουν ίσο δικαίωμα για εργασία. Κι αυτά σε μια εποχή που η Πολιτεία δειλά θεσμοθέτησε τον πολιτικό γάμο. Ενώ ως τώρα οι αυριανισμοί στην καθημερινή ζωή έδιναν την εντύπωση μιας κάποιας ρατσιστικής διάθεσης (εξαμίλια), με το έγγραφο αυτό έρχεται η επίσημη πια πολιτεία να επικυρώσει τέτοιου είδους υποψίες.

Να διατηρηθεί μέχρι:.....
Βαθμός Ασφαλείας:.....

Α.Π.Σ.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ Π.Ν. ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ Πρωτ/κού Πρωτ/θμιας Εκπ/σης Αττικής Πρωτ. Βαθμός Προτεραιότητας

ΤΜΗΜΑ Α' Πρωτ/κού 4

Μητροπολιτικός 15

101 85 ΑΘΗΝΑ

Πληροφορίες: Ο. Γεωργιάδης

Τηλέφωνο: 3228 776

«Ε.Μ.Α.» Σπιστροφή Δ/κών

Κηπ/γού*

Αθήνα 14-11-1986

ΠΡΟΣ: Την του πτυχιούχου Κηπ/γού κατ'οίκον Αθηνών οδός Αμπελόκηποι 115 23 ΑΘΗΝΑ

Σπιστρέφουμε τα δικαιολογητικά που μας υποβάλατε για διορισμό στο δημόσιο και σας πληροφορούμε ότι για να διορισθείτε σύμφωνα με τον υπαλληλικό κώδικα πρέπει να είσαστε χριστιανή ορθόδοξος.

Ε.Υ. Ο Τμηματάρχης Κ. Σηφάκης

Συνημμένα 1 φάκελος Ε.Σ. Διανομή

Δ/ση Πρωτ/κού Πρωτ/θμιας Εκπ/σης Αττικής Πρωτ/κού.

Είναι καιρός να καταλάβουμε ότι απαιτείται πλήρης διαχωρισμός Εκκλησίας - Κράτους. Το μεν Κράτος πρέπει και οφείλει να ελέγχει την εκπαίδευση, ενώ αντίθετα της Εκκλησίας ρόλος είναι να δημιουργήσει θρησκευτική συνείδηση στα μέλη της. Στη βάση αυτή, η ανάπτυξη της θρησκευτικής συνείδησης, που σύμφωνα με το ισχύον Σύνταγμα θεωρείται ένας από τους σκοπούς της εκπαίδευσης, θα μπορούσε, εν έτει 1986, να ερμηνευθεί σαν η διδασκαλία της φιλοσοφίας των θρησκειών από το σχολείο. Η πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση δεν πρέπει να αποτελεί ούτε κατηχητικό ούτε ιεροδιδασκαλείο. Κατά συνέπεια και ο «δημοδιδασκαλός» μπορεί να διδάξει θρησκευτικά ανεξάρτητα από τις προσωπικές του θρησκευτικές πεποιθήσεις, αρκεί να μην προσηλυτίζει. Μήπως άλλωστε χρειάζεται πιστοποιητικό κοινωνικών φρονημάτων για να διδάξει ο καθηγητής της Οικονομίας τις αρχές της πολιτικής οικονομίας και του μαρξισμού;

Γεγονός αναμφισβήτητο παραμένει ότι η γραφειοκρατία που ακολουθήθηκε στο Υπ. Παιδείας, είναι μια απλή ένδειξη του τι συμβαίνει στη Δημόσια Διοίκηση. Απλοί δημόσιοι υπάλληλοι, ανυποψίαστοι για το πολιτικό κόστος και το ιδεολογικό χάσμα που δημιουργούν, υπογράφουν τέτοιου είδους κείμενα και μάλιστα «εντολή υπουργού», εκθέτοντας την Πολιτεία. Αποτελεί άραγε αφέλεια ή πρόθεση ο όλος χειρισμός του θέματος;

Τα γεγονότα απαιτούν μια ξεκάθαρη απάντηση.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Μ. Ζ. ΚΟΠΙΔΑΚΗΣ

«ΑΡΙΑΔΝΗ»

ΜΙΑ ΣΠΟΥΔΗ ΣΤΟΝ ΕΡΩΤΙΚΟ ΣΕΦΕΡΗ

ΣΕΙΡΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΨΗΦΙΔΕΣ

Μ. Ζ. ΚΟΠΙΔΑΚΗΣ

«ΑΡΙΑΔΝΗ»

ΜΙΑ ΣΠΟΥΔΗ ΣΤΟΝ ΕΡΩΤΙΚΟ ΣΕΦΕΡΗ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

ΑΘΗΝΑ: «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»

Δεινοκράτους 131, τηλ. 72.29.237

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Μ. Κοτζιά και Σία

Ταμιακή 78

ΕΡΕΥΝΑ: ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

- Κομματικές αντιπαραθέσεις
- Ανάπτυξη
- Θεσμοί
- Συμμετοχικές διαδικασίες

Επιμέλεια:

ΠΑΝΙΑ ΚΛΟΥΤΣΙΝΙΩΤΗ

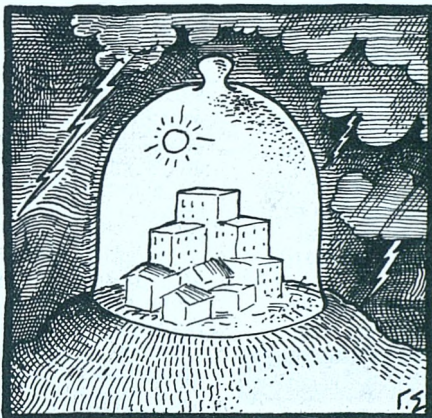
Όπως είναι φυσικό η έρευνα για την Τοπική Αυτοδιοίκηση (ΤΑ) την παρούσα χρονική στιγμή δεν είναι δυνατό να αποδεσμευτεί από τις επικείμενες δημοτικές εκλογές. Τους μήνες που θα ακολουθήσουν η ΤΑ θα βρεθεί στο επίκεντρο της πολιτικής αντιπαλότητας και θα καλυφθεί πίσω από αναρίθμητες υποθέσεις, εκτιμήσεις και αναλύσεις, που δεν είναι βέβαιο πως θα καταφέρουν να απομυθοποιήσουν το πρόσωπό της και τις επιπτώσεις που έχει, η μέχρι σήμερα λειτουργία της, στη διαμόρφωση της ελληνικής κοινωνίας. Τέτοια μηνύματα έχουν ήδη εμφανιστεί στις στήλες εφημερίδων και περιοδικών.

Έχοντας συναίσθηση των παραπάνω εγγενών δυσκολιών, το ANTI θα επιχειρήσει να προσεγγίσει το θέμα, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στο διαφαινόμενο σταδιακό μετασχηματισμό αυτού του θεσμού. Μετασχηματισμό που συσχετίζεται με τις προϋποθέσεις που θα του επιτρέψουν να ανταποκριθεί στο νέο ρόλο του και που απορρέει ευθέως από την αποκτημένη, έστω λειψή και περιορισμένη, άσκηση εξουσίας σε τοπικό επίπεδο. Ας μην ξεχνάμε ότι το ΠΑΣΟΚ ιδιαίτερα —ως κόμμα και ως κυβέρνηση— προπαγάνδισε πολύ τις επιθυμητές ιδιότητες της ΤΑ, ως αυτόνομου πολιτικού οργανισμού, ως κέντρου απόφασης και σχεδιασμού, ως κοινωνικού καταλύτη διάπλασης της συναίνεσης —και ίσως ακόμη και της συμμετοχής— των πολιτών.

Μένει φυσικά να ερευνηθεί εάν πράγματι προάσπισε την πολιτική της υπό-

σταση, εάν διεύρυνε το πλαίσιο δράσης της και εάν διευκόλυνε τη δημιουργία προϋποθέσεων για νέου είδους σχέσεις με τους κατοίκους των πόλεων.

Ταυτόχρονα η σταδιακά διαμορφωμένη, πραγματικότητα αναδεικνύει και

την εναλλακτική ή και παράλληλη αντίληψη, που θέλει την ΤΑ δεμένη με τα οράματα του κοινοτισμού, της άμεσης δημοκρατίας και του οικολογικού κινήματος. Απόηχοι τέτοιων μηνυμάτων εμφανίστηκαν επίσης, όπως για παράδειγμα στις στήλες των περιοδικών «Απόπειρα» της Χαλκίδας, και «Αυτό» της Λάρισας.

Το ANTI συζητάει σήμερα με τέσσερις έμπειρους Δημάρχους σημαντικών περιφερειακών κέντρων της χώρας, που εκλέγονται από ολόκληρο το φάσμα των λεγόμενων δημοκρατικών δυνάμεων. Στην προσπάθεια να διαφωτιστούν καλύτερα η πραγματικότητα και οι προοπτικές του θεσμού, είχαμε έρθει σε

επαφή και με τους Δημάρχους των αστικών κέντρων Καρδίτσας, Μυτιλήνης και Πρέβεζας, που τελικά για δικούς τους λόγους δεν έλαβαν μέρος στη συζήτηση. Απευθυνθήκαμε κατ' αρχήν σε Δημάρχους περιφερειακών αστικών κέντρων, επειδή στον σχετικά αυτοδύναμο γεωγραφικό, κοινωνικό και οικονομικό τους χώρο συσσωρεύεται εμπειρία από τη λειτουργία της πρωτοβάθμιας αυτοδιοίκησης ως «αυτόνομου» θεσμού. Στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη, στον κατακερματισμένο χώρο των πρωτοβάθμιων δήμων και κοινοτήτων τους, η έλλειψη των συνδεδειγμένων κρίκων τους —της δεύτερης και της τρίτης βαθμίδας ΤΑ— δημιουργεί προβλήματα άλλης υφής. Ιδιαιτερότητες, φυσικά διαφορετικού χαρακτήρα, παρουσιάζονται στα μικρά κέντρα και οικισμούς, γι' αυτό και δεν κλήθηκαν να λάβουν μέρος στην πρώτη συζήτηση αντίστοιχοι δήμαρχοι και πρόεδροι των κοινοτήτων.

Προγραμματίζουμε να παρουσιάσουμε σε επόμενα τεύχη τη σημερινή εικόνα και τις προοπτικές ανάπτυξης πόλεων και οικισμών της χώρας, κυρίως από τη σκοπιά της αντίληψης και της δράσης της δημοτικής τους αρχής, καθώς και ιδέες ή απόψεις ατόμων ή ομάδων που δρουν και σχετίζονται με το χώρο της ΤΑ. Είναι μέσα στις προθέσεις μας να οργανωθεί ευρεία συζήτηση, που θα αναλύει και θα διαφωτίζει όσα θέματα έχουν ανακύψει, με τη συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων μερών, εκπροσώπων του κράτους, των κομμάτων, της ΤΑ, κοινωνικών φορέων και πολιτών. □

N. 1337/82: οικιστικός νόμος - πλαίσιο που ρυθμίζει κυρίως τους τρόπους πολεοδόμησης και επέκτασης των Σχεδίων Πόλεως. Μεταξύ άλλων νομοθετεί την υποχρεωτική συμμετοχή, για τη δημιουργία των αναγκαίων κοινόχρηστων χώρων και κοινωφελών εγκαταστάσεων, όσων ιδιοκτησιών εντάσσονται στα νέα Σχέδια Πόλεως, με την καθιέρωση της εισφοράς σε γη.

N. 1262/82: νόμος οικονομικών κινήτρων που προσδιορίζει τους τομείς ανάπτυξης κατά ζώνες, στις οποίες υποδια-

ΟΙ ΝΟΜΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΚΡΙΣΙΜΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥΣ ΠΟΥ ΑΝΑΦΕΡΟΝΤΑΙ ΣΤΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

ρέθηκε η χώρα. Ρυθμίζονται με αυτόν τον τρόπο οι οικονομικοί όροι οποιασδήποτε επένδυσης ανά τομέα, όπως κίνητρα, κλιμάκωση επιχορηγήσεων, ύψη δανείων, ποσοστά επιτοκίων, κτλ.

N. 1416/84-άρθρο 11: νομοθετούνται οι προγραμματικές συμβάσεις, που αποτε-

λούν αντικείμενο συμφωνίας ανάμεσα στην Τοπική Αυτοδιοίκηση, το Κράτος και κοινωνικών φορέων για την κοινωνική - πολιτιστική και οικονομική ανάπτυξη μιας περιοχής. Η προγραμματική σύμβαση καταρτίζεται εκάστοτε για ειδικό αντικείμενο και έχει χαρακτήρα διαρκείας. Δημιουργείται Επιχείρηση, που λειτουργεί με τους όρους της επιχείρησης Ιδιωτικού Δικαίου, στη χρηματοδότηση της οποίας συμμετέχουν από κοινού οι φορείς που συνάπτουν τη συμφωνία.

**ΤΟ ΑΝΤΙ ΣΥΖΗΤΑ
ΜΕ ΤΟΥΣ ΔΗΜΑΡΧΟΥΣ:**
ΑΓΡΙΝΙΟΥ: Στ. Τσιτσιμελή
ΒΟΛΟΥ: Μιχ. Κουντούρη
ΘΗΒΑΣ: Κ. Κουρκούτη
ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ: Στ. Μπένο

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση θα καταστεί ενεργητικός παράγων μόνο μέσα από τις συμμετοχικές διαδικασίες

ΑΝΤΙ: Θα θέλαμε να μιλήσουμε γενικότερα, να αναδειχθούν οι θετικές και οι αρνητικές όψεις του θεσμού της Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΤΑ), όπως αυτός λειτουργεί, αλλά και οι προοπτικές του, που από τη θέση σας ως δημοτικοί άρχοντες έχετε αντιληφθεί. Αφορμή για την έρευνα που αρχίζουμε είναι οι επικείμενες δημοτικές εκλογές και ορισμένες καίριες παρεμβάσεις και επισημάνσεις, που έγιναν επίσημα ή στα παρασκήνια του πρόσφατου συνεδρίου της ΚΕΔΚΕ και οι οποίες άφησαν να διαφανεί ότι αρχίζει να δημιουργείται μία ας πούμε ενιαία αντίληψη όσον αφορά στο ρόλο που η ΤΑ μπορεί να αναλάβει για την ανάπτυξη της ελληνικής κοινωνίας.

Ας μιλήσουμε ακόμη πιο περιοριστικά. Αν εντοπίσουμε τα προβλήματα λειτουργίας της ΤΑ σε τρεις μεγάλες ομάδες θεμάτων — το θεσμικό, το οικονομικό και το πολιτικό—, θα θέλαμε η συζήτηση να σταθεί κυρίως στο πολιτικό και από αυτή την οπτική γωνία να τεθούν τα υπόλοιπα. Η επιλογή του πολιτικού επιπέδου έγινε κυρίως επειδή αναφέρεται στο πεδίο άσκησης εξουσίας της ΤΑ, εάν η τελευταία δεν λειτουργεί απλά ως διεκδικητικός μηχανισμός απέναντι στην εκάστοτε κυβέρνηση.

Σας θέτουμε υπόψη τις τέσσερις ενότητες θεμάτων, που θεωρούμε ότι πρέπει να συζητηθούν.

1. ΚΟΜΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ Τ.Α.

Δεν είναι κρυφό ότι μέχρι σήμερα στις περισσότερες περιπτώσεις, εάν όχι εξ ολοκλήρου, οι δημοτικές εκλογές είναι υποταγμένες στις κομματικές επιλογές και, εκτός των άλλων, χρησιμοποιούνται για την αναμέτρηση των κομμάτων και την καταμέτρηση των ψήφων τους.

Από πού προκύπτει, εάν προκύπτει, η ανάγκη για αυτοδύναμη ΤΑ, που η υπόστασή της να μην ετεροκαθορίζεται κυρίως από τους κομματικούς μηχανισμούς; Υπάρχουν δηλαδή τέτοιες ιδιαιτερότητες στο πεδίο της δράσης της, που να καθιστούν αναγκαία αυτήν την ας πούμε ανεξαρτησία; Τέτοια πεδία που να επιβάλουν υπέρβαση της κομματικής ένταξης σε κάθε άτομο —δήμαρχο ή δημοτικό σύμβουλο— όταν δρα για λογαριασμό της;

ΜΠΕΝΟΣ: Δεν βρίσκω ενοχλητικό το ότι τα κόμματα παίζουν σημαντικό ρόλο στις εκλογικές διαδικασίες για την ΤΑ, αλλά τον τρόπο με τον οποίο το κάνουν.

Εδώ χρειάζεται μια διάκριση: όσο πιστεύω στην αυτονομία της ΤΑ, άλλο τόσο δεν πιστεύω στην αυτονόμησή της, γι' αυτό θεωρώ απόλυτα νόμιμη, την καθοδήγηση από τα κόμματα, αλλά με σωστό τρόπο. Όμως μέχρι σήμερα ούτε τα κόμματα κατάφεραν να καθοδηγήσουν σωστά τους ανθρώπους που δουλεύουν στην ΤΑ, ούτε οι άνθρωποι της ΤΑ μπόρεσαν να επηρεάσουν τις κομματικές λειτουργίες, ώστε με την αλληλοτροφοδότηση να αλλάξει η κομματική οπτική απέναντί της και να προωθηθεί η αυτονομία της.

ΚΟΥΡΚΟΥΤΗΣ: Δεν νομίζω ότι, σε γενικό επίπεδο, οι κομματικές επιλογές κυριαρχούν στις δημοτικές εκλογές. Η παρέμβαση και οι επιλογές των κομμάτων είναι καθοριστικές εκεί όπου δεν λειτουργεί η ΤΑ. Σε μεσαίου μεγέθους οικισμούς όπου υπάρχει μια αμεσότητα, όπως π.χ. στη Θήβα, συνήθως τα κόμματα έρχονται εκ των υστέρων να αποτιμήσουν τα αποτελέσματα, όχι μόνον των εκλογών, αλλά οποιασδήποτε δραστηριότητας.

Και κάτι άλλο. Όταν μιλάω για κόμματα αναφέρομαι στους μηχανισμούς όπως λειτουργούν σήμερα στην Ελλάδα.

ΤΣΙΤΣΙΜΕΛΗΣ: Αναμφισβήτητη η εποχή μας είναι βαθύτατα αντιδημοκρατική. Υπάρχει παντού ένας τρομερός συγκεντρωτισμός εξουσίας, η οποία εξοπλίζεται συνεχώς με την αλματώδη βελτιούμενη τεχνολογία και στη ζυγαριά των σχέσεων πολίτη - κράτους η υπόθεση του πολίτη συνεχώς υποβαθμίζεται. Η συνεχής αποδυνάμωσή του απέναντι στο κράτος, σε σύγκριση με προη-

γούμενες ιστορικές περιόδους, οφείλεται εν πολλοίς στη σύγχρονη τεχνολογία, που φυσικά δεν είναι δυνατό να διαθέτει ο πολίτης. Στο συγκεντρωτισμό αυτό μπαίνουν και τα κόμματα. Και εξηγούμαι: Τα κόμματα θα έπρεπε να είναι καθοδηγητικά όργανα σε γενικές γραμμές, θα έπρεπε να δίνουν μόνον κατευθύνσεις και από κει και πέρα τα δημοτικά - κοινοτικά συμβούλια, τα συνδικαλιστικά όργανα, τα συμβούλια των πολιτιστικών φορέων θα έπρεπε να είχαν μια αυτονομία. Δεν είναι δυνατό να αποφασίζουν για το συγκεκριμένο δημοτικό, συνδικαλιστικό, κοινωνικό ή οικονομικό θέμα κάθε τόπου.

ΚΟΥΝΤΟΥΡΗΣ: Για να συζητήσουμε τα ζητήματα που τέθηκαν, θα πρέπει να διευκρινιστούν ορισμένες έννοιες. Θεωρώ ότι η αυτοδιοίκηση αποτελεί διαφορετικό θεσμικό επίπεδο, που, μαζί με το κοινοβουλευτικό και το συνδικαλιστικό, συνθέτουν τα τρία βάθρα της Δημοκρατίας. Ένα δεύτερο στοιχείο, που διαφοροποιεί επίσης τα επίπεδα, είναι ότι τα προβλήματα του τοπικού και του εθνικού χώρου δεν ταυτίζονται. Τρίτον, επειδή η ΤΑ είναι θεσμός κατ'εξοχήν πολιτικός, οι δημοτικές εκλογές είναι πολιτικοποιημένες και δεν πρέπει να είναι κομματικοποιημένες. Άλλο θέμα είναι η αναμέτρηση και η καταμέτρηση ψήφων στις γενικές εκλογές και άλλο η επιρροή που προσπαθεί να ασκήσει η κυβέρνηση ή ένα αντιπολιτευόμενο κόμμα στις δημοτικές, η πρώτη για να περάσει την πολιτική της, το δεύτερο για να κάνει αντιπαραθέση.

Χαρακτικά κομματικής αναμέτρησης παίρνουν οι δημοτικές εκλογές μόνον σε πολιτικές καταστάσεις και τότε το θύμα είναι η ΤΑ. Πάντως είναι δύσκολο να πούμε πως γίνεται γενικά κομματική αναμέτρηση στις δημοτικές εκλογές, όταν στο Βόλο π.χ. έχουν συνδυασμό με πρόσωπα προερχόμενα από 5-6 κόμματα του προοδευτικού χώρου. Αλλά και στην περίπτωση που τρία κόμματα κατέρχονται αυτοδύναμα, οι πολίτες ψηφίζουν διαφορετικά απ' ό,τι στις εθνικές, παίρνοντας υπόψη το διαφορετικό επίπεδο των τοπικών προβλημάτων.

Τίθεται επίσης το ζήτημα της αυτοτέλειας της ΤΑ απέναντι στο κράτος, ως θεσμού με διοικητική και οικονομική αυτονομία που να αναπτύσσει μόνη της. Δεν νομίζω πως μια τέτοιου είδους αυτοτέλεια είναι δυνατόν να δημιουργήσει προϋποθέσεις για μια άλλη τοπική - κοινωνική δυναμική. Είναι δυνατόν να αναπαράχθει το μοντέλο της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας σε τοπικό επίπεδο; Η διατύπωση του είδους «έξω τα κόμματα από την ΤΑ» θα ήταν συνθηματολογική και εγκεφαλική. Πιστεύω ότι η λύση πρέπει να αναζητηθεί στην κατάκτηση της αυτοδυναμίας της, μέσα από τη βαθμιαία αποδόμηση του κράτους, την αλλαγή των σχέσεων κρατικής - τοπικής εξουσίας και την ανάπτυξη των θεσμών της άμεσης δημοκρατίας στην ΤΑ. Από μια τέτοια διαδικασία δημιουργείται κοινωνική δυναμική, που θα έχει ως επακόλουθο την μερική και σταδιακή υπέρβαση των κομματικών παρεμβάσεων και τότε θα βρουν τα κόμματα το ρόλο, που πρέπει να παίζουν, για να υποβοηθούν το έργο της ΤΑ.

ΑΝΤΙ: Η σημερινή πρακτική των κομμάτων επιτρέπει αισιόδοξες διατυπώσεις «περί αυτοδυναμίας της ΤΑ, κτλ.»; Βρισκόμαστε σε περίοδο όπου κάποια βήματα έχουν γίνει και έχει κατακτηθεί εμπειρία, που να ανοίγει ορίζοντες για ενίσχυση του θεσμού και για ενδυνάμωσή του;

ΚΟΥΝΤΟΥΡΗΣ: Θα έλεγα ότι τα τελευταία τέσσερα χρόνια η πρόοδος προς την απόκτηση της αυτοτέλειας και την κατάκτηση της αυτοδυναμίας της ΤΑ είναι αναμφισβήτητη, σε σχέση βέβαια και με τη γενική οικονομική, πολιτική και κοινωνική κατάσταση της χώρας. Ρόλος μας είναι να πιέζουμε συνεχώς και να κερδίζουμε περισσότερα και στους δύο τομείς, δίχως όμως να παρασυρόμαστε σε συνεχή αντιπαλότητα προς το κράτος. Αυτό τουλάχιστον αφορά σε όλα τα κοινοβουλευτικά κόμματα, που έχουν αναγνωρίσει το Σύνταγμα και δέχονται την πολιτική σύμβαση που απορρέει από το γεγονός αυτό.

Επομένως, αντιπαλοί με το κράτος θα είμαστε όταν αυτό παραβαίνει τις υποχρεώσεις που έχει απέναντι στην ΤΑ, στα συγκεκριμένα θέματα. Πρέπει να πω ότι και πριν τη σημερινή κυβέρνηση υ-

πήρχαν φωτεινά σημάδια στη διοίκηση. Δεν εύρισκα παντού ε-
χθρότητα επί ΝΔ. Είμαστε αρμόδιοι σε ένα χώρο και πρέπει να
συνεργαζόμαστε με αυτόν που έχει αρμοδιότητα στον ευρύτερο
χώρο. Με το δεύτερο και τρίτο βαθμό ΤΑ, που η κυβέρνηση έχει
υποσχεθεί στον ελληνικό λαό, θα διευρυνθεί ο θεσμός της ΤΑ.
Αυτό δεν σημαίνει ότι είναι εφικτός, ο εκμηδενισμός του κράτους
παρόλο που είναι ευκατά η αποδυνάμωσή του. Κατά συνέπεια
πρέπει κάπου να σταματάμε την πολεμική μας, εφόσον δεν θιγό-
μαστε σε συγκεκριμένα θέματα από αυτό.

ΑΝΤΙ: Η δημοτική κίνηση για την αυτονομία των Δήμων δεν
είναι άσχετη με την πολιτική πορεία των τελευταίων τεσσάρων
χρόνων.

Υπάρχει ενδυνάμωση ή δημιουργείται διάσταση με το όραμα
που είχαν διατυπώσει «το ΠΑΣΟΚ και οι άλλες προοδευτικές
δυνάμεις» περί ΤΑ;

Έχουμε, δηλαδή, συγκεκριμένες εμπειρίες όπου, μέσα από
την άσκηση της δημοτικής εξουσίας οι επιμέρους
επεξεργασίες που κάνουν τα κόμματα σε κρίσιμα θέματα να
φώτισαν και να οδήγησαν στην αντιμετώπιση των
προβλημάτων του μικρόκοσμου της πόλης ή αντίθετα τα
κόμματα υπολείπονται των εμπειριών που έχει αποκτήσει η
ΤΑ, με αποτέλεσμα να έχουν αρχίσει να δημιουργούνται
αποστάσεις, χάσματα, δυσλειτουργίες;

ΚΟΥΡΚΟΥΤΗΣ: Δεν εξειδίκευσαν ποτέ τα κόμματα σε επίπεδο
Θήβας π.χ. κανένα πρόβλημα. Παρόλο που εκπροσωπούνται στο
δημοτικό συμβούλιο, όταν υπάρχει ερέθισμα από την πλευρά της
δημοτικής αρχής, δεν γίνεται διάλογος για το συγκεκριμένο θέ-
μα. Υπάρχει άρνηση και αντίδραση από κάποια κόμματα και από
κάποια άλλα χειροκροτήματα. Χαρακτηριστικά το 1976-77 στις
διαδικασίες για την έγκριση του Σχεδίου Πόλης της Θήβας, ήρθε
εκπρόσωπος κόμματος και μου λέει: «Δεν μου λες, αυτό το Σχέδιο
Πόλεως είναι σοσιαλιστικό μέτρο; Τώρα να το υποστηρίξουμε ε-
μείς ή όχι».

ΜΠΕΝΟΣ: Είναι εξαιρετικά δύσκολο να εξειδικεύσουν τα κόμμα-
τα στρατηγική σε τοπικό επίπεδο. Το ζητούμενο για μένα είναι η
διαδικασία που θα τους επιτρέπει να παίζουν κάποιο ρόλο. Και ε-
δώ η ευθύνη δεν είναι στα κόμματα, αλλά στην ΤΑ, για να αναβαθ-
μιστεί και να διευρυνθεί ο ρόλος τους.

Στο Δήμο της Καλαμάτας, οι δημοτικοί σύμβουλοι απ' όλα τα
κόμματα της Αριστεράς —ΚΚΕ, ΚΚΕ Εσωτερικού, ΠΑΣΟΚ, ανε-
ξάρτητοι του Δημοκρατικού χώρου— έχουν παίξει πολύ σημαντι-
κό ρόλο στη διαμόρφωση των θέσεων των κομμάτων τους απέν-
ναντι στα μικρά και μεγάλα προβλήματα της πόλης και της ευρύ-
τερης περιοχής. Αυτό που ονομάζεται αναπτυξιακή τοπική στρα-
τηγική. Όταν τέθηκε το θέμα της δημοκρατικής συνεργασίας
στην Καλαμάτα, δεν τέθηκε ως συμφωνία κορυφής, όπου κανονί-
στηκε ποιος ο Δήμαρχος, ποιος ο αντιδήμαρχος, κτλ. Διατυπώθη-
κε πλαίσιο αρχών για την ουσία και τη διαδικασία της συνεργα-
σίας και συμφωνήθηκε πρόγραμμα συγκεκριμένης δράσης. Συμ-
φωνήθηκε επίσης η αρχή της ομοφωνίας και έτσι κατοχυρώθηκε
η διακίνηση των ιδεών στο πλαίσιο της δημοτικής δραστηριότη-
τας, ανάμεσα σε όλες τις δυνάμεις της Αριστεράς. Η κοινή συνι-
σταμένη που βγαίνει κάθε φορά απ' αυτήν την ομοφωνία εκφρά-
ζει την αγωνία και την προσπάθεια όλων να επηρεάσουν ανάλογα
τους κομματικούς τους χώρους. Τα κόμματα δεν είναι, ούτε θα γί-
νουν κόμματα κοινωνίας αγγέλων. Ουδέποτε θα αποφύγουν την
πρόκληση να ισχυριστούν ότι π.χ. αυλήθηκε η δύναμή τους στις
τάδε δημοτικές εκλογές ή να προσπαθούν να περνάνε την κομμα-
τική τους γραμμή. Το ζητούμενο είναι ο βαθμός αντίστασης των
δημοτικών αρχόντων, σε ποιο βαθμό δεν έχουν «πρεμούρα» να
βγουν δίνοντας γη και ύδωρ, αλλά να βάζουν ορισμένες αρχές.

ΚΟΥΡΚΟΥΤΗΣ: Θεωρώ σωστό ότι τα κόμματα δεν εξειδικεύουν
τοπική πολιτική. Ρόλος τους είναι να λειτουργούν σε εθνικό επί-
πεδο, εξειδικεύοντας αντίστοιχα σε αυτό την πολιτική τους.

ΚΟΥΝΤΟΥΡΗΣ: Η αυτοδυναμία της ΤΑ προϋποθέτει κάποια δια-
φοροποίηση απέναντι στα κόμματα. Στο Δήμο Βόλου όταν κλήθη-
καν να πάρουν θέση σε κρίσιμα θέματα το έκαναν, άλλοτε με τους
εκπροσώπους τους και άλλοτε με τις νομαρχιακές τους επιτρο-
πές. Επιμένω όμως στην ύπαρξη διαφορετικού θεσμικού επιπέ-
δου στη λειτουργία της ΤΑ και απαντώ ότι καλώς δεν υπάρχει
σφαιρική εξειδίκευση της πολιτικής τους σε τοπικό επίπεδο.

ΜΠΕΝΟΣ: Η διαπίστωση ότι τα κόμματα, όπως είναι σήμερα με τη
δομή τους και τη λειτουργία τους, δρουν πολλές φορές ενοχλητι-
κά και ανεπιθύμητα, δεν σημαίνει ότι η ΤΑ πρέπει να παραιτηθεί
από τη διεκδίκηση του να επηρεάζει και να διαμορφώνει τις θέ-
σεις τους. Πιστεύω πως όσο περισσότερο το μαζικό κίνημα επη-
ρεάζει την κομματική θέση και στάση στα τοπικά ζητήματα τόσο
το καλύτρω.

ΑΝΤΙ: Είναι βέβαιο πως εάν αποκοπεί το κόμμα από την
πρωτογενή εμπειρία επεξεργασίας γραμμής, τότε δεν θα έχει
από πού να αντλήσει εμπειρίες και συγκεκριμένες προτάσεις,

για να οικοδομήσει το γενικό του σχέδιο.

Αλλά όταν ένα κόμμα είναι γενικά υπέρ της κοινωνικής
πολιτικής, για τη δημιουργία πρασίνου, κοινωνικών
εγκαταστάσεων για την εξυπηρέτηση της πόλης, πώς
συμπεριφέρεται τη στιγμή που η θέση αυτή πάει να
εφαρμοστεί; Πώς χειρίζεται σε τοπικό επίπεδο το θέμα των
κοινωνικών εντάσεων που δημιουργούνται στο συγκεκριμένο
πλέον χώρο;

ΚΟΥΝΤΟΥΡΗΣ: Όταν πλέον το πρόβλημα φτάνει κάτω, σε επίπε-
δο ΤΑ, και οι δημιουργεί αντιθέσεις και εν όψει ψηφοθηρικού κέρ-
δους ατονεί η θέση του κόμματος και η ευθύνη περνάει στην ΤΑ.

ΚΟΥΡΚΟΥΤΗΣ: Επί ΝΔ οι εκπρόσωποί της, στα συνέδρια υποστή-
ριζαν ότι η ΤΑ είναι σε χαμηλό επίπεδο και πρέπει να τη βοηθή-
σουμε, κτλ.

Τα κόμματα από όλο το πολιτικό φάσμα ήταν υπέρ της πολιτι-
κής αυτονομίας και της οικονομικής αυτοδυναμίας της. Σε γενι-
κές γραμμές εμφανίζονται όλοι να θέλουν να την αναβαθμίσουν.
Και επειδή η ίδια είναι υποβαθμισμένη δεν έχει τη δυνατότητα να
παρεμβαίνει με τρόπο που να επιτρέπει την έκφραση των διαφο-
ροποιήσεων των κομμάτων, παρά μόνον σε ορισμένες περιπτώ-
σεις, όπου πλέον εκδηλώνεται η στάση «απελθέτω απ' εμού το
πτήριον τούτο» και πάρο εσύ.

ΚΟΥΝΤΟΥΡΗΣ: Ίσως όμως από εδώ να ξεκινάει η ανάπτυξη της
αυτοδυναμίας της...

ΤΣΙΤΣΙΜΕΛΗΣ: Η αυτονομία της ΤΑ όπως η δημοκρατία και ο σο-
σιαλισμός έχουν γίνει ιδέες και στόχος επιφανειακά κοινής απο-
δοχής. Όταν όμως φτάνουμε στην εφαρμογή τους τότε εμφανί-
ζονται και οι διαφοροποιήσεις. Φτάνουν κόμματα, τα οποία απο-
δέχονται την αυτονομία της ΤΑ, να παρεμβαίνουν όχι μόνον σε
σοβαρά ζητήματα αλλά και σε επιμέρους προβλήματα, θεωρών-
τας ότι οι δημοτικοί σύμβουλοι είναι υποχρεωμένοι να περνάνε
την κομματική γραμμή. Ευτυχώς όμως υπάρχει τάση αντιστάσε-
ς στους συμβούλους και τους δημάρχους, απέναντι στην καταδυ-
νάστευση που ορισμένες φορές επιχειρεί να ασκήσει κάποιο κόμ-
μα.

ΚΟΥΡΚΟΥΤΗΣ: Αυτός είναι που θα έλεγα ο διαπαιδαγωγικός ρό-
λος της ΤΑ, στο μέτρο που πετυχαίνει τη διαφοροποίηση του συμ-
βούλου από το κόμμα.

ΤΣΙΤΣΙΜΕΛΗΣ: Πολύ δύσκολο έργο, γιατί είναι γνωστό ότι τα
κόμματα είναι παντοδύναμα.

ΚΟΥΝΤΟΥΡΗΣ: Και παντοδύναμα είναι και δεν έχουν απόψεις για
τα τοπικά θέματα.

ΑΝΤΙ: Τα παραπάνω όμως αφήνουν να εννοηθεί ότι τα κόμματα
υπολείπονται των εμπειριών της ΤΑ και πως η τελευταία, όταν
εκφράζει τα πραγματικά συμφέροντα της πόλης διαθέτοντας
επεξεργασμένη άποψη, ενδέχεται να τα παρασύρει στο σωστό
δρόμο. Διαπιστώνεται δηλαδή ότι η πρωτογενής παρέμβαση
των κομμάτων, ως διαμορφωτών συγκεκριμένης πολιτικής σε
τοπικό επίπεδο, παραμένει γενική. Παραμένει επομένως το
ερώτημα ως προς το ρόλο τους.

ΚΟΥΝΤΟΥΡΗΣ: Έχω την αίσθηση ότι στα τοπικά θέματα, όπου υ-
πάρχει επεξεργασμένη πολιτική, δεν δημιουργούνται εύκολα
συγκρούσεις ανάμεσα στους εκπροσώπους της ΤΑ και τα κόμμα-
τα που συνεργάζονται. Εκεί που δημιουργούνται αντιθέσεις είναι
στα γενικά πολιτικά θέματα. Κάτι άλλο ακόμη. Λέμε να τα υπο-
χρεώσουμε να πάρουν θέσεις στα τοπικά θέματα. Αυτό θα είχε
νόημα εάν η ΤΑ είχε κατακτήσει μια σχετική αυτοδυναμία και εάν
οι δημοτικοί σύμβουλοι δεν ήταν στελέχη κομμάτων, αλλά απλά
μέλη. Σήμερα τα κόμματα παίρνουν θέση με τα στελέχη τους μέ-
σα στα δημοτικά συμβούλια.

ΚΟΥΡΚΟΥΤΗΣ: Τα θέματα που δημιουργούν συγκρούσεις και τρι-
βές είναι αυτά όπου το κοινωνικό συμφέρον έρχεται σε αντίθεση
με το ατομικό. Τέτοια είναι π.χ. τα θέματα πολεοδομίας. Είναι άλ-
λωστε πρόσφατα τα γεγονότα της Καλαμάτας. Εκεί όπου η πρω-
θυμική ΤΑ έχει συνείδηση του κοινωνικού, ενώ τα κόμματα εξα-
κολουθούν να θεωρούν ως συμφέρον το άθροισμα των ιδιωτικών
συμφερόντων, που μεταφράζεται σε άθροισμα ψήφων. Εδώ δεν
υπάρχει ευαισθησία από πλευράς κομμάτων, δεν παίρνουν επά-
νω τους τέτοια θέματα, άσχετα αν σε ορισμένες περιπτώσεις «κα-
πελλώνονται» από μια ενεργοποιημένη Δημοτική Αρχή και υπο-
χρεώνονται να ακολουθήσουν.

ΚΟΥΝΤΟΥΡΗΣ: Κατά τη γνώμη μου, επεξεργασμένη δημοτική αν-
τίληψη δεν υπάρχει δίχως να έχουν ακολουθηθεί διαδικασίες λαϊ-
κής συμμετοχής.

ΤΣΙΤΣΙΜΕΛΗΣ: Θα έλεγα ότι η βοήθεια των κομμάτων στην επε-
ξεργασία προγράμματος της ΤΑ είναι αναγκαία και επιθυμητή.
Όταν όμως φτάνουμε σε θέματα εφαρμογής, τότε πρέπει οι κομ-
ματικές ομάδες μέσα στο Δήμο να είναι αποφασιστικά όργανα και
όχι όργανα εφαρμογής κάποιας πολιτικής που έχει αποφασιστεί
έξω από αυτόν.

ΚΟΥΡΚΟΥΤΗΣ: Η κομματική αντίληψη ήταν εκείνη που έδωσε το

ΑΓΡΙΝΙΟ: Δήμαρχος Στ. Τσιτσιμελής. Εκλέχτηκε το 1975 και το 1978 Δημ. εκλογές 1982. Εγγεγραμμένοι 21.120. Ψηφίσαντες 16.237

Υποψήφιοι 1982	Δημ. Σύμ.	Παράταξη	Γύρος Α' Ψήφοι Ποσοστά	Γύρος Β' Ψήφοι Ποσοστά
Στ. Τσιτσιμελής	15	ΠΑΣΟΚ ΚΚΕ ε.σ. ΚΟΔΗΣΟ	5.708 36.00%	8.719 59.00%
Ε. Τσαμπαλάς	3	ΚΚΕ	4.240 26.00%	
Κ. Παπακωνσταντίνου	7	Ν.Δ.	6.104 38.00%	6.143 41.00%

έναυσμα για κάποιον προβληματισμό και που παράλληλα αποπροσανατόλισε τις εργασίες στο συνέδριο της Σάμου. Γιατί είναι σίγουρο ότι το δίλημμα, που μας τέθηκε, αφαιρέσε το λόγο από την ΤΑ. Κανένας Δήμαρχος του ΚΚΕ, που αντιπαράτεθηκε στο ΠΑΣΟΚ, όταν λειτουργεί στο Δήμο του δεν πιστεύει ότι τα έσοδά μας πρέπει να προέρχονται αποκλειστικά από το κράτος και καθόλου από δημοτική φορολογία ή άλλα έσοδα, πηγές δηλαδή που δημιουργούν προϋποθέσεις για οικονομική αυτοτέλεια και μικρότερη εξάρτηση. Και κανένας Δήμαρχος του ΠΑΣΟΚ, που βιάστηκε να υποστηρίξει την άλλη άποψη, δεν πιστεύει ότι η οικονομική ενίσχυση πρέπει να μείνει στάσιμη...

ΜΠΕΝΟΣ: Πράγματι έτσι εκδηλώθηκε αυτή η αντιπαράθεση αλλά μόνον σε ένα σημείο, στο οικονομικό. Είχε δε κατά τη γνώμη μου και κάτι θετικό, ότι έβγαλε στην επιφάνεια δύο διαφορετικές αντιλήψεις που τόσο καιρό υποβόσκουν και δεν εκφράζονται και δίνε-ται η ευκαιρία να αναπτυχθούν και να αντιπαρατεθούν.

2. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

ΑΝΤΙ: Ας περάσουμε στο δεύτερο ερωτημα.

Επειδή η ΤΑ δεν είναι ακόμη ενεργοποιημένη, επικρατεί η άποψη ότι αποτελεί θεσμό που οφείλει να νοικοκυρεύει την πόλη σε ένα πρώτο επίπεδο —ως διαχειριστικός μηχανισμός ενδιάμεσης βαθμίδας— και που για να το φέρει εις πέρας διεκδικεί οικονομικούς πόρους από την κεντρική εξουσία— λειτουργεί δηλαδή ως διεκδικητικός μηχανισμός.

Σε ποιο βαθμό έχει αρχίσει να γίνεται αντιληπτό ότι η ΤΑ αποτελεί λειτουργική βαθμίδα της κοινωνίας, ανεξάρτητο πόλο εξουσίας και ότι μπορεί να αναλάβει δραστηριότητες με οικονομικό - αναπτυξιακό χαρακτήρα, παρεμβαίνοντας ουσιαστικά στη διαχείριση της ελληνικής κοινωνίας;

Έχουν αναπτυχθεί τέτοιες δραστηριότητες, που να πείθουν για το ρόλο της ως αναπτυξιακού οργανισμού και ποιες οι εμπειρίες από τις χρηματοδοτικές δυνατότητες, που υπάρχουν, για την εφαρμογή τέτοιων προγραμμάτων;

ΜΠΕΝΟΣ: Αν θέλουμε να μιλάμε σοβαρά για αποκέντρωση και ανάπτυξη πρέπει η ΤΑ να αναλάβει ουσιαστικό ρόλο σ' αυτή τη διαδικασία και ο ρόλος αυτός δεν μπορεί να παιχτεί με αφορισμούς. Με τα σημερινά δεδομένα είναι πολύ δύσκολο να λειτουργήσει η ΤΑ ως αναπτυξιακή μονάδα. Ο κώδικας Δήμων και Κοινοτήτων αντιμετωπίζει με τον ίδιο τρόπο την Αθήνα και την τελευταία κοινότητα. Μπορεί οι 5.000 κοινότητες που υπάρχουν στην Ελλάδα να γίνουν πόλοι ανάπτυξης;

Κατά τη γνώμη μου το πρόβλημα της ΤΑ δεν είναι πρόβλημα α' και β' βαθμού, αλλά κατά κύριο λόγο α' βαθμού. Πρέπει οι 260 Δήμοι και οι 5.000 κοινότητες να γίνουν το πολύ πολύ 500 ισχυρές μονάδες α' βαθμού. Σήμερα ο πλέον δόκιμος τρόπος, για να γίνει αυτό το βήμα, δεν είναι η συνένωση κοινοτήτων —που εκτός των άλλων θα δημιουργήσει ψυχολογικά και πολιτικά προβλήματα—, αλλά η δημιουργία αναπτυξιακών συνδέσμων με βάση το θεσμό των ανοικτών πόλεων. Το Ρυθμιστικό Σχέδιο για την πόλη και το Χωροταξικό Σχέδιο για τους συνδέσμους είναι τα εργαλεία για την προώθηση των προγραμμάτων ανάπτυξης.

ΤΣΙΤΣΙΜΕΛΗΣ: Συμφωνώ με το πλαίσιο που έβαλε ο Στ. Μπένος, γιατί η ενοποίηση των κοινοτήτων, παρόλο που παρέχει δελεαστικότητας κίνητρα, συναντάει ορισμένες αντιδράσεις, ενώ η αναπτυξιακή συνένωση φαίνεται ότι είναι δυνατόν να γίνει. Η δημιουργία τέτοιων συνδέσμων, διαδημοτικών και διακοινοτικών επιχειρήσεων δύναται να υποκαταστήσει ή να καλύψει κενά που ο

ιδιωτικός επενδυτικός τομέας ή δεν μπορεί ή δεν επιθυμεί να αναλάβει. Παρόλα τα δελεαστικά κίνητρα που παρέχονται από τον Ν/1262, βρισκόμαστε μπροστά σε άρνηση του επενδυτικού κεφαλαίου να επωφεληθεί από αυτά. Βέβαια και εμείς, ως ΤΑ, δεν μπορούμε εύκολα να το υποκαταστήσουμε. Ο κεφαλαιούχος είναι σε θέση να απορροφήσει αμέσως ένα δάνειο ή μια επιχορήγηση, ξέρει τι επέκταση πρέπει να κάνει στην επιχείρησή του. Εμείς τώρα το μαθαίνουμε. Αλλά οι πρώτες εμπειρίες από τις Δημοτικές Επιχειρήσεις, που λειτουργούν, επιτρέπουν αισιόδοξια.

ΚΟΥΡΚΟΥΤΗΣ: Κατ' αρχήν η έννοια της ανάπτυξης, όπως την εννοώ, δεν μπορεί να υπάρξει δίχως τη συμμετοχή όλου του κόσμου, γιατί είναι πιθανό να έχει και βραχυπρόθεσμο οικονομικό κόστος. Δεν θεωρώ ανάπτυξη την ποσοτική αύξηση οποιουδήποτε μενέδους.

Για μια ποιοτική ανάπτυξη πιστεύω πως οι ΟΤΑ είναι ο προσφορότερος φορέας να την επιτύχει και είμαι εναντίον της άποψης ότι ο ιδιωτικός τομέας μπορεί να κάνει κοινωνική πολιτική. Τα αντικείμενα της ανάπτυξης, για την οποία συζητάμε, είναι αντικείμενα κοινής ωφέλειας και δεν είναι δυνατό να ενταχθούν στη λογική της ιδιωτικής επιχειρηματικής δραστηριότητας με έσοδα, έξοδα και θετικό αποτέλεσμα. Εάν π.χ. οι δυνατότητες χρηματοδότησης ενός προγράμματος για παραγωγή κατοικίας στο Δήμο μας θέτουν ως όρο απαράβατο την ύπαρξη θετικού αποτελέσματος, τότε δεν θα μπορέσουμε να εξασφαλίσουμε για τον άστεγο δημότιο αυτό το κοινωνικό αγαθό, που έχει μεγάλο κόστος και είναι εκ των πραγμάτων ελλειμματικό. Θα παραχθεί μόνον εάν η Πολιτεία αποφασίσει ότι πρόκειται για επιδοτούμενο κοινωνικό αγαθό.

Με τις σημερινές συνθήκες για δραστηριότητες, που έχουν θετικά οικονομικά αποτελέσματα, προβλέπεται πολύ ευνοϊκή χρηματοδότηση από τον 1262. Πιστεύω πως οι πόροι για την ανάπτυξη μπορεί να εξασφαλιστούν από την ΤΑ, με ριζική αναδιάρθρωση του φορολογικού συστήματος, πράγμα που δεν σημαίνει κατ' ανάγκην πρόσθετη φορολογία.

ΑΝΤΙ: Υπάρχει σύμπτωση ή σύγκρουση ανάμεσα στα Εθνικά και τα Τοπικά Σχέδια Ανάπτυξης; Ποιος π.χ. θα αποφασίσει εάν το λιμάνι του Βόλου θα γίνει υπερτοπικής σημασίας; Έχουν βρεθεί οι όροι διαλόγου της κεντρικής με την τοπική εξουσία; **ΜΠΕΝΟΣ:** Έγινε μια πρώτη προσπάθεια. Το πενταετές, παρόλο που δεν έφτασε σε επιθυμητά αποτελέσματα, βοήθησε στην ανάπτυξη του διαλόγου.

ΑΝΤΙ: Φαίνεται όμως πως η σύγκρουση ανάμεσα στο Εθνικό και το Τοπικό είναι πολλές φορές αξεπέραστη. Το παράδειγμα της χωροθέτησης του εργοστασίου πετροχημικών στην Καβάλα είναι χαρακτηριστικό, άσχετα εάν με την αλλαγή της κυβέρνησης το 1981 τα ίδια άτομα, που προηγουμένα ήταν αντίθετα με την εκεί εγκατάστασή του, στη συνέχεια φάνηκαν να την υποστηρίζουν.

ΜΠΕΝΟΣ: Δεν έχει γίνει ποτέ πειστικό Σχέδιο Ανάπτυξης της χώρας. Γι' αυτό λέω πως έγινε μια πρωτόλεια προσπάθεια που απέδωσε κάποιο αποτέλεσμα.

ΚΟΥΝΤΟΥΡΗΣ: Πιστεύω πως τα μικρά μεγέθη της οικονομίας μπορεί να αποβούν πολύ θετικά για την ανάπτυξη της χώρας. Ο Δήμος αναπτύσσει τις δραστηριότητες που κυρίως στον τομέα των κοινωνικών παροχών και άρα δεν μπορεί να λειτουργήσει με καθαρά κερδοσκοπικό κριτήριο. Πρέπει όμως να συνηγοριζόμαστε από την αρχή ο συντελεστής της κοινωνικής παροχής, που χρειάζεται το συγκεκριμένο αναπτυξιακό πρόγραμμα και αφού εισαχθεί ως επιδοτούμενο ποσό, τότε η οικονομοτεχνική μελέτη πρέπει να υπακούει στους όρους της αγοράς. Διαφορετικά δεν θα υπήρχε όριο και τότε ας μην μιλάμε για ανάπτυξη.

Η χρηματοδότηση τέτοιων προγραμμάτων παρουσιάζει ακόμη προβλήματα, παρά τα σημαντικά μέτρα που πάρθηκαν από την παρούσα κυβέρνηση, γιατί δεν έχει επιτευχθεί ένα ελάχιστο όριο οικονομικής αυτοτέλειας, των ΟΤΑ. Π.χ. δεν πιστεύω ότι το αίτημά μας για χαμηλότοκα δάνεια είναι απλά μια διεκδικητική, όταν πρόκειται για δραστηριότητες που έχουν κοινωνικό προσανατολισμό.

ΤΣΙΤΣΙΜΕΛΗΣ: Με το πρόσχημα ότι εμείς θα λειτουργήσουμε ενδεχομένως με κοινωνικά κριτήρια δεν είναι δυνατόν να αγνοηθεί η παραγωγικότητα στις δημοτικές επιχειρήσεις. Γιατί οριακά όσο θα επεκτείνεται ο τομέας της δικής μας επιχειρηματικής δραστηριότητας, αν υποτεθεί ότι απωθήθηκαν τελείως ο ιδιωτικός και ο τομέας του δημοσίου, θα φτάναμε σε τερατώδη αποτελέσματα.

Πρόσφατα ήμουν στην Ιταλία και είχαμε επαφές με Δήμους που βρίσκονται κυρίως κάτω από τον έλεγχο του ΚΚΙ, καθώς επίσης και με συνεταιριστικές και συνεργατικές οργανώσεις της επαρχίας Emilia Romagna, της οποίας πρωτεύουσα είναι η Μπολόνια. Είναι γνωστή η τεράστια οικονομική δραστηριότητα του Δήμου και των οργανώσεων της περιοχής, που γίνεται επί ίσους όρους με το ιδιωτικό κεφάλαιο, δίχως κανένα προνόμιο. Οι δικοί μας εκπρόσωποι μιλούσαν συνεχώς για το κράτος και οι Ιταλοί

Δήμαρχοι και Πρόεδροι μας κοιτούσαν με έκπληξη, αφού το θέμα μας ήταν η Δημοτική Ανάπτυξη και όχι το κράτος. Αυτά παρόλο που η Ιταλία έχει συνεχώς συντηρητικές κυβερνήσεις.

ΚΟΥΝΤΟΥΡΗΣ: Το κόστος παραγωγής έργου στο Δήμο είναι αντι-στρόφως ανάλογο με αυτό του κράτους και πιστεύω ότι είναι διαφορετικό και από αυτό των ευρωπαϊκών Δήμων. Π.χ. ήλθαν γερμανοί επιχειρηματίες με στόχο να δώσουν οικονομική προσφορά για την εκμετάλλευση της καθαριότητας στην πόλη και τελικώς όταν υπολόγισαν το κόστος δεν τους συνέφερε και έφυγαν. Άλλο λοιπόν είναι το κόστος λειτουργίας των κρατικών επιχειρήσεων που έχουν γιγαντωθεί και άλλο το κόστος λειτουργίας του Δήμου, που είναι πολύ χαμηλό σήμερα στην Ελλάδα.

ΑΝΤΙ: Ας προχωρήσουμε τώρα στο θέμα των αρχών και των διαδικασιών αυτής της ανάπτυξης.

3. ΝΕΟΙ ΘΕΣΜΟΙ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

Για να ανταποκριθεί η ΤΑ σε μια τέτοιου είδους αντίληψη, απαιτείται αντίστοιχη στελέχωση και οργάνωση των Υπηρεσιών του Δήμου, ώστε να μπορεί να αξιοποιηθούν τουλάχιστον οι υπάρχοντες νόμοι και θεσμοί.

Τι δυνατότητες παρέχονται για αξιοποίηση υπάρχοντων θεσμών και για δημιουργία νέων, ποιες είναι οι προοπτικές και ποια τα προβλήματα; Πού εντοπίζονται τα κύρια σημεία αντίστασης;

Ποια είναι τα σημαντικότερα νομοθετήματα που υπάρχουν και πού ενισχύουν τη λειτουργία του θεσμού; Ποια η μέχρι σήμερα εμπειρία από τους νέους θεσμούς, όπως Νομαρχιακά Συμβούλια, γραφεία Πολεοδομίας, οργανισμοί αποχέτευσης, κτλ.;

ΜΠΕΝΟΣ: Η ΤΑ πρέπει να γίνει εκφραστής των συμφερόντων της πόλης και όχι διαχειριστής των ποικίλων συμφερόντων, που κινούνται στο χώρο της πόλης. Επίσης πρέπει να γίνει ουσιαστικός μοχλός άσκησης της τοπικής εξουσίας, αποβάλλοντας τη συνδικαλιστική νοοτροπία από την οποία κατέχεται χρόνια τώρα. Και τρίτο να αξιοποιήσει τον επιστημονικό σχεδιασμό, που πρέπει να έχει ως βάση του το Ρυθμιστικό Σχέδιο, να στηριχθεί και να παλαίψει για να διευρύνει το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο.

Όταν μιλάμε για θεσμικό πλαίσιο σήμερα, εκτός από τις Δημοτικές Επιχειρήσεις, για τις οποίες μιλήσαμε προηγουμένα, υπάρχει ο πολύ σημαντικός καινούργιος θεσμός που είναι οι προγραμματικές συμβάσεις. Δυστυχώς η μεταφορά αρμοδιοτήτων και πόρων στην ΤΑ, που είναι ουσιαστικό ζήτημα, δεν έχει ακόμη προχωρήσει. Εάν δηλαδή εντοπίσουμε το οικονομικό θέμα στους λειτουργικούς πόρους και στους πόρους από αναπτυξιακές δραστηριότητες, βρίσκω πως στο πρώτο η ΤΑ εξακολουθεί να έχει πρόβλημα, ενώ στο δεύτερο το πεδίο είναι ανοικτό. Υπάρχει ανοικτή πρόκληση και ευνοϊκό κλίμα. Τα οικονομικά των περιφερειακών προγραμμάτων έχουν αυξηθεί. Στις διαδικασίες, παρόλο που δεν είναι άλειες, έχουν γίνει σημαντικά βήματα και από τον θεσμό των αναπτυξιακών συμβάσεων μπορεί να αντληθούν πόροι για αναπτυξιακά προγράμματα.

Γι' αυτό, από το 1979, έχω εκφράσει την αντίθεσή μου στο περίφημο 8 ή 10%. Πιστεύω πως πρέπει να δώσουμε τη μάχη των θεσμών και όχι των αριθμών και ότι το όποιο ποσοστό καθιστά την ΤΑ υποχείριο της κεντρικής εξουσίας. Η θέση που κατά πλειοψηφία βγήκε επιτέλους στο τελευταίο συνέδριο για τη μεταφορά πόρων κατ' ευθείαν στην ΤΑ, δίχως να γίνεται αναδιανομή μέσω της κεντρικής εξουσίας, με εκφράζει. Θα έλεγα ακόμη ότι πιστεύω και στην αύξηση των άμεσων φόρων στο σύνολό τους, γιατί δεν υπάρχουν πιο κοινωνικοί φόροι από αυτούς που δίνονται στην ΤΑ, που μόνη αυτή μπορεί να κάνει την αναδιανομή υπέρ των λαϊκών τάξεων.

ΚΟΥΡΚΟΥΤΗΣ: Η ΤΑ βρισκόταν στο μηδενικό επίπεδο παρουσίας και λειτουργίας —έτσι την παρέλαβε η ΝΔ το 1974 και ύστερα το ΠΑΣΟΚ το 1981— και όταν με κάποιους τρόπους και μέτρα η κυβέρνηση, κυρίως του ΠΑΣΟΚ, κατάφερε να την ανεβάσει σε ένα παραπάνω επίπεδο, πρέπει να παραδεχθούμε ότι είναι πολύ σημαντικό.

Βέβαια η αναβάθμισή της και η ουσιαστική αποκέντρωση δημιουργούν αντιπαραθέσεις με την κεντρική εξουσία, της οποίας αφαιρούνται αρμοδιότητες. Και έχω την αίσθηση ότι το ΠΑΣΟΚ, αφού έδωσε νέα διάσταση στο θεσμό και τον αναβάθμισε αποκομίζοντας το αντίστοιχο εκλογικό όφελος, σήμερα λέει «δεν χρειάζεται να κάνω τίποτε άλλο, ελάτε να αξιοποιήσετε ό,τι σας έδωσα».

Από την άλλη πλευρά η όλη πολιτική του κυβερνώντος κόμματος αδρανοποίησε ως ένα βαθμό τους περισσότερους Δήμους και κοινότητες, οι οποίοι βλέπουν την κυβέρνηση, που «ξέρει καλά», πληρεξούσιο των δικών τους οραμάτων και διεκδικήσεων. Είναι κρίσιμο σημείο και πρέπει να το υπερβούμε.

ΒΟΛΟΣ: Δήμαρχος Μιχ. Κουντούρης. Εκλέχτηκε και το 1978 Δημ. εκλογές 1982. Εγγεγραμμένοι 48.162. Ψηφισαντες 34.862

Υποψήφιοι 1982	Δημ. Σύμβουλοι	Παράταξη	Γύρος Α' Ψήφοι	Ποσοστό
Μιχ. Κουντούρης	22	ΠΑΣΟΚ-ΚΟΔΗΣΟ ΚΚΕ-ΚΚΕ εσ.-ΕΔΑ	24.459	72.00%
Αν. Στρατηγόπουλος	9	Ν.Δ	9.745	28.00%

Δεν αντιλέγω για τη σπουδαιότητα των νέων θεσμών, αλλά το σχετικό άρθρο του Ν/1416 για τις προγραμματικές συμβάσεις αναφέρει ότι η κεντρική διοίκηση δύναται να συνάψει συμβάσεις και όχι ο Δήμος. Δηλαδή μόνον εφόσον η κυβέρνηση, υλοποιώντας άλλη διάταξη του Ν/1416, έχει πράγματι μεταφέρει πόρους και αρμοδιότητες στον αντίστοιχο ΟΤΑ και εάν ορισμένες συμπληρωματικές αρμοδιότητες δεν καλύπτονται από ό,τι έχει ήδη γίνει, τότε συνάπτει κατά περίπτωση προγραμματική σύμβαση. Αν δηλαδή για τη μεταφορά αρμοδιοτήτων, που είναι συνταγματικά κατοχυρωμένη, χρησιμοποιηθεί μόνο το εργαλείο των προγραμματικών συμβάσεων, βρίσκω τη διάταξη πονηρή: θέλω, σου δίνω, δεν θέλω δεν σου δίνω.

ΜΠΕΝΟΣ: Νομίζω ότι η αξία των προγραμματικών συμβάσεων είναι ποιοτική. Ενοποιεί για πρώτη φορά στην Ελλάδα τη δράση της ΤΑ, με έναν ή περισσότερους φορείς που δρουν στην πόλη, σε κοινό πρόγραμμα σχεδιασμού και ανάπτυξης.

ΑΝΤΙ: Φαίνεται ότι πράγματι ο θεσμός της προγραμματικής σύμβασης χρησιμοποιήθηκε προπαγανδιστικά από εκπροσώπους της κυβέρνησης, για να καταδειχθεί ότι αποτελεί εργαλείο μεταφοράς πόρων και αρμοδιοτήτων...

ΚΟΥΡΚΟΥΤΗΣ: Πέρα από αυτό υπάρχει και ο τελειώς συντηρητικός ισχυρισμός από πλευράς κυβέρνησης ότι η ΤΑ δεν είναι σε θέση να αναλάβει αρμοδιότητες. Στο κάτω κάτω, εσύ ως κυβέρνηση δώσε τις δυνατότητες μεταφοράς τους και άσε να κρίνει ο λαός εάν ο Δήμος του, με τα εργαλεία που του παρέχονται, απέδωσε το ανάλογο έργο. Δεν καταλαβαίνω γιατί π.χ., η μεταφορά των λιμενικών ταμείων, όπως ειπώθηκε στο συνέδριο, πρέπει να γίνει με προγραμματικές συμβάσεις και όχι κατ' ευθείαν.

ΚΟΥΝΤΟΥΡΗΣ: Είναι αλήθεια ότι έχουμε ορισμένα ανοίγματα και το ερώτημα είναι: περνάμε πραγματικά σε διαφορετική ποιότητα στο θεσμικό επίπεδο; Δεν πιστεύω ότι τελικώς, οι προγραμματικές συμβάσεις, οι αναπτυξιακοί σύνδεσμοι και η θεσμική ενίσχυση των δημοτικών επιχειρήσεων, δημιουργούν άλλη ποιότητα. Πρώτον δεν ολοκληρώθηκαν και δεύτερον θα μπορούσαν να ολοκληρωθούν εάν εφαρμόζονταν με τόλη η μεταφορά αρμοδιοτήτων. Πουθενά δεν έχει γίνει τίποτα και ο Ν/1416 συμπληρώνει δύο χρόνια. Αν ολοκληρωνόταν αυτό το θεσμικό άνοιγμα, μαζί με τις δυνατότητες που προβλέπονται από τους Ν/1337 και 1262, τότε θα μπορούσαμε να μιλάμε για άλλη ποιότητα στην πρωτοβάθμια αυτοδιοίκηση.

Έχουμε επίσης τις δοτές αρμοδιότητες, όπως τα προγράμματα μαζικού αθλητισμού, τα ελεύθερα ανοικτά πανεπιστήμια, τα ΚΑΠΗ, κτλ., αρμοδιότητες που διαχειριζόμαστε εν' ονόματι του κράτους.

ΚΟΥΡΚΟΥΤΗΣ: Ναι. Και που έχουν μια ποιότητα λαϊκισμού, που κάπου μ' ενοχλεί.

ΚΟΥΝΤΟΥΡΗΣ: Κάπου τα πράγματα πάνε καλά, όπως π.χ. στα ΚΑΠΗ, αλλού, όπως στα ελεύθερα πανεπιστήμια, ο συγκεντρωτισμός είναι αυστηρός. Το τι θα γίνει καθορίζεται στις λεπτομέρειές του από κεντρικό όργανο.

ΤΣΙΤΣΙΜΕΛΗΣ: Δεν νομίζω ότι σταμάτησα στις ποσοτικές αλλαγές, που αναμφισβήτητα έχουν γίνει. Καταργήθηκε π.χ. ο έλεγχος σκοπιμότητας από τη Νομαρχία, που ως παλαιοί στην ΤΑ θυμόμαστε πόσο ασφυκτική ήταν αυτή η παρέμβαση της διοίκησης. Ο οποιοσδήποτε τμηματάρχης της Νομαρχίας μπορούσε να αρνηθεί να επικυρώσει απόφαση Δημοτικού Συμβουλίου, που σήμερα μπορεί να το κάνει μόνον σε περιπτώσεις έλλειψης νομιμότητας

ΘΗΒΑ: Δήμαρχος Κ. Κουρκούτης. Εκλέχθηκε το 1975 και το 1978
Δημ. εκλογές 1982 Εγγεγραμμένοι 11.280 Ψηφισάντες 9.432

Υποψήφιοι 1982	Δημ Σύμβουλοι	Παράταξη	Γύρος Α' Ψήφοι	Ποσοστά
Κ. Κουρκούτης	13	ΠΑΣΟΚ ΚΚΕ ΚΚΕσ.	6.123	66.00%
Π. Παπευσταθίου	6	Ν.Δ.	3.159	34.00%

των αποφάσεών-μας.

Όσον αφορά τους θεσμούς, που εισήγαγε ο Ν/1416, για να τους κρίνουμε θα πρέπει πρώτα να κάνουμε χρήση τους, και είναι ζήτημα εάν αυτό έχει γίνει σε 20 από τους 260 δήμους της χώρας. Έπειτα η απότομη αύξηση των πόρων της ΤΑ θα σήμαινε πιθανόν αυτό που όλοι μας φοβόμαστε, μια ποσοτική αύξηση που επειδή, δεν είμαστε έτοιμοι να την χρησιμοποιήσουμε απρογραμμάτιστα. Οι dotές αρμοδιότητες με ενοχλούν και μένα, αλλά πάντως και μέσα από αυτές δίνονται δυνατότητες για ανάπτυξη πρωτοβουλιών.

ΚΟΥΡΚΟΥΤΗΣ: Κανείς δεν αμφισβητεί τα θετικά βήματα. Αλλά το αν είμαστε έτοιμοι ή όχι δεν μπορεί να λέγεται ούτε από την κεντρική διοίκηση, κι ακόμη περισσότερο από εμάς. Εμείς πρέπει να τις πάρουμε, να κινητοποιήσουμε διαδικασίες συμμετοχής και θα λογοδοτήσουμε εκεί που πρέπει, στη βάση μας, ως προς το εάν κάναμε καλή χρήση των θεσμών.

Δεν είμαστε έτοιμοι να πάρουμε τις συγκοινωνίες;

ΤΣΙΤΣΙΜΕΛΗΣ: Είμαστε έτοιμοι να τις πάρουμε με την έννοια ότι θα αυξήσουμε το παθητικό τους. Αν είμαστε έτοιμοι θα είχαμε επωφεληθεί από το Ν/1065 για τις επιχειρήσεις και θα είχαμε προχωρήσει στη σύσταση τους.

ΜΠΕΝΟΣ: Πιστεύω πως συμβαίνουν ταυτόχρονα δύο πράγματα. Υπάρχει δυσπιστία από την κεντρική εξουσία, ως προς την αποτελεσματικότητα της ΤΑ και αυτό δημιουργεί εγγενή δυσχέρεια που δεν προωθεί τα πράγματα, ενώ από την άλλη πλευρά η ΤΑ λόγω νοοτροπίας δεν έχει πάρει στα σοβαρά τον ουσιαστικό αναπτυξιακό της ρόλο. Δεν θα έλεγα πως δεν είναι έτοιμη, αλλά πως διστάζει.

ΚΟΥΝΤΟΥΡΗΣ: Και για δισταγμό είναι δύσκολο να μιλήσουμε. Ας πούμε στο θέμα των αστικών συγκοινωνιών, ποτέ δεν μας προτάθηκε επίσημα να μας δοθεί και με ποιους όρους και κάποτε, δίχως να ερωτηθούμε καθόλου, κάποιος υπουργός δήλωσε ότι η ΤΑ δεν είναι πρόθυμη. Άλλο παράδειγμα. Εδώ και δύο χρόνια μας έστειλε ένα έγγραφο ο τότε υφυπουργός Εσωτερικών Μιλτιάδης Παπαϊωάννου ρωτώντας ποιες αρμοδιότητες θέλουμε. Απαντήσαμε και δεν δόθηκε καμία συνέχεια.

ΜΠΕΝΟΣ: Η ΤΑ πρέπει να επικεντρώσει την προσπάθειά της στη μεταφορά πόρων και αρμοδιοτήτων. Τα υπόλοιπα είναι δευτερεύοντα.

ΚΟΥΡΚΟΥΤΗΣ: Ισχυρίζομαι πως η χειρότερη ΤΑ είναι καλύτερη από την καλύτερη κεντρική εξουσία. Διαπιστώνουμε σήμερα ένα σκόπιμο ή τυχαίο σταμάτημα της πρόωξης των θεσμών από την πλευρά της κυβέρνησης. Πιστεύω πως πρέπει να διεκδικούμε και να απαιτούμε το προχωρήμα τους, να μην χαρίζουμε τις θέσεις μας. Δεν είναι σωστό να ακούγεται από συμβούλους του Υπουργείου Εσωτερικών ότι «αυτός που βάλαμε εκεί δεν είναι καλός υπάλληλος, να τον αλλάξουμε». Έτσι αντιμετωπίζουν τους δημάρχους και προέδρους των κοινοτήτων. Αισθανόμαστε να μας βαθμολογούν, γιατί εκείνοι είναι οι σοφοί και εμείς αυτοί που εκτελούν. Αυτή η αντίληψη εκφράζεται πολλές φορές και ά-τσαλα...

ΑΝΤΙ: Από όσα λέγονται δημιουργείται η εντύπωση πως βρισκόμαστε σε φάση που ούτε η κεντρική εξουσία δείχνει διάθεση να εκχωρήσει δραστηριότητες απογυμνώνοντας τον εαυτό της, ούτε το μέτωπο από την άλλη πλευρά είναι ενιαίο και ισχυρό για διεκδικήσεις.

ΚΟΥΡΚΟΥΤΗΣ: Επί ΝΔ, ένιωθα ότι ο θεσμός στο σημείο που βρι-

σκόταν απαιτούσε επαναστατικές λύσεις. Νομίζω πως ήταν ριζοσπαστικό το ότι βγήκαμε στους δρόμους. Συγκρούστηκαν πολλά πράγματα το 1977, '78, έστω κι αν φάνηκε να είχαν και όψη αρχοντο - βλαχο - δημαρχική.

ΤΣΙΤΣΙΜΕΛΗΣ: Πράγματι υπήρξε αυτή η περίοδος όπου η ΤΑ βρισκόταν σε περίοδο διεκδικήσεων και συγκρούσεων, που τη νομιμότητά τους δεν μπορούσε να αμφισβητήσει η τότε κυβέρνηση και αναγνώρισε, έστω στα λόγια, κάποια δικαιώματα της ΤΑ. Δεν πετύχαμε πολλά πράγματα, αλλά στην πράξη κάτι κατακτήσαμε. **ΚΟΥΡΚΟΥΤΗΣ:** Τότε συμβάλαμε στο να κατοχυρωθεί —στη συνείδηση του κόσμου— ο συντηρητισμός της κυβέρνησης, η οποία ήταν σε συνεχή άμυνα, αφού αναγνώριζε το πρόβλημα και δεν μπορούσε να το επιλύσει, γιατί εξυπηρετούσε κάποιον άλλα συμφέροντα. Και τώρα θα φτάσουμε στο σημείο, αποκαλύπτοντας την πολιτική διαφορά, να υπερβούμε την προοδευτικότητα του ΠΑΣΟΚ και να βρούμε πιο πέρα.

ΤΣΙΤΣΙΜΕΛΗΣ: Και στην πρώτη της φάση, την προδικτατορική, η ΤΑ είχε έναν δυναμισμό. Είμασταν σε συνεχή εγρήγορση και σύγκρουση με την ασφυκτική διοίκηση. Τώρα, που κερδίσαμε αρκετά πράγματα και που η λέξη ΤΑ παραπροβάλλεται, κινδυνεύουμε να επαναπαυθούμε. Δεν νομίζω ότι αρκετά μας δόθηκαν, θα ζητάμε συνεχώς, πρέπει όμως παράλληλα να κάνουμε αυτοκριτική, να κατακτούμε αυτά που έχουμε και να προχωρούμε.

ΚΟΥΡΚΟΥΤΗΣ: Δεν θεωρώ πως λέγοντας όλα αυτά εξαντλούμαστε σε στεία πολεμική. Αντίθετα θα αξιοποιούμε τους θεσμούς, προσδίδοντας τους τέτοια δυναμική που θα υπερβεί την πολιτική βούληση της κυβέρνησης. Μπορεί να θεσμοθετήσει σε κάποια φάση τον Ν/1337, αλλά να μην είναι πολιτικά σε θέση να τον εφαρμόσει. Εμείς πρέπει να τον εφαρμόσουμε. Θυμάμαι στη Θήβα το 1978, όταν κάναμε το Σχέδιο Πόλης, κατεβαίνουν οι δεξιοί στον Στ. Μάνο τον λένε «είναι κομμουνιστής ο δήμαρχος, μας τρώει τα χωράφια». Μετά από πίεση δική μας υπέγραψε τελικά το Σχέδιο.

ΚΟΥΝΤΟΥΡΗΣ: Με τη σημερινή κυβέρνηση γίνεται αποκέντρωση και μεταφορά αρμοδιοτήτων από την κεντρική στις περιφερειακές διοικήσεις, στις νομαρχιακές υπηρεσίες και κατά βάση στο Νομάρχη, του οποίου βαθμιαία ενδυναμώνεται ο ρόλος. Κι έτσι βρισκόμαστε με Νομάρχη πολύ ισχυροποιημένο και με πρωτοβάθμια αυτοδιοίκηση που δεν έχει ενδυναμωθεί αντίστοιχα με αρμοδιότητες, με αποτέλεσμα ο συσχετισμός Νομάρχη - ΤΑ να γίνεται δυσμενέστερος, με ανισότητα που ενισχύεται εις βάρος της διοίκησης. Αποκτά δραστηριότητες που δεν είχε προηγουμένως. Π.χ. στο Βόλο, ο Νομάρχης ισχυρίζεται πως ο καθορισμός του τόπου που γίνονται οι λαϊκές αγορές είναι πλέον της δικής του αρμοδιότητας, την οποία θέλει να ασκήσει.

Έπρεπε ήδη να είχαμε προχωρήσει στην καθιέρωση του β' βαθμού αυτοδιοίκησης. Το Νομαρχιακό Συμβούλιο μπορεί να έπαιξε το ρόλο του προβαλάμου της δευτεροβάθμιας ΤΑ, αλλά δεν είναι δυνατό ο προβάλαμος να νομιμοποιηθεί ως κατάσταση. Όσο παρατείνεται η λειτουργία ενός τέτοιου θεσμού, πέρα από το λογικό όριο, που είχε αναγνωριστεί από τον υπουργό που τα θεσμοθέτησε, δημιουργούνται δυσμενείς επιπτώσεις.

ΜΠΕΝΟΣ: Ως μεταβατικός θεσμός ήταν αναγκαίος και πολύ καλός. Όμως θα εξελιχθεί σε μπουμεραγκ αν παραταθεί η ισχύς του και δεν προχωρήσουμε ταχύτατα στη δευτεροβάθμια ΤΑ. Σαφώς κάποιες προτεραιότητες μπαίνουν και είναι δημοκρατικότερες, είναι όμως εμπειρικές και όχι επιστημονικές. Η ιεράρχηση αυτή δεν κρύβει πίσω της πρόγραμμα και σχεδιασμό και άρα το όργανο αυτό δεν μπορεί να παίξει ουσιαστικό αναπτυξιακό ρόλο.

ΤΣΙΤΣΙΜΕΛΗΣ: Ο Νομός είναι λίγο αυθαίρετο δημιούργημα, δεν αποτελεί αναπτυξιακή ενότητα. Το ΠΑΣΟΚ ξεκίνησε για να αναδιαρθρώσει διοικητικά τη χώρα και να προσδιορίσει τις αναπτυξιακές ενότητες, που θα αποτελέσουν το χώρο της δευτεροβάθμιας ΤΑ.

Τα Νομαρχιακά Συμβούλια, με εξαίρεση τον Νομάρχη, αποτελούνται από αιρετά πρόσωπα, όχι βέβαια της Αυτοδιοίκησης, πάντως πρόσωπα που έχουν εκλεγεί. Πριν μας άκουγαν και αποφάσιζαν οι διοικητικοί υπάλληλοι. Σήμερα τους ακούμε και αποφασίζουμε εμείς, συχνά σε συμφωνία με τις εισηγήσεις τους, γιατί δεν είμαστε και αρκετά ενημερωμένοι. Δεν πρέπει να βιαστούμε και να γίνουμε βήματα, που θα υποσκάψουν το θεσμό αυτό της δημοκρατίας.

ΑΝΤΙ: Είναι πλέον στιγμή να περάσουμε στο τελευταίο ερώτημα της έρευνας, που κατά κάποιον τρόπο συνδέει και όλα τα προηγούμενα.

4. ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΣΤΗΝ Τ.Α.

ΚΟΥΡΚΟΥΤΗΣ: Φοβάμαι ότι, ενώ η διαδικασία είναι λειψή, η προπαγάνδα ότι αυτό είναι συμμετοχή θα καταλήξει εις βάρος της πιο πέρα διεύρυνσης του θεσμού. Πληροφορούμαστε π.χ. ότι τα

Συνοικιακά Συμβούλια έχουν καταλήξει σε συμβούλια - φαντάσματα ή στην καλύτερη περίπτωση σε διεκδικητικά όργανα. Μας ρώτησε ο κ. Καστανίδης στο συνέδριο της Σάμου, γιατί από τους 260 Δήμους μόνον οι 120 έχουν προχωρήσει στη δημιουργία των Συνοικιακών Συμβουλίων. Ίσως αυτοί που δεν τα έκαναν, να έχουν πιο ορθές απόψεις για τη συμμετοχή. Γιατί μην ξεχνάμε ότι ούτε αρμοδιότητες έχουν, ούτε αποτελούν στοιχείο αποκέντρωσης μέσα στο Δήμο. Ήδη ο θεσμός του Δήμου είναι συγκεντρωτικός και ίσως θα βελτιωνόταν με κάποιο εκλογικό σύστημα πιο άμεσης και αναλογικής εκπροσώπησης...

ΜΠΕΝΟΣ: Με τον ενθουσιασμό που ξεκίνησε αυτή η υπόθεση της θεσμοθέτησης της λαϊκής συμμετοχής, κατάφερε να παρουσιάσει μια σχετικά καλή απόδοση. Δεν μπορούμε όμως να μιλάμε για συμμετοχή δίχως παράλληλη εμπλοκή με τις διαδικασίες της ανάπτυξης.

Κατ' αρχήν τα συνοικιακά συμβούλια πρέπει να έχουν σαφή γεωγραφικά όρια και να είναι σε πλήρη αντιστοιχία με τις γειτονιές της πόλης και τα προβλήματα της ανάπτυξής τους. Δεύτερον πρέπει να αποκτήσουν εξουσίες, γιατί ανάπτυξη δίχως εξουσία δεν υπάρχει. Πρέπει να μπορέσουν να αρθρώσουν το δικό τους πολιτικό λόγο και να αποκτήσουν αυτοδυναμία, κατ' αντιστοιχία με την αυτοδυναμία που ζητάμε εμείς από την κεντρική εξουσία.

ΑΝΤΙ: Μήπως τα δύο αυτά όργανα έχουν μεταβατικό χαρακτήρα, μήπως δηλαδή είναι περισσότερο όργανα διάπλασης της συναίνεσης και όχι όργανα συμμετοχικά; Με την έννοια ότι το Νομαρχιακό διαπλάθει μian ευρύτερη συναίνεση γύρω από την κεντρική πολιτική σε τοπικό επίπεδο και το Συνοικιακό γύρω από την πολιτική του Δήμου στη μικροκλίμακα της πόλης; Παρόλο που τα πρώτα αποτελούνται κυρίως από εκπροσώπους, ενώ τα δεύτερα είναι άμεσα αιρετά.

ΜΠΕΝΟΣ: Βρίσκω ότι πράγματι έχουν κοινά χαρακτηριστικά και συμφωνώ ότι είναι κυρίως όργανα διάπλασης της συναίνεσης.

ΑΝΤΙ: Γιατί όμως δεν προχώρησε άμεσα η δημιουργία των βαθμών της αυτοδιοίκησης και προωθήθηκαν μεταβατικά όργανα;

ΜΠΕΝΟΣ: Σε καμία περίπτωση δεν μπορούσε να γίνει κατ' ευθείαν. Πρέπει να επιλυθούν πρώτα τα καίρια θέματα, το γεωγραφικό και το πρόβλημα φυσιογνωμίας της β' και γ' βαθμίδας των ΟΤΑ. Θα είναι Νομός, θα είναι Επαρχία, θα είναι κάτι άλλο, θα είναι θεσμοί προγραμματικοί ή θεσμοί εφαρμογής; Είναι πολύ σημαντικά τα επιχειρήματα που διατυπώνονται υπέρ ή κατά αυτών των απόψεων.

ΚΟΥΝΤΟΥΡΗΣ: Δεν νομίζω ότι συγκρίνονται το Νομαρχιακό με το Συνοικιακό συμβούλιο. Το πρώτο δεν είναι άμεσα αιρετό όργανο και μετέχουν σήμερα εκπροσώποι μέχρι δεύτερου και τρίτου βαθμού έμμεσης εκλογής, εκτός από τον Δήμαρχο της Πρωτεύουσας που είναι άμεσα αιρετός. Το δεύτερο είναι πιο αμιγής συμμετοχικός θεσμός, διότι είναι άμεσα αιρετό.

Η μόνη αποφασιστική αρμοδιότητα του Νομαρχιακού είναι η κατάρτιση του περιφερειακού προγράμματος, το οποίο προσδιορίζεται από κάποια κριτήρια πολύ γενικά, πολύ ρευστά και διάφορες πιέσεις που ασκούνται κυρίως από το Νομάρχη, ο οποίος, με τους μηχανισμούς που διαθέτει, είναι πολύ εύκολο να πείσει για τον τρόπο κατανομής των προγραμμάτων. Γι' αυτό είναι και όργανο άσκησης κυβερνητικής πολιτικής.

ΤΣΙΤΣΙΜΕΛΗΣ: Όταν μιλάμε για λαϊκή συμμετοχή ο νους μου δεν πάει στο συνοικιακό συμβούλιο, παρά στη λαϊκή συνέλευση. Θεωρώ πως το συνοικιακό συμβούλιο είναι διεκπεραιωτικό όργανο διαδικασιών που θα φέρουν στην επιφάνεια τη λαϊκή βούληση της γειτονιάς ή του χωριού. Απλώς συγκαλεί τη λαϊκή συνέλευση, ακούει, παίρνει τις αποφάσεις και τις μεταφέρει.

ΚΟΥΡΚΟΥΤΗΣ: Και χρειάζεται να γίνονται εκλογές για ένα όργανο απλώς διεκπεραιωτικό;

ΤΣΙΤΣΙΜΕΛΗΣ: Προσπάθησα να τους πείσω να κατέβουν με ενιαίο ψηφοδέλτιο και δεν το πέτυχα. Γιατί πιστεύω πως ο συμμετοχικός θεσμός είναι η λαϊκή συνέλευση και συσχετίζεται με τις καταβολές που έχουμε εμείς από την εκκλησία του Δήμου, που αποφάσισε ακόμα και για ειρήνη και πόλεμο... Βέβαια, αυτά είναι πολύ μακρινά πράγματα.

Πάντως εάν μιλάμε για άμεση δημοκρατία πρέπει να αναφερόμαστε στη λαϊκή συνέλευση, οποιοδήποτε άλλο σύστημα εκπροσώπων τη νοθεύει. Παρόλα αυτά ο λαός δεν έκανε κτήμα του αυτό το εργαλείο. Στο Αγρίνιο το προσπαθήσαμε σε όλα τα επίπεδα, ακόμη και στις αποφάσεις για επιλογή των έργων που θα γίνουν στις συνοικίες. Η συμμετοχή δεν ξεπέρασε ποτέ το 10% των ψηφισάντων για συνοικιακά συμβούλια... Γενικά ο κόσμος προτιμάει την ατομική ενημέρωση από την συλλογική...

ΑΝΤΙ: Ας κλείσουμε με το θέμα των εκλογών. Με ποιον τρόπο γίνονται, πώς επιλέγονται οι υποψήφιοι, τι είδους συμμαχίες δημιουργούνται, με ποιες αρχές και ποιο θα είναι το μέλλον των δημοτικών εκλογών στην Ελλάδα;

ΚΑΛΑΜΑΤΑ: Δήμαρχος Στ. Μπένος. Εκλέχθηκε και το 1978 Δημ. εκλογές 1982. Εγγεγραμμένοι 31.221 Ψηφισάντες 20.251

Υποψήφιοι 1982	Δημ. Σύμβουλοι	Παράταξη	Γύρος Α' Ψήφοι	Ποσοστό
Στ. Μπένος	15	ΠΑΣΟΚ ΚΚΕ εσ. ΚΚΕ	10.961	55.00%
Γ. Δημόπουλος	6	ΚΟΔΗΣΟ	5.110	25.00%
Εμ. Βέκκος	4		3.288	16.00%
Κ. Μακρής	0	Ανεξάρτητ.	723	4.00%

ΜΠΕΝΟΣ: Υπάρχουν μερικά παραδείγματα στην Ελλάδα, που αποδεικνύουν ότι όταν δημιουργείται ισορροπία, όταν δηλαδή τα κόμματα είναι μέσα στο παιχνίδι της ΤΑ και η ΤΑ έχει το δικό της αυτόνομο πολιτικό λόγο, οδηγούμαστε σε πολύ θετικά αποτελέσματα.

ΤΣΙΤΣΙΜΕΛΗΣ: Αναμφισβήτητο πρέπει να βρεθεί τρόπος ώστε οι δημοτικές εκλογές να γίνονται όσο το δυνατόν συμμετοχικότερα. Ίσως από τις συνελεύσεις της γειτονιάς μπορεί να ξεπηδήσει κάποια ελπίδα, να αναδειχθούν άτομα που δεν θα υποδειχθούν από τα κόμματα, αλλά μέσα από τη δράση τους στη γειτονιά, στην κοινότητα. Σήμερα, η οξύτητα των κομματικών ανταγωνισμών είναι πολύ μεγάλη και δεν βλέπω πιθανό τα κόμματα να κάνουν τέτοιες παραχωρήσεις σε όργανα πλατειάς λαϊκής συμμετοχής.

ΚΟΥΡΚΟΥΤΗΣ: Όπου υπάρχουν συνεργασίες και έχουν αποδώσει έργο, όχι παραθετικό αλλά έργο που μέσα του υπάρχει η διάσταση της ρήξης με τη συντήρηση, της ρήξης σε σχέση με το κοινωνικά συμφέρον σε αντιπαράθεση με αυτούς που υποστηρίζουν τα ατομικά συμφέροντα, τα κόμματα θα υποχρεωθούν να συμπαράταχθούν με αυτούς τους συνδυασμούς.

ΚΟΥΝΤΟΥΡΗΣ: Πιστεύω κι εγώ ότι εκεί όπου υπάρχει ήδη ενωτική - αγωνιστική παράδοση γύρω από τα θέματα που αντιμετωπίζει η πόλη, εκεί θα συνεχιστεί αυτή η ενωτική συνεργασία. Δύο σημαντικοί παράγοντες μπορεί, κατά τη γνώμη μου, να την ενισχύσουν. Ο πρώτος είναι εάν δοθεί από τα κόμματα έμφαση στις πετυχημένες εμπειρίες από αγώνες στα θέματα της πόλης και παραμεριστούν γενικότερα ζητήματα όπου αυτή τη στιγμή υπάρχει έντονη αντιπαράθεση. Ο δεύτερος σχετίζεται με την αξιοποίηση στα ψηφοδέλτια πολιτών που, δίχως να είναι ενταγμένοι στα κόμματα, έχουν έντονη παρουσία στα τοπικά θέματα διαμέσου της ΤΑ, όταν και όπου κατορθώθηκε να ενεργοποιηθούν από τις συμμετοχικές διαδικασίες. Εκεί νομίζω ότι η παρουσία τέτοιων ενεργοποιημένων από την ΤΑ πολιτών πως θα είναι θετική.

ΑΝΤΙ: Έξω λοιπόν από τις συμμαχίες υπάρχει και μία κοινωνική δυναμική.

ΚΟΥΝΤΟΥΡΗΣ: Μιλάω για διακομματική συνεργασία. Όμως οι ενεργοποιημένοι γύρω από τα τοπικά θέματα πολίτες δεν μπορεί παρά να έχουν λόγο στην ανάπτυξη της πολιτικής και κοινωνικής συμμαχίας σε τοπικό επίπεδο.

ΤΣΙΤΣΙΜΕΛΗΣ: Πιστεύω ότι στη σημερινή συγκυρία ο συνδυασμός των δύο παραγόντων, των στελεχών κομμάτων και των ενεργοποιημένων μέσα από την ΤΑ πολιτών, θα αποτελέσει την προσηφορότερη λύση.

ΚΟΥΡΚΟΥΤΗΣ: Έχουν ήδη περάσει 4 χρόνια και οι συνεργασίες έχουν δοκιμαστεί. Άμα διερευνηθούν οι αιτίες της επιτυχίας ή αποτυχίας, η επιλογή θα είναι πιο ψύχραιμη. Εκτός και αν κυριαρχήσουν άλλοι είδους επιλογές των κομμάτων, οπότε τότε θα τα πάρουν όλα σβάρνα...

ΑΝΤΙ: Το θέμα είναι πώς θα καταρτιστούν οι συμμαχίες: σε επίπεδο κορυφής ή με πολίτες ευαίσθητους σε θέματα ΤΑ, που είτε ανήκουν είτε δεν ανήκουν σε κόμματα, θα συναποτελέσουν πρόταση για δημοτικό συμμαχικό συμβούλιο; **ΚΟΥΝΤΟΥΡΗΣ:** Δεν μπαίνει σε αντιπαράθεση. Και οι δύο κατηγορίες παίζουν σημαντικό ρόλο, όταν συμπλέουν με τα θέματα της ΤΑ και συνεργάζονται με αυτήν.

ΑΝΤΙ: Μιλάμε άρα για κομματικά στελέχη που ενδιαφέρονται ιδιαίτερα για την ΤΑ.

ΜΠΕΝΟΣ: Σαφώς.

Το κατηχητικό πολύ το αγαπώ!

Πού πήγαν

(ύφος οχαδερφικό)

Έλα μωρέ τώρα, αφού οι μεγάλοι
τα 'χουν κάνει τάτσι μίτσι κότσι
βαράνε το ζουρνά κι εμείς χορεύουμε.
Εμείς θα φτιάξουμε τον κόσμο;
Δεν πά' να βγάλουν οι άλλοι
το φίδι απ' την τρύπα.
Όχι αδερφέ!

(μικτή χορωδία, ύφος
δοξαστικό και πένθιμο)

Πού πήγαν, πού πήγαν,
πού πήγαν όλοι αυτοί...

(επιτυχής μίμηση Σαββόπουλου,
τόνος χαμηλός, ελαφρά μελαγχολικός)
Σε ποια σημαία τυλιγμένοι
ταξιδέψαν ξεχασμένοι...

Πού πήγαν όλοι αυτοί...

Φύγαν νωρίς, χωρίς να δουν
κι ίσως ακόμα ν' απορούν
γιατί φύγαν και για ποιους.
Ψάχνω μέσα στις πλατείες
σε πορείες κι απεργίες
και τους δίπλα μου ρωτώ:

(μικτή χορωδία κτλ.)

Πού πήγαν, πού πήγαν ... κτλ.

(η ίδια φωνή «Σαββόπουλου»,
σε παρλάτα τώρα)

Εμείς ό,τι ήταν να κάμουμε

το κάναμε στα νιάτα μας

και πορείες κι απεργίες

και Ασφάλειες και Ξύλο.

Τι να κάμουμε δηλαδή τώρα;

Να παρατήσουμε τις δουλειές μας

και να βουτήξουμε τα φλάμπουρα;

Πού είναι οι νέοι σήμερα;

Φοβάμαι πως τζάμπα πήγαν οι αγώνες μας.

Κοίτα, το Σάββατο λέμε να κάμουμε

ένα μπάρμπεκιου στην πισίνα:

φέρε και το Μιχάλη με την κιθαρίτσα του

να τραγουδήσουμε και κάνα αντάρτικο

έτσι, να θυμηθούμε τα παλιά.

Οι νέοι, σου λέει

τι ξέρουν αυτοί από αγώνες...

Σκέψτε απογοήτευση!

Ντρέπομαι να κυκλοφορήσω...

(μικτή χορωδία κτλ.)

Πού πήγαν, πού πήγαν ...κτλ.

(τρεμάμενη γεροντική φωνή,

σε νέα παρλάτα)

Αλλά, για να τα λέμε και λίγο μεταξύ μας,

δηλαδή

τι να σου κάνει το κόμμα, και λοιπά...

αφού κι οι άλλοι δηλαδή, τα ίδια μ' εμάς λένε

και πιο μοντέρνα δηλαδή και λοιπά.

Εμείς, παιδί μου, μείναμε πίσω δηλαδή.

Θέλεις μεγάλο κόμμα δηλαδή και λοιπά;

Ανοίξου στο λαό δηλαδή. Φανερά όμως.

Άλλο τότε δηλαδή, κι άλλο τώρα.

Τώρα οι μάχες δίνονται στο Κοινοβούλιο

μάτια μου, δηλαδή και λοιπά...

Κι όπως τότε, έτσι και τώρα εμείς

στην πρώτη γραμμή της μάχης

δηλαδή και λοιπά

μπροστά μπροστά στη Βουλή δηλαδή

και με τους νικητές αυτή τη φορά,

δηλαδή και λοιπά

Γιατί, μάτια μου, κι αυτοί

από μας προέρχονται δηλαδή

και σου λέω τότε

για πότε πεθαίνει η αντίδραση

μάτια μου, δηλαδή και λοιπά...

(η χορωδία)

Πού πήγαν, πού πήγαν ...κτλ.

(σιγανή υπόκρουση με το

«Επέσατε θύματα»,

και φωνή απολύτως σοβαρή)

Νίκος Μπελογιάννης! —Παρών!

Ηλέκτρα Αποστόλου! —Παρούσα!

Ναπολέων Σουκατσίδης! —Παρών!

Γοηγόρης Λαμπράκης! —Παρών!

Σωτήρης Πέτρουλας! —Παρών!

Γιάννης (sic) Τσαρουχάς! —Παρών!

Νικηφόρος Μανδηλαράς! —Παρών!

Διομήδης Κομνηνός! —Παρών!

(η χορωδία)

Πού πήγαν, πού πήγαν

πού πήγαν όλοι αυτοί... (δics)

Από το δίσκο του Χάρρυ Κλυνν, 'Εθνος ανάδελφον, κει-
μενο - στίχοι Γιάννη Κακουλίδη - Βασίλη Τριανταφυλί-
δη (= Χ. Κλυνν), με τη σημείωση: «Η αρχική ιδέα από πα-
λιά αμερικανική μπαλάντα».

Ναι. Και μου το 'πε πρώτη η Ντσενη. Προσκλητήριο νεκρών! Έξαλλη στο τηλέφωνο. Υπερβολική, είπα. Δεν τον είχα ακούσει το δίσκο. Όπως και κανέ-
ναν άλλο του Κλυνν. Σκόρπια πράματα μόνο. Όπως και τώρα, έξω απ' τα κα-
σετατζιδικά της Ομόνοιας. Στη γνωστή υπερδιαπασών: «Μας πήραν την κιλό-
τα!» σε άπταιστα κυρκικά. Είχα τσαντι-
στεί, ομολογώ. Μολονότι το φιλοδια-
σκέδασα, και γέλασα και λίγο, ομολο-
γώ. Αλλά τσαντιστήκα. Μολονότι φί-
λος, και όχι μέλος. Και όχι με το Λεωνί-
δα εγώ. Ούτε και με τον Μπανιά, βέ-
βαια. Ή πάντως όχι πολύ. Άλλης ώρας
όμως αυτά. Για την «κιλότα» έλεγα, που
με τσάντισε. Αυτή η —πώς τη διάβα-
σα;— «η παρωδία της ρητορικής τεχνο-
τροπίας και η εις άτοπον αναγωγή του
πολιτικού μηνύματος του Προέδρου
γνωστού κόμματος της Αριστεράς». Εις
άτοπον; Μήπως η σάτιρα άτοπη; Μή-
πως γελοιοποίηση; έλεγα μόνος μου. Κι
υπάρχει διαφορά. Σαφής, διάολε. Που
καθορίζεται από το πού απευθύνεται.
Μα τι κάθεται και λες τώρα. Φιλά γράμ-
ματα. Κι έρχεται τώρα να με τσιγκλάει
κι η Ντσενη. Που ξέρει πως δεν τη βρί-
σκω, αδερφέ, με τον Κλυνν. Ενώ αυτή,
που παλιά της άρεσε, λееι... Πάντως
διασκεδάσε. Και τώρα... Καπνοί από τη-
λεφώνου.

Και τα λееι, λες, στα σοβαρά; επιμέ-

νω. Επιμένει. Μπας κι εδώ σατιρίζει; Ε-
πιμένει. Παρόλο που, κι αν σατιρίζει,
τόσο το χειρότερο, σκέφτομαι. Η στυφή
γεροντοκόρη εγώ. Απόστρατος αξιωμα-
τικός. Τιμημένο κουκουέ εγώ. Είπα κου-
κουέ; Λες; να 'ναι απ' αυτό; Αυτό, να,
που λένε φτωχομπινεδιάρικος κνιτι-
σμός. Εκεί που χάσκει λееι και γαργα-
λιέται ο δικός σου αραχτός, εκεί που
κατεβαίνει την μπριτζόλα του, να σου το
μήνυμα εσύ. Κει που τρώγαν, κει που πί-
ναν, κει που γλένταγαν. Πάντως στον ύ-
πνο. Και να τους βάξεις —πώς το 'λεγε
στον άλλο του δίσκο ο Κλυνν;— να τους
βάξεις, που λες, νάα ένα δίσκο! Και ΜΑ-
ΛΑΚΑ, πιο ΜΑΛΑΚΑ, να φωνάζουν. Κι ό-
λο κάτι να μένει.

Εισοδισμός, προσκοπισμός, παλαιοη-
μερολογιτισμός. Ή απλώς κνιτισμός;
Οι κυρίες του Φιλοπτόχου και Σώμα Ελ-
ληνίδων Οδηγών. Οι κύριοι και οι κυ-
ρίες, δύο δύο στις γωνιές, με το περιοδι-
κό «Ξύπνα!» στο στήθος. Να ξυπνήσει ο
πάσα εφησυχασμένος. Κι εμπρός της
γης οι κολασμένοι. Αφού οι Αμερικάνοι
λέει, στο λαλαλά των σουπερμάρκετ
που ακούς, σου περνάν ένα μήνυμα που
δεν τ' ακούς, ν' αγοράσεις ας πούμε κο-
κακόλα. Το μήνυμα είπαμε εσύ δεν το α-
κούς. Μόνο το λαλά. Και την αγοράζεις
την κοκακόλα. Λοιπόν εμείς τώρα, επ-
αγαθώ. Πολιτικό μήνυμα. Και ενοχές.
Μπάρμπεκιου μου 'θελες. Παραιτημένε.

Γι'ελάς λοιπόν με τον Τραμπάκουλα, με
την πλάκα στον Αντρέα, τον Ψηλό, το
Λεωνίδα, την «πατρίδα σου καρκατσου-
λιό»; Και με τα πόδια μες στην πισίνα!
Γέλα δικέ μου. Βολεμένες επαναστάτη,
κουρασμένες αριστερέ, συνταξιούχε λαμ-
πράκη, λιγοθυμισμένη στον αέρα της
Βουλής εδαιτή! Και ξαφνικά, κουμμου-
νιστικό γκραν γκινιόλα. Νίκος Μπελο-
γιάννης, Παρών! Ηλέκτρα Αποστόλου,
Παρούσα! Ή το επαναστατικό σου με-
λό; Απ' τα κόκαλα βγαλμένο, τα ιερά.
Παιδάκια, κοψιδάκια. Νταμπλ, ρουά
ματ —μην ξεφύγεις πουθενά. Απ' τη φω-
νή της συνειδησής σου. Αραχτέ μου.

Τον άκουσα κι εγώ το δίσκο. Και το
«Πού πήγαν» δύο φορές. Και το αντέ-
γραψα. Για τιμωρία. Μπας και μάθω.
Ότι ο Χάρρυ Κλυνν δε γλιστρά στο λαϊ-
κισμό και τη δημαγωγία. Το γράψανε τα
«Νέα» στην παρουσίαση του δίσκου
του. Να το ξαναγράψω. Εκατονπενήντα
φορές. Το «Πού πήγαν» όκι λαϊκισμό, ό-
κι ντιμαγωγία. Και με τον κηδεμόνα
μου. Που ο «πολίτης Κλυνν» και κόντρα
ο «πολίτης Κλυνν», επαιάνιζε. Ο κύριος
Γεωργουσόπουλος. Κοτζάμ μισή σελί-
δα. Πάλι στα «Νέα», στην κριτική της
παράστασης του «Ορφέα». Και τρεις σε-
λίδες άλλα ίδια ο κ. Δ. Δημητράκος.
Στο τελευταίο Αντί. «Ο Χάρρυ Κλυνν
και η εθνική συναίνεση» λееι. Αφού λееι
«Ο Χάρρυ Κλυνν είναι αποδεκτός σε όλα

τα κοινωνικά στρώματα, σε όλες τις ηλικίες, σε τουλάχιστον δύο φύλα, σε γραμματιζόμενους και μη, σε συντηρητικούς, φιλελεύθερους, προοδευτικούς, και επαναστάτες. Αυτό δεν σημαίνει, βέβαια, ότι δεν έχει και "εχθρούς". Ορισμένοι δεν υποφέρουν τη βωμολοχία του. Άλλοι δεν του συγχωρούν τον "άσεμνο" τρόπο με τον οποίο γκρεμίζει τα είδωλα, ιδίως όταν είναι πολιτικά. Η παρωδία της ρητορικής τεχντροπίας και η εις άτοπον αναγωγή του πολιτικού μηνύματος του Προέδρου γνωστού κόμματος της Αριστεράς έχει προκαλέσει αντιπάθειες και από εκείνη την πλευρά. Επιπλέον, η τηλεόραση φαίνεται να μην τον πολυσυμπαθεί...» κτλ. (Αντί 308, σ. 30).

Μούγκα εσύ, η γρίνα κι η κακομοιριά. Η μίζερια της εξαίρεσης. Που υπάρχει για να δαχτυλοδειχίνεται, επιβεβαίωση απλώς του κανόνα. Και ούτε επιστήμη σοβαρή ούτε η κοινωνιολογία δεν την καταγράφει. Να, καλή ώρα. Αφού ούτε τηλεόραση είσαι (για να πιάσουμε ανάποδα τον κατάλογο) ούτε εσωτερικαίας ούτε ειδωλολάτρης ούτε κάνας σεμνότερος δα. Και επαναστάτης, προοδευτικός, φιλελεύθερος, συντηρητικός, στούρνος, γραμματιζόμενος, κάτι απ' όλα αυτά θα είσαι, σ' ένα από τα δύο φύλα θα ανήκεις (ή μην στο τρίτο; σε τσακώσαμε, δικέ μου;), και ηλικία θα 'χεις μα και στρώμα —κοινωνικό. Κι ωστόσο; Σπασαρχίδης. Νισάφι. Και πώς να υπογράψεις τώρα... Μόνο

Γιάννης

Γλώσσα, εθνική ταυτότητα και ολίγη οικονομία

Το να μιλάει ακόμα κανείς για το πρόβλημα της γλώσσας σε μια εποχή οικονομικής κρίσης μοιάζει τουλάχιστον σόλοικο. Στο κάτω - κάτω οι λέξεις αναφέρονται σε πράγματα. Γιατί λοιπόν να μιλάμε γι' αυτές, όταν οι ανάγκες επιβάλλουν να μιλάμε για κείνα;

Κι όμως. Ο διάλογος για την κρίση της γλώσσας, που άρχισε σε μια ανύποπτη εποχή, όταν η εμπλουτισμένη δημοτική είχε πια επικρατήσει και η αιώνια αντίπαλός της, η αρχαίζουσα καθαρεύουσα, ήταν κλινικά νεκρή, συνεχίζεται παράλληλα με τις αντεγκλήσεις για τα τελευταία οικονομικά μέτρα. Κι όχι χωρίς λόγο: η διολίσθηση του νομίσματος είναι παράλληλη με τη διολίσθηση της γλώσσας και η υποτίμηση της μιας συμπίπτει σχεδόν με την υποτίμηση της άλλης. Η λέξη έχει κι αυτή, όπως παρατηρήθηκε ήδη!, τον χαρακτήρα κοινού νομίσματος, με το οποίο γίνεται η ανταλλαγή νοημάτων. Πριν ανταλλαχθούν τα προϊόντα γίνεται, μέσα από τη διαπρα-

ματευση η ανταλλαγή των γλωσσικών τους συμβόλων². Δεν αποκλείεται μάλιστα οι παράλληλες πορείες ελληνικών λέξεων και προϊόντων να έχουν βαθύτερη κοινή αφετηρία.

Τα προϊόντα είναι ο καλύτερος πρεσβευτής μιας γλώσσας. Τα ονόματά τους εισβάλλουν στις καταναλωτικές χώρες μαζί με το υλικό τους σώμα,μπολιάζοντας τις ξένες γλώσσες με το δικό τους σπόρο. Αυτό έχει συμβεί και στην Ελλάδα, όπου η κρίση της γλώσσας σχετίζεται με την κρίση της παραγωγής, και οι δυο μαζί (κάνοντας προβληματική την οικονομική και πολιτιστική μας αυτοτέλεια) προκαλούν κρίση εθνικής ταυτότητας.

Ο κίνδυνος του «γλωσσικού αφελληνισμού» δεν είναι άσχετος με τον κίνδυνο της οικονομικής χρεωκοπίας, χωρίς φυσικά να ανάγεται ο ένας στον άλλο. Απλά η σύνδεσή τους εξηγεί το γιατί έχει ανακύψει και γιατί εξακολουθεί να συζητιέται το γλωσσικό θέμα μέσα στη θύελλα, που ξεσήκωσαν τα τελευταία οικονομικά μέτρα. Άλλωστε και για τις αντεγκλήσεις των οικονομολόγων είναι αναγκαία η χρήση της γλώσσας. Άρα μπορούμε χωρίς τύψεις και αισθήματα ενοχής να συνεχίσουμε τις γλωσσικές μας συζητήσεις.

Η κρίση της εθνικής ταυτότητας δε συνδέθηκε άδικα με τη γλώσσα. Η κοινή γλώσσα είναι αυτή που φέρνει τα μέλη ενός λαού κοντά, τους επιτρέπει να ανταλλάσσουν χωρίς δασμούς τις σκέψεις τους, τους επιτρέπει να αντλούν από τις ίδιες γραπτές πηγές γνώσης και τους κάνει συμμέτοχους της ίδιας πνευματικής κληρονομιάς.

Οι γλώσσες διαπλάθουν τους λαούς. Μέσα απ' αυτές αποκτούν συνείδηση, άρα και συνείδηση της ταυτότητάς τους, εθνική συνείδηση. Το να πούμε πως το κυριότερο χαρακτηριστικό στοιχείο ενός έθνους είναι η γλώσσα είναι κοινός τόπος. Η ίδια όμως η γλώσσα, μας κάνει να πιστεύουμε πως το κοινό στοιχείο που ενώνει το λαό είναι το αίμα. Φαίνεται απόλυτα λογικό να πιστέψουμε πως, αφού μιλάμε την ίδια λαλιά (που τη μαθαίνουμε εξ απαλών ονύχων), είμαστε παιδιά των ίδιων προγόνων. Έτσι, η γλώσσα παραπέμπει σαν αιτία της, το αίμα. Στην πράξη όμως δεν είναι το αίμα που καθορίζει την εθνική μας ταυτότητα, αλλά ο μύθος του αιματος, ο μύθος που γεννιέται έμμεσα μέσα από τη γλώσσα και μεταδίδεται απ' αυτήν. Οι λέξεις διψούν για αίμα, κι είναι αυτές μάλλον παρά τα αιμοσφαίρια, που μας κάνουν αυτό που είμαστε σαν έθνος.

Δεν είναι τυχαίο το ότι κάθε αλλόφυλη εξουσία προσπαθεί να επιβάλει πριν απ' όλα τη γλώσσα της στην προσπά-

θεια να αφοπλίσει και ν' αφομοιώσει τον κυρίαρχο λαό, του αφαιρεί έτσι τη δυνατότητα της συνείδησης της ιδιαιτερότητάς του, αποκόβοντάς τον από τις δικές του πηγές σκέψης (ιδίως τις γραπτές) και συνδέοντάς τον με τις δικές της. Έτσι, για να παραφράσουμε τον Μαρξ, «η γλώσσα της κυρίαρχης τάξης γίνεται η κυρίαρχη γλώσσα της κοινωνίας».

Αλλά η ειρωνεία, τόσο για τους υποτελείς, όσο και για τους κυρίαρχους, είναι πως καμιά φορά μέσα από μια γλώσσα που επιβάλλεται απ' έξω, έχοντας τη δική της γραπτή ιστορία, πάνω σ' ένα λαό που δεν έχει τη δική του, εκείνα που κυριαρχούν εν τέλει είναι τα πνεύματα κάποιων άλλων εθνοτήτων, τα φαντάσματα λαών που έχουν χαθεί πια από το πρόσωπο της γης, χωρίς ν' αφήσουν φυσικούς απογόνους. Αυτά τα πνεύματα τριγυρνούν σαν τις ψυχές των αδικωμένων άθαρτων νεκρών των θρύλων, στοιχειώνοντας τις βιβλιοθήκες, αναζητώντας χωρίς ανάπαυση το ξένο κορμί που θα τους επιτρέψει να επανασαρκωθούν και να ξαναμπουν στην ιστορία των ζωντανών. Όταν το βρουν, το καταλαμβάνουν, το εμψυχώνουν, υποκαθιστούν τη δική τους συνείδηση και το κάνουν να πιστέψει πως είναι ο εξ αίματος απόγονός τους.

Αν πιστέψουμε τον Άρθουρ Κάιςλερ³ και τον Φαλμεράνερ⁴, αυτό πρέπει να συνέβη με τους δυο γνωστότερους αρχαίους λαούς, τους Εβραίους και τους Έλληνες, που καρποφόρησαν και έσπειραν τις λαμπρές τους ιδέες πριν σβήσουν —υποτίθεται— χωρίς ν' αφήσουν φυσικούς απογόνους. Χάρη σ' αυτούς τους σπόρους που άνθισαν μετά από αιώνες σε κεφάλια άλλων λαών ευτύχησαν ν' αποκτήσουν απογόνους θεούς, που με τον καιρό πίστεψαν πως ήταν γνήσιοι εξ αίματος απόγονοί τους.

Πώς μπορεί να έγινε αυτό; Τις εβραϊκές φυλές, μας λέει ο Κάιςλερ, τις κατάπιε η πολυεθνική χοάνη της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Οι κοινότητες της διασποράς αφανίστηκαν από τα διαδοχικά πογκρόμ. Από πού ξεφύτρωσαν τότε οι σημερινοί Εβραίοι, που συνέρρευσαν στη γη των πατέρων τους; Οι άρχοντες μιας τουρκικής φυλής, που κατοικούσε στην περιοχή του Καυκάσου, οι Χαζάροι, ασπάστηκαν για πολιτικούς λόγους γύρω στο 1000 μ.Χ. τον Ιουδαϊσμό. Σταδιακά τους ακολούθησε και ο λαός τους. Η μέχρι τότε αγράμματη αυτή φυλή ήρθε, μέσα από την Παλιά Διαθήκη, σε επαφή με την εβραϊκή γλώσσα, που άρχισε να τη νιώθει ολοένα και πιο δική της. Υιοθετώντας αρχικά σαν θρησκευτικό και στη συνέχεια σαν εθνικό της πιστεύω τα ιερά εκείνα κείμενα, διαποτί-

Θέσεις

ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ - ΚΡΙΤΙΚΗ
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΑΛΗΣ ΤΩΝ ΤΑΞΕΩΝ
Κρίση και λιτότητα

Ηλίας Ιωακείμογλου, Γιάννης Μηλιός:
Κρίση και λιτότητα (Η ανάκληση του σοσιαλδημοκρατικού συμβολαίου).

Χριστόφορος Βερναρδάκης, Γιάννης Μαυρή:
Νέα ιστορική ευκαιρία.

Ανέστης Ταρπάκος: Εργατικό κίνημα και «αριστερή πολιτική ενότητα»: προοπτική και όρια.

Χριστόφορος Βερναρδάκης, Γιάννης Μαυρή:
Οι ταξικοί αγώνες στη μεταπολίτευση μέρος πρώτο:

εκλογές '74.

Ηλίας Ιωακείμογλου: Για την αντικαπιταλιστική έξοδο από την κρίση. Μέρος τέταρτο: Η κρίση του καπιταλισμού της σχετικής υπεραξίας (Ο.Δ. Γερμανίας και Γαλλία).

Θωμάς Μαλούτας: Κοινωνική και γεωγραφική προέλευση των αξιωματικών του πολεμικού Ναυτικού (1957-1982).

Ζ. Ι. Σιαφλέκης: Δύο όψεις ενός σοσιαλιστικού μέλλοντος.

Γ. Σταμάτης: Περί αρνητικών αξιών.

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΜΑΡΤΙΟΣ 1986 14

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

KATERINA ZAIN MARTEN
ΛΑΜΠΡΑΚΗΔΕΣ
ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΙΑΣ ΓΕΝΙΑΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

Δεινοκράτους 131, Αθήνα 115 21
Τηλ. 72.29.237

στηκε από τη γλώσσα τους. Με τον καιρό κατέληξε να ξεχάσει τους φυσικούς της προγόνους, που δεν είχαν την πρόνοια ν' αφήσουν γραπτά μνημεία της γλώσσας τους, και να πιστέψει πως καταγόταν από τον Αβραάμ.

Ανάλογη ήταν η περίπτωση των αρχαίων Ελλήνων, αν πιστέψουμε τον Φαλμεράνερ. Χάρη στις κατακτήσεις του Μ. Αλεξάνδρου, η γλώσσα τους, που ευτύχησε να έχει ήδη μια λαμπρή γραπτή παράδοση, μεταδόθηκε σ' όλους τους λαούς της Ασίας μέχρι την Ινδία, έγινε η δική τους γλώσσα. Σ' αυτή μεταφράστηκε η Π. Διαθήκη, σ' αυτήν έγραψαν οι εκκλησιαστικοί πατέρες της Ανατολικής εκκλησίας, αυτή έγινε η επίσημη γλώσσα της Ορθοδοξίας.

Στη συνέχεια οι απόγονοι των αρχαίων Ελλήνων, που έμειναν στην πατρίδα γη εξοντώθηκαν μέσα στη λαίλαπα των εκ βορρά επιδρομών. Οι νέοι κάτοικοι της αποψιλωμένης από Έλληνες γης, κυρίως Σλαύοι και Αρβανίτες, υποτάχθηκαν στη συνέχεια στο Βυζάντιο, ασπάστηκαν τον ορθόδοξο χριστιανισμό και μέσα από τα ελληνόγλωσσα εκκλησιαστικά κείμενα, που μπήκαν στην καθημερινή τους ζωή, άρχισαν να μιλούν τα ελληνικά και να πιστεύουν πως είναι απόγονοι των αρχαίων Ελλήνων. Στην επικράτηση της ελληνικής γλώσσας βοήθησε πολύ η μεταφορά του από αιώνες ήδη ελληνόγλωσσου πληθυσμού από την Ασία, που αποτέλεσαν τη μαγιά του αναγεννημένου μ' αυτό τον τρόπο πάνω σ' ένα ξένο σώμα νεότερου ελληνισμού.

Όλα αυτά αποτελούν μια υπόθεση, που δυστυχώς η παντού κρατούσα θεωρία του αίματος δεν μας επέτρεψε να την ερευνήσουμε αμερόληπτα, ώστε να μπορούμε να την απορρίψουμε —κι όχι απλά να την αρνηθούμε— ή να την αποδεχτούμε. Οι λαοί δεν είναι ακόμα ώριμοι να δεχτούν την ιδέα πως οφείλουν κυρίως στη γλώσσα, αυτό που αποδίδουν στο αίμα. Υποσυνείδητα όμως το ξέρουν πως αυτή είναι η αλήθεια, γι' αυτό εάν ζητούν αποδείξεις τις ψάχνουν στη γλώσσα. (Οι Τούρκοι ήταν πάντα μια ελάχιστη μειονότητα μέσα στην απέραντη αυτοκρατορία τους. Με την βίαιη επιβολή της γλώσσας τους, σήμερα ακόμα, αφομοιώνονται σ' ένα λαό που τον ενώνει η γλώσσα και τον διαιρεί η βία. Η επιτυχία των μεθόδων τους, έχει επηρεάσει σε τέτοιο βαθμό τους Τούρκους επίσημους, ώστε δεν αρκούνται στην εμβάπτιση των επιζώντων αλλοεθνών στη γλώσσα τους, αλλά μεταβαπτίζουν και τους ομηρικούς ήρωες σε τουρκόγλωσσους προγόνους τους. Έτσι ο Όμηρος έγινε Τούρκος τροβαδούρος ονόματι Ομάρ, ο Οδυσσεύς κουρσάρος Ουντούς - εφέντη κτλ.).

Με άλλη αφορμή είχα διατυπώσει την άποψη πως οι λέξεις που έλκουν την καταγωγή τους από συγκεκριμένες κοσμοθεωρίες έχουν την τάση, σε ανύποπτους καιρούς, ν' αναγεννούν σαν καινούργιους βλαστούς τις παλιές εκείνες ιδέες. Τώρα πρέπει να εξετάσουμε σοβαρά το ενδεχόμενο, μήπως οι γλώσσες των νεκρών λαών έχουν μια τέτοια ζωογόνα δύναμη, ώστε ν' αναγεννούν (σαν εθνοτήτα) μετά από αιώνες τους λαούς που πρέπει να τις ξαναμιλήσουν!

Λέγεται πως όταν τέθηκε με ψηφοφορία θέμα επίσημης κρατικής γλώσσας στις νεοσύστατες τότε Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, η ελληνική γλώσσα έχασε από την αγγλική τη μάχη για μια μόνο ψήφο. Δεν μπορούμε να φανταστούμε ποια θα ήταν σήμερα η τύχη του ελληνισμού, αν ήταν άλλο το αποτέλεσμα της κρίσιμης, όπως αποδείχτηκε, εκείνης ψηφοφορίας. Γεγονός είναι πως στη συνέχεια η αγγλική έβαλε τη σφραγίδα της όχι μόνο πάνω στα πνευματικά, αλλά και στα υλικά προϊόντα της Αμερικής. Και μέσα απ' αυτά εισβάλλει σήμερα πανηγυρικά στη χώρα μας απειλώντας το πνευματικό ισοζύγιο και την εθνική μας ταυτότητα.

Τι μπορούμε να κάνουμε απέναντι σε μια τέτοια εισβολή; Να οχυρωθούμε πίσω από τα τείχη του Παρθενώνα ή τους τοίχους των εκκλησιών, πίσω από τα αρχαία ή τα βυζαντινά κείμενα, όπως προτείνουν κάποιοι; Τέτοια οχυρωματικά έργα φαίνονται ανεπαρκή για να συγκρατήσουν την πλημμυρίδα. Ένας λαός για να διατηρήσει την ταυτότητά του δεν πρέπει ασφαλώς να αποκοπεί από τις ρίζες του. Πρέπει να διατηρήσει και να εμπλουτίσει τη γλώσσα του. Δεν αρκεί όμως να είναι λεξικογράφος, αρχειοφύλακας και βιβλιοθηκάριος αρχαίων έργων (αν και αυτό το αναγκαίο minimum δεν το πετύχαμε ακόμα). Χρειάζεται επένδυση της γλώσσας του στη σύγχρονη πνευματική παραγωγή. Χρειάζονται περισσότερα εξαγώγιμα πνευματικά προϊόντα.

Βαγγέλης Πανταζής

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. R. Barthes, Γλώσσα και ομιλία (κείμενα σημειολογίας, εκδόσεις «Νεφέλη»).

2. Ο Μαρξ στη «Γερμανική Ιδεολογία» χρησιμοποιεί τη λέξη «επικοινωνία», εκεί που αργότερα θα μιλήσει για «ανταλλαγή». Αν πιστέψουμε τον C.L. Straws, που μάλλον υπερβάλλει, η ίδια η ανταλλαγή αγαθών, έχει σαν πρώτη της χρησιμότητα την αλληλοπρομήθεια συμβόλων. Φτάνει μάλιστα να πει πως τα τρόφιμα «είναι κατάλληλα για σκέψη, όχι για πένη».

3. «Η 13η Φυλή».

4. «Περί της καταγωγής των σημερινών Ελλήνων», μετάφραση Κ. Ρωμανού, εκδόσεις «Νεφέλη».

5. «Αυγή», 30 Δεκεμβρίου 1984.

ΕΟΚ: Το αναποφάσιστο βασίλειο της Δανίας

Κάτι αμλετικά διφορούμενο πλανιέται στο βασίλειο της Δανίας.

Στις 21 Ιανουαρίου, το Κοινοβούλιο της χώρας, το λεγόμενο Folketing, απέρριψε, με ψήφους 80 προς 75, το πακέτο των μεταρρυθμίσεων που αποφάσισε η τελευταία σύνοδος κορυφής της ΕΟΚ στο Λουξεμβούργο, τον περασμένο Δεκέμβρη. Τελικά, το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα, εκείνο που στα 1972 είχε οδηγήσει τη Δανία στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, και που κατά τα άλλα στηρίζει την κυβέρνηση μειοψηφίας του κεντροδεξιού πρωθυπουργού Πωλ Σλούτερ, καταψήφισε το σχέδιο απόφασης του Λουξεμβούργου μαζί με τα άλλα τρία σαφώς αντι-ΕΟΚικά κόμματα: το κεντροαριστερό Ριζοσπαστικό Κόμμα, το Σοσιαλιστικό Λαϊκό Κόμμα και το Αριστερό Σοσιαλιστικό Κόμμα.

Συνυχνώντας, η ίδια πλειοψηφία κάλεσε την κυβέρνηση να μην προχωρήσει σε δημοψήφισμα για το ζήτημα προτού ζητηθεί από τους άλλους έντεκα εταίρους της Δανίας στην ΕΟΚ η επαναδιαπραγμάτευση των όρων της Συμφωνίας του Λουξεμβούργου. Αλλά καθώς οι άλλοι έντεκα απορρίπτουν κάθε ιδέα επαναδιαπραγμάτευσης, το δημοψήφισμα παρουσιάζεται ως ο υποχρεωτικός επόμενος σταθμός. Σχετικά, πάντως, με την ψηφοφορία της 21ης Ιανουαρίου στο Folketing, αξίζει να σημειωθεί το εξής χαρακτηριστικό, και ενδεικτικό του επιπέδου λειτουργίας των θεσμών στη Δανία: ο συντηρητικός πρωθυπουργός Σλούτερ τόνισε ότι αν είχε τεμαχίσει το «πακέτο» των αποφάσεων του Λουξεμβούργου σε τρία κομμάτια και τα είχε θέσει σε τρεις χωριστές ψηφοφορίες, θα είχε εξασφαλίσει χωρίς πρόβλημα την υπερψήφισή τους συναθροίζοντας πλειοψηφίες διαφορετικής σύνθεσης για το κάθε κομμάτι. Και τούτο επειδή οι Σοσιαλδημοκράτες και οι Ριζοσπάστες εναντιώνονται σε διαφορετικά σημεία της απόφασης του Λουξεμβούργου. Πρόσθεσε, ωστόσο, ότι δεν προτίμησε μια τέτοια λύση, υποτιμητική για το ήθος του Κοινοβουλίου, διότι θεωρούσε ότι η υφαρπαγή της συγκατάθεσης, μακροπρόθεσμα, θα δημιουργούσε περισσότερα προβλήματα.

Οι Σοσιαλδημοκράτες λένε ότι αντιτίθενται στις προτεινόμενες μεταρρυθμίσεις κυρίως επειδή αυξάνουν τις εξουσίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, και επειδή φοβούνται ότι η προστασία του περιβάλλοντος —ένα θέμα στο οποίο είναι ιδιαίτερα ευαίσθητη η κοινή γνώμη της Δανίας— θα παραμεληθεί προς όφελος των μέτρων που θα αποσκοπούν στην ενοποίηση της ευρωπαϊκής αγοράς. Η κυβέρνηση από την πλευρά της υποστηρίζει ότι η καθιέρωση της αρχής της ενισχυμένης πλειοψηφίας σε ζητήματα ενδο-ΕΟΚικής αγοράς θα αποβεί προς όφελος μιας χώρας σαν τη Δανία η οποία εξαρτάται σε πολύ μεγάλο βαθμό από τις εξαγωγές

της, και ότι οι άλλες δύο προτάσεις της Συμφωνίας του Λουξεμβούργου —ευρύτερες αρμοδιότητες στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, και επισημοποίηση με τη μορφή συνθήκης, της συνεργασίας στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής— θα έχουν αμελητέο πρακτικό αντίκρουσμα.

Υπάρχουν δύο βασικοί παράγοντες που καθορίζουν τα αισθήματα της Δανίας απέναντι στην Κοινότητα. Καταρχάς, κανένα από τα μεγάλα πολιτικά κόμματα της χώρας δεν συγκινείται πραγματικά από τα «ι-δανικά» της ευρωπαϊκής συσσωμάτωσης που εμπνεύσανε τους θεμελιωτές της Κοινότητας. Η πλειονότητα των Δανών νιώθει πολύ περισσότερο προσδεμένη στο σκανδιναβικό βορρά και τους θεσμούς του (είναι η μόνη χώρα - μέλος της ΕΟΚ που εξακολουθεί να ανήκει και σε μια άλλη περιφερειακή οικονομική οργάνωση, συγκεκριμένα στο Συμβούλιο του Βορρά που απαρτίζεται επίσης από τη Σουηδία, τη Νορβηγία, τη Φινλανδία, και την Ισλανδία) παρά στην οποιαδήποτε ευρύτερη Ευρώπη. Ο δεύτερος παράγοντας πρέπει να αναζητηθεί στις βαθιές αντιγνώμεις που το θέμα της ΕΟΚ έχει προκαλέσει στο Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα ήδη από το 1972 οπότε εντάχθηκε η Δανία.

Τότε, η ένταξη είχε πραγματοποιηθεί ύστερα από δημοψήφισμα που απέβη υπέρ της ΕΟΚ με πλειοψηφία δύο προς ένα. Αλλά το δημοψήφισμα του 1972 περιστράφηκε γύρω από πολύ συγκεκριμένα και απτά οικονομικά συμφέροντα, πράγμα που επέτρεπε μια πιο ξεκάθαρη στάση. Αν τότε οι Δανοί έμεναν έξω από την Κοινότητα, την ώρα που οι Βρετανοί έμπαιναν, η γεωργία και η αλιεία τους (έδιναν το ένα τρίτο των εξαγωγών της χώρας) θα είχε υποστεί μοιραία πλήγματα. Από καθαρά οικονομική άποψη, η Δανία έχει κερδίσει με τη συμμετοχή της στην Κοινότητα περισσότερα από κάθε άλλο μέλος.

Παρόλα αυτά, η κοινή γνώμη της Δανίας φαινόταν σα να είχε αρχίσει να μετανιώνει για τη θετική της ψήφο ήδη από το φθινόπωρο του 1973. Οι δημοσκοπήσεις της εποχής έδειχναν ότι αν το ερώτημα: «να μπούμε ή να μην μπούμε τώρα» ετίθετο ξανά σε δημοψήφισμα, η ετυμηγορία του εκλογικού σώματος θα ήταν αρνητική. Έκτοτε, οι διαθέσεις των εκλογέων δεν έχουν αλλάξει σημαντικά, δεδομένου μάλιστα ότι ακολούθησε η δεκαετία των ισχνών αγελάδων, και η συμμετοχή της Δανίας στην Κοινότητα συνέπεσε με τον υπετριπλασιασμό της ανεργίας, τη χρέωση της χώρας, τη στασιμότητα.

Το παράδοξο είναι ότι, όπως λένε οι δημοσκοπήσεις, η στάση του εκλογικού σώματος κατά το αναμενόμενο δημοψήφισμα θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό από τον τρόπο που θα τεθεί το ερώτημα. Σύμφωνα με μια δημοσκόπηση που δημοσιεύτηκε στις 13 Ιανουαρίου, εάν οι Δανοί ή-

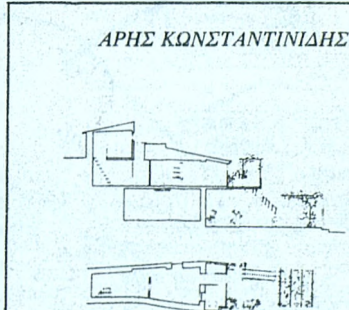
σαν έξω από την ΕΟΚ και καλούσαν τώρα να αποφασίσουν για την είσοδό τους, θα αποφαίνονταν αρνητικά με ποσοστά 44-38%· όμως, μόνο οι μισοί από το 44% θα ψήφιζαν υπέρ της εξόδου της χώρας τους από την ΕΟΚ. Οι δημοσκόποι έβγαλαν το συμπέρασμα ότι η πλειοψηφία είναι εναντίον της αποχώρησης. Το ίδιο φάνηκε να προκύπτει και από μια ακόμη πιο πρόσφατη δημοσκόπηση που δημοσιεύτηκε μόλις στις 19 Ιανουαρίου. Το ερώτημα σε αυτή την περίπτωση αφορούσε άμεσα την έγκριση των μεταρρυθμίσεων που προβλέπει η Συμφωνία του Λουξεμβούργου, και υπήρξαν τα εξής αποτελέσματα: 48% υπέρ, 38% κατά και 14% αναποφάσιμοι.

Παρότι το δημοψήφισμα, (προγραμματίζεται για τα τέλη του Φλεβάρη) έχει τυπικά «συμβουλευτικό» χαρακτήρα, όλα τα κόμματα έχουν δηλώσει ότι θα δεσμευτούν από το αποτέλεσμά του. Ο Σλούτερ, σε μια έξαρση κινδυνολογίας δηλώνει ότι η απόρριψη της Συμφωνίας του Λουξεμβούργου ισοδυναμεί με το πρώτο βήμα προς την αποχώρηση από την ΕΟΚ, πράγμα που σημαίνει την οικονομική καταστροφή της Δανίας. Η ερμηνεία αυτή αμφισβητείται έντονα από τους Σοσιαλδημοκράτες οι οποίοι δεν παύουν να επαναλαμβάνουν ότι η Συνθήκη της Ρώμης μόνο με ομόφωνη απόφαση των μελών της Κοινότητας, μπορεί να αναθεωρηθεί και ισχυρίζονται ότι μετά την απόρριψη των μεταρρυθμίσεων η κοινοτική ζωή θα επανέλθει στον προηγούμενο ρυθμό της και το δανέζικο επείσوديό θα ξεχαστεί σύντομα.

Η ερμαφρόδιτη κατάσταση προβλέπεται να συνεχιστεί για πολύ ακόμη, και με-
τά το δημοψήφισμα. Φ.Α.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΑΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΤΑ ΠΑΛΙΑ ΑΘΗΝΑΪΚΑ ΣΠΙΤΙΑ

ΑΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ
ΤΑ ΠΑΛΙΑ ΑΘΗΝΑΪΚΑ ΣΠΙΤΙΑ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΑΘΗΝΑ: «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»,
Δεινοκράτους 131, τηλ. 72.29.237

ΑΝΤΕΝ:

Η «αναπόφευκτη» τριτοκοσμική συνταγή και τα στρατηγικά της επακόλουθα

Ο στασιαστής Αμπτούλ Φατάχ Ισμαήλ και ο πρόεδρος της Ν. Υεμένης Νασίρ Μοχάμεντ αλ Χασανί.

Με επικράτηση στα σημεία των αντιπάλων του ως χτες προέδρου της χώρας και γενικού γραμματέα του Σοσιαλιστικού Κόμματος της Υεμένης (ΣΚΥ) Αλί Νάσερ Μοχάμεντ, φαίνεται πως έληξε ο πρώτος γύρος της εμφύλιας σύρραξης στο στρατηγικό νοτιότατο άκρο της Αραβικής Χερσονήσου. Ήδη, στήνεται το σκηνικό για τη δεύτερη πράξη του τριτοκοσμικού δράματος που η τελική έκβασή του μοιάζει αβέβαιη όσο και μακρινή.

Μέσα από το σωρό των συγκεχυμένων πληροφοριών που φτάνουν από το Άντεν, εμφανίζεται χοντρικά το εξής περίγραμμα της κατάστασης: η διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στις δύο παρατάξεις διαπερνάει τους μηχανισμούς του κόμματος, του κράτους και των ενόπλων δυνάμεων, οι οποίοι ουσιαστικά έχουν κοπεί στα δύο. Οι αντίπαλοι μοιράζονται την υποστήριξη του ένοπλου και μη πληθυσμού της χώρας στη βάση της φυλετικής αλληλεγγύης,

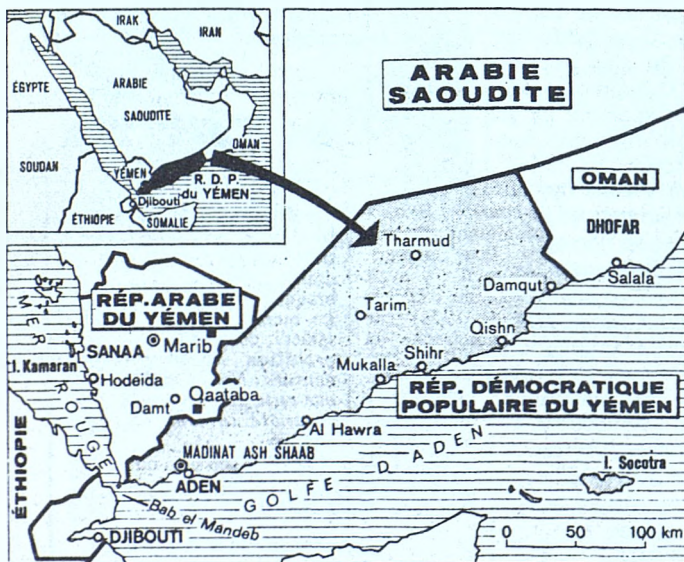
και έτσι ελέγχουν ο καθένας από κάποιες επαρχίες (ο Μο. χάμεντ φέρεται να ελέγχει δύο από τις έξι, στα ανατολικά της πρωτεύουσας). Οι πιο αποφασιστικές μάχες της πρώτης φάσης —από τις 13 ως τις 23 Ιανουαρίου περίπου— έγιναν στο Άντεν όπου συρρέυσαν ένοπλοι από διάφορα μέρη της χώρας. Οι αντίπαλοι του Μοχάμεντ κέρδισαν, προσωρινά τουλάχιστον, τη μάχη του Άντεν, με βαρύτατες απώλειες όχι μόνο μεταξύ των απλών μαχητών αλλά και μεταξύ των ηγετικών στελεχών. Έτσι, ορισμένα από τα κορυφαία πρόσωπα της παράταξής τους έχουν σκοτωθεί, όπως ο αντιπρόεδρος της χώρας συνταγματάρχης Αχμέντ Αλί Αντάρ και ο υπουργός άμυνας Σαλέχ Μοσλέχ Κασίμ, ενώ για τον Αμπντέλ Φατάχ Ισμαήλ, πρόκατοχο του Μοχάμεντ στην προεδρία της χώρας ως το 1980, δεν είναι βέβαιο αν ζει, και σε ποια κατάσταση.

Αμέσως μετά το ξέσπασμα των μαχών,

τα δυτικά μέσα ενημέρωσης, μέσα στη μαυρισμένη οπτική τους, παρουσίαζαν τον Ισμαήλ ως εγκέφαλο του πραξικοπήματος, κυρίως εξαιτίας της παλιάς αντιδικίας του με τον Μοχάμεντ και της αδιάλλακτη φιλοσοβιετικής και αντιδυτικής τοποθέτησής του. Ωστόσο, οι νέοι κυρίαρχοι του Άντεν ανακήρυξαν πρόεδρο της χώρας τον ως τώρα πρωθυπουργό Αϊντάρ Αμπντού Μπακρ Αλ Ατάς ο οποίος παρέμεινε στη Μόσχα όλο το δεκαήμερο των μαχών, επιστρέφοντας από επίσκεψη στην Ινδία. Σύμφωνα μάλιστα με ανακοίνωση του ραδιοσταθμού του Άντεν, η ανακήρυξή του πραγματοποιήθηκε με «απόφαση της Κεντρικής Επιτροπής του ΣΚΥ». Τι μπορεί να σημαίνουν αυτά; Ίσως ότι ο Ισμαήλ είναι τραυματισμένος και δεν μπορεί να ασκήσει καθήκοντα· ίσως ότι προορίζεται για το αξίωμα του γενικού γραμματέα του κόμματος το οποίο επίσης κατείχε ο Μοχάμεντ ως την ημέρα της ανατροπής του.

ΙΟΥΝΙΟΣ 1985 — ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1986

Το ωρίμασμα της σύγκρουσης

Οι απαρχές του εμφύλιου πολέμου που ξέσπασε πριν από είκοσι μέρες στη Νότια Υεμένη ανάγονται στον Ιούνιο του 1985. Τα πρώτα αποτελέσματα της εκλογής των αντιπροσώπων για το τρίτο συνέδριο του Σοσιαλιστι-

κού Κόμματος της Υεμένης (ΣΚΥ) έδωσαν τότε μια πλειοψηφία 70% στους οπαδούς του πρώην προέδρου Αλί Νάσερ Μοχάμεντ. Η αντιπολίτευση —απαρτιζόμενη από την ετερόκλητη συμμαχία του ιδεολογικού υπεύθυνου

του κόμματος Αμπντέλ Φατάχ Ισμαήλ και του συνταγματάρχη Αλί Αντάρ, αντιπροέδρου της Δημοκρατίας που διέθετε την υποστήριξη των φυλών της γενέτειρας επαρχίας του —αμφισβήτησε τα αποτελέσματα. Μέσα σε λίγες μέρες, ένα κλίμα ανατρεπτικής έντασης ξαπλώθηκε στο Άντεν, καθώς οι πρωταγωνιστές του δράματος άρχισαν να μοιράζουν όπλα στον πληθυσμό.

Η εμφύλια σύρραξη αποφεύχθηκε τότε μόλις την τελευταία στιγμή χάρη στις μεσολαβητικές προσπάθειες των Σοβιετικών και της παλαιστινιακής αριστεράς. Οι Ζωρ Χάμπας και Ναγιέφ Χαβατμέ παγιοποιήθηκαν κάμποσες φορές στο Άντεν σε μια προσπάθεια να ξεμπλέξουν το κουβάρι της αντιδικίας ανάμεσα στους φίλους και συμμάχους τους ηγέτες της Ν. Υεμένης. Αλλά και οι σοβιετικοί διπλωματικοί ανέπτυξαν έντονη δραστηριότητα, τασόμενοι πάντως δημόσια υπέρ του αρχηγού του κράτους και χαρακτηρίζοντας τους αντιπάλους του προέδρου Αλί Νάσερ «τυχοδιώκτες».

Οι μεσολαβητικές εκείνες προσπάθειες οδήγησαν σε μια πρόσκαιρη εκτόνωση της κρίσης· αλλά δεν ήταν αρκετές για να διευθετηθούν το πρόβλημα στην ουσία του. Η επίσημη εφημερίδα του καθεστώτος, Αλ Θάουρα,

που με μια σειρά άρθρων είχε αρχίσει να καταγγέλει τις ιντριγκες της αντιπολίτευσης, σταμάτησε αυτά τα δημοσιεύματα για να διευκολύνει τις προσπάθειες συμβιβασμού των μεσολαβητών ώστε να καταστεί δυνατή η σύγκληση του τρίτου συνεδρίου του κόμματος τον Οκτώβριο του 1985. Ήδη από τότε, το Άντεν έμοιαζε να βρίσκεται σε κατάσταση πολιορκίας. Οι διάφορες φατρίες του στρατού και της πολιτοφυλακής είχαν στήσει οδοφράγματα στις κυριότερες αρτηρίες της πρωτεύουσας και έκαναν έρευνα στους περαστικούς.

Οι στρατώνες είχαν μετατραπεί σε τόπους ανοιχτής συζήτησης των απόψεων των πρωταγωνιστών της αναμέτρησης. Ο στρατός ήταν βαθύτατα διχασμένος καθώς ο αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας Αλί Αντάρ, που στις αρχές της δεκαετίας του '80 υπήρξε υπεύθυνος για τις ένοπλες δυνάμεις, εξακολουθούσε να ελέγχει τα θεωρακισμένα. Είχε τοποθετήσει σε όλες τις θέσεις κλειδιά πατριώτες του από την επαρχία Νταλέι, οι φυλές της οποίας τον υποστήριζαν τυφλά.

Ήδη από το 1982, ο συνταγματάρχης Αλί Αντάρ, που ήταν τότε υπουργός άμυνας, είχε επιχειρήσει να καταλάβει την εξουσία με ένα πραξικόπημα που πνίγηκε την τελευταία στιγμή. Απαλλάχτηκε τότε από τα καθήκοντα

ίσως ότι οι πράξικοπηματίες αλλά κυρίως η Μόσχα δεν θέλουν αρχηγό του κράτους έναν άνθρωπο που αποτελεί κόκκινο πανί για τα άλλα καθεστώτα της Αραβικής Χερσονήσου προς τα οποία ανοίγεται ολοένα και πιο εντατικά η σοβιετική πολιτική τα τελευταία χρόνια· ίσως ότι η Μόσχα δεν θέλει να κάνει ακόμη δυσκολότερο έναν ενδεχόμενο μελλοντικό συμβιβασμό ανάμεσα στα δύο αντίπαλα στρατόπεδα δεχόμενα σήμερα ως αρχηγό του κράτους τον Ισμαήλ. Εξάλλου, η ανάθεση του ανώτατου κρατικού αξιώματος σε κάποιον που απουσίαζε από τη χώρα όσο μαίνονταν οι συγκρούσεις και μάλιστα «νομιμοποιημένη» από κάποια Κεντρική Επιτροπή του ΣΚΥ ίσως να δηλώνει μια προσπάθεια να μην κοπούν ολωσδιόλου οι γέφυρες προς την παράταξη του Μοχάμεντ και προς τα γειτονικά αραβικά καθεστώτα.

Πάντως με τα σημερινά δεδομένα, μια προοπτική συμβιβασμού των δύο αντιπάλων κάθε άλλο παρά ρεαλιστική φαίνεται. Κατά το ραδιοσταθμό του Άντεν, «ο αντεπαναστάτης Μοχάμεντ» πρόκειται να περάσει από δίκη — ερήμην, κατά πάσα βεβαιότητα— για την έκβαση της οποίας δεν μπορεί να υπάρξει η παραμικρή αμφιβολία. Από την πλευρά του, ο πρώην πρόεδρος έχει καταφύγει στη Βόρεια Υεμένη όπου δήλωσε ότι συγκεντρώνει μια δύναμη σαράντα χιλιάδων ανδρών για να επιχειρήσει «αποφασιστική αντεπίθεση» εναντίον των πράξικοπηματιών.

Πέρα από την ακρίβεια στις λεπτομέρειες, ένα πράγμα είναι βέβαιο: η χώρα έ-

χει πιαστεί μέσα στο στρόβιλο της ένοπλης φυλετικής διαμάχης, δέσμια αντιθέσεων που δεν έχουν πάψει να ματώνουν τις χώρες του Τρίτου Κόσμου, συχνά πιο σοβαρά από, όσο οι «καθαρά» ταξικές αντιθέσεις.

Οι εξελίξεις στη Νότια Υεμένη συνιστούν άμεση πρόκληση για την πολιτική της Μόσχας στην περιοχή αφού, μακροπρόθεσμα θέτουν σε κίνδυνο την ίδια τη σοβιετική παρουσία στη χώρα. Η μετάβαση προς μια κατάσταση παρατεταμένης εμφύλιας σύγκρουσης, αναγκάζοντας τους Σοβιετικούς να πάρουν το μέρος του ισχυρού της στιγμής, δεν μπορεί παρά να στείλει τον λιγότερο ισχυρό γραμμή στην αγκαλιά της Δύσης. Οι γεωστρατηγικές επιπτώσεις της αστάθειας στο νότιο άκρο της Αραβίας διαγράφονται εξαιρετικά σοβαρές. Και είναι ενδεικτικό ότι η Ουάσιγκτον έσπευσε να μπει στο παιχνίδι δηλώνοντας νωρίς - νωρίς το ενδιαφέρον της: «Υπήρξαν συνομιλίες με τη Σοβιετική Ένωση», δήλωσε ο εκπρόσωπος του Στাইτ Ντηπάρτμεντ στις 23 Ιανουαρίου, «και πιστεύω ότι είναι κοινή η αντίληψη ότι δεν πρέπει να υπάρξει ξένη στρατιωτική επέμβαση». Για να προσθέσει ότι η έκβαση των μαχών θα επηρέαζε οπωσδήποτε τα αμερικανικά στρατηγικά συμφέροντα «λόγω της γεωγραφικής θέσης και της φύσης της κυβέρνησης της χώρας και επειδή οι αναταραχές σ' αυτή την περιοχή του κόσμου αποτελούν καθαυτές ένα πρόβλημα».

Φ.Α.

ΤΟ ΝΕΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ ΜΑΝΙΑΤΑΚΟΥ

Από γενιά σε γενιά

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΑ
ΤΗΣ ΕΚΠΑΝΚΤΙΚΟΤΕΡΗΣ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΕΡΙΠΤΕΥΙΑΣ

Γιώργος Μανιατάκος

από γενιά σε γενιά

ΒΙΒΛΙΟΠΟΛΕΙΟΝ ΤΗΣ 'ΕΣΤΙΑΣ - Γ.Α. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΥΝ. Α.Ε.

Για κάθε βιβλιοθήκη

του αρχηγού του στρατού και τοποθετήθηκε αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας. Ο Αλί Νάσερ Μοχάμεντ, είτε διότι δεν θέλησε είτε διότι δεν μπόρεσε, δεν απομάκρυνε τελείως τον Αλί Αντάρ αλλά προσάτησε να τον εξουδετερώσει δίνοντας το υπουργείο άμυνας στον συνταγματάρχη Σαλέχ Μοσλέχ Κασίμ, πατριώτη του Αλί Αντάρ, με την ελπίδα ότι ανάμεσα στους δύο θα αναπτυσσόταν θανάσιμη εχθρότητα. Στην πραγματικότητα, συνέβη το αντίθετο, με αποτέλεσμα ο νέος υπουργός άμυνας να συμπαραταχθεί με εκείνον που προοριζόταν να υπονομευθεί.

Μια παρόμοια σάση «αδυναμίας» είχε τηρήσει και σε άλλη μια κρίσιμη περίπτωση ο Μοχάμεντ. Τον Απρίλιο του 1980, είχε επιτρέψει στον προηγούμενο πρόεδρο Αμπντέλ Φατάχ Ισμαήλ, «απαλλαγμένο» από τα καθήκοντά του, να φύγει για τη Σοβιετική Ένωση παρά την αντίθετη τότε γνώμη του Αλί Αντάρ. Η αλήθεια είναι ότι από τότε που ανέβηκε στην εξουσία, το 1980, ο Μοχάμεντ πάσχιζε να αποφύγει την προσφυγή στην τρομοκρατία για την εξουδετέρωση των αντιπάλων του. Θεωρούσε ότι αυτή η μέθοδος δεν μπορούσε παρά να οδηγήσει τελικά σε έναν «αδιάκοπο εμφύλιο πόλεμο φυλετικού χαρακτήρα» που θα κατέληγε να θέσει σε κίνδυνο την ίδια την υπό-

σταση της Δημοκρατίας της Νότιας Υεμένης. Σύμφωνα με την αντίληψή του, η Βόρεια Υεμένη καιροφυλακτούσε να επωφεληθεί από μια τέτοια κατάσταση για να λύσει μια για πάντα προς όφελός της το πρόβλημα της ύπαρξης δύο κρατών στην ίδια χώρα.

Ακριβώς αυτός ο φόβος της ξένης επέμβασης παρακίνησε τις αντιπάλους παρατάξεις του Άντεν να οδηγηθούν σε ένα συμβιβασμό κατά το συνέδριο του κόμματος, τον Οκτώβριο του 1985. Αλλά ο συμβιβασμός αποδείχτηκε ρηχός. Από τη μια μεριά, η παράταξη του Μοχάμεντ κέρδισε την πλειοψηφία των μελών της Κεντρικής Επιτροπής και από την άλλη, οι αντιπάλοι του έθεσαν υπό τον έλεγχό τους το πολιτικό γραφείο του κόμματος. Έτσι, το ΣΚΥ περιέπεσε σε μια κατάσταση ακυβερνησίας και διάλυσης. Με το τέλος των εργασιών του συνεδρίου, ανασυστήθηκε η γενική γραμματεία της ΚΕ αλλά οι αντίπαλοι δεν μπόρεσαν να συμφωνήσουν πάνω στην κατανομή των αρμοδιοτήτων μέσα στους κόλπους του νέου αυτού οργάνου. Το αποτέλεσμα ήταν να τοποθετηθούν στις δύο θέσεις - κλειδιά του πολιτικού γραμματέα και του γραμματέα εξωτερικών σχέσεων οι παλιοί κάτοχοι αυτών των θέσεων, και συγκεκριμένα, ο Αμπουμπάκρ Μπαντίμπ, στέλεχος του Υεμενί-

του Κομμουνιστικού Κόμματος, και ο Αμπντέλ Γκανί Αμπτέλ Καντέρ, μπασαχίτης, και οι δύο στενοί συνεργάτες του Μοχάμεντ, παρότι δεν ανήκαν στην ιστορική ηγεσία της επανάστασης του 1967.

Μια από τις βασικές κατηγορίες που απεύθυνε η αντιπολίτευση, δια στόματος του Φατάχ Ισμαήλ, ενάντια στον Μοχάμεντ ήταν ότι «είχε εγκαταλείψει τα επαναστατικά κινήματα της αραβικής χερσονήσου, και ειδικά της Βόρειας Υεμένης και του Ομάν, ότι ενθάρρυνε τον καπιταλισμό διευκολύνοντας τους νοτιο-εμενίτες εμικρέδες να επιστρέψουν στη χώρα και ευνοώντας τις οικονομικές σχέσεις με τη Δύση υπό το πρόσχημα της αποδοτικότητας».

Στο τέλος του Δεκεμβρίου του 1985, η αντιπολίτευση απαίτησε την απομάκρυνση του Μπαντίμπ και του Καντέρ. Ζήτησε επίσης από τον Μοχάμεντ να παραιτηθεί από την αρχηγία του κράτους υπέρ του συνταγματάρχη Αλί Αντάρ, και να διατηρήσει μόνο το αξίωμα του γενικού γραμματέα του κόμματος. Ο Μοχάμεντ, διαπιστώνοντας ότι η αντιπολίτευση επιχειρούσε να τον απογυμνώσει βαθμιαία από κάθε ουσιαστική εξουσία, αποφάσισε να μην υποχωρήσει άλλο και να περάσει στην αντεπίθεση.

Μια ύστατη προσπάθεια συμ-

φιλίωσης των δύο παρατάξεων πραγματοποιήθηκε την Παρασκευή 10 Ιανουαρίου, δηλαδή τρεις μόλις μέρες πριν από το ξέσπασμα των μαχών, από μια αντιπροσωπεία του Λιβανικού Κομμουνιστικού Κόμματος που έσπευσε στο Άντεν με επικεφαλής τον γενικό γραμματέα του Ζωρζ Χάουι. Χαμένος κόπος: το μόνο που κατόρθωσαν οι Λιβανέζοι ήταν να διαπιστώσουν το μέγεθος του χάσματος που χώριζε τις δύο παρατάξεις. Σε μια κίνηση που θεωρήθηκε εγχείρημα αιφνιδιασμού, ο Μοχάμεντ συγκάλεσε για τις 27 Ιανουαρίου ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής με θέμα τη συζήτηση του τρίτου πεντάχρονου σχεδίου. Η αντιπολίτευση έθεσε τις δυνάμεις της σε κατάσταση συναγερμού φοβούμενη ότι στην πραγματικότητα σκοπός της ολομέλειας θα ήταν η αλλαγή στη σύνθεση του πολιτικού γραφείου.

Τίποτε πια δεν μπορούσε να εμποδίσει την πορεία προς τη σύρραξη. Ο Ισμαήλ αποφάσισε να ρίξει όλο το βάρος του υπέρ του συνταγματάρχη Αλί Αντάρ παρότι ο τελευταίος δεν συμμεριζόταν καθόλου τις ορθόδοξες μαρξιστικές επιλογές του. Ο Αλί Αντάρ, σε μια τελική πρόκληση προς τον Μοχάμεντ, τον ζήτησε να παραδοθεί χωρίς όρους. Είχαν ήδη αρχίσει να πέφτουν οι πρώτες ντουφεκιές. □

● Στις στήλες που ακολουθούν δημοσιεύουμε δύο κείμενα για τη σχετική συζήτηση που γίνεται στο ΚΚΕ εσ. για το μέλλον του κόμματος και τις εξελίξεις σ' αυτό το χώρο. Το πρώτο της Ελένης Πορτάλιου αναφέρεται ιδιαίτερα στο ΚΚΕ εσ. και επιπλέον στο άρθρο του Δ. Ψυχολογίου «Η Αριστερά χρειάζεται ένα καινούργιο κόμμα» (ΑΝΤΙ τχ. 308). Το δεύτερο των Γ. Λύτρα, Γ. Παπαγιαννόπουλου και Κ. Πετρογιάννη αναφέρεται στις ενυπότερες εξελίξεις στην Αριστερά.

Μετά τη διατύπωση των τεσσάρων προτάσεων στην ΚΕ του ΚΚΕ εσ. για το χαρακτήρα και το μέλλον του κόμματος ο διάλογος φαίνεται να ενδιαφέρει ευρύτερα την Αριστερά. Ας ελπίσουμε ότι με τη νέα κατάσταση που διαμορφώνεται πολλά θα διευκρινιστούν και σε περισσότερα θα δοθούν λύσεις.

Η ΛΥΣΗ ΠΡΟΣ ΤΑ ΑΡΙΣΤΕΡΑ

● Ακολουθεί το κείμενο της Ελένης Πορτάλιου.

Η κυριαρχία του λόγου της τηλεόρασης και των μεγάλων συγκροτημάτων του τύπου στο θέμα της προοπτικής της Ανανεωτικής Αριστεράς και η προσπάθειά τους να δρομολογήσουν τη «μετεξέλιξη» του ΚΚΕ εσ. σε στενή συνεργασία με τους υποστηρικτές της άποψης αυτής στην Κεντρική Επιτροπή, διαμορφώνουν ένα δυσμενέστατο πλαίσιο επικοινωνίας των κομμουνιστών του ΚΚΕ εσ. με τις ανένταχτες δυνάμεις και την κοινωνική αριστερά γενικότερα.

Η «διαφάνεια» αυτή που συσκοτίζει τη δυσπιστία της συντριπτικής πλειοψηφίας των κομματικών μελών για το «νέο» της προοπτικής και κυρίως τις απόψεις τους στα σημερινά ζητούμενα, δεν θα πρέπει να συναντά την ανοχή όσων, ενταγμένοι ή ανένταχοι στο ΚΚΕ εσ. αγωνίζονται για μια νέα αριστερά ικανή να υποστηρίξει μέσα στη σημερινή κρίση της ελληνικής κοινωνίας τη δυνατότητα του σοσιαλισμού. Γιατί κάθε πολιτική κρίνεται εξίσου από τους σκοπούς και τα μέσα της. Μ' άλλα λόγια τα μέσα υποδηλώνουν τους σκοπούς. Αν η ρήξη της αριστεράς με την αστική πολιτική πραγματοποιείται στο σημείο που η πρώτη υποστηρίζει το δικαίωμα και τη δυνατότητα των λαϊκών μαζών όχι μόνο να «ελέγχουν

την πολιτική εξουσία» αλλά και να κάνουν οι ίδιες πολιτική, τότε όσοι περιφρονούν τις ενταγμένες στο ΚΚΕ εσ. δυνάμεις, σίγουρα αναπαράγουν και διαιωνίζουν την αστική πολιτική. Περιφρόνηση δεν συνιστούν, άλλωστε, μόνο οι ιδεολογικές πιέσεις, οι εκβιασμοί, η δημιουργία τετελεσμένων ή ο καλλιεργούμενος ιδιότυπος διαχωρισμός των μέσων (που δεν τολμούν) από τους έξω (που διαθέτουν οξυδερκεία). Περιφρόνηση συνιστά και η προκαταβολική άποψη (έπαρση) ότι τα μέλη του ΚΚΕ εσ. δεν μπορούν να γονιμοποιήσουν τη 18χρονη αντιφατική εμπειρία τους και τους, περιορισμένους έστω αλλά και μόνους για την ανανεωτική αριστερά, δεσμούς με τα κοινωνικά κινήματα, ώστε να συμβάλουν αποφασιστικά στην επεξεργασία σύγχρονων απαντήσεων.

Αντίθετα με ότι συμβαίνει αυτή τη στιγμή η συζήτηση ανάμεσα στους αριστερούς και τους κομμουνιστές της ανανέωσης πρέπει να γίνει ελεύθερα και ανοιχτά. Απ' αυτή τη σκοπιά η εσωτερική δημοκρατία και η ουσιαστική διαφάνεια στο ΚΚΕ εσ. είναι εγγύηση για τη συνάντηση της ανανεωτικής αριστεράς. Για τον τόπο της συνάντησης. Όστε να μην είναι ένας δοκιμασμένος και χρεωκοπημένος τόπος.

Στο προηγούμενο τεύχος του «Αντί» ο Δημήτρης Ψυχολόγιος θέτει ορισμένα καθοριστικά προαπαιτούμενα για την προοπτική της Ανανεωτικής Αριστεράς. Το κείμενό του, υποδειγματικό στη σαφήνεια στόχων και προτάσεων, βοηθά να επισημανθούν διαφορές αλλά και σημαντικές συμπτώσεις με απόψεις που, υποστηρίζοντας τον κομμουνιστικό χαρακτήρα του κόμματος της ανανεωτικής αριστεράς, αγωνίζονται για ανάλογους στόχους. Θα διατυπώσω τις απόψεις μου με την πεποίθηση ότι δεν είναι ούτε μόνο προσωπικές ούτε αμετακίνητες.

Και πρώτ' απ' όλα χρειάζεται να διορθωθούν βασικές παρανοήσεις που αφορούν τις σημερινές διεργασίες στο ΚΚΕ εσ. και απορρέουν από τη μονόπλευρη πληροφόρηση που παραποιεί την πραγματικότητα.

«Πολιτική αγοραφοβία»

Η πορεία του ΚΚΕ εσ. δεν ικανοποιεί τα μέλη του. Αν όμως στα πρώτα χρόνια της μεταπολίτευσης υπήρχε σ' ένα μεγάλο τμήμα της βάσης μια σχεδόν τυφλή εμπιστοσύνη στους επαίοντες και τους εμπειρους ηγέτες, σήμερα κανείς δεν στοιχίζεται πια πίσω από μαγικές λύσεις, πόσο μάλλον όταν αντιγράφουν γνωστά από το παρελθόν ιδεολογήματα που καθήλωσαν το κόμμα και την ανανεωτική αριστερά. Επομένως, όταν το πλαίσιο πολιτικής σκέψης και δράσης δεν αποπροσανατολίζει, όλα τα μέλη θέλουν και μπορούν να αναζητήσουν και να στηρίξουν μια σταθερή πορεία ανάκαμψης.

Ακριβώς στο σημείο αυτό δημιουργούνται κρίσιμα ερωτήματα

που πρέπει ν' απαντηθούν σε συνθήκες έκπτωσης των μύθων του ΠΑΣΟΚ, με δεδομένη τη χρόνια εγκύλιση του ΚΚΕ και ενώ, ταυτόχρονα με την κοινωνική ρευστότητα και την αναζήτηση νέων διεξόδων υποβάλλονται (με τη βοήθεια των ιδεολογικών και καταστατικών μηχανισμών του κράτους) η αναζήτηση ατομικών λύσεων, η αναδιπλωση και οι συντηρητικές κοινωνικές πρακτικές.

Τα παρακάτω σημεία χαρακτηρίζουν σε γενικές γραμμές τους προβληματισμούς των μελών του κόμματος σήμερα:

- Η επαναβεβαίωση του στρατηγικού στόχου του σοσιαλισμού με δημοκρατία, ελευθερία, αυτοδιαχείριση και της αταξικής κοινωνίας ως οραμάτων μη ανατρέψιμων και ταυτόχρονα δυνατών να πραγματοποιηθούν. Η απεμπλοκή τους από τη συνθηματολογία αμετροεπείας και η σύνδεσή τους με τη σημερινή πραγματικότητα της ελληνικής κοινωνίας.

- Η επαναβεβαίωση της δυνατότητας της κοινωνικής και πολιτικής αριστεράς να διαχειριστούν αυτούς τους στόχους και επομένως η αναζήτηση των ρήξεων που απαιτούνται ώστε ν' ανατραπεί η φθίνουσα πορεία τους και να υπάρξει διέξοδος από τη διαπιστωμένη κρίση.

- Η ανάγκη τα προηγούμενα να βρίσκουν εφαρμογή σε μια καθημερινή πολιτική σκέψη και δράση που στοιχειωδώς αναχαιτίζει τη δεξιά πολιτική στροφή και συσπειρώνει τις κοινωνικές δυνάμεις των εργα-

και πρέπει να απασχολούν κάθε αριστερό, η άποψη της «μετεξέλιξης» βεβαρυμένη μ' ένα παρελθόν δεξιών «λαθών» (που δεν είναι λάθη αλλά αποτελέσματα μιας συγκεκριμένης αντίληψης) και χωρίς ν' απαντά σε κανένα από τα ουσιαστικά και αγωνιώδη ερωτήματα, προβάλλει την αλλαγή του τίτλου και των συμβόλων ως την κίνηση που θα εκμεταλλευτεί τη συγκυρία, δηλαδή τη δυσανεξία και θα αντλήσει οπαδούς, εκεί που θα έπρεπε η ανανεωτική αριστερά να συγκεντρώνει κοινωνικές δυνάμεις για τη σοσιαλιστική αλλαγή.

Επειδή όμως, όταν απουσιάζουν οι κοινωνικές αναλύσεις - απαντήσεις και η πολιτική, πληθαίνουν τα γκάλοπ, ο καθένας εύλογα μπορεί να υποστηρίξει ότι όσα κερδίσουμε τόσα θα χάσουμε. Αυτό είναι σίγουρο, γιατί και προς το ΚΚΕ θα υπάρχουν κεντροφύγες τάσεις αλλά και η αποστράτευση παλιών και νέων κομμουνιστών πρέπει να θεωρείται δεδομένη.

Αν λοιπόν τα μέλη του ΚΚΕ εσ. υποστηρίζουν στη συντριπτική τους πλειοψηφία την άποψη της «αναβάθμισης» δεν είναι γιατί πάσχουν από «πολιτική αγοραφοβία» όπως φοβάται ο Δ. Ψυχολόγιος. Εμμένοντες στον κομμουνιστικό χαρακτήρα υπερασπίζονται τριών κατά τη γνώμη μου στοιχείων που οριοθετούν την ανανεωτική αριστερά από τη μετεξέλιξη της σ' ένα «νέο» συντηρητικότερο από το ΚΚΕ εσ. πολιτικό φορέα. Αυτό φοβούνται και δεν έχουν άδικο.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΡΙΣΤΕΡΑ

ζομένων.

Από εδώ προκύπτει η εναγώνια απαίτηση των κομματικών μελών να προσανατολιστεί το κόμμα άμεσα και όχι ως παρατηρητής στην κοινωνική σύγκρουση που εκδηλώθηκε στο οικονομικό πεδίο και το πεδίο του κρατικού αυταρχισμού. Άλλωστε η έμπρακτη στράτευση και οι πειστικές εναλλακτικές απαντήσεις είναι προαπαιτούμενα της σύνδεσης με όσες δυνάμεις αποδεσμεύονται από το ΠΑΣΟΚ ή αντιλαμβάνονται τη δομική ανεπάρκεια του ΚΚΕ. Η κατανόηση της σημερινής κινητικότητας αλλά και των αδιεξόδων αναδεικνύει την ανάγκη ν' αποκατασταθεί μια διαδικασία επικοινωνίας με την κοινωνική αριστερά άμεσα διαδικασία που θα αιμοδοτήσει και τις όποιες πολιτικές κινήσεις.

- Η επίγνωση ότι όλα τα προηγούμενα δεν μπορούν να υπηρξήσουν χωρίς την ενεργοποίηση όσων παρακαταθήκων της κομμουνιστικής ανανέωσης συμπίεστηκαν επί χρόνια και τείνουν ν' αποσιωπηθούν πάλι μέσα στην απλουστευτική λογική των πυροτεχνημάτων.

- Τέλος, η πεποίθηση ότι χωρίς ολ' αυτά δεν υπάρχει δυνατότητα νέας πορείας.

Ενώ λοιπόν αυτά απασχολούν

- Το κομμουνιστικό παραέμφιο σε κάποιο όραμα, μπορεί μακρινό και απροσδιόριστο, αλλά που πάντως δεν χωρά στη σημερινή κοινωνία.

- Το κομμουνιστικό παραέμφιο στο διαφορετικό (από ταξική σκοπιά) από το αστικό κόμμα.

- Τέλος το κομμουνιστικό συνδέεται με ιστορίες αγώνων και ανιδιοτελούς στράτευσης, δηλαδή με πράγματα επίκαιρα σήμερα που περισσεύουν ο παρανοήσιμος, ο καριερισμός και όσα ανάλογα προς αποφυγή.

«Αγώνες οπισθοφυλακών»

Με αυτά τα δεδομένα η άποψη της «αναβάθμισης» στην ΚΕ αναζητά τα νέα στοιχεία του ΚΚΕ εσ. και της ανανεωτικής αριστεράς συνολικά, καθόλου απερίσπαστη, αφού οι υποστηρικτές της «μετεξέλιξης» επιδιώκουν με πόλεμο λέξεων και τη δημιουργία τετελεσμένων να μεταθέσουν τα ουσιαστικά προβλήματα στο μέλλον όταν η μετεξέλιξη θα έχει δρομολογηθεί και κριθεί κατ' εικόνα και ομοίωση της πολιτικής καταγωγής της.

Δεν δίνονται λοιπόν αγώνες οπισθοφυλακών «για ν' ανανεωθεί το τριτοδιεθνιστικό μοντέλο» κόμματος, γιατί εκτός των άλλων είναι αναντίστοιχο με τη στρατηγική του δημοκρατικού δρόμου και το χαρακτήρα της νέας σοσιαλιστικής εξουσίας και της σοσιαλιστικής κοινωνίας.

Άλλωστε μέσα από την πρακτική των κοινωνικών κινήσεων, από τις θεωρητικές επεξεργασίες για το σύγχρονο κράτος και την ταξική πάλη και τις πολιτικές αναθεωρήσεις στην περίοδο άνηθης του «ευρωκομμουνισμού» έχουν κατακτηθεί νέα πρωτοποριακά στοιχεία που αναντίρρητα πρέπει να χαρα-

κτριζούν το συγχρονο κομμα της εργατικής τάξης και των λαϊκών μαζών. Τα στοιχεία όμως αυτά ακριβώς επειδή δεν αποτελούν οργανικά προβλήματα αλλά έχουν να κάνουν με τη συνολική πολιτική και ιδεολογική φυσιογνωμία του κόμματος πρέπει να επιδιώκονται ταυτόχρονα με γενικότερες τομές τις οποίες μόνο όσοι αποδέχονται μπορεί να ενστερνιστούν και να υποστηρίξουν έμπρακτα και τη δημοκρατική κομματική λειτουργία.

Οι τάσεις π.χ. τις οποίες προσωπικά υποστηρίζω, μπορεί ή ν' αναπαράγουν την πρακτική του Γαλλικού Σοσιαλιστικού Κόμματος ή να επισφραγίζουν την αναγνώριση (σε αντίθεση με τον έλεγχο) της ταξικής πάλης και να οδηγούν τότε στη σύλληψη ενός ενιαίου πλουραλιστικού οργανισμού (σε αντίθεση με την ομοιοπαθία ομάδων).

Η άμυνα των μειοψηφιών στο καπέλλωμα είναι αναγκαία και θεμιτή, αλλά αν εκ προοιμίου και όχι θεωρητικά ελλοχεύει ο κίνδυνος της κυριαρχίας του μηχανισμού και όσων συντηρούν τον λειτουργούν από τέτοιους δρόμους, με τι υλικά θα εξυπηρετήσουμε το στόχο μας, που δεν είναι άλλος από τη σύνθεση του πολιτικού υποκειμένου των κυριαρχούμενων τάξεων στην Ελλάδα; Στο άρθρο του στο Αντί ο Δ. Ψυχολιός αναζητά το νέο φορέα «για να τεθούν, επιτέλους, τα πραγματικά προβλήματα: της ανάπτυξης μέσα από την αλλαγή των παραγωγικών σχέσεων» της δημοκρατίας, μέσα από το συνεχή έλεγχο της κοινωνίας στην πολιτική εξουσία της ανεργίας με την αναδιάρθρωση του παραγωγικού ιστού της χώρας...» κτλ., κτλ.

Τα προηγούμενα όμως, και πολλά άλλα δεν είναι αυτονόητα, το αντίθετο οι πολλαπλές προσπάθειες και μέσα στο ΚΚΕ εσ., για να αποκτήσουν σάρκα και οστά δεν έχουν τελεσφορήσει. Από την εποχή της διάσπασης αποτέλεσαν το επίδοκο αντικείμενο των συγκρούσεων και δεν είναι δυνατόν ν' αναβληθεί η αναμέτρηση μαζί τους τώρα που υποτίθεται ότι ξεκινούμε μια νέα πορεία. Εμπλουτίζοντας τον «κατάλογο» του Δ. Ψυχολιού θα προσθέσω ορισμένα ερωτήματα που αφορούν ζητήματα αρχών ή προβλήματα, πολιτικής επικαιρότητας.

Παραδείγματος χάριν. Απέναντι στην ταξική οικονομική πολιτική της κυβέρνησης θα μιλάμε για αναλογική λιτότητα;

● Απέναντι στην ανεργία θα μας ευαισθητοποιούν εκσυγχρονιστικές λύσεις που τη συντηρούν;

● Η αλλαγή των παραγωγικών σχέσεων μέσα από την αναγνώριση των ταξικών συγκρούσεων αποτελεί ή όχι τη βάση της οικονομικής πολιτικής;

● Στο πεδίο άμυνας απέναντι στον κρατικό αυταρχισμό, θα διαφωνούμε με την πορεία του Ρήγα;

● Σε σχέση με τον συνασπισμό των κοινωνικών και πολιτικών δυνάμεων θα υποστηρίζουμε ότι η αριστερά στην Ελλάδα είναι σήμερα το 60%;

● Θα ιεραρχήσουμε το κοινωνικό και σε επίπεδο ανάληψης και σε επίπεδο πρακτικής ή θα ενισχύσουμε κι εμείς την επικρατούσα πρακτική της υπερπολιτικοποίησης - κομματικοποίησης. Πιστεύουμε ότι είναι δυνατόν η αντίστροφη μέτρηση να ξεκινήσει από τους υπάρχοντες πολιτικούς φορείς;

● Η ιδεολογία της αριστεράς θα συνεχίζει να περιορίζεται στο α-

προσδιόριστο ήθος και το προσωπικό ύφος ή θα υπάρξει πλουραλιστικά σε ρήξη με τους ιδεολογικούς μηχανισμούς του κράτους;

● Θα είμαστε κριτές που νοθεύουν την κυβέρνηση ή κοινωνικά δρώσες δυνάμεις που συγκρούονται με την πολιτική εξουσία επιδιώκοντας την αλλαγή των πολιτικών συσχετισμών;

Ο «κατάλογος» μπορεί να γίνει πολύ μεγαλύτερος. Αυτό όμως που προέχει είναι ότι πολλοί από τους υποστηρικτές της «αναβάθμισης» αλλά και πολλοί αριστεροί δεν θα θέλαμε, πιστεύω, οι απαντήσεις σ' αυτά να «μετεξεληγχθούν» στην κατεύθυνση διατήρησης της σημερινής τάξης πραγμάτων.

Ελένη Πορτάλιου

ΑΝΑΓΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ

● Ακολουθούν οι απόψεις των Γ. Λύτρα, Γ. Παπαγιαννόπουλου και Κ. Πετρογιάννη.

Το αποτέλεσμα των εκλογών της 2ας Ιουνίου υπήρξε καθοριστικό για την αναδιάρθρωση του πολιτικού χάρτη της χώρας και την έναρξη μιας πορείας επαναπροσδιορισμού του στίγματος όλων των κομμάτων.

Στο χώρο της Δεξιάς η υπέρπυσα διαρθρωτική κρίση της πολιτικής της εκπροσώπησης αποκαλύπτεται σ' όλες τις πτυχές της. Ο επαναπροσδιορισμός του πολιτικού της λόγου πάνω στα νέα κοινωνικά και πολιτικά δεδομένα και η εμφάνιση αντιθέσεων μονιμότερου χαρακτήρα από απλές προσωπικές συγκρούσεις εκφράζεται με τη διάσπαση του κόμματος της Ν. Δημοκρατίας και τη διαγραφή ή αποχώρηση επώνυμων στελεχών της. Επαναπροσδιορισμός, που ταυτόχρονα αναίρεσι πια σαν κυρίαρχη, την υπαρκτή μέχρι τώρα πολιτική αντίθεση «ΠΑΣΟΚ ή ΔΕΞΙΑ» που καθόρισε σε σημαντικό βαθμό τις πολιτικές εξελίξεις από το '77 και δώθε.

Στο χώρο του ΠΑΣΟΚ αποκρυσταλλώνονται τα χαρακτηριστικά ενός κόμματος εξουσίας, που δίνει κυριαρχικά τον τόνο στο πολιτικό σκηνικό, μέσα από πολιτικές πρωτοβουλίες που αποβλέπουν στη διατήρηση της εξουσίας σε βάρος της κοινωνικής συμμετοχής, της συναίνεσης και αποδοχής της ακολουθούμενης πορείας από τα κοινωνικά στρώματα, με αποτέλεσμα τη ρήξη και αυτονομήσή του από τις κοινωνικές δυνάμεις που μέχρι τώρα το στήριζαν. Παγώνονται έτσι ως κύρια χαρακτηριστικά της διακυβέρνησής του ο αυταρχισμός και η διοικητική παρέμβαση στις κοινωνικές αντιθέσεις. Αυτά τα χαρακτηριστικά πηγάζουν και από την αδυναμία του ΠΑΣΟΚ να κατανοήσει το οριακό της παρέμβασης μιας σοσιαλιστικής πρότασης στην ιδιόμορφη ελληνική κοινωνία μέσα από τη λογική της αυτοδυναμίας και

χωρίς ολοκληρωμένο πρόγραμμα κοινωνικού μετασχηματισμού.

Παράλληλα ο χώρος της κομμουνιστικής αριστεράς συνεχίζει να κυριαρχείται από μια αντανάκλαστική ψηφοθηρική πολιτική, που αν και δεν απέδωσε τους προσδοκώμενους καρπούς, παραμένει κυρίαρχη επιλογή της στην προφανή έλλειψη εναλλακτικής οικονομικής και πολιτικής πρότασης. Παλινδρομώντας μεταξύ της άκριτης απόρριψης και της άνευ όρων υποταγής και αδυνατώντας να συμβάλει στη συγκρότηση κοινωνικών μετώπων που θα επέβαλαν λύσεις (παράδειγμα η έλλειψη κάθε αντίδρασης στη δολοφονία του μαθητή τις μέρες του Πολυτεχνείου), κατ' ουσία πλειοδοτεί υπέρ της ανεξέλεγκτης ηγεμονίας του κυβερνώντος κόμματος.

Η τωρινή συγκυρία χαρακτηρίζεται από την έλλειψη ελέγχου στις επιλογές και χειρισμούς της πολιτικής εξουσίας, αφ' ενός γιατί δεν προβάλλεται κάποια σαφής στρατηγική αντιμετώπιση στο πρόβλημα του κοινωνικού μετασχηματισμού, αφ' ετέρου γιατί δεν συγκροτείται κάποιο κίνημα που θα επιβάλει και θα κατοχυρώσει διαδικασίες δημοκρατικού διαλόγου και θα δεσμεύει την πολιτική εκπροσώπηση των κοινωνικών δυνάμεων που στήριξαν την Αλλαγή στους διακηρυσσόμενους στόχους. Η εξασφάλιση όμως του παρόντος και του μέλλοντος οδηγεί στην αναγκαιότητα κατοχύρωσης των διαδικασιών και των όρων κοινωνικών στόχων που θα επιτρέπουν την ακηδεμόνευτη έκφραση της διαλεκτικής σύγκλισης - σύγκρουσης των κοινωνικών και πολιτικών δυνάμεων που θα διαμορφώσει το επόμενο στάδιο στην πορεία για τον κοινωνικό μετασχηματισμό: 1) η απλή αναλογική που οδηγεί στην ισονομία των πολιτικών δυνάμεων, 2) η κατοχύρωση των αστικών δικαιωμάτων και ατομικών ελευθεριών που οδηγεί στην ισονομία των πολιτών, 3) η σταθεροποίηση του εργατικού εισοδήματος και του κοινωνικού μισθού σαν βάση για μια οικονομική ανάπτυξη κοινωνικού περιεχομένου, είναι σήμερα οι αναγκαίες και εφικτές κατοχυρώσεις που διασφαλίζουν τη δυνατότητα προχωρήματος της Αλλαγής κάτω από οποιοδήποτε σχήμα διακυβέρνησης. Ο έλεγχος και η δέσμευση της πολιτικής εξουσίας από τις κοινωνικές δυνάμεις γίνεται σήμερα το κυρίαρχο πολιτικό πρόβλημα που θα καθορίσει εάν το μοντέλο της κοινωνίας τα επόμενα χρόνια, θα είναι εκείνο της αδρανοποιημένης κοινωνίας και του ανενεργού πολίτη ή εκείνο της συμμετοχικής αυτοδιαχειριζόμενης δημοκρατίας.

Η διαπίστωση των αρνητικών χαρακτηριστικών του φορέα του σοσιαλιστικού κινήματος στην Ελλάδα, και οι εγγενείς αδυνα-

μίες της κομμουνιστικής αριστεράς, που είναι πλέον παγιωμένες καταστάσεις συνυφασμένες με μια μακρόχρονη πολιτική πρακτική, δεν οδηγούν σε συνολική απόρριψη του ρόλου που έπαιξαν και παίζουν σαν Αριστερά, δεδομένου πως —έστω και αναντίστοιχα— εκπροσωπούν προοδευτικές κοινωνικές δυνάμεις. Η υπέρβασή τους όμως, η υπέρβαση της εξυπνέτησης κομματικών λειτουργιών, δεν μπορεί να είναι σήμερα η «αναβάθμιση» ή «μετεξελέλιξη» όρων φορτισμένων με την αναποτελεσματικότητά τους ή μια πολιτική «στροφής στην κοινωνία», που συνεχίζει το παιχνίδι της εξυπνέτησης κομματικών σκοπιμοτήτων. Θα είναι παράγωγο της ανασύνθεσης, των αμφισβητήσεων της ανένταχτης αριστεράς της αμφισβήτησης του «σοσιαλιστικού ρεαλισμού» της εξουσίας από τους αρνούμενους να ενταχθούν στο μοντέλο του προβληματισμού της αδογματιστής αριστεράς και της έκφρασης των νέων αντιθέσεων που δημιουργεί ο όριμος καπιταλισμός από τα κινήματα κοινωνικής κριτικής. Απαιτείται μια ριζοσπαστική σοσιαλιστική πρόταση που θα διαμορφώνεται ταυτόχρονα με μια ριζοσπαστική πολιτική παρέμβαση για τη δέσμευση της ισοσχημότητας πολιτικής εξουσίας. Τούτο αποτελεί αναγκαίο όρο για να πάψει η Αριστερά στην Ελλάδα να επαναπροσδιορίζεται μέσω εσωστρεφών ιδεολογικών ορισμών.

Η ριζοσπαστική πολιτική παρέμβαση δεν μπορεί παρά να είναι προϊόν της οργανωτικής μορφοποίησης των επιμέρους τάσεων και απόψεων, απόψεις ή μη διαφορετικές πολιτικές καταγωγής, σε μια κοινή πολιτική πρακτική, μέσα από μια συλλειτουργία δημοκρατικού διαλόγου και διαφάνειας.

Γιάννης Λύτρας
Γιώργος Παπαγιαννόπουλος
Κώστας Πετρογιάννης

Πειρατικές ευχές

● Από τον αναγνώστη μας Βαβίλη Τσίρο πήραμε το σύντομο γράμμα που ακολουθεί οδηγώντας μας σε «παραδείσενια ακρογιάλια».

Αγαπητό Αντί,
Σου εύχομαι ένα 1986 —ΠΕΙΡΑΤΙΚΟ!

και σου εκμυστηρεύομαι: αν η εποχή των πειρατών δεν πέρασε, όσο υπάρχουν ακόμα αυτοί που κρύβουν ή επιδεικνύουν τους θησαυρούς τους, τότε θέλω να είμαι πειρατής, κι αγαπώ το λίκνισμα των πειρατικών τρικάρτων μέσα στο λιμάνι, το φευγιό τους στην ανοιχτή θάλασσα, και μετά την διανομή της λείας στα παραδείσενια ακρογιάλια ή στις φτωχογειτονιές, όπου γης.

Βασίλης Τσίρος

ευθύνονται οι ίδιοι. Όχι ότι αυτό σημαίνει, ότι υπάρχουν άνεργοι. Αντίθετα μάλιστα και αυτό είναι νομίζω παγκόσμια πρωτοπορία, η χώρα μας έχει μηδενικό ποσοστό ανεργίας. Ο κάθε πολίτης εργάζεται τουλάχιστον δέκα ώρες την ημέρα από τις οποίες οι τέσσερις κατά μέσο όρο, είναι χειρωνακτική εργασία, που στην τοπική διάλεκτο λέγεται «σκοπιά» ή «αγγαρεία».

Η αμοιβή των εργαζομένων στη γλώσσα μας λέγεται «έξοδος». Σε παλιές εποχές κάθε εργαζόμενος έπαιρνε εβδομαδιαίο 3 ή 4 «έξοδους» σαν αμοιβή. Με την πάροδο όμως του χρόνου και με την αλλαγή της τοπικής κυβέρνησης ακολουθήθηκε μια πολιτική λιτότητας που έφερε το βιωτικό επίπεδο των κατοίκων σε τέτοιο χάλι, που τώρα έχουμε αμοιβή 1 «έξοδο» την εβδομάδα. Ο καθένας λοιπόν μπορεί να καταλάβει την απελπισία των πολιτών του Τ.ΓΕΣ, που βλέπουν το βδομαδιακό τους να εξανemizεται χωρίς να μπορούν να ικανοποιήσουν ούτε τις στοιχειώδεις τους ανάγκες, ψυχικές και σωματικές.

Μάλιστα δε στις προγραμματικές του δηλώσεις για το νέο έτος, ο κυβερνήτης της χώρας που λέγεται «διοικητής», προειδοποίησε ότι θα πρέπει να σφίξουν κι άλλο τις ζώνες κι κάτοικοι του Τ.ΓΕΣ.

Όπως είναι φυσικό λοιπόν σε μια τόσο φτωχή χώρα, έχουμε και πρόβλημα μετανάστευσης, μια και όλοι θέλουν να φύγουν από αυτή για να αναζητήσουν αλλού την τύχη τους. Βέβαια λίγοι τα καταφέρνουν, αυτοί που έχουν γνωριμίες στα ανώτατα κλιμάκια της κυβέρνησης του Τ.ΓΕΣ. Η μετανάστευση ανάλογα με το αν είναι μόνιμη ή προσωρινή λέγεται «μετάθεση» ή «απόσπαση»

ΜΙΑ ΦΑΝΤΑΣΤΙΚΗ ΧΩΡΑ

● Έτσι προλογίζεται το γράμμα που δημοσιεύουμε, χωρίς σχόλια, ή άλλα προεισαγωγικά:

Θα ήθελα να σας παρακαλέσω να δημοσιεύσετε το γράμμα που ακολουθεί, έστω και αν είναι ανυπόγραφο. Βλέπετε θα επιθυμούσα να διατηρήσω κρυφή την ταυτότητά μου, μαζί με τις επιφυλάξεις μου για τον περίφημο εκδημοκρατισμό του στρατού, τη δικαιοσύνη και την κατανόηση που μπορεί να βρει κανείς στους στρατιωτικούς.

● Και συνεχίζει:

Αυτό το γράμμα έχει σαν θέμα του μια χώρα (τη χώρα μου) και τους κατοίκους της. Η χώρα αυτή λέγεται Τάγμα ΓΕΣ, μια μικρή χώρα με λίγους κατοίκους, που αντιμετωπίζουν όμως πολλά και σοβαρά προβλήματα.

Η χώρα αυτή συνορεύει με το Τ. ΓΕΕΘΑ, το Τ. ΓΕΝ και το Τ. ΓΕΑ, ανατολικά βρέχεται από την Α. Μεσογείων, μοναδική διέξοδος για τον πολιτισμένο κόσμο. Οι γειτονικές χώρες είναι εξίσου μικρές, έχουν το ίδιο πολιτικό καθεστώς και πολύ καλύτερες συνθήκες ζωής.

Αυτό βέβαια δημιουργεί το πρώτο μεγάλο, ψυχολογικό, πρόβλημα στους κατοίκους της Τ.ΓΕΣ μια και κάνοντας τις αναπόφευκτες συγκρίσεις καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι είναι μόνιμα αδικημένοι.

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να τονίσω ότι το πνευματικό επίπεδο των πολιτών του Τ.ΓΕΣ είναι ιδιαίτερα υψηλό μια και η πλειοψηφία τους έχουν σπουδές σε ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Δυστυχώς όμως οι ικανότητές τους μένουν στο μεγαλύτερο ποσοστό τους αναξιοποίητες και γι' αυτό σίγουρα δεν

αντιστοιχά.

Η ποιότητα της ζωής στη χώρα μας, όπως πολλοί ίσως να έχετε μαντέψει είναι, επιεικώς, κακή. Να σκεφτείτε ότι αντιστοιχούν μία τουαλέτα για τριάντα άτομα και ένα λουτρό για πενήντα (ζεστό νερό υπάρχει σπάνια). Όσο για την ποιότητα του φαγητού, αυτή πηγαίνει από το κακό στο χειρότερο. Το μοναδικό κέντρο διασκέδασης της χώρας, που λέγεται «Κ.Ψ.Μ.» είναι τόσο φτωχό και τόσο περιορισμένες οι ώρες λειτουργίας του (από τις 5.30 έως τις 9.30 μ.μ. με μία ώρα διάλειμμα ενδιάμεσα, φυσικά στις 9.30 μ.μ. κλείνει και η τηλεόραση) που αποτελεί πηγή εκνευρισμού και τίποτα άλλο.

Οι κάτοικοι λοιπόν της χώρας αυτής βρίσκονται στα πρόθυρα της ψυχικής και σωματικής κατάρρευσης (ζήτημα χρόνου) και απευθύνουν έκκληση στον πολιτισμένο κόσμο για τη σωτηρία τους. Τελειώνοντας θα ήθελα να σημειώσω ότι η χώρα του γράμματός είναι φανταστική και οποιαδήποτε ομοιότητα σε ονόματα τοποθεσίες και καταστάσεις είναι (πιθανόν) τυχαία.

Τ.ΓΕΣ, 19 Ιανουαρίου 1986

Ένας απελπισμένος πολίτης μιας φανταστικής χώρας

ΜΙΑ ΠΑΡΑΙΤΗΣΗ ΑΠΟ ΤΟ ΣΛΕ ΑΤΤΙΚΗΣ

● Πήραμε μακροσκελή επιστολή σχετικά με την παραιτήση από το ΣΛΕ Αττικής του κ. Χρ. Νάσιου. Δημοσιεύουμε την επιστολή παραιτήσης από το Συμβούλιο Λαϊκής Επιμόρφωσης Αττικής (Πειραιά) που υπέβαλε στον πρόεδρο της ΝΕΛΕ - Αττικής ο Χρ. Νάσιος.

Κύριε Πρόεδρε

Παρακαλώ να δεχτείτε την παραιτήσή μου από το ΣΛΕ Αττικής (Πειραιά) η οποία αποτελεί ώριμη απόφαση των όσων παρακάτω θα προσπαθήσω να σας αναπτύξω.

Είναι γνωστό κύριε πρόεδρε πως η αναμόρφωση (σε όργανα, στόχους, μέσα) του μέχρι το 1982 ισχύοντος κανονισμού της ΛΕ εμπνεόταν από την ελκρινή —αν και συχνά αντιφατική— διάθεση δημιουργίας ενός ριζοσπαστικού θεσμού ο οποίος θα συνέβαλε στον επιχειρούμενο κοινωνικό μετασχηματισμό της χώρας μας.

Ήταν φυσικό, λοιπόν, η συγκρότηση των ΣΛΕ, στις διάφορες Νομαρχίες της χώρας, να μη γίνει με στενά κομματικά κριτήρια, αλλά με πνεύμα ελεύθερο και ριζοσπαστικό. Έτσι, «δόθηκε η ευκαιρία» και σε αρκετούς ανθρώπους της ευρύτερης αριστεράς (συνήθως ανένταχτης) να δοκιμάσουν στην πράξη τα ιστορικά αξιώματα περί θεσμών, ρόλων, κρίτους κτλ.

Άπειροι αλλά ενθουσιώδεις οι περισσότεροι από εμάς, δεχτήκαμε να δουλέψουμε στη ΛΕ, και αυτή μας την απασχόληση δεν την είδαμε σαν επαγγελματική αποκατάσταση μόνο, αλλά και σαν ένα είδος κοινωνικής αποστολής. Φιλοδοξούσαμε, λοιπόν,

να καταστήσουμε την ΛΕ «το γραμμάτιο που η κοινωνία οφείλει να εξαργυρώσει σ' αυτούς που αναγκασμένοι στην καθημερινή βιοπάλη άφησαν, χωρίς, θρανία και γνώση στους άλλους».

Όμως, αρκετά νωρίς αντιληφθήκαμε πως για την πραγματοποίηση των στόχων μας θα είχαμε να παλαίψουμε με δύο κυρίως εχθρούς:

α. Την κρατική γραφειοκρατία και

β. Την κομματική αρτηριοσκληρώση (και όλα αυτά χωρίς καμιά βοήθεια από τα «έξω», από τους υπόλοιπους δημοκρατικούς σχηματισμούς).

Όσον αφορά τον πρώτο εχθρό η μάχη δινόταν όχι με κάτι ορατό αλλά με κάποιες διαδικασίες, που δεν είναι απλά επακόλουθο μιας απαρχαιωμένης νομοθεσίας αλλά και το «συλλογικό υποσυνείδητο» της δημόσιας διοίκησης. Αρκετά νωρίς διαπιστώσαμε πως στην πλειοψηφία των περιπτώσεων το «Νομότυπο» —η νομοτυπη διαδικασία— είναι συνώνυμο του παράλογου. Υπήρξαν συνάδελφοι που στην προσπάθειά τους να πετύχουν κάποιο αποτέλεσμα, είτε πήραν το δρόμο του «εσωτερικού συμβιβασμού», είτε έβλεπαν στον ύπνο τους το Ελεγκτικό Συνέδριο!

Ο δεύτερος εχθρός ήταν το κομματικό αρχιπέλαγος των αντιπάσεων του κυβερνώντος κόμματος. Λόγια, λόγια, λόγια. Αλλά και πόση στενοκεφαλία και συντηρητισμός στην πράξη. Με πόση δυσκολία απεγκλωβιστήκαμε από την προσφιλή κυβερνητική μέθοδο της «συμβολικής λύσης των προβλημάτων» —όπως έχει εύστοχα χαρακτηριστεί. Πρόκειται για εκείνη την τακτική που αναγνωρίζοντας ένα κοινωνικό πρόβλημα δεν επιχειρεί να εξαλείψει τις αιτίες που το δημιουργούν αλλά, αντίθετα, αναζητά άλλοθι εφησυχασμού δημιουργώντας, για παράδειγμα, έναν «εθνικό φορέα» για την επίλυση του.

Παράδειγμα η ΝΕΛΕ —η Νομαρχιακή Επιτροπή Λαϊκής Επιμόρφωσης— η οποία σύμφωνα με τον κανονισμό είναι το ανώτερο, το αποφασιστικό όργανο της ΛΕ, σε επίπεδο Νομού. Κατά τον ισχύοντα, λοιπόν, κανονισμό της ΛΕ πρόκειται για ένα όργανο γνήσιας λαϊκής εκπροσώπησης αφού εδώ αντιπροσωπεύονται όλοι οι κοινωνικοί και κρατικοί φορείς. Όμως, και εδώ, η απλουστευτική «Αναγωγή» της κοινωνίας στους περιφήμους πια φορείς της στην ουσία το μόνο που επιτυγχάνει είναι η ακύρωση και του τελευταίου ίχνους αντιπροσωπευτικότητας και ταξικότητας. Συγκεκριμένα: α) μέσα από την αριθμητική «εξίσωση και εξομίσωσή τους» (έναν αντιπρόσωπο το εργατικό κέντρο, έναν το καλλιτεχνικό επιμελητήριο, κ.ο.κ.), οι διάφοροι φο-

BOB DYLAN

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΑΚΗ

Θεσσαλονίκη: Βασ. Ήρακλείου 26, τηλ. 236555, 231811
Αθήνα: Σόλωνος 140, τηλ. 3631404

ρεις στο σύνολο τους ακυρώνουν την υπάρχουσα κοινωνική διαστρωμάτωση.

Έτσι, η εργατική τάξη αντιπροσωπεύει το 1/20 της εν λόγω επιτροπής. β) Επίσης, ενώ το δημιουργούμενο όργανο έχει καθαρά πολιτικό χαρακτήρα ο κανονισμός το επιφορτίζει με «τεχνικές» αρμοδιότητες. Έτσι, για παράδειγμα, ο αντιπρόσωπος του Εργατικού Κέντρου, μέσα σε μια συνεδρίαση 2-3 ωρών, κάθε τρεις μήνες, πρέπει: πρώτον, να τοποθετηθεί πάνω στις δεκάδες - δεκάδων σελίδες εισηγήσεων των ΣΛΕ, δεύτερον, να αποφασίσει την πρόσληψη ή μη εκατοντάδων επιμορφωτών, τρίτον, να εγκρίνει χιλιάδες λογιστικοδιαχειριστικές αποφασίες κτλ. Όπως είναι φυσικό γρήγορα νιώθει αδύναμος και αποξενωμένος από αυτή την διαδικασία και προτιμά την αποχή από τις συνεδριάσεις με αποτέλεσμα η περίφημη λαϊκή συμμετοχή να μεταβληθεί στην πιο γνήσια κρατική διαχείριση. Και ακούω κατόπιν τους διάφορους «θεωρητικούς» μας να αποφαίνονται πως φταίει ο λαός που δεν είναι ώριμος για αυτοδιαχείριση!!

Θα μπορούσα να συνεχίσω με τις σκέψεις μου πάνω στο θεσμό αλλά θα σας κουράζα αδικα. Άλλωστε η Λ Ε δεν είναι μια ανεξάρτητη μεταβλητή της γενικότερης κοινωνικοπολιτικής κατάστασης.

Όσοι, λοιπόν, παραμείνουμε στο θεσμό δεχτήκαμε —εν μέρει— τα όρια των αρχικών (μας) οραμάτων, αλλά ταυτόχρονα διεκδικούσαμε να παραμείνουμε —τουλάχιστον— έντοιοι εργαζόμενοι. Όμως, φευ, φαίνεται πως στη χώρα μας ούτε αυτό δεν είναι εύκολο. Πλέον η σιωπή είναι συνενοχή.

Δύο παραδείγματα μόνο κύριε πρόεδρε, τα οποία και αποτελούν αντίστοιχα την αιτία και την αφορμή της παραίτησής μου.

Στο διαμέρισμα Πειραιά με το ξεκίνημα της νέας επιμορφωτικής περιόδου παρουσιάστηκαν τέσσερα κενά σε αντίστοιχες θέσεις υπεύθυνων κέντρου (Υ.Κ.). Αφού πήραμε ειδική έγκριση τόσο από τη ΝΕΛΕ -Αττικής όσο και από την ΓΓΛΕ —Ξεπερνώντας την αντίθετη υπόδειξη της τελευταίας— προκηρύχθηκε διαγωνισμός για την κάλυψη των τεσσάρων αυτών κενών. Σύμφωνα με τον κανονισμό η ΝΕΛΕ προσλαμβάνει το προσωπικό των κέντρων ύστερα από εισήγηση του αντίστοιχου ΣΛΕ. Έτσι ο Νομάρχης Πειραιά όρισε επιτροπή από το ΣΛΕ για να διενεργήσει την εξέταση των υποψηφίων Υ.Κ. Από την επιτροπή αυτή με εξαίρεσε, ενώ συμπεριέλαβε δύο άλλους συναδέλφους οι οποίοι είχαν προσληφθεί πριν δέκα ακριβώς ημέρες... Η γραπτή και προφορική εξέταση έγινε στις 13 και 16 Σεπτεμβρίου. Η επιτροπή κατέληξε να προτείνει αυτούς που

θεωρούσε καταλληλότερους, οι οποίοι, όμως, δεν έγιναν δεκτοί από το Νομάρχη ο οποίος παρουσίασε μια δική του λίστα ονομάτων. Όταν τα μέλη της επιτροπής αρνήθηκαν να δεχτούν τις «υποδείξεις» και να υπογράψουν —σαν δική τους επιλογή— τη σχετική λίστα, κάτι που φυσικά δεν μπορούσε να διανοηθεί, έπειτα μάλιστα από τον «επί του τοις» αποκλεισμό μου, ο κ. Νομάρχης άσκησε απαράδεκτες πιέσεις πάνω τους. Όταν αυτές δεν έφεραν το ποθούμενο αποτέλεσμα προς έκπληξη όλων μας ακύρωσε χωρίς καμία εξήγηση και σε κανέναν, τις εξετάσεις. Το ότι κανένας από τους διαγωνισθέντες, από όσο γνωρίζω, δεν διαμαρτυρήθηκε μέχρι σήμερα για την απαράδεκτη αυτή μεταχείριση είναι κάτι που νομίζω ότι πρέπει να ανησυχεί όλους μας.

Το γεγονός αυτό, σε συνάρτηση με τις διαπιστώσεις μου για την πορεία του θεσμού που σας ανέφερα παραπάνω με οδήγησε, από τότε, στην απόφαση να παραιτηθώ. Ανέβαλα, όμως, την υποβολή της παραίτησής τότε, με σκοπό να ολοκληρώσω το πρόγραμμα επιμόρφωσης για την πρόληψη των εργατικών ατυχημάτων στην ναυπηγοεπισκευαστική ζώνη του Περάματος.

Τέλος του 1984 οι εργαζόμενοι στη ζώνη, μετά από σειρά εργατικών ατυχημάτων, επισκέφθηκαν το Νομάρχη Πειραιά για να του εκθέσουν το πρόβλημα. Ο υπουργός Εργασίας είχε ήδη αποφασίσει τη συγκρότηση επιτροπής για τις συνθήκες υγιεινής και ασφάλειας των εργαζομένων στα ναυπηγεία της ζώνης από τις 9/8/84 με πρόεδρο το Νομάρχη κ. Φούρα. Ο Νομάρχης κάλεσε το ΣΛΕ και ζήτησε τη συνδρομή της ΛΕ στην επίλυση του προβλήματος. Από την πλευρά του το ΣΛΕ, ύστερα από τη δική μου εισήγηση, προτείναμε το πρόγραμμα που αναφέρουμε στη γενική εισήγηση του ΣΛΕ για το διάστημα Απριλίου - Ιουνίου 1985 (σελ. 3). Προηγουμένως είχαμε αναθέσει στο ναυπηγό κ. Φίλιππα διενέργεια προκαταρκτικής έρευνας τόσο για τα αίτια των ατυχημάτων όσο και τις δυνατότητες παρέμβασης. Απουσιάζοντας του κ. Φούρα, η ΝΕΛΕ δεν ενέκρινε, τότε, την άμεση εφαρμογή του προγράμματος. Μετά από νέο ατύχημα, αρχές Σεπτεμβρίου, ο κ. Νομάρχης με κάλεσε να τον ενημερώσω για το πού βρίσκεται το πρόγραμμα. Απάντησα πως από την πλευρά μας υπάρχει ήδη έρευνα του κ. Φίλιππα και η σχετική εισήγηση προς τη ΝΕΛΕ. Στην επόμενη συνεδρίαση της ΝΕΛΕ, απουσιάζοντας πάλι του κ. Φούρα, το ΣΛΕ επανέφερε «φορτικά» την πρότασή του για παρέμβαση στη ζώνη η οποία και εγκρίθηκε με αναδρομική ισχύ. Προσλάβαμε τότε τον κ. Φίλιππα σαν ειδικό συνεργάτη για να συντονίσει μαζί μου το όλο πρό-

γραμμα. Με τον κ. Φίλιππα (ο οποίος ας σημειωθεί ενώ εργάζεται τέσσερις ολόκληρους μήνες στο πρόγραμμα δεν έχει ακόμα συναντηθεί με τον κ. Φούρα), αποφασίσαμε τη συνολική παρέμβαση η οποία στην πρώτη φάση της προβλέπει:

α) Σεμινάριο στο Εργατικό Κέντρο Πειραιά.

β) Έκδοση αφισών και άλλου υλικού.

γ) Έκδοση του Ν.190/84 για την υγιεινή και ασφάλεια των εργαζομένων σε ναυπηγικές εργασίες.

Την προηγούμενη, λοιπόν, εβδομάδα εκδόσαμε —σαν ΝΕΛΕ-Αττικής— τον εν λόγω νόμο. Στο προλογικό σημείωμα της έκδοσης σημειώναμε τόσο τη φύση του προβλήματος όσο και τους στόχους του προγράμματος της ΛΕ. Στο τέλος του σημειώματος θεωρήσαμε σκόπιμο να ευχαριστήσουμε τόσο εσάς κύριε πρόεδρε —σαν πρόεδρο της ΝΕΛΕ— όσο και τον γραμματέα κ. Σπυρόπουλο ο οποίος έκανε δυνατή τη συντόμευση όλων των γραφειοκρατικών διαδικασιών.

Μόλις, λοιπόν, ο κ. Νομάρχης Πειραιά πήρε στα χέρια του το εν λόγω φυλλάδιο εξεμάνη για την απουσία του ονόματός του.

Η παράλειψη αυτή, πρέπει να προσέσω, οφείλεται σε δύο κυρίως λόγους:

α) Σε κάθε έκδοση είναι καθεστώς να μνημονεύονται όσοι πραγματικά έχουν συμβάλει με τον ένα ή τον άλλο τρόπο στην πραγματοποίησή της.

β) Η αναφορά του ονόματος του κ. Φούρα θα δυσκόλευε ακόμα περισσότερο την προσπάθειά μας να πετύχουμε μια κάποια «αποκρατικοποίηση» της παρέμβασης στον εργατικό χώρο ο οποίος, να σημειωθεί, αυτή την περίοδο είναι αρκετά εχθρικός σε κάθε είδους κρατική παρέμβαση. Ο κ. Νομάρχης με ακατανόμαστες εκφράσεις διαμαρτυρήθηκε για την παράλειψη του ονόματός του και ισχυρίστηκε πως του κλέψαμε την πνευματική ιδιοκτησία των εργατικών ατυχημάτων!! Προσωπικά του τα χρίζουμε ΟΛΑ... (Όπως και όλα τα μέχρι σήμερα προγράμματα της ΛΕ στον Πειραιά).

Όπως γίνεται φανερό κύριε πρόεδρε δεν είμαι σε θέση να τελειώσω το εν λόγω πρόγραμμα, έτσι δεν μένει σαν τελευταία επιμορφωτική παρέμβαση μου παρά αυτή η παραίτησή.

Σε μια χώρα όπου η ηγετική της τάξη δεν μας έχει συνηθίσει σε παραιτήσεις ευθιξίας —παρά μόνο σε ολιγόλεπτες παραιτήσεις σκοπιμότητας— η επιλογή μου να μπω στην στρατιά των ανέργων και όχι στις γραμμές των συμβιβασμένων ας θεωρηθεί σαν η τελευταία μου συμβολή στον ταλαιπωρημένο θεσμό της ΛΕ.

Αθήνα 27.12.85

Με τιμή

Χρήστος Νάσιος

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713 — 72.32.819

- Υπεύθυνος, σύμφωνα με το νόμο:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα
- Υπεύθυνος τυπογραφείου:
ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ
Σπαρτάκου 9, Καλλιθέα
- Δημόσιες σχέσεις
Διαφημίσεις:
ΤΑΣΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ
- Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
- Φωτοστοιχειοθεσία:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237
- Αναπαραγωγή φιλμς:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237
- Εκτύπωση:
«ΛΙΘΟΥΤΥΠ» Α.Ε.
Ιασιών 5 - Περιστερί
Τηλ. 57.22.201

- Κάθε ενυπόγραφο άρθρο εκφράζει την προσωπική άποψη του συγγραφέα του.
- Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού

Εξάμ. 850 δρχ. - Ετήσια 1.700
Ετήσια Οργανισμών
Τραπεζών, κτλ.: 6.000 δρχ.
Φοιτητική έκπτωση 15%

Εξωτερικού

Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: δολ. 13
ετήσια: δολ. 26
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία -
Αυστραλία - Οкеανία:
εξάμηνη: δολ. 15
ετήσια: δολ. 30

- Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ

- ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 70
- ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 100

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

- Για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας:
Περιοδικό «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60
τηλ.: 72.32.713 - 72.32.819
- Για τα βιβλιοπωλεία Β. Ελλάδας: Βιβλιοπωλείο Μ. Κοτζιά και Σια Ο.Ε.
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720
546 22 Θεσσαλονίκη

Γλωσσικός εμφύλιος;

Ας συμφωνήσουμε σε ένα σημείο. Η επίσημη γλώσσα του κράτους, η γλώσσα δηλαδή της διοίκησης και της εκπαίδευσης, οφείλει να ανταποκρίνεται στο κυρίαρχο γλωσσικό αίσθημα. Και με αυτή την έννοια, δεν μπορεί παρά να είναι η Δημοτική. Η απόφαση λοιπόν της Βουλής να διατυπώσει το Σύνταγμα του 1975 στη Δημοτική, είναι απλώς η λογική συνέπεια μιας σειράς νομοθετημάτων που την καθιέρωσαν ως επίσημη γλώσσα. Και προφανώς δεν είναι δυνατόν να νομιμοποιήσει την αναθέμανση του θέματος, ούτε να δικαιολογήσει τις κορώνες της κινδυνολογίας.

Βέβαια, γύρω από αυτό το ζήτημα διακυβεύονται πάντα ζωτικά ιδεολογικά και πολιτικά συμφέροντα. Ένας τύπος διανοούμενου κερδίζει κι ένας άλλος χάνει. Μια ορισμένη ρητορική — με όλο το απόθεμα νοημάτων που εμπεριέχει — αποδεικνύεται αναχρονική, ενώ μια άλλη εισδύει στους χώρους που παράγεται ο δημόσιος λόγος και αποτυπώνει την κυριαρχία της. Και φυσικά, σε αυτή την ιδεολογική αντιπαράθεση, η γραμμή του μετώπου χωρίζει τις συγκρουόμενες ομάδες με συνορα που δεν ταυτίζονται εξ ορισμού με την πολιτική μεθόριο.

Όλα αυτά είναι γνωστά, αποδειγμένα και αποδεκτά. Η κοινωνιογλωσσολογία — ένας ιδιαίτερος κλάδος της γλωσσολογίας — έχει αναλύσει τους μηχανισμούς παραγωγής της γλωσσικής απόκλισης, τους έχει συνδέσει με τις κοινωνικές ομάδες που αναγνωρίζονται διαμέσου της αποκλίνουσας γλωσσικής συμπεριφοράς κι έχει καταδείξει ότι αυτή είναι η διαδικασία εξέλιξης κάθε γλώσσας.

Μέχρις εδώ λοιπόν, και με δεδομένο ότι σε ένα δημοκρατικό πολίτευμα τα δικαιώματα των μειοψηφιών — ακόμα και των γλωσσικών — οφείλουν να διασφαλίζονται, οι υστερικές κραυγές — τόσο αυθαίρετες και αντιεπιστημονικές — των γλωσσαμυντόρων αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των κανόνων του παιχνιδιού. Είναι ένα είδος μόδας εξαιρετικά κοινότοπο.

Το ζήτημα αλλάζει, όταν αυτή η ρητορεία επενδύει την κενότητα των επιχειρημάτων της με ένα αμάλγαμα εθνικοφροσύνης, πατριδοκαπηλείας και φασιστοειδούς υπονόμευσης των δημοκρατικών θεσμών.

«Δεν με ενδιαφέρει η πολιτική διαπραγμάτευση του θέματος, ούτε οι μυστικές στρώγκες των «συλλογικών» αποφάσεων που ως κέντρα εξουσίας «καπελώνουν» είτε τη βούληση είτε την αβουλία του πολίτη. Εκείνο που με κάνει να καγχάζω είναι η αφελής αυταπάτη ότι το «εγώ» του πολίτη ταυτίζεται κατά ποσοστό εκπροσωπήσεως με το «εγώ» της Βουλής που σε χαρακτηριστικές για το ήθος της αντιπροσωπείας εκδηλώσεις διατυπώνεται είτε ομοφώνως είτε ομόφωνα. Αυτή η ομοφωνία ως προς τη μεταγλώττιση του Συντάγματος εμένα τουλάχιστον ως πολίτη και χιλιάδες άλλους συμπολίτες δεν μας αντιπροσωπεύει. Δεν τρέχει τίποτα, θα πουν. Αλλά εγώ ισχυρίζομαι ότι κάτι τρέχει... και οψόμεθα εις Φιλίππους, τους οποίους συμπίπτει να διεκδικεί και η Γιουγκοσλαβία και μάλιστα γλωσσικώς». Αυτό το επιχείρημα επώνυμου συντάκτη της κυριακάτικης «Καθημερινής» δυστυχώς μεταφέρει τη συζήτηση σε άλλη εποχή και σε άλλο πεδίο. Η υπερβολή θα ήταν κωμική, αν ήταν χωρίς παρελθόν.

Δυστυχώς, συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο. Ας απαλλάξουμε λοιπόν τη συζήτηση γύρω από τη γλώσσα και από τους λεονταρισμούς της αυθαιρεσίας και από τη συλλογιστική των εκδοροσφαγέων.

Σημειωματάριο ειδήσεων

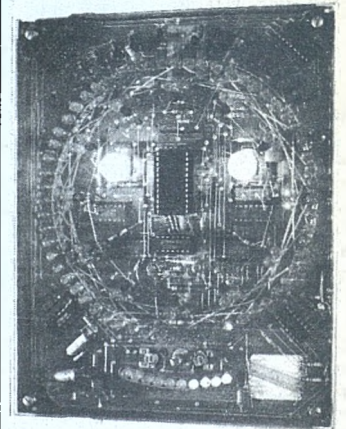
● Η ραδιοφωνική εκπομπή της EPT-2, «Μια πόλη - πλοίο» που μεταδίδεται κάθε Παρασκευή στις 23.05 είναι μια αξιοσημείωτη έκπληξη. Κινείται ελεύθερα στο χώρο της καλλιτεχνικής έκφρασης και της σκέψης. Φιλοξενεί θέματα που αγγίζουν τις σχέσεις ανάμεσα σε διαφορετικές τέχνες, που προβάλλουν τη σχέση ανάμεσα στην τέχνη και τη σκέψη, την τέχνη και την καθημερινή ζωή. Αλλά η εκπομπή δίνει εξίσου έμφαση στον πειραματισμό, στη ροή του λόγου και στη σχέση του με τη μουσική. Βέβαια αυτές οι εμπειρίες ραδιοφωνικού λόγου, ακριβώς γιατί αναφέρονται στη ροή, δύσκολα περιορίζονται σε μία ώρα προγράμματος. Οι εμπειρίες ραδιοφώνων, όπως το Radio ALICE, που εμπνέουν την εκπομπή δεν περιορίζονται. Αυτό θα ήταν ίσως σκόπιμο να το σκεφθούν οι υπεύθυνοι της ραδιοφωνίας.

Από το πρόγραμμα του Φεβρουαρίου, θα ακουστούν: — άγνωστα έργα για φλάουτο από τον Δ. Φωτόπουλο — το συγκρότημα παλιάς μουσικής Clemencis Consort — Μεσαιωνικό Καρναβάλι και μουσική — απόσπασμα από τη μουσική για την τελευταία ταινία του Φελίνι *E la nave va*.

● Από το γραφείο Τύπου του Εθνικού Θεάτρου λάβαμε το δελτίο που μας πληροφορεί ότι από αύριο 1/2 στην Κεντρική Σκηνή θα παίζεται η «Μαρία Στούαρτ» του Φ. Σίλλερ, ενώ από σήμερα στη Νέα Σκηνή το έργο του Γ. Παπαδόπουλου «ο Α', Β', Γ'». Δυστυχώς δεν μας

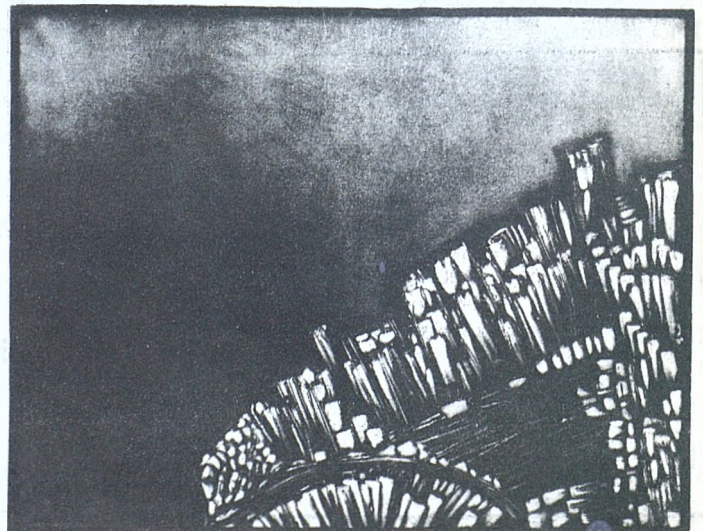
πληροφορεί για τους συντελεστές της παράστασης. Αν είναι δυνατόν να στέλνονται τέτοια δελτία!

● Δύο ενδιαφέρουσες εκθέσεις εγκαινιάστηκαν αυτή την εβδομάδα. Η πρώτη στη γνωστή αίθουσα ΠΟΛΥΠΛΑΝΟ, Λυκαβηττού 16 με έργα του Γ. Γαϊτή της περιόδου 1954-58. Εκτίθενται λάδια μεγάλων διαστάσεων αυτής της περιόδου που έλειπαν από τη μεγάλη αναδρομική έκθεση που διοργάνωσε λίγο πριν το θάνατό του ζωγράφου η Εθνική Πινακοθήκη. Η έκθεση θα διαρκέσει μόνον μέχρι τις 7 Φεβρουαρίου. Το Πολύπλανο εγκαινιάσε και μια μικρή αίθουσα (Βαλαωρίτου 4) που

φιλοξενεί τις ηλεκτρονικές κατασκευές του γάλλου γλύπτη G. Haas. Η έκθεση θα διαρκέσει μέχρι τις 12 Φεβρουαρίου.

● Στις 27 Ιανουαρίου εγκαινιάστηκε στο Μουσείο

Μπενάκη μία μεγάλη έκθεση με τον τίτλο «Δυτική Εκκλησιαστική Τέχνη, από τον θησαυρό του καθεδρικού ναού του Αγ. Νικολάου στο Fribourg» με έργα από τις συλλογές του Μουσείου Τέχνης και Ιστορίας της ομώνυμης ελβετικής πόλης. Στην έκθεση περιλαμβάνονται εκατό περίπου πολύτιμα

εκκλησιαστικά κειμήλια του 15ου - 19ου αι., αντιπροσωπευτικά δείγματα της ελβετικής τέχνης των μετα - αναγεννησιακών χρόνων.

Η δυτική εκκλησιαστική τέχνη είναι ελάχιστα γνωστή στο ελληνικό κοινό, που με την έκθεση αυτή θα έχει τη δυνατότητα να παραβάλει τις αντίστοιχες καλλιτεχνικές εκφράσεις.

● Στην Γκαλερί 3 θα εκθέσει τη νέα δουλειά του ο ζωγράφος Αλ. Κτενιάς. Τα έργα που παρουσιάζονται έχουν πραγματοποιηθεί στην Αθήνα και τη Μυτιλήνη τα τελευταία 8 χρόνια και αποτελούν όπως σημειώνει ο ίδιος «... ανίχνευση της ζωγραφικής γλώσσας».

● Στην Γκαλερί Υδροχόος, εγκαινιάζεται στις 3 Φεβρουαρίου η έκθεση ζωγραφικής του Ν. Κικίλια, που θα διαρκέσει ως τις 18 Φεβρουαρίου. Όπως σημειώνει ο Χ. Α. Χρήστου στο σημείωμα του καταλόγου «... θα μπορούσε

και να συνοψίσει την καλλιτεχνική πορεία του Ν. Κικίλια, σαν μια προσπάθεια που προχωρεί με συνέπεια στην κατάσταση μιας καθαρά προσωπικής εκφραστικής γλώσσας. Σ' αυτή, με την προσάρτηση κατακτήσεων του ορφισμού, του φουτουρισμού και του ραιγιονισμού, αλλά πάντα με την επιβολή των προσωπικών στοιχείων, επιτυγχάνεται ένα πλούσιο ιδίωμα».

● Με τον παραδοσιακό τρόπο, αυγοτέμπερα πάνω σε ξύλο,

δουλεύει η Ίρις Χαραμή τα θέματά της. Λουλούδια και στολισμένους επιταφίους που θα εκθέσει στην Γκαλερί Σκουφά 4 από τις 10 Φεβρουαρίου ως τις 3 Μαρτίου. Είναι η τέταρτη ατομική έκθεση της ζωγράφου.

● Την παράδοση όμως έχει ως αφετηρία για τις ταπισερί της και η Σοφία Κανά. Μαθαίνει από γερόντισσες στο Λασιθί τα μυστικά της βαφής με φυτά, αναστρέχει σε βιβλία και πειραματίζεται. Με το έργο της αποδεικνύει ότι αυτή την πανάρχαια τεχνική της φυτικής βαφής μπορούμε να την εφαρμόσουμε και στις μέρες μας. Τη νέα δουλειά της παρουσιάζει στην «Ωρα», Ξενοφώντος 7, από τις 3 ως 21 Φεβρουαρίου.

Ο ΝΙΚΟΣ ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΛΗΣ

Όταν το τεύχος αυτό βρισκόταν στο τυπογραφείο μας έφθασε η θλιβερή είδηση για τον θάνατο του αρχιτέκτονα Νίκου Χατζημιχάλη. Ο Ν. Χατζημιχάλης σπούδασε στο Παρίσι και εργάστηκε τόσο στη Γαλλία, όσο και στην Ελλάδα. Προικισμένος με ταλέντο κι ευαισθησία άφησε έργα που διακρίνονται για την ποιότητά τους. Προπάντων όμως άφησε τη μνήμη ενός ανθρώπου με γνήσιο δημοκρατικό φρόνημα και σημαντική αντιδικτατορική προσφορά, ενός ανθρώπου με μοναδική ζωντάνια, κέφι και χιούμορ. Όσο κι αν ο Νίκος είχε λυγίσει τελευταία από το βάρος της επώδυνης και χρόνιας αρρώστειας δεν στερήσε από τους άλλους ούτε στιγμή, τη ζεστασιά και την ανοιχτοσύνη του. Το ΑΝΤΙ εκφράζει τη βαθιά του θλίψη στους δικούς του και υπόσχεται να επανέλθει τιμώντας την προσωπικότητα και το έργο του.

15ο Φεστιβάλ Κινηματογράφου του Ρότερνταμ

Η αίθουσα του φεστιβάλ.

Το Κινηματογραφικό Φεστιβάλ του Ρότερνταμ κλείνει φέτος μια δεκαπενταετία παρουσίας στο διεθνή κινηματογραφικό χώρο και για μια άλλη χρονιά θα προσπαθήσει να μετατρέψει την πόλη του Ρότερνταμ σε χώρο συνάντησης των ανεξάρτητων παραγωγών, διανομέων και κινηματογραφιστών απ' όλο τον κόσμο. Το «πρώτο φεστιβάλ του χρόνου» όπως το αποκαλούν οι διοργανωτές του, επιφυλάσσει τουλάχιστον δύο καινοτομίες γι' αυτή τη χρονιά. Η πρώτη είναι τα πέντε βραβεία που θα δοθούν από μια διεθνή κριτική επιτροπή, στην οποία συμμετέχει και ο Δημήτρης Εϊπίδης (διευθυντής του φεστιβάλ του Μοντρεάλ), σε ταινίες που δεν είναι απαραίτητο να έχουν επιλεγεί για το πρόγραμμα του φεστιβάλ. Τα βραβεία θα δοθούν σε δουλειές που παράχθηκαν την χρονιά που μας πέρασε και αφορούν τις κατηγορίες: πρωτότυπης ταινίας, πρωτοεμφανιζόμενου σκηνοθέτη, ντοκιμαντέρ, καλύτερης ταινίας που δεν προέρχεται από την Ευρώπη ή την Αμερική και ένα βραβείο σε κινηματογραφιστή για το σύνολο του έργου του. Το κάθε βραβείο εκτός από το αναμνηστικό αγάλματιδιο περιλαμβάνει και το ποσόν των 5.000 δολαρίων. Η δεύτερη καινοτομία είναι το άνοιγμα του φεστιβάλ σε περισσότερες αίθουσες με συνολικό αριθμό 3.500 θέσεων.

Στις 100 και πλέον ταινίες που θα δούμε στο διάστημα από 24 Ιανουαρίου έως και 2 Φεβρουα-

ρίου περιλαμβάνονται: «Διαδρομή» του Ακίρα Κουροσάβα, «Αστυνομία» του Μωρίς Πιαλά, «Δημιουργός» του Ιβάν Πασσέρ, «Χωρίς Τέλος» του Πολωνού Κισλόβσκι και το «Σατινένιο Γοβάκι» του Ολιβέιρα. Επίσης οι τελευταίες ταινίες των Πήτερ Γκρήναγουέη, Μαρκ Ράπαπορτ, Τζόνας Μέκας, Ζακ Ριβέτ, Κρις Μαρκέρ καθώς και οι ταινίες «Φρίντα» του Πωλ Λεντύκ, «Αγαπώ τα Δολάρια» του Ολλανδού Γιόχαν Βαν Ντερ Κέυκεν και «Ένας Ιός Χωρίς Ίχνος Ηθικής» του Ρόζα Βον Πράουνχάιμ ενώ δεν προβλέπεται καμία ελληνική συμμετοχή. Το πρόγραμμα συμπληρώνουν δύο ρετροσπεκτίβες. Η μία είναι αφιερωμένη στον Μακαβέγιεφ και η δεύτερη στον Ιάπωνα Μίτσουο Γιαναγκιμάτσι, γνωστό από την ταινία του «Χιματσούρι το Φεστιβάλ της Φωτιάς» που παίχθηκε στο τελευταίο φεστιβάλ των Καννών.

Στην αγορά, εκτός από τους διεθνείς οργανισμούς που θα συγκεντρωθούν για τρίτη χρονιά φέτος, είναι προσκαλεσμένοι και κινηματογραφιστές με ατέλειωτες δουλειές οι οποίοι αναζητούν επιπλέον χρηματοδοτήσεις για τη συμπλήρωση της ταινίας τους. Τέλος θα πρέπει να σημειώσουμε πως η προσπάθεια του Χιούμπερτ Μπαλς, διευθυντή του φεστιβάλ, για τη διοργάνωση μιας διεθνούς ανεξάρτητης αγοράς βρίσκεται ολοένα αυξανόμενη ανταπόκριση από τους ενδιαφερόμενους.

Θρασύβουλος Γιάτσιος

Ο Ντουσάν Μακαβέγιεφ.

Μιλάμε την ίδια γλώσσα

Ξέρουμε ότι όταν ταξιδεύετε στο εξωτερικό για τουρισμό, για δουλειές, για σπουδές ή για οποιοδήποτε άλλο λόγο, ζητάτε κάτι περισσότερο από ένα απλό μέσο μεταφοράς.

Κι επειδή σκεφτόμαστε με τον ίδιο τρόπο σας προσφέρουμε όλα αυτά που θα κάνουν το ταξίδι σας πραγματικά αξέχαστο: Από πλήρως οργανωμένα ταξίδια με πληρωμή σε δραχμές, μέχρι την άνεση και την πολυτέλεια της 1ης ή διακεκριμένης θέσης με τα ιδιαίτερα γκισέ, τις ξεχωριστές αίθουσες αναμονής, τις ειδικές θέσεις και την ιδιαίτερη περιποίηση στο αεροπλάνο. Και πάντα, φυσικά, φιλική εξυπηρέτηση, απολαυστικό φαγητό στο οποίο η Ολυμπιακή έχει παράδοση, εκτεταμένο δίκτυο πτήσεων με πολλές διασυνδέσεις και υπερσύγχρονα αεροσκάφη.

Ταξιδεύοντας με την Ολυμπιακή θα αισθανθείτε άνετα και θα νιώσετε πραγματικά σαν στο σπίτι σας. Γιατί καταλαβαίνουμε και φροντίζουμε να ικανοποιούμε όλες τις απαιτήσεις και τις ανάγκες σας. Και, πάνω απ' όλα, στην Ολυμπιακή μιλάμε την ίδια γλώσσα!

Για περισσότερες πληροφορίες
απευθυνθείτε στα γραφεία της
ΟΛΥΜΠΙΑΚΗΣ ΑΕΡΟΠΟΡΙΑΣ
ή στον ταξιδιωτικό σας πράκτορα

ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ

Γραφεία: ΑΘΗΝΑ: Λεωφ. Συγγρού 96, Τηλ. 9616.161, 9292.251 - 'Οθωνος 6, Τηλ. 9292.555
Μητροπόλεως 11, Τηλ. 9292.257 - ΟΜΟΝΟΙΑ: Κοτοπούλη 3 - ΑΜΠΕΛΟΚΗΠΟΙ: Πύργος Αθηνών
ΠΕΙΡΑΙΑΣ: Ακτή Μισούλη 27, Τηλ. 4520.968, 9292.797/8 - ΚΗΦΙΣΙΑ: Κηφισίας 267, Τηλ. 8016.119
ΓΛΥΦΑΔΑ: Αθηνών & Αθ. Διάκου - ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Κομνηνών 1 & 3, Τηλ. 260.121/9 και σε όλες τις πόλεις της Ελλάδας.

Ένας παραμυθάς εξολοθρευτής

(συνέχεια)

Β. Η αφήγηση και οι θέσεις του αναγνώστη

Στο «τενεκεδένιο ταμπούρλο» ο Γκ. Γκρας επιλέγει έναν τύπο αφήγησης και τον ακολουθεί με συνέπεια ταυτίζει τον αφηγητή με τον νάνο Όσκαρ, υιοθετεί το βλέμμα και την προοπτική του —προοπτική βατράχου, σύμφωνα με την καθιερωμένη γερμανική έκφραση— και τηρεί αυτή την απόφαση χωρίς παρεκκλίσεις. Ο Όσκαρ λοιπόν αφηγείται τις περιπέτειές του είτε σε τρίτο πρόσωπο, παίρνοντας απόσταση από τον ίδιο τον εαυτό του, είτε σε πρώτο ενικό πρόσωπο. Όμως και στις δύο περιπτώσεις δεν εγκαταλείπει την προοπτική του βατράχου και αρνείται να εγκαλέσει αμέσως τον αναγνώστη, απευθυνόμενος ευθέως σ' αυτόν και δηλώνοντας με ένα κλείσιμο του ματιού ότι έχει συνείδηση της παρουσίας του. Ως αφηγητής δηλαδή, ο Όσκαρ αρνείται να δημιουργήσει μια τρίτη θέση από την οποία θα απευθυνόταν σ' έναν ενήλικο αναγνώστη με τον οποίο θα μοιραζόταν ένα κοινό απόθεμα πληροφοριών, σημειώσεων και νοημάτων. Αντίθετα, όπως ο νάνος Όσκαρ δημιουργεί και συντηρεί την απόστασή του από τους μεγάλους με το ταμπούρλο και την τερατώδη φωνή του, όμοια ο αφηγητής Όσκαρ οργανώνει την αφήγηση καταλαμβάνοντας διαδοχικά αυτές τις δύο και μόνον θέσεις. Κατά συνέπεια ο αναγνώστης αναγκάζεται να τον ακολουθεί αμήχανα και να βιώνει συστηματικά τη διαφορά που τον χωρίζει από την προοπτική του νάνου.

Στη σελίδα 77 υπάρχει ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα. Αμέσως μετά το ατύχημα, ο Όσκαρ λέει: «... Νομίζω πως αυτός που με μετέφερε στα χέρια του ήταν ο Γκρεφ. Μόνο σαν έφτασε στο σαλόνι βγήκε ο Όσκαρ από κείνο το σύννεφο που τον είχε τυλίξει, και που το αποτελούσαν ίσα μερίδια από σιρόπι και αίμα...» (μετάφραση Θ. Φραγκόπουλου). Στο γερμανικό κείμενο η περιγραφή της σκηνής είναι πιο επίπεδη και συνάμα πιο πλούσια. «... Νομίζω πως ο Γκρεφ με μετέφερε επάνω. Μόνο στο σαλόνι ο Όσκαρ αναδύθηκε πάλι από εκείνο το σύννεφο που το ένα μισό του ήταν σιρόπι και το άλλο μισό από το παιδικό αίμα του».

Σε πρώτη ματιά οι δύο εκδοχές δεν διαφέρουν πολύ. Όμως οι μεταφραστικές προσθήκες του Θ.

Φραγκόπουλου εισάγουν μια διάσταση που λείπει από το πρωτότυπο. Και εξηγούμαι. Στο κείμενο του Γκ. Γκρας, όταν ο Όσκαρ χάνει τις αισθήσεις του, η αφήγηση διακόπτεται. Και αυτό είναι λογικό, εφόσον ο Όσκαρ είναι ο μοναδικός αφηγητής. Όταν η δική του ματιά σβύνει, τότε ο κόσμος βυθίζεται στην ανυπαρξία. Από τη σκοπιά του κειμένου δηλαδή, κανείς δεν μπορεί να αντικαταστήσει τον Όσκαρ. Και η εκ νέου ανάδυσή του στην επιφάνεια, συνοδεύεται από την αντίστοιχη επιστροφή του κόσμου.

Αυτή η αναστροφή και συστηματική οργάνωση του κειμένου αλλοιώνεται από τη διάσταση που εισάγει ο Θ. Φραγκόπουλος. Η προσθήκη του συντάγματος «στα χέρια του» και η σύνταξη της πρότασης της προσδίδουν έναν επεξηγηματικό χαρακτήρα που λείπει από το πρωτότυπο. Η ίδια λογική διέπει και την επόμενη φράση και ιδίως την επιλογή να μεταφράσει το ρήμα «αναδύθηκε» με το περιφραστικό σχήμα «βγήκε από το σύννεφο που τον είχε τυλίξει». Όμως αυτές οι επεξηγήσεις ανεπαίσθητα παράγουν μια νέα θέση. Ένας συγγραφέας Όσκαρ, από αυτή τη θέση, απευθύνεται σ' έναν ομόλογο αναγνώστη και τον προσφέρει κάποιες παραπάνω πληροφορίες. Το αποτέλεσμα είναι να χάνεται αυτή η ιδιότυπη προοπτική του βατράχου που δίνει στο κείμενο το νόημα και την πρωτοτυπία του.

Στην ίδια σελίδα 77, στην περιγραφή του ατυχήματος ο Θ. Φραγκόπουλος μεταφράζει: «... Αφού το έκανα αυτό, ξαναπήρα τον ανήφορο, μέχρι το όγδοο σκαλοπάτι, όχι, πιο κάτω ήτανε, ίσως ακόμα και το πέμπτο, θα 'τανε αρκετό. Αλλά από τούτο το τεράστιο ύψος, είναι δύσκολο να συνδυάσει κανείς την σωματική του ασφάλεια μπροστά στον εύλογο κίνδυνο ενός τραυματισμού...» Μια ικανοποιητικότερη απόδοση θα ήταν: «... Και μετά πάλι προς τα πάνω ως το όγδοο σκαλί, όχι, ένα χαμηλότερα, ή το πέμπτο ίσως να αρκούσε για την επιτυχία του εγχειρήματος. Όμως η σιγουριά του αποτελέσματος κι ένα πιστευτό ατύχημα δεν συνδυάζονται εύκολα από τόσο μικρό ύψος...».

Όπως είναι φανερό, εδώ ο Όσκαρ κάνει μια σειρά συλλογισμών που δεν θα ακούγονται παρά μόνον στον εαυτό του. Με

τις εμβόλιμες επεξηγήσεις που προσθέτει η μετάφραση του Θ. Φραγκόπουλου, αναδύεται ένας τρίτος αφηγητής και συνακόλουθα ένας άλλος τύπος αναγνώστη. Κι αυτός ο αναγνώστης —όπως θα έλεγε ο Γ. Σεφέρης— έχει όλα τα οικογενειακά ελαττώματα του μεταφραστή.

Σημειώνω ένα ακόμα παράδειγμα, στη σελίδα 78, και υπογραμμίζω πως άντλησα το σύνολον παραδειγμάτων από δύο σελίδες (77 και 78), χωρίς δυστυχώς να τις εξαντλήσω. Γράφει λοιπόν ο Θ. Φραγκόπουλος: «... Και άρχισα να παίζω ταμπούρλο. Το σπίτι που μέναμε ήτανε τετραόροφο. Εμείς μέναμε στο ισόγειο. Από το υπόγειο μέχρι τη σοφίτα...». Φυσικά από το πρωτότυπο λείπει η πρόταση «εμείς μέναμε στο ισόγειο».

Γ. Μια απλή λέξη

Σημειώνω στο πρώτο μέρος αυτού του κειμένου (ΑΝΤΙ τχ. 308 σ. 51) ότι το ύφος του Γκ. Γκρας δεν είναι μελοδραματικό. Πιστεύω πως η πρωτοτυπία και η εκρηκτικότητα του «τενεκεδένιου ταμπούρλου» συνίσταται «σε αυτό το μείγμα επίπεδου —ακόμα και ισοπεδωμένου— ρεαλισμού και μαύρου παραμυθιού... που διασφαλίζεται από την κοινή παιδική τους διάσταση» (Μ. Τουρνιέ, Η πτήση του βρυκόλακα, Gallimard, σ. 339). Ωστόσο ο Όσκαρ που αφηγείται σαν παιδί δεν είναι ένα «αθώο» παιδί. Είναι ένας νάνος που ο Γκ. Γκρας τον προικίζει με τις ανοικίες, μαγικές, ιδιότητες που περιβάλλουν τους νάνους σε μια παράδοση που συνεχίζεται «από τους πίνακες του Βελάσκεθ και του Βερνέζε, ως τις ταινίες του Κοκτώ και του Μπουνιουέλ» (στο ίδιο σελ. 338). Αυτή του η διάσταση που αφαιρεί ένα από τα «προνόμια» που συνήθως τους παραχωρεί μια κυρίαρχη —και ίσως μελοδραματική— αντίληψη για τα παιδιά: τον οίκτο, τη συμπόνια ή την ένοχη συγκίνηση που γεννούν στους μεγάλους. Ο νάνος Όσκαρ λοιπόν, διαθέτει μια τερατώδη ιδιότητα: η φωνή του τσακίζει κάθε είδους γυαλί. Κι αυτή την ιδιότητα τη χρησιμοποιεί αμυντικά κάθε φορά που επιχειρούν να του αποσπάσουν το ταμπούρλο.

Στη σελίδα 79 όπου περιγράφονται οι ιδιότητες αυτής της φωνής, ο Θ. Φραγκόπουλος μεταφράζει: «... οι οίμωγές μου έκοβαν, σαν να 'τανε διαμάντι, το ίδιο ανελέητα, τις βιτρίνες του μπουφέ και ρήμαζαν τα ταλαίπωρα σωτήρια του λικέρ...». Η πιο σωστή «...η φωνή μου έσκιζε σαν ένα αγνό και γι' αυτό αδυσώπητο διαμάντι...». Αφήνω κατά μέρος το επίθετο «ταλαίπωρα» που δεν προκύπτει από το πρωτότυπο (λειτουργεί όμως όπως στο επίθετο «τεράστιος» που σημειώνω στο πρώτο μέρος), και περιορίζομαι στη λέξη «οίμω-

γές». Αυτή η λέξη έχει μια ιστορία κι ένα νόημα. Είναι αρχαιοελληνική, έχει συνδεθεί με την τραγωδία και σημαίνει τη μεγάλη κραυγή, το θρήνο και τον οδυρμό. Το νόημα που υποβάλλει είναι η σπαρακτική κραυγή ενός παιδιού που το δέρνουν ή του αποσπούν βίαια, αλλά και άδικα, το παιχνίδι του. Στον Όσκαρ όμως, οι ενήλικοι δεν συμπεριφέρονται άδικα όταν προσπαθούν να του αποσπάσουν το ταμπούρλο. Κι αυτός δεν θρηνεί, αλλά αμύνεται με την τερατώδη, μαγική, και ανοίκεια φωνή του.

Σε μια απλή λέξη λοιπόν, παίζεται και χάνεται ένα νόημα σημαντικό. Η οίμωγή οδηγεί σε μια κατεύθυνση και η φωνή στην εντελώς αντίθετη.

★ ★ ★

Προφανώς τα σχόλιά μου στη μετάφραση του Θ. Φραγκόπουλου εμπεριέχουν όλους τους κινδύνους που χαρακτηρίζουν κάθε μικροανάλυση. Κάθε όμως απόπειρα για να τους προλάβω ή να τους εξουδετερώσω, θα οδηγούσε σε ένα άλλο είδος κειμένου. Κι ο στόχος αυτών των σχολίων ήταν απλώς να δείξουν πως το ύφος, η λογοτεχνικότητα και το νόημα παίζονται πάντα στο πεδίο των αξιοσημείων λεπτομερειών.

Χ.Γ.Λ.

ΠΕΤΡΟΥ ΜΑΡΤΙΝΙΔΗ
Συνηγορία της
παραλογοτεχνίας

πέτρος μαρτινίδης
συνηγορία
της παραλογοτεχνίας

για σφαιρική πληροφόρηση
για αθέμενο διάλογο

Σύγχρονη
Εκπαίδευση

Το περιοδικό
για την Εκπαίδευση
και όχι μόνο για εκπαιδευτικούς

κυκλοφορούν
τα τεύχη 23, 24
με αφιέρωμα στην
ΠΑΙΔΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
και πολλά άλλα ενδιαφέροντα θέματα

Τηλ.: 88.23.762

Στην επαρχία ζητείστε τη Σ.Ε.
στο Πρακτορείο Αθηναϊκού Τύπου

Νεοελληνική λογοτεχνία και ελληνικό πανεπιστήμιο

του Νάσου Βαγενά

Επιχειρώντας να δώσει κανείς ένα συνοπτικό —και αναγκαστικά σχηματικό— διάγραμμα των σπουδών της νεοελληνικής λογοτεχνίας στο ελληνικό πανεπιστήμιο, δεν μπορεί παρά να ξεκινήσει από πολύ πίσω: όχι μόνο πριν ακόμη το μάθημα της νεοελληνικής φιλολογίας μπει στις Φιλοσοφικές Σχολές αλλά και πριν ιδρυθεί το πρώτο ελληνικό πανεπιστήμιο. Γιατί η ιδιοτυπία της τύχης αυτού του μαθήματος στην ανώτατη παιδεία μας συναρτάται με το κεντρικό πρόβλημα του νεότερου ελληνισμού: με το θέμα της νεοελληνικής ταυτότητας.

Η απάντηση στο ερώτημα αν η νεότερη Ελλάδα ανήκει στη Δύση ή στην Ανατολή, ή αν χαρακτηρίζεται από μια δισυπόστατη (αρμονική είτε αντιφατική) δυτικοανατολική φύση, είναι το κύριο ζητούμενο στην προσπάθεια του ακριβούς προσδιορισμού της εθνικής μας φυσιογνωμίας. Είναι η άλλη όψη του ερωτήματος του αναφερόμενου στις σχέσεις μας με τους αρχαίους Έλληνες. Κανείς βέβαια από τους νεότερους Έλληνες, είτε είναι φιλοδυτικός είτε ορθοδοξοκεντρικός, δεν αμφισβητεί ότι τον συνδέουν, λιγότερο ή περισσότερο, δεσμοί συγγενείας με τους Έλληνες της αρχαίας εποχής. Ο ιδεολογικός όμως προσανατολισμός του εξαρτάται από την άποψή του για το ποιο στοιχείο υπερισχύει στο νεοελληνικό ελληνοχριστιανικό σύνθεμα. Οι φιλοδυτικοί εκσυγχρονιστές πιστεύουν ότι το αρχαίο ελληνικό συστατικό είναι το πολυτιμότερο και αναζητούν ζωτικά στοιχεία για τη διαμόρφωση του νεοελληνικού προσώπου σε δυτικές περιοχές γονιμοποιημένες από την ελληνική αρχαιότητα. Οι ορθοδοξοκεντρικοί, που θεωρούν κάθε τι δυτικό ως αφορήτα ορθολογικό, πιστεύουν πως το ορθόδοξο χριστιανικό είναι το κύριο συστατικό της νεοελληνικής ιδιοσυγκρασίας, πολλοί μάλιστα από αυτούς ταυτίζουν την ελληνικότητα (τη νεοελληνική ελληνικότητα) με το δόγμα της ελληνικής εκκλησίας.

Οι απόπειρες προσδιορισμού της εθνικής ταυτότητας δεν αντανακλούσαν μόνο στο περιεχόμενο της λογοτεχνίας της νεότερης Ελλάδας, αλλά και στο ίδιο το εκφραστικό της μέσο, στη γλώσσα, που επρόκειτο να γίνει ο κύριος χώρος αυτών των αναζητήσεων. Για περισσότερο από μισό αιώνα έπειτα από την απελευθέρωσή μας από τον τουρκικό ζυγό, διεξάγεται μια σφοδρή διαμάχη ανάμεσα σ' αυτούς που ήταν πεπεισμένοι ότι η αναγέννηση της Ελλάδας ή η συντήρηση του ελληνισμού δεν θα μπορούσε να επιτευχθεί παρά μόνο με την αναβίωση της αρχαίας ελληνικής γλώσσας ή μιας γλώσσας που θα πλησίαζε την αρχαία ή με τη συντήρηση μιας παλιάς γλώσσας, και σ' εκείνους που πίστευαν πως η γλώσσα της νέας Ελλάδας έπρεπε να έχει ως βάση της την ομιλουμένη. Στο γλωσσικό ζήτημα τα όρια ανάμεσα στο φιλοδυτικό και το ορθόδοξο χριστιανικό συγχέονται. Οι τάξεις των θιασωτών του αρχαϊσμού ή της γλωσσικής καθαρότητας περιλαμβάνουν τόσο εκσυγχρονιστές όσο και ορθοδοξοκεντρικούς, ενώ άλλοι εκσυγχρονιστές και ορθοδοξοκεντρικοί είναι δημοτικιστές. Η λογοτεχνία των πρώτων πενήντα χρόνων του νέου κράτους σημαδεύεται από την ολοκληρωτική σχεδόν κατίσχυση της αρχαιοπρέπειας. Οι ελάχιστες ζωντανές σελίδες της ελλαδικής λογοτεχνίας αυτής της περιόδου γράφονται στη δημοτική ή σε μια δημοτική γλώσσα κατά το πρότυπο κυρίως της λογοτεχνίας της Επτανή-

σου, η οποία υπό την επίδραση του ιταλικού πολιτισμού παρήγαγε ό,τι σημαντικότερο έχει να επιδείξει η ελληνική λογοτεχνία του περασμένου αιώνα.

Όταν αυτή ήταν η κατάσταση στο χώρο της δημιουργικής λογοτεχνίας, καταλαβαίνει κανείς ότι οι συνθήκες κάθε άλλο παρά ευνοϊκές ήταν για την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης. Η μελέτη της λογοτεχνίας δεν μπορούσε παρά να είναι, σε μεγάλο βαθμό, η μελέτη του προβλήματος της γλώσσας, στην οποία θα έπρεπε να γράφεται η λογοτεχνία. Είναι εύκολο να φανταστεί κανείς πόση κριτική ενέργεια ανάλωσε η διαμάχη της γλώσσας. Το μεγαλύτερο μέρος της ιστορίας της ελληνικής κριτικής του 19ου αιώνα ταυτίζεται με την ιστορία του γλωσσικού ζητήματος.

Αλλά και αυτό που απομένει, κατά την περίοδο αυτή, ως πραγματική φιλολογική μελέτη της νεοελληνικής λογοτεχνίας, όταν αφαιρεθεί από τη νεοελληνική φιλολογία η απασχόλησή της με το γλωσσικό πρόβλημα, αποτελεί ένα μικρό μόνο μέρος της όλης ελληνικής φιλολογικής δραστηριότητας. Βγαίνοντας ο ελληνικός λαός από σκλαβιά αιώνων και επιθυμώντας να ξανακάνει αισθητή την παρουσία του στην Ιστορία, ήταν φυσικό να προσπαθήσει να επανασυνδεθεί με το απώτερο παρελθόν του και να αξιοποιήσει την πιο ένδοξη εποχή του, την αρχαία εποχή. Η φιλολογική προσοχή του θα στραφεί λοιπόν κατά το μεγαλύτερο μέρος της προς την αρχαία ελληνική γραμματεία.

Η στροφή όμως αυτή ενθάρρυνε και την επιθυμία για την εξεύρεση και τη συναρμολόγηση των ελλειπόντων κρίκων των ενδιαμέσων περιόδων, από τις οποίες ξεκινούν οι ρίζες της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Τα προβλήματα της νεοελληνικής φιλολογίας ήταν έτσι πολλαπλότερα και περιπλοκότερα από εκείνα της φιλολογίας των χωρίς μεγάλο ιστορικό παρελθόν λαών (που αποχτούσαν ή προσπαθούσαν να αποκτήσουν την εθνική τους ανεξαρτησία την εποχή εκείνη), και αποτελούσαν μια αχανή και δύσβατη περιοχή, στην οποία δεν ήταν εύκολο να κινηθεί με πληρότητα κανείς. Γι' αυτό, όταν η νεοελληνική λογοτεχνία άρχισε να γίνεται, σχετικά όψιμα, αντικείμενο ενδιαφέροντος, η φιλοτιμία και ο ζήλος των μελετητών εν μέρει μόνο μπορούσαν να αντισταθμίσουν τις ελλείψεις τους¹.

Αλλά δεν ήταν μόνο η αρχαιότητα που απορροφούσε το μεγαλύτερο μέρος της ενεργητικότητας των μελετητών. Οι γλωσσολογικές, οι λαογραφικές και οι βυζαντινές σπουδές, που επιστρατεύτηκαν για να στηρίξουν επιστημονικά την απόδειξη της ιστορικής συνέχειας των Ελλήνων, συνέχισαν ν' αναπτύσσονται υπερτροφικά σε βάρος της νεοελληνικής φιλολογίας και έπειτα από την εκπλήρωση της αποστολής τους. Ένας από τους λόγους αυτής της ανάπτυξης ήταν ότι καλλιεργούνταν ήδη στην Ευρώπη ως συστηματικοποιημένοι κλάδοι σπουδών προσφέροντας στους Έλληνες μελετητές διαμορφωμένα επιστημονικά εργαλεία, ενώ η σπουδή της νέας ελληνικής λογοτεχνίας, παρά το οικείο του θέματος, απαιτούσε αυξημένη ερευνητική διάθεση².

Για τους λόγους αυτούς δεν είναι περίεργο ότι, όταν η νεοελληνική φιλολογία άρχισε να αναπτύσσεται συστηματικότερα, κατά το δεύτερο μισό του περασμένου αιώνα, το κύριο ενδιαφέρον των μελετητών της (πανεπιστημιακών και μη) διοχετευ-

όταν σε άλλες δραστηριότητες. Για τον Σπ. Ζαμπέλιο, Κ. Α-σώπιο, τον Κ. Σάθα, τον Ν. Πολίτη, τον Γ. Ψυχάρη κ.ά. η νεο-ελληνική φιλολογία ήταν μια ενασχόληση παράλληλη με την κύρια εργασία τους (που ήταν ιστορική, της κλασικής φιλολο-γίας, λαογραφική ή γλωσσολογική) και κατευθυνόμενη από αυτήν. Οι κριτικές προσεγγίσεις λογοτεχνικών κειμένων αυτή την περίοδο γίνονται κυρίως από ανθρώπους που δεν είχαν σχέση με το πανεπιστήμιο και που όλοι σχεδόν είναι λογοτέ-χνες (Εμμ. Στάης, Ιάκ. Πολυλάς, Εμμ. Ροϊδής, Γ. Καλοσγού-ρος, Κ. Παλαμάς).

Το πανεπιστήμιο βλέπει τη σύγχρονη ελληνική λογοτεχνία με δυσπιστία και αφ' υψηλού. Ενώ προσφέρει τους καθηγητές του για τις κριτικές επιτροπές των ετήσιων ποιητικών διαγωνι-σμών (1851-1877) —με πενιχρή κριτική απόδοση— ελάχιστα συγκινείται από το ποιητικό επίτευγμα του Σολωμού. Επί έναν περίπου αιώνα στο πανεπιστήμιο δεν υπήρχε θέση για τη σπου-δή της λογοτεχνίας του νεότερου ελληνισμού. Μόλις το 1925 στο Πανεπιστήμιο Αθηνών (ιδρύθηκε το 1837) και το 1926 στο νεοϊδρυμένο Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης λειτουργούν οι πρώτες έδρες Νεοελληνικής Φιλολογίας. Η πρώτη θα παραμεί-νει μοναδική και ενωμένη με τη Μεσαιωνική Ελληνική Φιλολο-γία ως το 1976, ασφυκτικά συνωθούμενη εν μέσω πολλαπλα-σιών εδρών της Κλασικής Φιλολογίας. Μία θα είναι και η έδρα της Νεοελληνικής Φιλολογίας ως τα μέσα της δεκαετίας του 1960 στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, θα μείνει μάλιστα κενή επί οκτώ έτη (1940-1948), έπειτα από την αποχώρηση του πρώ-του κατόχου της, του Γιάννη Αποστολάκη (το 1950 θα ιδρυθεί και μία έδρα Μεσαιωνικής Ελληνικής Φιλολογίας).

Εκτός από τον Αποστολάκη, οι πρώτοι νεοελληνιστές που ασχολούνται αποκλειστικά ή σχεδόν αποκλειστικά με τη με-λέτη των νέων ελληνικών είναι εκείνοι της φιλολογικής γενιάς του '30³. Εντούτοις το έργο τους δεν διαφοροποιείται αισθητά από το έργο των προηγούμενων νεοελληνιστών. Παρά την α-ξιόλογη δραστηριότητά τους στον εκδοτικό και τον γραμμα-τολογικό τομέα, η μελέτη της νεοελληνικής λογοτεχνίας πα-ραμένει, κατά το μεγαλύτερο μέρος της, και σ' ολόκληρο τον μεσοπόλεμο σ' ένα επίπεδο προκριτικό· πράγμα που φαίνεται να οφείλεται λιγότερο στην ανάγκη έργων υποδομής και περισ-σότερο στην επίδραση των μεθόδων της κλασικής φιλολογίας, την οποία διέκρινε μια εύλογη εκδοτική και γραμματολογική εμμονή. Ο Αποστολάκης, είναι ο μόνος πανεπιστημιακός νεο-ελληνιστής αυτής της περιόδου, ο οποίος προχώρησε σ' ένα ι-κανοποιητικό επίπεδο ερμηνείας, εγκαινιάζοντας μιαν αμφι-σβητούμενη, έστω, όμως ευαίσθητη προσέγγιση των νεοελληνι-κών κειμένων. Την ουσιαστικότερη μελέτη της νεοελληνικής λογοτεχνίας συνεχίζουν στον μεσοπόλεμο και πάλι οι μη ακα-δημαϊκοί κριτικοί, κυρίως οι κριτικοί - δημιουργοί: ο Κωστής Παλαμάς, που με τη διεισδυτική ματιά του εξακολουθεί να πα-ράγει αξιόλογο κριτικό έργο ως τα γεράματα, ο Κώστας Βάρ-ναλης, που αντιμετωπίζει τις απόψεις του Αποστολάκη για τον Σολωμό με μιαν ενδιαφέρουσα, παρά τις ελλείψεις της, εφαρ-μογή μαρξιστικών θέσεων.

Αλλά οι σπουδαιότερες κριτικές σελίδες του μεσοπολέμου βγαίνουν μέσα από τις συζητήσεις που προκαλεί η εμφάνιση του ελληνικού μοντερνισμού. Η ιδιοτυπία της ποίησης του Κα-βάφη αναγκάζει την ελληνική κριτική να χρησιμοποιήσει νέους τρόπους προσέγγισης, όπως είναι ο ψυχαναλυτικός (Κ.Θ. Δη-μαράς, Νικήτας Ράντος, Τίμος Μαλάνος) ή ένας τρόπος προ-σεκτικής ανάγνωσης, που αποσκοπεί στη διερεύνηση του μη-χανισμού της ποιητικής έκφρασης (Τέλλος Άγρας, Δ. Νικο-λαρεϊζής). Τέλος ο Γιώργος Σεφέρης υπερασπιζόμενος τη μον-τέρνα ποίηση από τις επιθέσεις των παραδοσιακών, θα διατυ-πώσει μια καίρια κριτική θεωρία με τις καλύτερες εκφράσεις της σύγχρονης του αγγλοσαξωνικής κριτικής.

Η κατάσταση της νεοελληνικής φιλολογίας στο πανεπιστή-

μιο θα παραμείνει σχεδόν η ίδια και έπειτα από τον πόλεμο: ως τα μέσα της δεκαετίας του '70, με ελαχιστότατες και βραχύ-βιες εξαιρέσεις (Κ. Στεργιόπουλος, Γ.Π. Σαββίδης) η μελέτη της νέας ελληνικής λογοτεχνίας δεν ξεπερνούσε τη φιλολογική εργασία της βάσης. Η προσέγγιση των κειμένων γινόταν με τρόπο περιγραφικό, χωρίς να φτάνει στην ουσιαστική ανάλυση και ερμηνεία.

Ενας από τους λόγους για τους οποίους η ανάπτυξη της νεοελληνικής φιλολογίας αργοπόρησε τόσο στο πανεπι-στήμιο, ήταν η στάση των κλασικών φιλολόγων. Παρά το γεγονός ότι ορισμένοι από τους παλαιότερους ενδιαφέρθη-καν για νεοελληνικά κείμενα, και παρά τη συμπάθεια που έδει-ξαν αργότερα ο Σ. Μενάρδος, ο Π. Λορεντζάτος, ο Ι. Καλλι-τσουνάκης, ή ο Ι.Θ. Κακριδής, και την ένθερμη υποστήριξη του Ι. Συκουτρή, τα γενικότερα αισθήματα των κλασικών φι-λολόγων προς τη νεότερη λογοτεχνία μας ήταν τα συναισθή-ματα δυσπιστίας. Η πεποίθηση ότι τα κλασικά γράμματα είναι η βάση της λογοτεχνικής παιδείας ήταν στους περισσότερους τόσο ισχυρή, ώστε να μην μπορούν να διακρίνουν τη χρησιμό-τητα της νέας λογοτεχνίας. Η δυσπιστία —στο Πανεπιστήμιο Αθηνών τουλάχιστον— γινόταν τόσο μεγαλύτερη, όσο το επί-πεδο των κλασικών φιλολόγων όδευε προς το χειρότερο. Η νε-οελληνική διδασκαλία του Συκουτρή πέρασε σαν μια απλή α-ναλαμπή. Το μάθημα της Νεοελληνικής Φιλολογίας, έγραφε ο Συκουτρή, αποτελεί «αυτήν ταύτην την εισαγωγήν εις τον νεο-ελληνικόν πνευματικόν βίον (...)». Η λογοτεχνική τουλάχιστον μόρφωσις του Νεοέλληνος ακολουθεί τον δρόμον από των νέων προς τα αρχαία, όχι τανάπαλιν, και αποτελεί η γνώσις της νεο-ελληνικής λογοτεχνίας ουσιαστική προϋπόθεσις της βαθύτερας γνωριμίας του με την αρχαίαν. Χωρίς τη στοιχειώδη καλαισθη-σίαν και τας απαραίτητους αισθητικούς κατηγορίας, αι οποίοι, αν όχι αποκλειστικώς, πάντως κατά πρώτον εις την μητρικήν λο-γοτεχνίαν αποκτώνται, δεν πρέπει να ελπίση κανείς να καταλά-βη τους Έλληνας και Ρωμαίους ποιητάς, ως ποιητάς»⁴.

Ο Συκουτρής τα έγραφε αυτά όταν ήταν υφηγητής στη Φιλο-σοφική Σχολή Αθηνών. Όπως ξέρουμε, δεν έγινε ποτέ καθηγη-τής, κι ο λόγος δεν ήταν μόνο η αυτοκτονία του. Δεν αντέχω στον πειρασμό να παραθέσω ένα χωρίο από το βιβλίο ενός υ-φηγητή που έγινε καθηγητής. Το βιβλίο έχει τον τίτλο **Το μάθη-μα των νεοελληνικών και η δημοτική γλώσσα εν τη Φιλοσοφι-κή Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών**:

«Από των πρώτων ημερών της εισόδου μου εις την Φιλοσοφι-κήν Σχολήν του Πανεπιστημίου Αθηνών», γράφει ο καθηγητής, «(...) πολλάκις ανεκίνουν εν τω λογισμώ το ερώτημα, διατί εν τη Σχολή ημών έπρεπεν, όπως ιδιαίτερα έδρα υπάρχη προς δι-δασκαλίαν του μαθήματος των νέων ελληνικών και της δημοτι-κής ημών γλώσσας. Περιοχαί της νέας ελληνικής γραμματείας διδάσκονται ήδη εν τω δημοτικώ σχολείω μάλιστα δε εν τω γυ-μνασίω (...)· συν άλλοις (δια του μαθήματος αυτού) ανακό-πεται και μειούται επικινδύνως η οφειλομένη απερίσπαστος και αθόλωτος, η άνευ οιασδήποτε γλωσσικής συγχύσεως και ταραχής, η μετά πίστεως και αφοσιώσεως, η αρτία και τελεία σπουδή του πλουσιωτάτου και ευγενεστάτου λόγου της αληθούς παιδείας και της υψηλής επιστήμης, του καθαρευόντος δηλαδή και γραμματικωτάτου κατά πάντα λόγου ημών (...)».

Πρέπει, όπως καταγγέθη εν τη Φιλοσοφική Σχολή του Πανε-πιστημίου Αθηνών το μάθημα των νέων ελληνικών διότι ταύτα ουδαμώς συνιστάσι κλάδον έχοντα σοβαρόν επιστημονικόν χα-ρακτήρα, ώστε να υπάρχη ανάγκη ιδίας έδρας προς διδασκα-λίαν αυτού εν τη Σχολή ταύτη»⁵.

Το κείμενο του Συκουτρή γράφεται το 1932. Το χωρίο που μόλις παρέθεσα, το 1975. Από το 1975 ως σήμερα πολλά πράγ-ματα έχουν συμβεί στο χώρο της διδασκαλίας των νέων ελλη-νικών. Η ενεργοποίηση και η είσοδος νέων νεοελληνιστών στο Πανεπιστήμιο και η γόνιμη στρόφη (ακριβέστερα, η ενίσχυση

της στροφής: Δ.Ν. Μαρωνίτης) ορισμένων κλασικών φιλόλογων και προς τη νεότερη λογοτεχνία μας (αναφέρομαι βέβαια κυρίως στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης) έδωσαν ζωτική πνοή στη νεοελληνική φιλολογία. Σημαντική ήταν και η εκ των κάτω συνδρομή της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης έπειτα από την πτώση της δικτατορίας. Η θεσμοποίηση της δημοτικής ως επίσημης γλώσσας σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, η ενίσχυση του μαθήματος των νέων ελληνικών στο γυμνάσιο και ο περιορισμός της διδασκαλίας των αρχαίων ελληνικών από το πρωτότυπο μόνο στο λύκειο, είχαν ως συνέπεια την εξασθένηση της παρουσίας της αρχαίας γλώσσας στη μέση εκπαίδευση. Ταυτόχρονα, η καθιέρωση της διδασκαλίας των αρχαίων κειμένων από μεταφράσεις στο γυμνάσιο μετατόπισε την έμφαση της διδασκαλίας από τη γραμματική και το συντακτικό στο περιεχόμενο και τη λογοτεχνικότητα, πράγμα που έκανε αισθητή την ανάγκη διδασκόντων ικανών να αντιμετωπίσουν τα κείμενα αυτά όχι ως έργα αρχαιονγνωστικά αλλά ως ζωντανά λογοτεχνήματα. Η εξοικείωση με τα κείμενα της νεοελληνικής λογοτεχνίας φάνηκε πως θα μπορούσε να βοηθήσει τη διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών έργων από μετάφραση. Έτσι ολοένα και περισσότεροι φοιτητές άρχισαν να ενδιαφέρονται για το μάθημα της νεοελληνικής φιλολογίας. Στην αύξηση του ενδιαφέροντος συνέλεξε και η αύξηση των μαθημάτων επιλογής στα διδακτικά προγράμματα, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι το μάθημα της νεοελληνικής φιλολογίας είναι περισσότερο ελκυστικό από άλλα, επειδή θεωρείται «ζωντανότερο» (και, για πολλούς φοιτητές, εύκολο). Όλα αυτά είχαν ως αποτέλεσμα μια σημαντικότερη αναβάθμιση του κύρους των νέων ελληνικών στο πανεπιστήμιο.

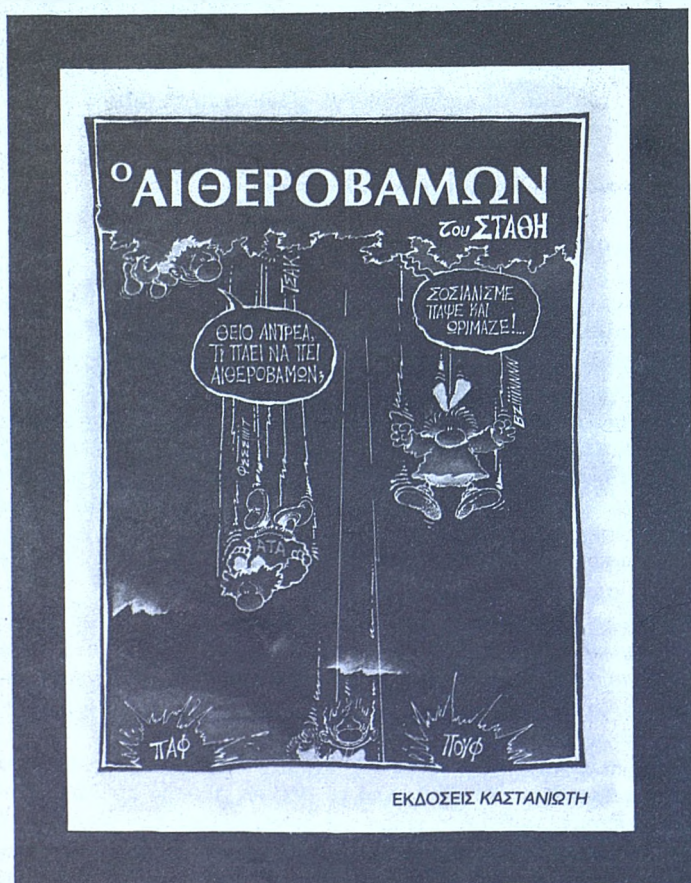
Ήταν τέτοια η ταχύτητα αυτής της αναβάθμισης, που θα μπορούσαμε να τη χαρακτηρίσουμε απότομη άνθιση. Μέσα σε μια δεκαετία τα νέα ελληνικά έφτασαν σχεδόν να εξισορροπηθούν με τα αρχαία στα πανεπιστημιακά προγράμματα διδασκαλίας. Και αν ο αριθμός των νεοελληνιστών στα πανεπιστήμια δεν είναι ακόμη ίσος μ' εκείνον των κλασικών φιλόλογων, αυτό συμβαίνει γιατί ο ρυθμός παραγωγής τους δεν είναι ακόμη σε θέση να ικανοποιήσει τις ανάγκες της ζήτησης. Οι μεταπτυχιακές σπουδές στην Ελλάδα βρίσκονται ακόμη σε εμβρυακή κατάσταση, πράγμα που αναγκάζει αρκετούς Έλληνες να κάνουν ακόμη και τη διδακτορική τους διατριβή στα νέα ελληνικά όχι στον φυσικό τόπο του αντικείμενου τους αλλά στο εξωτερικό. Αλλά αυτό το οξύμωρο φαινόμενο έχει τελικά αποδειχτεί ωφέλιμο για τη διδασκαλία της νεοελληνικής λογοτεχνίας στο πανεπιστήμιο. Γιατί η επαφή των νεοελληνιστών μας με τις νέες ξένες φιλολογικές μεθόδους τους έχει απομακρύνει από τη μονομέρεια των προηγούμενων γενεών. Οι μέθοδοι της αγγλοσαξονικής Νέας Κριτικής, της σημειολογίας, του δομισμού, ακόμη και οι μεταδομικοί τρόποι, έχουν μπει, μαζί με άλλους, στην ανάλυση και την ερμηνεία των νεοελληνικών κειμένων, και παρά την όχι πάντοτε ώριμη εφαρμογή τους, έχουν οδηγήσει τη φιλολογική έρευνα σε εδάφη κριτικότερα.

Μίλησα για απότομη άνθιση σε σύγκριση βέβαια με την προηγούμενη κατάσταση και, ακόμη, χωρίς να παραβλέπω τους κινδύνους που συνεπάγεται και για την ίδια τη νεοελληνική φιλολογία, αλλά και για τη λογοτεχνία, η υπέρμετρη μείωση της διδασκαλίας της αρχαίας ελληνικής στη μέση εκπαίδευση. Γιατί η υπερβολική χαλάρωση των δεσμών με την αρχαία γλώσσα θα κάνει δύσκολη την πρόσβαση σε παλαιότερες περιοχές της νεοελληνικής λογοτεχνίας και εγκυμονεί γενικότερους κινδύνους για την αναγνωστική ικανότητα των νέων μας και για την εκφραστική εμβέλεια των αυριανών μας συγγραφέων.

Παρ' όλα αυτά η πρόοδος της νεοελληνικής φιλολογίας στα ελληνικά πανεπιστήμια και η στροφή της προς κεντρικότερες περιοχές των λογοτεχνικών κειμένων προαναγγέλλουν ένα ευδοκιμότερο μέλλον για τη νεοελληνική κριτική. Ένας από τους λόγους της καθυστέρησης της κριτικής μας ήταν η έλλειψη των απαραίτητων υλικών προϋποθέσεων που θα της επέτρεπαν να αναπτύξει τις δυνατότητές της. Η κριτική, για να μπορέσει να την ασκήσει κανείς συστηματικά, απαιτεί πλήρη απασχόληση, την οποία δεν μπορούν να εξασφαλίσουν στον κριτικό οι συνθήκες της ελληνικής λογοτεχνικής αγοράς. Η έλλειψη επαρκούς χρόνου για μελέτη και παρακολούθηση των λογοτεχνικών εξελίξεων εξαιτίας της απόσπασής τους σε άλλες βιοποριστικές απασχολήσεις, ήταν, πιστεύω, ένας βασικός λόγος, για τον οποίο αρκετοί αξιόλογοι κριτικοί δεν μπόρεσαν να δώσουν ολοκληρωμένο έργο. Η απερίσπαστη ενασχόληση των πανεπιστημιακών νεοελληνιστών μας με τη λογοτεχνία μας και οι ανετότερες συνθήκες εργασίας τους έχουν αρχίσει να δίνουν αξιόλογους καρπούς.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Βλ. Α.Ι. Βρανούσης, «Νεοελληνικές φιλολογικές σπουδές», *Κριτικά φύλλα* 1(1971-72) 39-40.
2. Ό.π., σ. 40-41.
3. Πρβλ. Ε. Κριαράς, «Η φιλολογική γενιά του 30», *Εποχές*, τευχ. 9 (Ιανουάριος 1964), σ. 12.
4. «Η διδασκαλία της νεοελληνικής λογοτεχνίας», *Μελέται και άρθρα*, Αθήναι 1956, σ. 241. Όμοια είναι, το 1926, και η άποψη του Αποστολάκη: «Η σπουδή της ζωντανής μας λογοτεχνίας θα βοηθή να νιώσουμε τους αρχαίους κλασσικούς» («Σημείωμα», *Νέα Εστία* 42, 1947, 211).
5. Κωνστ. Ιω. Μερεντίτου, *Το μάθημα των νέων ελληνικών και η δημοτική γλώσσα εν τη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών*, Εν Αθήναις 1975, σ. 9-10, 52-53.

J.L. GODARD: ΒΙΝΤΕΟ ΚΑΙ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ

του Θρασύβουλου Γιάτσιου

Η πλειοψηφία των κινηματογραφιστών τείνει ν' απορρίπτει την τηλεόραση σαν θεσμό και το βίντεο σαν μέσο, αφού η τηλεόραση, βασισμένη στην αρχή παραγωγής προγραμμάτων μεγάλης ακροατικότητας, θυσιάζει στο βωμό αυτό την ποιότητα, ενώ το βίντεο δεν προσφέρει εικόνα ποιότητας. Μόνο με το φιλμ μπορεί κανείς να νεωτερίσει, να πειραματιστεί ή να παράγει εικόνες που αξίζουν τόσο για την ποιότητα όσο και για το περιεχόμενό τους. Παρόλα αυτά υπάρχουν με-

Godard ερευνούσε την προβληματική της αναπαράστασης.

Γκινηνες οι τηλεοπτικές παραγωγές είχαν γυριστεί σε φιλμ 16mm. Αργότερα, στις αρχές του εβδομήντα, ο Godard στράφηκε πια στο βίντεο σαν μέσο. Ήδη όμως, από το 1967, είχε προσπαθήσει να το χρησιμοποιήσει στο γύρισμα της ταινίας *La Chinoise*, αλλά ο εξοπλισμός δεν ήταν προσαρμοσμένος στις ανάγκες και η ταινία έχασε την ευκαιρία της τεχνολογικής αποθέωσης. Οι τεχνολογικές εξελίξεις που ακο-

Γαλλία, συμπεριλαμβανομένης και της κυριαρχίας της τηλεόρασης στην παραγωγή και διανομή εικόνων. Αυτό ήταν και το θέμα της πρώτης δουλειάς —καρπός συνεργασίας Miéville - Godard— με τίτλο *Ici et ailleurs*, η οποία βασίστηκε στην αντιπαράθεση εικόνων από την αποτυχημένη δουλειά του τελευταίου πάνω στην Παλαιστινιακή επανάσταση, με αντίστοιχες από Γαλλικές οικογένειες που παρακολουθούσαν διαφημίσεις στην τηλεόραση. Η αφιέρωση των δημιουργών

τον μέσο θεατή, δεν έπαψαν να θεωρούνται σαν οι πιο καλές δουλειές που έγιναν ποτέ για την τηλεόραση.

Τα *Six fois deux* και *Sur et sous la communication* αναλύουν τις μεθόδους και τα προβλήματα της επικοινωνίας. Ο Godard χωρίζει το κάθε πρόγραμμα σε δύο μέρη. Το πρώτο είναι μια οπτική έρευνα για κάποιο θέμα της σύγχρονης ζωής, ενώ το δεύτερο βασίζεται στα σχόλια κάποιου πάνω σ' αυτά που είδαμε πριν. Ένα από τα προγράμματα, για παράδειγ-

Soft and Hard

ρικοί κινηματογραφιστές που καταπάτησαν τους ιερούς κανόνες και αφιερώθηκαν στο μέσο ή στο θεσμό. Η σημαντικότερη εξαίρεση είναι ο Jean - Luc Godard, του οποίου η δουλειά της δεκαετίας του εβδομήντα, χρηματοδοτήθηκε από την τηλεόραση και στο μεγαλύτερο μέρος της γυρίστηκε σε βίντεο.

Τα πρώτα βήματα αυτής της σχέσης ήταν πραγματικά κατορθώματα. Όταν ο Godard, το 1968, εγκατέλειψε τον κινηματογράφο και τις παραδοσιακές μορφές διανομής του, στράφηκε στην τηλεόραση με σκοπό να εξασφαλίσει χρήματα για τα πειράματά του πάνω στον ήχο και την εικόνα. Πολλοί ευρωπαϊκοί τηλεοπτικοί σταθμοί έδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον να χρηματοδοτήσουν ένα ντοκιμαντέρ του, που θα γυριζόταν στη χώρα τους. Δεν άργησαν όμως να χαρακτηρίσουν σαν μη προγραμματισμένη την παραγωγή *Dziga - Vertov*, στην οποία ο

λούθησαν, φάνηκε πως άνοιξαν το δρόμο για την τελική απόδραση από τα συστήματα διανομής του κινηματογράφου αλλά και της τηλεόρασης. Το 1972, που ο Godard εγκατέλειψε το Παρίσι, είχε κατά νου τη δημιουργία ενός στούντιο για την παραγωγή βίντεο ταινιών τις οποίες θα διακινούσε μέσω τηλεοπτικών δικτύων που ανήκαν σε φίλους. Τα δίκτυα όμως δεν προσέφεραν ποτέ αρκετά χρήματα για την παραγωγή, και όλη του τη στρατηγική για τη δημιουργία νέων κυκλωμάτων διανομής φάνηκε πως έπεσε στο κενό. Αυτή η στρατηγική βασιζόταν εξ ολοκλήρου στην πίστη ότι η κοινή πολιτική τοποθέτηση θα 'ταν αρκετή για την πραγματοποίηση της προσπάθειας.

Τα σχέδια αυτά αμφισβητήθηκαν από τη συνεργασία του Godard με την Anne-Marie Miéville. Η Miéville ενδιαφέρθηκε για τις καθημερινές αλήθειες της ζωής στη

στην επανάσταση και η αντίστοιχη στο μέσο (φιλμ), εμφανίζονταν σαν εναλλασσόμενα στοιχεία μιας άρνησης να ερευνηθεί η εικόνα αναφορικά με το πιο σημαντικό της στοιχείο: την εκπομπή της από το τηλεοπτικό στούντιο στο σπίτι.

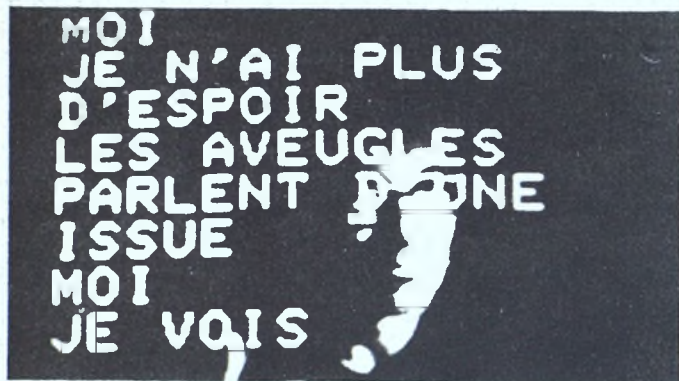
Αυτή η θεωρητική κριτική στο φιλμ, βασίστηκε στις ραγδαίες εξελίξεις της τηλεοπτικής τεχνολογίας η οποία και προσέφερε στον Godard έναν έλεγχο στην εικόνα που πριν δεν είχε καν ονειρευτεί. Αφού πειραματίστηκαν πάνω στο βίντεο και το φιλμ δημιουργώντας τα έργα *Ici et ailleurs* και *Numero deux*, συνέχισαν να δουλεύουν τα επόμενα χρόνια (1976-78) σε δύο σειρές για την τηλεόραση με τίτλους: *Six fois deux / Sur et sous la communication* και *France / tour / détour / deux / enfants*. Αυτές οι σειρές που από την πρωτότυπη φόρμα τους έως τον ακατάληπτο τίτλο τους, ήταν πολύ δύσκολες για

μα, έχει τον τίτλο *Photo and Company* και ερευνά την οικονομική διάσταση της φωτογραφίας. Σε μια σελίδα, ο Godard έχει στα χέρια του ένα περιοδικό, από το οποίο αφαιρεί μία μία όλες τις σελίδες που περιέχουν κάποια διαφήμιση. Με το τέλος της σελίδας, δεν έχει απομείνει καμία σελίδα, μιας που ακόμα και οι σελίδες που δεν είχαν κάποια διαφήμιση είχαν άμεση σχέση μ' αυτήν. Στη συνέχεια, σε μια άλλη σελίδα, ο Godard αναρωτιέται γιατί αυτοί των οποίων κάποια φωτογραφία υπάρχει στο περιοδικό δεν αμείβονται, αντίθετα μ' αυτούς που φωτογραφίζονται για την οποία διαφήμιση. Η απάντηση φυσικά δεν είναι άλλη από τη διαφορά μεταξύ «συνήθους ατόμου» και «επαγγελματικού μοντέλου». Ο Godard όμως αντιλαμβάνεται τη διαφορά μεταξύ επαγγελματία και μη, σαν τη ρίζα της αρρωστημένης σχέσης μας με την εικόνα. Πέρα από μια «σπλή αναπαρά-

σταση της πραγματικότητας», βλέπει ένα ολόκληρο πλέγμα οικονομικών δικτύων που διαχωρίζουν την κατανάλωση και παραγωγή εικόνων — διαχωρισμό τόσο καταστρεπτικό, αφού έχει ως αποτέλεσμα την αδυναμία να κατανοήσουμε τη δομή που δημιουργεί τη βάση της εικόνας του εαυτού μας.

Από τη στιγμή που όλοι καταναλώνουμε εικόνες, θα πρέπει εμείς «οι όλοι» να είμαστε αναποσπαστο μέρος της παραγωγής

στην οθόνη, κάνοντας πιο δραματική την ύστατη απόπειρα του Godard να κάνει τους δημοσιογράφους να μοιραστούν τις ιδέες του για την εικόνα. Στη βάση τους, αυτές οι ιδέες που είναι και οι λόγοι της απομόνωσης του, δεν είναι άλλο από μια εμμονή για διάσπαση των στερεοτύπων, μια εμμονή για επανεξέταση όλων των αρχών — σε τεχνικό και αισθητικό επίπεδο — που κυβερνούν τους οργανισμούς παραγωγής ήχων και εικόνων.

Six fois deux / Sur et sous la communication

τους. Έτσι ο Godard είναι αρκετά επιφυλακτικός στις αριστρές απόψεις τις σχετικές με το θέμα των ιδιωτικών μέσων μαζικής ενημέρωσης. Η θέση του είναι ακόμα πιο ριζοσπαστική: πρέπει να αλλάξουμε τους μηχανισμούς παραγωγής εικόνων στο σημείο που να είμαστε όλοι παραγωγοί αλλά και καταναλωτές.

Σ' αυτό το ιδανικό που αγγίζει την ουτοπία, αναφέρεται το δεύτερο μέρος του προγράμματος με μια εκτεταμένη συνέντευξη με τον Marcel, ερασιτέχνη κινηματογραφιστή. Αυτός ασχολείται με τον κινηματογράφο σαν χόμπυ και τα μόνα του θέματα είναι η χλωρίδα και η πανίδα των Άλπεων. Κατά τον Marcel, τα άλλα είδη εικόνων είναι για τους «επαγγελματίες». Και σ' αυτό το σημείο, η κριτική του Godard πάνω στην εικόνα, εξελίσσεται σε μια κριτική για τις κοινωνικές σχέσεις. Θέτει το θέμα της κατάρτησης του διαχωρισμού μεταξύ εργασίας και διασκέδασης, κατάρτιση της οποίας η δράση είναι σημαντική στην εξέλιξη της σημερινής καπιταλιστικής κοινωνίας. Και επιμένει πως για να έχουμε μια υγιή σχέση με την εικόνα, πρέπει να γίνουμε όλοι δημιουργοί εικόνων που συγχωνεύουν παραγωγή και κατανάλωση — εργασία και διασκέδαση.

Το δεύτερο πρόγραμμα με τον τίτλο Jean - Luc, είναι μια συνέντευξη που δίνει ο ίδιος σε δύο αριστέρους δημοσιογράφους. Την προσπαθεί να ν' απαντήσει στις ερωτήσεις χωρίς παράλληλα ν' αποδεχθεί τους όρους πάνω στους οποίους στηρίζονται, υπογραμμίζουν τα ποιήματα του Μπρεχτ σχετικά με τη μοναξιά του καλλιτέχνη που εμφανίζονται

— συμμετέχει» στην εικόνα και τον ήχο, αντίθετα με την τηλεόραση που «εγκλωβίζει» το ενδιαφέρον του. Αφήνει τον θεατή να επιλέξει — ενδιαφερθεί για τις απόψεις που αναπτύσσονται, για το τι βλέπει και τι ακούει.

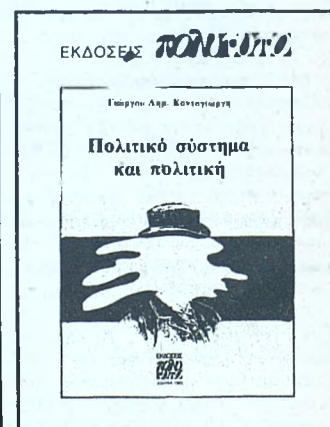
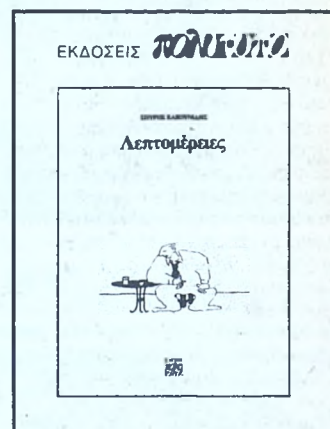
Αυτή είναι η τηλεόραση για τον θεατή που ενδιαφέρεται για το μέσον και όχι για τον υπεύθυνο προγραμματισμού. Δεν ήταν τυχαίο που αυτές οι δουλειές παρουσιάστηκαν σε κανάλια χαμηλής ακραματικότητας. Οι Godard Miéville, αργότερα, κριτίκαραν αυτά τα προγράμματα επειδή απαιτούσαν ιδιαίτερη προσοχή από το κοινό (και για μεγάλο χρονικό διάστημα), χωρίς να προσφέρουν στον θεατή τρόπους ανάγνωσης. Στην επόμενη δουλειά τους, France / tour / détour / deux / enfants, συγκεντρώνονται στοιχεία από τα πρώτα τους πειράματα, παράλληλα μ' έναν αυστηρά επαναλαμβανόμενο τύπο.

Ο τίτλος της σειράς αυτής έχει σχέση μ' ένα κείμενο του 19ου αιώνα (Ο γύρος της Γαλλίας από δύο παιδιά), το οποίο αναφέρεται στη φανταστική περιπέτεια δύο αδελφών που προσπαθούν ν' ανακαλύψουν τη Γαλλία. Και ο Godard και η Miéville προσπαθούν ν' ανακαλύψουν τη σύγχρονη Γαλλία, μέσα όμως από τη σύγχρονη ζωή σ' αυτή τη χώρα. Και με την αναπαράσταση της καθημερινής ζωής των παιδιών, ο θεατής ανακαλύπτει την τερατώδη (οι μεγάλοι στην ταινία αναφέρονται σαν «τέρατα») πραγματικότητα της Γαλλίας του 20ου αιώνα. Η κριτική στην πολυπλοκότητα, την ομορφιά και τον πεσσιμισμό αυτής της δουλειάς είναι αδύνατη. Η πρωτοτυπία της καθώς και ο έλεγχος της τηλεοπτικής εικόνας ξεπερνούν τα όρια οποιασδήποτε ανάλυσης. Για παράδειγμα, σε ένα από τα έντεκα προγράμματα, η κάμερα παραμένει ακίνητη για δέκα λεπτά παρατηρώντας ένα κοριτσάκι στο τραπέζι του δείπνου. Η πρώτη αντίδραση θα ήταν η ενοχλήση, μιας και η κάμερα αρνείται να παρακολουθήσει τη συζήτηση που εξελίσσεται στο τραπέζι. Ο θυμός από την απαγόρευση οπτικής επαφής με τους ομιλητές, δίνει τη θέση του στην απορία του τι βλέπουμε. Στο μέσο του οικογενειακού τραπέζιου το κοριτσάκι ζει μια τεράστια μοναξιά, μια μοναξιά που έτσι κι αλλιώς αφορά και τους μεγαλύτερους παρευρισκόμενους. Και το θέμα, αν δηλαδή αυτό που βλέπουμε είναι πραγματικά βαρετό, το συζητούν οι δύο καλεσμένοι της εκπομπής. Και ενώ ο ένας λέει πως αυτό το κομμάτι έπρεπε να βρεθεί τρόπος να είναι πιο ενδιαφέρον, ο άλλος επιμένει πως οι κινήσεις και οι δράσεις ρουτίνας είναι ένα από τα πιο ενδιαφέροντα και φανταστικά πράγματα που μπορεί να προσφέρει η τηλεόραση.

Η δουλειά του Godard είναι εγκλωβισμένη σ' αυτά τα παράδο-

ξα. Γιατί αυτά τα προγράμματα είχαν αρχικά προγραμματιστεί να δειχθούν σε καθημερινή βάση και στο διάστημα δύο εβδομάδων, τελικά παρουσιάστηκαν σε τέσσερα μέρη σαν «η δουλειά ενός μεγάλου κινηματογραφιστή». Οι τηλεοπτικοί παράγοντες δεν θα επέτρεπαν στον Godard να δουλέψει με το μέσο που ήθελε πιο πολύ — το βίντεο. Ο άμεσος έλεγχος της εικόνας καθώς και οι αμέτρητες τεχνολογικές δυνατότητες του βίντεο που χρησιμοποιήσε στη συνέχεια, έκαναν το τελευταίο το μέσο που είχε πιο διαλέξει για τη δουλειά του. Και πραγματικά, όταν επέστρεψε στον κινηματογράφο ήθελε να γυρίσει το έργο του σε βίντεο το οποίο στη συνέχεια να μετέφερε σε φιλμ 35mm για διανομή. Οι διανομείς όμως με τίποτα δεν ήθελαν να παραδεχτούν πως μια τέτοια διαδικασία θα είχε το ποθητό αποτέλεσμα, και έτσι ο Godard επέστρεψε εκ νέου στο φιλμ. Συνέχισε όμως να δουλεύει με το βίντεο. Σχεδόν όλες οι τελευταίες του κινηματογραφικές δουλειές στο πρώτο τους στάδιο γυρίζονται σε βίντεο. Ακολούθησαν όμως νέες προτάσεις σαν κι αυτή του Channel 4 της Βρετανικής τηλεόρασης με τίτλο A Soft Conversation on Hard Subjects, που τους επιτρέπουν να συνεχίσουν ανενόχλητα την έρευνά του σχετικά με την «εικόνα μας της τηλεόρασης».

Θρασύβουλος Γιάτσιος

Από τα έθιμα στο ήθος

Αννουσά Κουσαθανά - Ρόε
Η Βιενούλα της Μύκονος
Εκδ. Εστία, Αθήνα 1985

«Αγαπητοί μου Αναγνώστες. Το βιβλίο ετούτο εγράφηκε από αγάπη, σεβασμό και λύπη...». Μ' αυτά τα λόγια η Αννουσά Κουσαθανά - Ρόε απευθύνεται στους αναγνώστες της: «... από αγάπη, σεβασμό και λύπη για τη μάνα μου Βιενούλα και τον πατέρα μου Δημήτρη».

Από τις πρώτες φράσεις της η Αννουσά υποβάλλει ένα λόγο που ανταποκρίνεται στο «κοινό έθνος», την ίδια στιγμή που είναι αποκλειστικό, προσωπικό και ιδιαίτερο. Ο συνδυασμός αυτός χαρακτηρίζει το αφήγημα της Αννουσάς, *Η Βιενούλα της Μύκονος*, που κυκλοφόρησε πρόσφατα από τις εκδόσεις της Εστίας. Μία διήγηση με ιστορικές αναφορές, που όμως είναι μόνιμα προσωποποιημένες και υλικές. Η υπέρβαση του βιοματικού υλικού γίνεται με τη «λύπη». Αυτή η λέξη έχει ένα ειδικό βάρος μέσα σ' αυτό το βιβλίο, γιατί ουσιαστικά δεν είναι άλλο από την ανθρωπιά που προβάλλεται ως το κυρίαρχο δυναμικό αυτών των ανθρώπων.

Κυριαρχημένη από την ανάγκη και τους αυστηρούς όρους επιβίωσης, η ζωή τους λαμπρύνεται από την αλληλεγγύη που προκύπτει από αυτή ακριβώς τη «λύπη», που διαπερνά και σφραγίζει τις πράξεις τους.

Η Αννουσά αναλαμβάνει το δύσκολο έργο της υποστήριξης μιας ζωής, όπως ακριβώς ήταν, ατόφιας, και πιστεύω χωρίς διάθεση εξωραϊσμού της. Με την απλοϊκότητα με την οποία ο γονιός Μυκονιάτης βίωσε την «αλλαγή» μέσω του τουρισμού, την καλύτερηση, δηλαδή, της ζωής, την έξοδο από τη μεταπολεμική μιζέρια, με την ίδια απλοϊκότητα αναπλάθει σήμερα η Αννουσά εκείνη την εποχή. Περιγράφει τον απόηχο του πολέμου στο νησί, καθώς και την «έξοδο» από τη φτώχεια. Η μετάβαση αυτή

πραγματοποιείται με την «εισδο» των ξένων και με την εμπειρία του ξεριζωμού, που είναι η μετανάστευση ακόμη κι όταν αυτή γινόταν για παντρεία.

Η τεχνική της αφήγησης της ακολουθεί, κατά κανόνα, την ανάπλαση του προφορικού λόγου. Ενόσ προφορικού λόγου, που εκτός από τη συχνή εναλλαγή των χρόνων των ρημάτων, γνωρίζει και μία ιδιαιτερία: πηγαινει κι έρχεται, κοντοστέκεται, χρωματίζει, ξαναπηγαίνει και επιστρέφει ωσάν αλήθεια να υφαίνει όμορφες κουρελούδες από τις σκόρπιες μνήμες της παιδικής ηλικίας ανακατεύοντας, κατά διαστήματα, κλωστές από τα γκρίζα τοπία της Νορβηγίας, και άσπρο κάτω από μαμπακερό νήμα του χιονιού της. Κατά διαστήματα, πάλι, αποχωρεί από τη διήγηση και σχολιάζει, επεξηγεί, γενικεύει αναλαμβάνει, δηλαδή, το ρόλο του συγγραφέα. Το περισσότερο, όμως, προσπαθώντας να αποδώσει το χαρακτήρα της Βιενούλας, ταυτίζεται μ' αυτήν. Αυτή η διαπλοκή κάνει το βιβλίο να αποκτά και την ψυχογραφική του δύναμη που υπερβαίνει τον «ηθογραφικό» χαρακτήρα που είναι το εξωτερικό περιβλήμα της αφήγησης: τα ήθη, τα έθιμα, οι παλαιοί άνθρωποι.

Η Βιενούλα είναι μια «ανθρωπομάνα», όπως χαρακτηριστικά λέει, «γιατί πάντα ήθελε να βολεύει τις ανθρώποι, γιατί αυτά θα μείνουν».

Η πράξη συγγραφής από μέρους της Αννουσάς είναι ένα «μνημόσυνο» του θανάτου και ένα αντιδωρο της ζωής που της έδωσαν οι γονείς της. Αλλά και αντιχάρισμα στα παιδιά της, που θέλει να γνωρίζουν τις ρίζες τους.

Αλλά τι είναι ακριβώς η Μύκονος για την Αννουσά;

Η διήγησή της μας πηγαινει στη νεότητά της. Σχετίζεται, δηλαδή, και με κάποιο συναίσθημα απομάκρυνσής της από αυτήν, που οδηγεί σε μία μορφή νοσταλγικού αναφορικού λόγου. Οι γο-

νείς, όταν φεύγουν, μας εξαναγκάζουν στην ενηλικίωση και στην ωριμότητα.

Η Αννουσά, παράλληλα, αναγνωρίζει και μία δεύτερη πατρίδα, τη Νορβηγία, ήδη σ' αυτό το βιβλίο των αναμνήσεών της. Η Νορβηγία γι' αυτήν γίνεται ο τόπος όπου από το λόγο της «λύπης» περνά στο λόγο καθεαυτού. Χώρος πραγματικός και συνειδητός, χώρος παρών και λογοκρατούμενος την ίδια στιγμή που η Μύκονος από τη μνήμη περνά στο παραμύθι, και γίνεται, δηλαδή, αισθηματική χρονογραφία.

Η διαδικασία της γραφής είναι διαδικασία καθαρτική και πράξη συνειδητοποίησης. Τοποθετεί μέσα στις λέξεις τις αισθηματικές φορτίσεις για να τις αυτοπεριορίσει στο γλωσσικό τους περιβλήμα. Η μεταβίβαση αυτή των αισθημάτων, πάγια νομίζω πρόθεση του συγγραφέα, ολοκληρώνει το αόριστο και δρα γι' αυτό απελευθερωτικά.

Η Αννουσά σ' αυτή την αναμέτρηση κερδίζει την ελευθερία της όχι μόνο από την πράξη αλλά κυρίως από τη διατύπωσή της. Που είναι δεκτική των αλλαγών, ανοιχτή στο καινούργιο, λυπημένη από την απώλεια του παλιού. Η διαδρομή, δηλαδή, που από τη χάρη περνάμε στη σοφία και από τα έθιμα στο ήθος. Και είναι το ήθος της βαθιά ρωμείο, με εκείνη τη σημασία που ανήκε σ' έναν πληθυσμό που η ενότητά του δεν στηριζόταν στην ύπαρξη ενός κράτους και η ταυτότητά του δεν ήταν πλαστική. Αυτοί οι Έλληνες της νέας διασποράς στους οποίους ανήκει η Αννουσά, είναι αυτοί που συγκροτούν μια «αλλη» Ελλάδα, που ίσως κι αυτή είναι ανάλογα αλλόκοτη και συγκεχυμένη, όσο και η δική μας.

Όμως, είναι φανερός ο αγωνας τους να στηριχτούν όχι μόνο στη γλώσσα τους, αλλά κυρίως στο ιδίωμα τους το γλωσσικό, την ίδια στιγμή που βιώνουν την υπαρέξή τους εκτός των τειχών, ως άνθρωποι του «κόσμου». Έτσι, κάποιες λέξεις ξένες ορμούν στο λόγο της Αννουσάς και αντί να τον διασπάσουν, τον κάνουν ακόμη πιο ατόφιο και αυθεντικό.

Δεν ξέρω αν θα μπορούσα να πω πως το κείμενο - αφήγημα της Αννουσάς ανήκει σ' αυτό το είδος που συνθίζουμε να ονομάζουμε λογοτεχνία. Άλλωστε, δεν ξέρω κατά πόσον η λογοτεχνική έκφραση είναι τόσο ετεροκαθοριζόμενη όσο νομίζουμε και κατά πόσον το ζήτημα αυτό δεν είναι, ίσως, ό,τι πιο αδέσμευτο από ορισμούς και ό,τι πιο πολλαπλό και σύνθετο υπάρχει στο χώρο της γραφής. Αλλά μου φαίνεται πως και μόνο το γεγονός ότι η Αννουσά αξιώθηκε να γράψει ένα βιβλίο ζωής και λύπης είναι μεγάλη τιμή για κείνην - πολύ περισσότερη για τους ευαίσθητους αναγνώστες της.

Άντεια Φραντζή

ΑΝΤΡΖΕΪ
ΚΟΥΣΝΙΕΒΙΤΣ

Ο ΒΑΣΙΛΙΑΣ
ΤΩΝ ΔΥΟ
ΣΙΚΕΛΙΩΝ

Ένας μεγάλος Πολωνός
συγγραφέας που τό έργο του
θά μπορούμε να
παραλληλισθεί με τό έργο
του Κάφκα του Μούζιλ ή του
Τζούζ. Για πρώτη φορά στη
γλώσσα μας σε μετάφραση
της Ρενέ Ψυρούκη. Ένα
μυθιστόρημα που ξεχειλίζει
άπό ποιητική φαντασία,
θαυμάσια έναρμονισμένο με
μιάν οίκονομία, με μιάν
πειθαρχία παραδειγματική
άναφορικά με τη μορφή. Για
μιάν ακόμη φορά, τό
ουσιαστικό δέ βρίσκει
καθόλου στη
μυθιστορηματική δράση.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΝΕΦΕΛΗ
ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ9
ΑΘΗΝΑ 10679
ΤΗΛ. 3607744-3604793

Επιμέλεια:
Χριστίνα Ντουινιά

Φρίντα Λιάππα

Η μυστηριώδης
ασθένεια

Εξάντας

«Έχω την εντύπωση ότι δραματοποιείς τη ζωή σου, της έλεγε ο Αλέξανδρος με το μεγαλιστικό ύφος.

Είναι για να μπορώ να την αντέξω, του απαντούσε με το καλύτερο δυνατό της στυλ».

Η μυστηριώδης ασθένεια

Στο τελευταίο βιβλίο της η Φρίντα Λιάππα ταλαντεύεται και τελικά ισορροπεί με γενναιότητα ανάμεσα στο *τώρα* και το *τότε* στο *εγώ* και το *αυτή*, ανάμεσα σε μια ειρωνική και ταυτόχρονα συναισθηματική προσέγγιση του κόσμου. Τα μικρά πεζομορφα κείμενά της συνεχονται από ένα ποιητικό και ενίοτε μετα-ποιητικό λόγο, που γρήγορα εκμαυλίζει τον αναγνώστη μην επιτρέποντάς του την έξοδο πριν από το τέλος. Η πλοκή της αφήγησης ή η δράση —όπου υπάρχουν— είναι βέβαια στοιχεία δευτερεύοντα: αυτό που ενδιαφέρει τη συγγραφέα είναι η περιπέτεια της γλώσσας, η δυνατότητά της να αποδώσει τις αποχρώσεις των αισθημάτων. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα η ευρηματική λέξη *μάνιμου* που, στα φλας-μπας της παιδικής ηλικίας, αρκεί για να σου μεταδώσει, πέρα από το πλέγμα των σημασιών της, την υλική / σωματική ακόμα σχέση με τη μητέρα, πριν απ' το σταδιο του «απογαλακτισμού»: «Εγώ καθόμουνα πλάι στη μάνιμου, κοιτούσα την αυλή κι άκουγα τη μάνα του νεκρού να τραγουδάει, κάτω στις ελιές τις πολυανθούσες, γάμος γίνεται γαμπρός εβγαίνει».

Κι ύστερα ο έρωτας —που είναι ομορφιά, που είναι ασθένεια, που είναι πανικός, που είναι, ίσως, θάνατος— διατρέχει όλη τη γραφή της Φρίντας Λιάππα, είναι παρών ακόμα κι όταν δεν αναφέρεται ρητά σε κείνον, έτσι όπως συμβαίνει και στο έργο της Μαργκερίτ Ντυράς. (Ο παραλληλισμός δεν αφορά τα προφανή κοινά σημεία τους, δηλαδή τη διπλή σχέση τους με τον κινηματογράφο και τη λογοτεχνία). Όταν το παρόν δεν έχει άλλο τρόπο να βιωθεί παρά μέσα από το παρελθόν, όταν η μνήμη διεκδικεί ζηλότυπα τα ποσοστά της επί των αισθημάτων, τότε ο έρωτας γίνεται γνώση και ανταπάντη, ενίοτε δε και παραμύθι γκροτέσκο. «... Θα ζήσουμε μια ήσυχη ζωή / κάτω από το Λυκαβηττό ή την Ακρόπολη / θα είμαστε για πάντα μαζί / και κυρίως / εγώ / θα ξεχάσω / ω ναι αγάπη μου όπως ακριβώς το λες».

Φρίντας Λιάππα, *Η μυστηριώδης ασθένεια*, εκδ. Εξάντας, Αθήνα 1985, σελ. 70.

Φανταστική περιπέτεια

Ένα φαινόμενο, που αν και καθόλου καινοφανές, επιδεινώνεται εντυπωσιακά τα τελευταία χρόνια, είναι η αυξανόμενη σύγχυση γύρω από τα πολιτιστικά μας πράγματα. Τα ποικίλα δίκτυα παραγωγής —κόμμα, κράτος, Τύπος, μάρκετινγκ κτλ.— επιβάλλουν τους δικούς τους νόμους στο χρηματιστήριο των καλλιτεχνικών / πνευματικών αξιών, προσφέροντας σε μετριότητες και ασημαντότητες μια κιβδηλή αναγνώριση. Αυτήν ακριβώς την κατάσταση προσεγγίζει κριτικά ο Αλέξ. Κοτζιάς στη «Φανταστική περιπέτεια», όταν τοποθετεί κάτω από το μεγεθυντικό του φακό τον τύπο ενός «καταξιωμένου», ατομιστή και κακού λογοτέχνη.

Ο συγγραφέας παρακολουθεί τις κινήσεις του ήρωά του στη χρονική διάρκεια μιας μέρας ξεχωριστής, μια και το κράτος τιμά τα 40χρονα της πνευματικής προσφοράς του, ενώ ταυτόχρονα ενημερώνει τον αναγνώστη για το παρελθόν και το παρόν του μέσα από τον εγωκεντρικό παραληρηματικό του λόγο και από τα στοιχεία που συλλέγει ο επίδοξος βιογράφος του. Ο Α. Καπάνταης λογοτέχνης και διευθυντής Υπουργείου. παντρεμένος, πατέρας τριών παιδιών, με την απαραίτητη ερωμένη και την ακόμη πιο απαραίτητη γραμματέα, στην αρχή του βιβλίου εμφανίζεται σα φουσκωμένος διάνος, πλέοντας σ' ένα πέλαγος έπαρσης και βλακειάς για να καταρρεύσει στο τέλος μια που ακόμα και οι πιο προσωπικές του σχέσεις είναι άνευ νοήματος —στηριγμένες στο κενό.

Πέρα από τις συζητήσεις που πιθανόν να προκαλέσει η κριτική / ιδεολογική στάση του Α. Κοτζιά απέναντι στο πλέγμα σχέσεων κράτος - λογοτεχνία - κοινωνία, το ενδιαφέρον και το θετικό του μυθιστορηματος είναι ότι προσφέρει έναν ακόμα τύπο στη λογοτεχνική οικογένεια: έστω και με διογκωμένη την αρνητική του πλευρά, ο Α. Καπάνταης αρθρώνει αυθεντικά το μοροφιλόδοξο λόγο του μέσου ημιμαθούς νεοέλληνα που εύκολα αναδεικνύεται, γιατί ακριβώς οι περισσότεροι αναγνωρίζονται σ' αυτόν: στο κάτω - κάτω όλοι θα μπορούσαν να γράψουν σαν και κείνον. Γιατί λοιπόν να μην τον υποστηρίξουν; Αλέξανδρου Κοτζιά, *Φανταστική περιπέτεια*, εκδ. Κέδρος, Αθήνα 1985, σελ. 268.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΣΤΑΥΡΟΥ ΒΑΒΟΥΡΗ

Πού με πάει, πού με πάει
αυτό το ποίημα

Εκδ. Ερμής, Αθήνα 1985, σελ. 62

«... Φαρμάκι σκέτο, ποίημα. / Διαβρωμένο ως το μεδούλι απ' τη στρυχνίνη / πώς θ' αγαπήσεις; / Καρκινογόνο ποίημα / Για να εκδοθείς; Δε γίνεται ούτε λόγος / Μ' έφαγες με ροκάινισες / κι εσένα ωστόσο τι θαρρείς; / Θα σ' αποβάλλουν σώμα ξένο —τι θαρρείς— / Μ' απόβλητα ραδιενεργά / μαζί θα σε σκεπάζουν. /

Δε θ' αγαπήσεις. / Αυτοί που κάποτε διαβάζαν / τ' άκουσε τ' απόμακρο το παλιό βιολιό / εκείνο ξέρεis το μακάριο του Πολέμη / διαβάζουν τώρα τ' "Αξίον Εστί" όπως παλιότερα / μας είχαν πρήξει με την "Κίχλη" του Σεφέρη /

Α, και Βρεττάκο -ναι- θα σου το πουν / "εσύ δεν έσκαψες" / (Συ έσκαβες τον ίδιο σου το λάκκο) / Εσένα σε περόνιασε φαρμακερή ατέλειωτη βροχή /

Και σ' έκανε στρυχνίνη —/δη-λητήριο— ποίημα.» (σελ. 19).

Γ.Θ. ΒΑΦΟΠΟΥΛΟΥ

Το τέλος

Εκδ. Ιανός, Θεσσαλονίκη 1985, σελ. 53

«... Διώξε τα φάσματα όλα τούτα της απάτης, / ύψωσε ακόμα τον περίγυρο της μοναξιάς μου. / Δεν υπάρχει πια χώρος για περπάτημα στο μέλλον. / Τα πάντα γίναν ένα μόνιμο παρόν, / σ' ένα τέλμα γεμάτο ερείπια αναμνήσεων. /

Μου αρκεί τώρα, ω Μαργαρίτα, το δικό σου χέρι, / καθώς κρατά τα ροζιασμένα δάχτυλά μου. / Είναι το ανυστερόβουλο χέρι της Ποίησης, / που μεταγγίζει μέσα μου μονάχα αγάπη. /

Καιρός είναι πια τώρα να σε κράζω / με τ' όνομα το αληθινό σου: Αναστασία.» (Η αντιστροφή μέτρησης, σελ. 23)

ΓΙΑΝΝΗ ΡΙΤΣΟΥ

Παιχνίδια τ' ουρανού και του νερού

Εικονογράφηση: Τζένη Δρόσου
Εκδ. Κέδρος, Αθήνα 1985

«Στις μασχάλες και τα σκέλια / τρεις φουχτίτσες νύχτα / και τον ιδρώτα σου τ' αστέρια / λάμπουν μες στη νύχτα. /

Το σεντόνι, όπου γερμένη / γαλανίζει η άσπρη γύμνια / μυρωμένη, / τέσσερις άγγελοι το απλώνουν —για δεs— / απ' τις τέσσερις γωνιές / μες στην οικουμένη. /

Το παράθυρο ανοιχτό, / να ριχτώ. / Χελιδόνι χελιδόνι, / ποιος με σώνει; / Κι έπεσα απ' τον ουρανό / στ' απλωμένο σου σεντόνι.»

(XXXIII, σελ. 38)

ΠΑΡΙ ΤΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Επιθαλάμια

Με 21 σχέδια του Ν. Παπαδόπουλου

Εκδ. Ίκαρος, Αθήνα 1985, σελ. 118

Αλέξανδρος Κοτζιάς

ΦΑΝΤΑΣΤΙΚΗ
ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ

Μυθιστόρημα

Κέδρος

«Είστε ο Ρουμελιώτης Οπενχάιμερ, το μεγάλο σύμβολο ειρήνης και το βαθύ τραγούδι της ανθρωπότητας»

Από γράμμα προς τον Α. Καπάνταη, σ. 146.

GASTON—HENRY AUFREY
Βρυξέλλες

«Έντεκα χρόνια, κ α ι , / που τα περάσαμε μαζί. / Πώς τ' αποχαιρετάς λοιπόν; / Και πώς μετά τα σβήνες / Με μια σκέτη μολυβιά; / Παντ' από κάτω θα υπάρχει / Αυτό που πήγες να διαγράψεις. / Δεν βλέπεις τι παθαίνουν / Οι ζωγραφιές στους τοίχους (Κ' οι πιο παλιές εικόνες; / Ένας ζωγράφος θα βρεθεί / και θα στις ξησεί σαν πηλές, / να στις ξεθάψει κάποια μέρα. / Γι' αυτό πώς ξεκινάς, απ' την αρχή, / όταν κι αυτό το νέο τέλος σου, δεν είναι τόσο βέβαιο;»

(Φρέσκο, σελ. 11)

ΑΝΤΩΝΗ ΦΩΣΤΙΕΡΗ

Σκοτεινός έρωτας
Εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1985, σελ. 73 (γ' έκδ.)

«Ο έρωτας είν' ένας ροζ πολτός / Μεσ στα σχολεία τις ντισκοτέκ και τα τηλέφωνα / Κολλάει στη γλώσσα μας στα μάτια στα μαλλιά μας / Απ' τ' ανοιχτό παράθυρο πέφτουμε κάτω / με ανεπιτήδευτα επιδέξια βολ πλανέ / Πετάνε γύρω απ' τα μεγάλα χτρία / Ο έρωτας είναι τ' αξέχαστο μαλλί της γριας / Κολλάει στα χείλια μας και τραγουδάμε υπέροχα / τι άλλο μεγαλύτερο έχ' η ζωή / Από τον ύπνο του ωραίου;» (Ο έρωτας, σελ. 50).

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

ΝΙΚΟΥ ΖΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Εγκαινία
Σατιρική κωμωδία σε δύο πράξεις
Εκδ. Δωδώνη, Αθήνα - Γιάννινα 1985, σελ. 88

ΣΑΡΑΝΤΟΥ ΝΤΟΥΦΕΞΗ

Παράλληλοι καθρέφτες (ποίηση)
Εκδ. Δωδώνη, Αθήνα - Γιάννινα 1985, σελ. 60

ΧΡΗΣΤΟΥ ΑΓΓΕΛΑΚΗ

Ο αυτόχειρας νύχτα (ποίηση)
Εκδ. Σελήνη 1985, σελ. 23

ΒΑΣΙΛΗ Κ. ΚΑΛΑΜΑΡΑ

Η προφητεία του φόνου (ποίηση)
Εκδ. Ιξίω, Αθήνα 1985, σελ. 31

ΙΚΑΡΟΥ - Γ. ΜΠΑΜΠΑΣΑΚΗ

Σκοτεινά τοπία (ποίηση)
Εκδ. Ερατώ, Αθήνα 1985, σελ. 45

ΘΑΝΟΥ ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΥ

Θέμα για άγνωστο επισκέπτη (ποίηση)
β' έκδοση
Εκδ. Ερατώ, Αθήνα 1985, σελ. 29

Ε.Γ. ΑΣΛΑΝΙΔΗ

Αντίφωνο φόνου (ποίηση)
Εκδ. Κέδρος, Αθήνα 1985, σελ. 47

ΣΥΛΒΙΑ ΤΡΕΝΤΑΛ

Ένα κανάτι τρέλας (ποίηση)
Εκδ. Δωδώνη, Αθήνα - Γιάννινα 1985, σελ. 76

ΑΝΤΩΝΗ ΚΑΛΦΑ

Πρωταθλητές μικρών αποστάσεων (ποίηση)
Εκδ. Πορεία, Αθήνα 1985, σελ. 44

ΗΛΕΚΤΡΑ ΑΝΔΡΕΑΔΗ

Ανθρώπινες τροφές (ποίηση)
Αθήνα 1985, σελ. 30

Ο Μιχάλης Μερακλής γράφει για το βιβλίο της Μαρίας Σακαλάκη, Κοινωνικές ιεραρχίες και σύστημα αξιών. Ιδεολογικές δομές στο νεοελληνικό μυθιστόρημα 1900-1980, Κέδρος, 1984

Το βιβλίο αυτό της κ. Σακαλάκη έρχεται, θα έλεγα, σαν απάντηση στην πεποίθηση πολλών, ότι το μυθιστόρημα πέθανε πια, ως είδος*.

Η συγγραφέας, αφού θυμίζει βασικούς ορισμούς (όπως τους έδωσαν ο Hegel, ο C. Levi-Strauss, ο Lucacs, ο L. Goldman), παρατηρεί σωστά, επί τη βάσει αυτών, ότι το μυθιστόρημα είναι ένα όψιμο είδος, εμφανίζεται σε κοινωνίες που έχουν απομακρυνθεί από τη μυθική σκέψη και φτάνει σ' ένα ορισμένο επίπεδο σταθερότητας, με την οικονομία να κατέχει σ' αυτές πρωτεύουσα θέση. Οι όροι αυτοί πιστεύω ότι κάνουν ήδη το μυθιστόρημα συμφυές προς την αναπτυσσόμενη κοινωνία και τον πολιτισμό της.

Τη σημασία του αυτή αποκτά το λογοτεχνικό αυτό είδος από τη σημασία των ιδίων των μυθιστορηματικών προσώπων, που ενσαρκώνουν τις παντοειδείς σχέσεις του ατόμου με το περιβάλλον, γιατί «το μυθιστορηματικό πρόσωπο δεν κείται πέρα ή έξω από την κοινότητα στην οποία ανήκει, αλλά αντιπροσωπεύει την κοινότητα αυτή, ακόμη και όταν της εναντιώνεται ή όταν βρίσκεται στο περιθώριό της» (σ. 53).

Ο Goldman ιστορικοποίησε, όπως παρατηρεί η ίδια, στο έπακρο το μυθιστορηματικό πρόσωπο αποδίδοντας τη δόμηση του μυθιστορηματος, γύρω από ένα θέμα ατομικής βιογραφίας, στην κυριαρχία κατά το 19ο αιώνα του συστήματος αξιών που επέβαλε η φιλελεύθερη ατομικιστική ιδεολογία της αστικής τάξης. Ο ίδιος ωστόσο, επισημαίνοντας την ιστορική εξέλιξη από το φιλελεύθερο καπιταλισμό στο μονοπωλιακό καπιταλισμό, όπου η σπουδαιότητα των ατόμων μειώνεται ή καταργείται εντελώς, υποστηρίζει ότι το ατομικιστικό μυθιστόρημα παραχωρεί σιγά σιγά τη θέση του σ' ένα άλλο, όπου τα πρόσωπα κατέχουν ολοένα μικρότερη θέση (π.χ. στον Κάφκα), ενώ στο «νέο μυθιστόρημα» τείνουν να εξαφανιστούν ολότελα. Στο σημείο αυτό μπορεί κανείς να διαφανίσει με τη συγγραφέα της κοινωνιολογίας του μυθιστορηματος, γιατί, ενώ ο μονοπωλιακός καπιταλισμός εξακολουθεί να υπάρχει, το νέο μυθιστόρημα έχει πια εκλείψει και οι νέες μορφές του είδους χαρακτηρίζονται γενικά από το «μεταμοντέρνο», δηλαδή από την επιστροφή σε μορφές και στοιχεία δοκιμασμένης χρηστικής και επικοινωνιακής αξίας.

Το μυθιστόρημα, από τη φύση του ως είδους, αναπαριστάει σ' ένα καλλιτεχνικό επίπεδο την καθημερινή ζωή ή την ιστορία με τομές, που εξασφαλίζουν συνολικές θέσεις. Είναι η πραγματοποίηση μιας κίνησης αναγκαίας στον άνθρωπο που το γράφει ή το διαβάζει, είτε για να λυτρωθεί από την πίεση της καθημερινής ζωής ή της ιστορίας είτε για να τις εννοήσει καλύτερα με την αποστασιοποίησή τους, με την αντικειμενικοποίησή τους, μέσω του μυθιστορηματος. Οι νεότερες μορφές και οι πειραματισμοί, που ξεπερνούν ένα απαραίτητο όριο κατανοητότητας αφενός και εποπτείας του περιβάλλοντος αφετέρου, δεν ανήκουν πλέον στο είδος του μυθιστορηματος, ένα είδος στο οποίο δεν είναι δυνατό να συμπιεστεί η ιστορία προς όφελος του μύθου. Οι εικονοκλαστικές δοκιμές πάνω στο σώμα του μυθιστορηματος εμπεριείχαν και θα εμπεριέχουν πάντα, όταν θα επιχειρούνται, μιαν αντίφαση: είναι και θα είναι δοκιμές πάνω σε ένα είδος, οι οποίες δεν το αφορούν, δεν συνδέονται και δεν συσχετίζονται με το είδος αυτό, γιατί είναι ένα είδος αναπαριστατικό, με την ισότιμη συλλειτουργία δύο συστατικών στοιχείων: του μύθου και της ιστορίας, της πραγματικότητας.

Το βιβλίο διαιρείται σε δύο μέρη. Στο πρώτο, το θεωρητικό, και στο δεύτερο, όπου διερευνώνται οι υποθέσεις, που έχουν τεθεί στο πρώτο, με τις μεθόδους, οι οποίες έχουν επίσης στο πρώτο μέρος συζητηθεί. Η διερεύνηση γίνεται με βάση το υλικό, που η κ. Σακαλάκη άντλησε από 20 κείμενα, τα περισσότερα από τα οποία (σχεδόν όλα) είναι μυθιστορήματα (τα 18).

Γενικά το βιβλίο αποσκοπεί, μέσα από τη μελέτη του νεοελληνικού μυθιστορηματος (και διηγήματος) του 20 αιώνα, στην εξέταση του συστήματος αξιών που ισχύει στο νεοελληνικό χώρο στη χρονική περίοδο 1900-1980, διαιρούμενη σε τρεις φάσεις, που είναι και φάσεις κοινωνικοοικονομικής και ιδεολογικής εξέλιξης της ελληνικής κοινωνίας: 1900-1922, 1922-1945, 1945-1980. Η μελέτη του συστήματος αξιών οδηγεί στην εξέταση των συλλογικών παραστάσεων, στερεοτύπων και προκαταλήψεων που συνδέονται, στο πλαίσιο της κυρίαρχης ιδεολογίας, με τις δεδομένες τάξεις και φύλα.

Στο θεωρητικό πρώτο μέρος, η συγγραφέας προσδιορίζει πρώτα την έννοια της ιδεολογίας (που ίσως, θα έλεγα, πιο πολύ συσκοτίστηκε παρά διευκρινίστηκε από τις παρεμβάσεις του Althusser, του Chatelet και άλλων), των αξιών, των κοινωνικών παραστάσεων. Την απασχολεί ακόμα ο προσδιορισμός των τάξεων. Νομίζω πως έχει δίκιο, όταν επισημαίνει τη δυσχέρεια στον προσδιορισμό μιας τυπολογίας των

κοινωνικών τάξεων σε κοινωνίες, που δεν βρίσκονται στη φάση της βιομηχανικής ανάπτυξης. «Πράγματι στις κοινωνίες αυτές η εκβιομηχάνιση λαμβάνει χώρα σ' ένα εν μέρει αρχαϊκό κοινωνικό - οικονομικό πλαίσιο. Οι καινούργιες κοινωνικές τάξεις που προκύπτουν από την εκβιομηχάνιση έρχονται να επιπροστεθούν στις τάξεις που συνδέονται με τις προκαπιταλιστικές δομές (όπως π.χ. οι γαιοκτήμονες, οι αγρότες, οι τεχνίτες)» (σ. 38). Οπωσδήποτε διακρίνει 4 τάξεις: τη μεγαλοαστική, τη μεσοαστική, τη μικροαστική, την εργατική τάξη.

Το μυθιστόρημα προσεγγισαν οι κοινωνικές επιστήμες με διάφορους τρόπους, τους οποίους εξετάζει στη συνέχεια η κ. Σακαλάκη: τον ψυχολογικό ή ψυχχαναλυτικό, τον κοινωνιολογικό, το γλωσσικό. Με τον τελευταίο, όπως γράφει ο Bourdieu, «ο κοινωνικός παράγοντας τοποθετήθηκε εντός παρενθέσεων και επέτρεψε μια θεώρηση της γλώσσας ή οποιουδήποτε άλλου συμβολικού αντικειμένου, ως αυτοτελούς και αυτόνομου, συνέβαλε στην επιτυχία της δομικής γλωσσολογίας προσδίδοντας στις «καθαρές» ασκήσεις μιας εσώτερης και μορφικής ανάλυσης τη γοητεία του παιχνιδιού χωρίς συνέπειες (πολιτικές, κοινωνικές κτλ.)». Είναι σαφώς κι αυτός ένας λόγος, για τον οποίο η συγγραφέας επέλεξε την κοινωνιολογική θεώρηση (βλ. σ. 48-52).

Η γενική αυτή κοινωνιολογική θεώρηση πραγματοποιείται με συνδυασμό ποιοτικών και ποσοτικών μεθοδολογιών και αναλύσεων, τις οποίες η κ. Σ. εκθέτει στη συνέχεια, φτάνοντας έως και τη διατύπωση τεχνικών που χρησιμοποίησε, κάτι που είναι οπωσδήποτε χρήσιμο, δεδομένου ότι με την εργασία αυτή εγκαινιάζεται ένας νέος τρόπος μελέτης της λογοτεχνίας ή πιο συγκεκριμένα του μυθιστορηματος (και του διηγήματος). Δίνοντας τους τίτλους και τους συγγραφείς που μελέτησε, δημιουργεί στον οπωσδήποτε επαρκή αναγνώστη της νεοελληνικής λογοτεχνίας ορισμένες επιφυλάξεις ή αντιρρήσεις, αλλά την ευθύνη γι' αυτό ειλικρινά φέρουν κυρίως οι ειδήμονες εκείνοι (σ. 65), στους οποίους η κ. Σακαλάκη απευθύνθηκε για να τη συμβουλευσουν και να τη βοηθήσουν στην κατάστρωση του καταλόγου. Προς αυτούς λοιπόν απευθύνω την απορία, γιατί δεν υπέδειξαν κείμενα π.χ. του Π. Πικρού, του Μ. Λουντέμη, του Τ. Αθανασιάδη, του Ζ. Σκάρου, του Π. Χάρη, του Π. Γλέζου, του Τ. Αλαβέρα.

Στο δεύτερο μέρος έχουμε λοιπόν τα εμπειρικά δεδομένα, όσον αφορά το σύστημα αξιών και την αναπαράσταση των κοινωνικών ομάδων μέσα από τα έργα που εξετάστηκαν. Και βέβαια επιχειρείται η ερμηνεία τους. Υπάρχει κάπως ένας κυκλικός τρόπος

στην έκθεση του υλικού, που δίνεται κατά θεματικούς κύκλους, για να συναχθούν επιμέρους συμπεράσματα, τα οποία συνεκτιμώνται στον επόμενο θεματικό κύκλο, όπου επίσης γίνεται το ίδιο. Αυτό, ως απόρροια του γενετικού δομισμού, που χρησιμοποιεί η συγγραφέας ως βάση της μεθοδολογίας της (πβ. σ. 80-4). Το υλικό επιμερίζεται στις συνθήκες ζωής και τη χρήση του χρόνου (ηλικία, οικογενειακή κατάσταση, τόπος διαμονής, ταξική ένταξη και φύλο, επαγγελματική απασχόληση, εξωεπαγγελματικές ασχολίες του μυθιστορηματικού πληθυσμού) και στο σύστημα αξιών (περιεχόμενο, ιεραρχική δόμηση και εξέλιξη μέσα στο χρόνο). Το σύστημα αξιών εξετάζεται διττά: όπως το διαδηλώνουν οι συγγραφείς, όπως το εκφράζουν τα μυθιστορηματικά πρόσωπα, ιεραρχημένα, ή πιο καλά ομαδοποιημένα, τελικά, σε τάξεις και φύλα και κατανεμημένα στις τρεις χρονικές περιόδους. Σε ξεχωριστό (το τελευταίο) κεφάλαιο συνάγονται τα τελικά συμπεράσματα.

Τα συμπεράσματα είναι, αντιστοίχως προς τη μέθοδο, ισχυρά. Με κάποιους βέβαια περιορισμούς, που θέτει το ίδιο το δείγμα που χρησιμοποιήθηκε: ποσοτικούς και ποιοτικούς. Δυστυχώς και οι δύο ήταν αναπόφευκτοι, αφού ούτε ολόκληρη η πεζογραφία ήταν δυνατόν να χρησιμοποιηθεί ούτε, όπως το είπα ήδη, το δείγμα που χρησιμοποιήθηκε ήταν το καλύτερο που μπορούσε να είναι ως προς την αντιπροσωπευτικότητά του. Έτσι, μια διαφορετική σύνθεση του δείγματος θα τροποποιούσε, νομίζω, ως ένα βαθμό π.χ. το εξής συμπέρασμα: «Από τα κείμενα απουσιάζει, δυστυχώς, η γνώμη που έχει η εργατική τάξη για τις αξίες των προνομιούχων στρωμάτων. Η εργατική τάξη εκφράζεται κάπως συχνότερα υπέρ των αξιών των μεσαίων τάξεων, ίσως

γιατί η κοινωνική και ιδεολογική απόσταση που τη χωρίζει από τις μεσαίες τάξεις είναι μικρότερη. Είναι χαρακτηριστικό επίσης ότι δεν αναφέρονται ειδικές αξίες που να προσιδιάζουν στην εργατική τάξη. Η κυρίαρχη ιδεολογία αρνείται, αγνοεί ή αποσιωπά ιδεολογικές ιδιομορφίες της τάξης αυτής» (σ. 212).

Είπα ήδη (άλλωστε φάνηκε), ότι η κ. Σακαλάκη εξετάζει το μυθιστόρημα με την κοινωνιολογική (και μάλιστα διαλεκτικά, μαρξιστικά προσανατολισμένη) μέθοδο. Πρέπει να πω ακόμα, ότι το εξετάζει ως κοινωνιολόγος και ανθρωπολόγος, όχι ως κριτικός και αισθητικός (βλ. τι γράφει και η ίδια, σ. 14).

Μήπως όμως όλα αυτά δείχνουν, ότι το μυθιστόρημα προορίζεται, —ή, κάτι πολύ σοβαρότερο και χειρότερο, αναγκάζεται και εκβιάζεται— να υπηρετεί άλλους σκοπούς, μήπως γίνεται *Apocrypha Historiae*; Το γεγονός, ότι το μυθιστόρημα υπηρετεί περισσότερους από έναν σκοπούς, —ο πρώτος και κύριος είναι η υπηρεσία που προσφέρει στον εαυτό του, δηλαδή στη λογοτεχνία— είναι θετικό, δεν είναι αρνητικό. Είναι αυτό που το κάνει, ίσως με *ε ί ο ν* λογοτεχνικό είδος. Δείχνει το δυναμισμό του, που απορρέει από τη δυσυπόστατη φύση και λειτουργία του, ως είδους: τη λειτουργία του ως μύθου και ως ιστορίας. Το μυθιστόρημα είναι ίσως το πιο διαλεκτικό λογοτεχνικό είδος. Και επειδή η κακή συνήθεια ενός μεγάλου, πάρα πολύ μεγάλου μέρους της κριτικής και αισθητικής είναι να τονίζει το πρώτο του στοιχείο, η συμβολή της κ. Σακαλάκη είναι κυριολεκτικά ευεργετική για το έτερον ήμισυ της ίδιας της υπαρξής του.

Μ.Γ. Μερακλής

* Συγκέντρωση και συζήτηση των απόψεων αυτών βλ. στο βιβλίο του Γ. Αριστηνού, *Εισαγωγή στην πεζογραφία του Γιώργου Χειμωνά*, Κέδρος, 1981 (στο πρώτο μέρος).

Αφιέρωμα στον Ανδρέα Εμπειρικό

«Κρατώ στο χέρι μου ένα κογγυλί. Και το κογγυλί αυτό περιέχει όλα τα προηγούμενα και όλα τα επόμενα...».

Α. Εμπειρικός, Άνδρος Υδρούσα

Ένα από τα πιο ενδιαφέροντα και καλαισθητά λογοτεχνικά αφιερώματα της περασμένης χρονιάς ήταν το αφιέρωμα στον **Ανδρέα Εμπειρικό** του περιοδικού «Χάρτης» (στο οποίο ανήκει το επίσης εξαιρετικό, αφιέρωμα στον *Εμ. Ροϊδη*, τχ. 15 και 16, επιμέλεια: Δημήτρη Δημηρούλη).

Το τεύχος 17/18 (Νοέμβριος 1985) περιλαμβάνει το ανέκδοτο κείμενο του Ανδρέα Εμπειρικού *Άρμαλα ή Εισαγωγή σε μία πόλη*, ενώ, για τον ποιητή και το έργο του γράφουν οι: Ιάκωβος Μ. Βούρτσος *Χρονολόγιο Ανδρέα Α. Εμπειρικού, 1901-1985*, Νάνος Βαλαωρίτης *Ο Ανδρέας Εμπειρικός*

ως παρουσία πνευματική και ανθρώπινη στον ελληνικό χώρο, Μ. Φ. Δραγούμης *Το υμενοπαρθένιο / ένα όργανο εμπειρικής εμπνεύσεως*, Δημήτρης Καλοκύρης *Άρμαλα ή ο δρόμος για την πόλη*, Θανάσης Τζαβάρας *Ο Ανδρέας Εμπειρικός και η ψυχανάλυση*, Αριστοτέλης Νικολαΐδης *Η οργασμική «Ιδεολογία» του Εμπειρικού και η ποίησή του*, Διονύσης Α. Λιάρος *Ο Ερχομός και η ανάγκη των νέων παραδείσων*, Ιάκωβος Μ. Βούρτσος *Ο Εμπειρικός και η κριτική —Η περίοδος 1935-1946*, Αλέξ. Αργυρίου *Ανδρέας Εμπειρικός: ποιητής και / ή πεζογράφος*, Γιώργης Γιατρομανωλάκης *Αποκάλυψη και αναγέννηση στον Ανδρέα Εμπειρικό* (ο Γ. Γιατρομανωλάκης παρουσιάζει επίσης σχολιασμένη την πρώτη —πιθανώς— πεζομορφη εκδοχή του ποιήματος *Ανδρός Υδρούσα*), L. Fanfaronius *Curcubinat Vae soll?* (Φιλολογική επιμέλεια: Μειλίχιος Παλαιόφρων), Νάνος Βαλαωρίτης *Ανδρέας Εμπειρικός Ο Ρήγας Φεραίος μιας νέας εποχής*, Ρένα Ζαμάρου *Πόλη και πολιτική στον Ανδρέα Εμπειρικό*, Μ. Ζ. Κοτιδάκης *«Σκινδαλάμω παραξόνια»*, Γιώργος Χουλιάρδας *Οκτώ κ/αί/ί/ενα στιγμιότυπα ενός προσωπικού χάρτη του Ανδρέα Εμπειρικού*, Guy Saunier *Ο Ανδρέας Εμπειρικός και το αρσενικό νερό*.

Δημοσιεύονται επίσης αποσπάσματα της συζήτησης *Η ψυχανάλυση στη ζωή μας*, που μεταδόθηκε από το ΕΙΡ στις 8-3-1960, με τους Δ. Κουρέτα, Α. Εμπειρικό και Δ. Μυράτ, η συζήτηση του Α. Εμπειρικού με διδάσκοντες (Ξ. Α. Κοκόλης, Κ. Μητσάκης) και φοιτητές του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, που ηχογραφήθηκε από τον Ξ. Α. Κοκόλη στις 22.5.1973 στο Σπυδαστήριο της Νέοτερης Ελληνικής Φιλολογίας, πορτραίτο με κάρβουνο του Α. Εμπειρικού από τον ποιητή Οδυσσέα Ελύτη, καθώς και πλούσιο φωτογραφικό υλικό.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ

Η ΑΔΙΑΧΩΡΗΤΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

ΕΝΑΣ ΔΙΑΩΤΗΣ
ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΜΕ ΤΗ ΜΥΣΤΕΡΙΑ

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ
Η ΑΔΙΑΧΩΡΗΤΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΑΘΗΝΑ: «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»,
Δεινοκράτους 131, τηλ. 72.29.237
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Μ. Κοτζιά και Σία,
Τσιμισκή 78

ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΑΚΗ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ
ΤΟ ΠΕΡΙΦΗΜΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΤΟΥ
ΡΟΛΦ ΧΟΧΟΥΤ

ΕΝΑΣ ΕΡΩΤΑΣ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

ΣΤΟ ΟΠΟΙΟ ΒΑΣΙΣΤΗΚΕ Η ΟΜΟΝΥΜΗ ΤΑΙΝΙΑ
ΤΟΥ ΑΝΤΡΕΪ ΡΑΙΝΤΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΑΚΗ
Βασ. Ηρακλείου 26, Θεσσαλονίκη, τηλ. 236556

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΦΡΑΓΚΙΑΣ

ΤΟ ΠΛΗΘΟΣ

1

ΚΕΔΡΟΣ

Ανδρέας Φραγκιάς

ΤΟ ΠΛΗΘΟΣ

Άλλα βιβλία του ίδιου στον Κέδρο:

Άνθρωποι και σπίτια
Η καγκελόπορτα
Λοιμός

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΚΑΛΙΟΤΣΟΣ

Παντελής Καλιότσος

Η ΤΡΙΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΛΕΩΦΟΡΟΥ

Άλλα βιβλία του ίδιου στον Κέδρο:

Αχιλλέας Μανωλόπουλος
Δεκεμβριανή νύχτα
Ο μεσαίος τοίχος
Τα γουρούνια
Τα ξύλινα σπαθιά

ΑΛΕΞΗΣ ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΣ

ΚΕΔΡΟΣ

Αλέξης Πανσέληνος

Η ΜΕΓΑΛΗ ΠΟΜΠΗ

Άλλα βιβλία του ίδιου στον Κέδρο:

Ιστορίες με σκύλους

Νατάσα Χατζηδάκη

ΙΒΙΣΚΟΙ, ΝΑΡΚΙΣΣΟΙ

ΚΕΔΡΟΣ

Νατάσα Χατζηδάκη

ΙΒΙΣΚΟΙ, ΝΑΡΚΙΣΣΟΙ

Στέφανος Τσαρμέγκας: Ελληνοαμερικανός εθελοντής, κατάγεται από την Ικαρία

Αντώνιος Φλώρος: Έλληνας εθελοντής στο Δημοκρατικό στρατό της Ισπανίας, με στολή τσολιά

Γιάννης Σιγανός: αξιωματικός του ελληνικού στρατού και αρχηγός του λόχου των Ελλήνων εθελοντών «Νίκος Ζαχαριάδης»

Εισαγωγή - Μετάφραση
ΡΗΓΑΣ ΚΑΠΣΙΑΤΟΣ

Γιάννης Τζώνσον: μέλος του εκπαιδευτικού συνδέσμου «Σπάρτακος». Σκοτώθηκε στις μάχες της Χαράμας

Αριστείδης Χατζής: κατάγεται από τη Λεμεσό της Κύπρου

Α. Καλλιτζής: Έλληνας εθελοντής στο λαϊκό στρατό της Ισπανίας

Ένα βιβλίο – αφιέρωμα στον αγώνα του ισπανικού λαού ενάντια στο φασισμό. Κυκλοφόρησε από τις Εκδόσεις Γλάρος με την ευκαιρία της συμπλήρωσης 50 χρόνων από το πραξικόπημα του Φράνκο και περιέχει ένα σπάνιο λεύκωμα με Έλληνες που πολέμησαν στο πλευρό των Δημοκρατικών.

Εκδόσεις Γλάρος

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 31 • ΑΘΗΝΑ 141 • ΤΗΛ 36 18 457